SVMMA DOCTRINÆ CHRISTIANÆ

PER QVÆSTIONES LVCVLENTER conscripta.

AVCTORE.

D. PETRO CANISIO, SOCIETATIS IESV Theologo.

1 6 2 3

Cum gratia & priuilegio Cæs. Maj.

INGOLSTADII,

Typis WILHELMI EDERI.

[illegible]

AD SENATVM POPVLVMQVE COLONIENSEM PETRI Canisij Theolog.

PRÆFATIO.

VITTO ad vos Catechismum, siue, vt ego dicere malui Christianæ doctrinæ summã, Lectissimi, amplissimique Viri: opus quidem puerile, vt nonnulli fortassis existimabunt, & ante hac sæpius editum: sed quod viros etiam exerceat, vt cui supremam ego manum nunc tandem impono. Cum autem ante decennium Viennæ versarer, & laudatissimo Regi Ferdinando, qui postea Cæsar declaratus est, à sacris essem concionibus, hoc ego qualecunque opus, vt ingenue fateat, eodẽ Principe sic postulante conscriptum in lucem primum dedi. Neque mihi hoc vitio vertendum puto, quod idem liber absque auctoris nomine prodierit sæpe: & si postea Veneti & Galli,

dum opus recudunt, me quidem inscio, nomen meum adscripserunt. Ego verò talis tantiq; Principis, qui facile primas in Germania tenebat, cum auctoritate, tum mandato contentus, Deo magis quam hominibus conatum hunc nostrū comprobare volebam. Nam & nominis expressi additamento id futurum prouidebam, vt multorū in me odia concitare, & virulentos calamos acuerem. Adeo nihil fere tam exactum & elaboratum nunc editur, quin Momos ilicò reperiat & crabrones vltrò irritentur. Neq; sanè mea me fefellit opinio: quod verebar euenit. Ita neq; nomen studiosè suppressum, neque seruata vbiq; styli modestia, cùm sępe aduersarios insectari potuissem profuit, quo minus clam palam huius laboris ergò morderer atque proscinderer, Christo interim opt. Max qui & ipse cùm ageret optimè, audiuit à suis pessime gratias ago singulares; quòd me dignum fecerit latratibus, atque morsibus sectatiorum, præsertim quorum iam damnata est, & posteris execranda erit memoria in Ecclesia Dei. horum sæuas in me sententias & iniquas damnationis leges surdis veluti auribus prætereo.

Etenim

Etenim ab Ecclesiæ Catholicæ hostibus, multarumque hæresum patronis reprehendi, quid est aliud quæso, quàm commendari, & bonum Ecclesiæ ciuem magis magisque bonis omnibus comprobati? Nos quidquid hic scripsimus, non quæstus, mercedis, aut gloriæ cupiditate pellecti: non hominis odio vel Amore prouocati, sed quod sanctè iurare possumus, Religionis & veritatis illustrandæ studio permoti, & ab illo Cæsare impulsi sic scripsimus vt Catholicorum, & præcipuè Germanorum commodo publico inseruiremus. In scribendo autem non sanè nostrum, aut vllius priuatum, sed communem Ecclesiæ Catholicæ sensum & consensum secuti sumus, ac sequi porrò ex animo desideramus. Si quis verò est imbecillior, quàm qui aduersariorum iniquam de libro censuram possit negligere, hic primùm cogiter secum causam quæ oppugnatur cum vniuersa Ecclesia, quæ Catholicæ nomen meretur, nobis esse coniunctam. deinde maiora & plura quidem nobis fauere quàm obstare suffragia intelligat. Loquor autem de ijs testibus, quos omni exceptione maiores Cæsar in suo vel diplomate, vel edicto

produxit,nimirum Principes, Magistratus; Curias, Gymnasia:nam ab his librũ eundem studiosè legi, legendumq; proponi, & publicè defendi nobis etiam tacentibus passim resipsa declarat. Verũ imprudenter ago fortasse qui sanctæ simplicitatis oblitus, hæc persequor, velut satis non habeam Ecclesiæ sanctæ auctoritate fulciri,sed hominum quoq; fauore & iudicio mouear At cupio sanè, quo ad eius fieri potest,infirmorum vitare offendiculum, & prouidere bona (vt Paulus iubet)non solùm coram Deo, sed etiam coram hominibus. Igitur veniam ab omnibus,qui rectè & candidè iudicabunt, me haud grauatim impetraturum confido, quod in hac editione nomen meum profitear,cùm idem in Exemplaribus non paucis iam antè(vt dixi) editis circumferatur, cùm & Cæsar hoc apertè in suo edicto expesserit, cùm demum & lege sit cautum Ecclesiastica,vt liber nullus absque autoris nomine & inscriptione probetur. Cæterum in hac editione, ac potius operis recognitione, ingenuè fatebor id accidisse mihi, quod alijs sæpe doctioribus vsu venire solet,vt ad sensum illustrandum, iuuandumque lecto-

rem

rem nonnulla immutauerim, multa etiam adiunxerim. Quod studium æquis quidem censoribus molestum esse non potest, vt qui re ipsa sæpè comperiunt; haud temerè iam olim dictum esse illud: posteriora consilia meliora. Quanquam per nos etiam licet, si quibus ita lubet, vt prior editio retineatur. Nam vtramque catholicam, & in astruenda veritatis doctrina consentientem esse, docti deprehendent.

Sed iam tempus est, vt ad vos redeam præstantissimi Viri, qui rem vestra quidem humanitate dignam, mihique pergratam feceritis, si opus hoc recognitũ, vt *dixi*, *multisq;* in locis locupletatum, quod reuerenter à me nomini vestro nuncupatur, æqui bonique consulatis. Neq; verò mihi desunt causæ huius nuncupationis. Primùm enim cupiebã obseruantiæ ac gratitudinis erga vos meæ testimonium aliquod exhibere, vt qui multis annis in spectata Repub. vestra versatus, cum liberalium artium, tum *sacræ* Theologiæ studijs apud vos operam dederim. Ad hæc Catholicum opus eiusmodi patronis vel maximè commendandum erat qui de re Catholica præ-

clarè meriti, ingentem suæ pietatis ac defensæ Religionis gloriam essent consecuti. Vbi non prædicabo, vt sanè possem, Rempub. vestram, quæ non frustra tot seculis hoc insignitur elogio, vt inter Germanicas omnes iure quodam suo dicatur, & sit FELIX Agrippina Colonia, sanctæ Romanæ Ecclesiæ fidelis filia. Patrum sit vrbem vestram in Romano imperio nulli secundam, sanctorum Martyrum sanguine mirificè consecratam, fortunis ac opibus abundantem cernere. Alirentur alij vetus apud vos gymnasium, & celebre emporium. Ego verò in primis hoc nomine vobis gratulandum, summasque sommo Deo gratias agendas esse duco quod Apostolico præconio iam olim Romanis delato vos quoque dignos redditis, vt fides vestra in vniuerso mundo annuncietur. Igitur, vt auitam, certam & integram Religionem conseruetis, quo nihil habetis aut sanctius aut antiquius, impijs quidem nouationibus, ac prophanationibus nullum in Repub. vestra locum relinquitis, sectarios autem horumque conatus, qui vobis sæpè insidiantur, non minus prudenter quam fortiter profligatis; tum

præ-

præclaro vestræ pietatis zelo id perficitis; vt cùm alibi passim distracta sint religionis studia, & sectæ inter se prorsus dissectæ pestilenter vigeant, tamen apud vos cor vnum & anima vna; vnum etiam ouile sub vno pastore vsque perseueret. Ita demum re ipsa declaratis, haud temerè dictum esse, quod auctor vetustus, & veritatis comprobandæ, magis, quam styli ornandi studiosus memoriæ prodidit, cùm vrbem vestram his verbis tam in Ecclesiæ vestræ vsum receptis, commendauit: *Post quam fidem suscepisti Ciuitas pia nobilis recidiua non fuisti sed in fide stabilis.* Inuideant hanc vobis felicitatem illi, qui depositum à Paulo commendatum non custodiunt, sed in aliud quoduis Euangelium, quàm quod Apostoli annunciarunt, transferri se patiuntur; neque rarò fidem perinde ac monetam commutant. Deum immortalem ex animo precor vobis, vt hanc gratiam & fidei constantiam, qua prælucetis Germaniæ, perpetuam esse velit. Coloniæ Agrippinæ ferijs Epiphaniæ Domini Anno Virginei partus M.D.LXVI.

CAPUT I.

DE FIDE ET SYMBOLO FIDEI.

I.

Quis dicendus est Christianus?

QUI *Iesu Christi veri Dei & hominis, salutarem doctrinam in eius Ecclesia profitetur.*

Omnes proinde cultus & sectas, quæ extra Christi doctrinam & Ecclesiam vbiuis genitum reperiuntur, vt est Iudaica, Ethnica, Mahometica, Hæretica, damnat & detestatur penitus, qui verè Christianus est: & in ipsa Christi doctrina firmiter acquiescit.

Actor. 11. d
1. Pet. 4. d
Athan. cõtra Arr. orat. 2.
Cypr. ep. 2. libr. 4. & le. simpli. præl.
Ign. ad Magnesia. Aug. tract. 113. in Ioan. & serm. 301. de temp. c. 12. Tertul. libr. de pudicitia. & de præsc. hær.

II.

Quo compendio Christianam doctrinam licet complecti?

VT *nimirum Christianus norit & obseruet, quæ tum ad sapientiam, tum ad iustitiam spectant. Sapientia, vt Augustinus ostendit, circa virtutes Theologicas, versatur, Fidem, Spem & Charitatem,*

Lib. 2. retracta cap. 63. & Enchir. ca. 3.
1. Cor. 13. d

tem, quæ & diuinitus infunduntur, & cùm in hac vita pure maximeq́ʒ excoluntur; beatos homines diuinosq́ʒ reddunt. Iustitia verò duabus partibus, declinatione à malo, & bona operatione absoluitur. Huc enim spectat, quod Propheta inquit Regius: 1. Diuerte à malo, & fac bonum. *Iam ex hisce fontibus, Sapientia scilicet & Iustitia, nõ dissimiliter hauriuntur cætera quæcunq́ʒ Christianæ quidem institutioni atq́ʒ disciplinæ congruunt.*

III.

Quid primum traditur in doctrina Christiana?

F*Ides, ianua illa nostræ salutis, sine qua Deum inuenire & inuocare, Deo seruire & placere nullus in hac vita potest.* 2. Credere *enim* oportet accedentem ad Deum, *inquit Apostolus;* 3. qui verò non crediderit condemnabitur, & iam iudicatus est, *ex Christi sententia.*

IV.

Quid fidei nomine intelligitur?

D*E Idocum & lumen, quo illustratus homo, firmiter assentitur atq́ʒ adhæret ijs, quæ vt credantur sunt diuinitus reuelata & ab Ecclesia nobis proposita.*

 Cuius-

Cuiusmodi sunt, Deum esse trinum & unum, è nihilo creatum mundum, Deum factum esse hominem, & pro hominibus mortem sustinuisse, Mariam & Virginem & Dei Matrem existere, mortuos omnes ad vitam excitandos esse, hominem ex aqua & Spiritu sancto regenerari, totum Christum in Eucharistia contineri, & id genus alia religionis nostræ veneranda mysteria, quæ diuinitus reuelata, non humanis sensus captu comprehendi, sed fide duntaxat percipi possunt.

1. Esai. 7. b secundũ 70. Basil. in Psal. 115. & in summa 80. moralium cap. 22.

Vnde Propheta: 1. Nisi credideritis, *inquit,* non intelligetis. *Non enim spectat fides naturæ ordinem, non sensuum fidit experientia, non potentia aut ratione humana, sed virtute & auctoritate diuina nititur, illud planè certum habens, summam æternamq; veritatem, quæ Deus est, nec falli posse vnquam, nec fallere.*

2. Cor 10. b 3. Luc. 1. c 4. Euseb. Emiss. hom. 2. de sym. Cyrill. catec. 5. illum.

Quamobrem id fidei vel maximè proprium est, vt in 2. captiuitatem redigat omnem intellectum in obsequium Christi, 3. apud quem non est difficile, nedum impossibile, omne verbum. Hæc 4. fides lumen est animæ, ostium vitæ fundamentum salutis æternæ.

Ivy. serm. de fide, spe & charitate, Cyr. lib. 4. in Ioan. cap. 2.

V. Est.

V.

Estné breuis aliqua fidei complexio ac summa omnium nobis credendorum?

EST illa, quam duodecim Apostoli suo symbolo tradiderunt, quamque in sectiones, seu articulos duodecim aptè distinxerunt. Dignum sane opus his 12. auctoribus, qui post Christum Dominum Christianæ fidei præcipue & sanctissimi fundatores extitere. Quod quidem symbolum velut illustris nota est, qua Christiani ab impiis, qui vel nullam, vel non rectè Christi fidem profitentur, discernendi ac internoscendi sunt.

Amb. ep. 8. & serm. 38. Aug. serm. de tempore 181. Ruf. in sym. Irenæus lib. 1. cap. 2. & lib. 3. cap. 4. Hieron. ad Pammachiũ aduersus errores Ioannẽ Hierosolym.

Leo serm. 11. de pass. & epist. 13. ad Pulcheriam. & serm. contra Eutychetem. Maximus cit. in d. tract. 1. de symb. 2. Symbolum expli[illegible]runt Cy[illegible] in Catechesibus illum. Chrysost. homil. 1. & 2. in symbolum. Ruffin. in symbol. August. in Enchiri[illegible]o ad Lau[illegible]item lib. 1. & 2. de symb. ad catech. in lib. de fide & symb. l. serm. 115. 119. 123. 125. 151. 181. 192. 193. 194. de tempore.

VI.

Qui sunt symboli huius articuli?

I. Credo in DEVM Patrem omnipotentem creatorem cæli & terræ.

II. Et in Iesum Christum filium eius vnicum Dominum nostrum.

III. Qui conceptus est de Spiritu sancto natus ex Maria Virgine.

IV. Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & sepultus.
V. Descendit ad inferos, tertia die resurrexit à mortuis.
VI. Ascendit ad cælos, sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis.
VII. Inde venturus est iudicare viuos & mortuos.
VIII. Credo in Spiritum sanctum.
IX. Sanctam Ecclesiam Catholicam, sanctorum communionem.
X. Remissionem peccatorum.
XI. Carnis resurrectionem.
XII. Et Vitam æternam, Amen.

VII.

Quò maximè spectant hæc Symboli verba?

Hierem. 9. f
Ioan. 17. a
1. Cor. 2. a
2. Pet. 2. b

EO certe, Vt Veram Dei diuinarumque rerum cognitionem, quæ ad benè beatéque Viuendum est cuique necessaria, succinctè comprehensam habeamus.

Vbi primum & præcipuum habet locum agnitio & confessio sanctissimæ Trinitatis, ne Vllo modo dubitetur, Deum, quo nihil aut maius, 1. aut melius, aut sapientius potest excogitari, in essentia quidem seu natura diuina Vnum & simplicem, in personis Verò tribus esse distinctum, Vt

1. Aug. confess. li. 2. c 4. Aug. libro de fide & symb. cap. 9.

1. alius

2. alius Pater, alius Filius, alius Spiritus sanctus esse ante omnia certò credatur. Pater est, qui suum ab aeterno filium generat, fons & opifex rerum. Filius ex Patre genitus substantia, mundi Redemptor est ac Saluator. Spiritus sanctus, qui & Paracletus dicitur, Ecclesia seu Christi fidelium est administrator. Iam hi tres Vnum sunt, hoc est, Vnus Verus, aeternus, immensus & incomprehensibilis Deus. 1. Athan. in symb. 1. Ioan. 5. b.

Pulchrè igitur huic sanctissima simul & indiuidua Trinitati partes symboli tres pracipua respondent. Prima nimirum de creatione, secunda de redemptione, tertia de sanctificatione.

VIII.

Quid sibi vult primus Symboli articulus, Credo in Deum Patrem.

Ostendit nobis primum, Deum Vnum, & in Deitate primam personam esse Patrem caelestem, aeternum, potentia maiestateq; summum, cui nihil factu impossibile sit vel difficile, qui vita ac mortis potestatem omnem obtinet. Genes. 1. a Esai. 53. a Iob. 37. 2. d Eccles. 3. h Hier. 32. a Sapien. 10. b

Is ipse Pater Filium ex omni aeternitate genuit, & nos hoc tempore gratia in filios sibi adoptauit. Eius tanta vis est, vt Verbo solo, tam visibilia, quàm inuisibilia Psal. 2. b Hebr. 1. b Rom. 8. c d Psal. 32. b

pro-

Coloss.1.c. Matth.6.d. Heb.13.b. 2.Tim.4.c. & 6.d. Rom.11.d. 1.Iacob.1.c. 2.Cor.1.a. Luc.12.a. Gen.17.a.b. Psalm.26.a. 90.a.124.a. Iob.40.a. a.41.a. 2.Cor.10.c.

produxerit ex nihilo, producta verò vsque conseruet atque gubernet summa cum bonitate ac sapientia: à quo & ad quem omnia: ipse Pater luminum, apud quem non est transmutatio: Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis: talis demum ac tantus, vt ad nutum illius supera terrestria, infera subitò pareant: quo duce ac protectore nos in summis etiam malis atque periculis illæsi ac tuti conseruamur.

IX.

Quid habet secundus articulus, Credo in Iesum Christum.

Luc.1.c.2.b. c.Matth.1. d.Esai.9.a. Ps.44.b.88. c.Act.4.c.& 10.f.1.Reg. 9.10.11.a.c. Ioan.1.b.f. Heb.3.a.5.b. Col.1.c.2.b.

Commonstrat secundam in Deitate personam, Iesum Christum verum Deum & verum hominem, dictum quidem Iesum, hoc est, saluatorem populi sui: & Christum, id est, Vnctum, Spiritu sancto, ac plenum omni gratia & veritate, Messiam, Regem & Pontificem nostrum, qui primatum tenet in omnibus, & in quo corporaliter inhabitat omnis plenitudo diuinitatis.

Ephes.1.1.d. Ioan.10.e.f. Hebr.1.a. Apoc.1.d. Matth.28.d. Dan.7.d.

Ostendit eundem esse filium Dei vnicum à Patre natum, ab æterno genitum, naturalem, consubstantialem, & ei prorsus æqualem secundum diuinitatem: Do-

mi-

minum vero nostrum & omnium in ipsum credentium, ut quos ipse perditos ex seruitute Satanæ vltro liberauit, quosque iugo peccati & damnationis obnoxios liberalissimè redemit. Luc.11.c Rom.8.a 1.Cor.6.d

Is impijs quoque dominatur: omnia enim pedibus eius subiecta sunt. Tum verò maximè Dominum dominantium, & Regem Regum se improbis ac vniuerso mundo palam declarabit, cùm hostes ad vnum omnes quamuis inuitos sua subijciet potestati, ac veluti paleam igne comburet inextinguibili. Hic dilectus filius, hic noster Emanuel, & audiendus Præceptor: nec aliud nomen est sub cælo datum hominibus, in quo nos saluos fieri oporteat. Psal.8.b Apoc.19.c Matth.25.d 1 Cor 15.d Matth.3.c Luc.3.c Matth.1.d 17.a Act.4.b

X.

Quid credendum proponit tertius articulus, Conceptus est de Spiritu Sancto?

EVndem testatur Dominum, qui jam inde ab æterno genitus à Deo patre sine matre fuit, propter nos de cælis descendisse, & humanam assumpsisse naturam, qua temporaliter & conceptus sit in Nazareth, & sub Cæsare Augusto in Bethleem natus sine patre ex illibata Virgine, operante scilicet in illa sic Spiritus sancti Mich.5.a Ioan.1.a.10.a Matth.1.c,d Luc.1.c,d.2.a Esai.7.c Hier.31.d

vir

Conc.Ephef. cap. 3. Hieron. in Heluid. *Virtute, ut (quod admirationem omnem excedit) Verbum caro, & Deus homo fieret. atque Maria simul Dei mater & virgo esset.*

Ioan.3.a 1.Pet.2.a 3.d Heb.2.a.7.d Tit.3.b Iob.14.a Ephes.2.a Rom.6.a; 8.b *Hac filij Dei temporalis conceptio & generatio humana salutis ac redemptionis primordia continet, nostraque est forma regenerationis. Qua fit, ut maledicti Adæ filij de immundo semine concepti, & ira filij nati purificemur: tum ut è carnalibus spirituales, ac planè filij Dei efficiamur in Christo, cui Pater æternus conformes fieri*

Rom.8.f *voluit electos,* vt sit ipse, *quemadmodum Paulus ait,* in multis fratribus primogenitus.

XI.

Quid continet articulus quartus, Passus sub Pontio Pilato?

Act.r.10.f Matt.27.f Marc.5.c Es.11.50.c 53 b.c Ioan.1.d Hebr.7.d 1.Pet.1.c.2.d 1.Apoc.1.d 1.Tim.6.c.d 2.Rom.5.b *Ostendit Christum, cùm præclarè docendi & miracula patrandi finem fecisset, suum pro nobis, qui perieramus, redimendis agonem tandem absoluisse. Itaque licet agnus esset absque macula innocentissimus, immò & 1. Deus simul immortalis, tamen ut charitatem erga nos 2. suam maximam declararet, passus est ille volens à sceleftissimis extrema & acerbissi-*

bisima quæque: Vnde nec iudicium impij iudicis Pilati quamuis iniquissimum, neque crucem probrosissimum supplicij genus defugit, mortem pro nobis crudelissimam adiens & sepulturam in alieno etiam monumento delatam non recusans: totum vt se viuens moriens donaret atque impenderet mortalibus.

Ioan.18.a 19.b Ioan.3.b.12. c 19.c.Sap.2 d.Mat.b,27

Quæ Christi passio, sanguis, crux, vulnera & mors, peccatoribus consolationem, sanitatem, virtutem & vitam continue exhibent, si tamen patemus & compatimur capiti, vt ita simul & conglorificemur. 1. Consummatus enim factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ.

Rom.8. 2.Cor.1.b 2.Tim.2.b 1.Hebr.5.c

XII.

Quis vsus & fructus in eo est, quod crucē Christi digitis efformamus, & ea frontem consignamus?

HVnc sanè ritum & veterum pietas, & constans Ecclesia consuetudo nobis commendat. Ac primum hinc excitamur ad gratam memoriam summi mysterij atque beneficij, quod nobis in cruce perattum ac amplissimè donatum fuit.

Deinde prouocamur ad veram sanctamque gloriam & totius salutis nostræ.

Tert.de coron.militis. Basil.de Spiritu S.c.27. Aug.de Catech.rud.c. 20.&tract. in Ioan,118. Naz.ora.1. in Iulian. Hier.ad Eu-

an.

sto de cust. Virgin.& ad Fabiol. deut. sie facer. Chryso. in 1. ad Cor. hom. 12.& 55. in Matt. Trip. hist. l.6.c.11.

anchoram, in cruce Domini nostri defigendam.

Est hoc praeterea testimonium, nos cum inimicis crucis Christi Iudais ac Ethnicis nihil habere commune, sed contra hos omnes libere profiteri quem colimus, Dominum Iesum & hunc crucifixum.

Effrem. in serm. de S.Cruce. Orig. homi. 8. in diuers. Euang. Ruffin. lib. 1. Ecclesiast. histor. cap. 29. Niceph. lib. 18, cap. 20. Cyril. catech. 4. & 13. illum.

2. Mat. 16. d. Luc. 9. c. 1. Pet. 3. c. 2. d. 2, Atha. in vita S. Anto. Hier. in vita S. Hilarionis Ignat. in epist. ad Philip. 3. Ambros. serm. 43.

Hoc etiam signaculo, ad patientiae studium incidamur, Vt si aeterna gloriae cupidi sumus (esse vero debemus omnes) crucem quam colimus & vitam 1. Crucis, duce Christo non grauatim amplectamur. Neque minus 2. arma hinc victricia petimus aduersus Sathanam olim crucis virtute prostratum, immo, & contra omnes nostrae salutis aduersarios ita communimur.

4. Euseb. l. 1. de vita Constantini. Niceph. Eccles. hist. li. 8. c. 3. Item li. 7. c. 47. & 49.

Demum vt auspicatius 3. ordiamur, & maiorem in rebus gerendis successum experiamur, hoc crucis illustre trophaeum arripimus, & in hoc signo 4. victuri saepe dicere non dubitamus: In nomine † Patris, & † Filij, & † Spiritus sancti.

XIII.

Zach. 9. c. 2. Pet. 3. d. Eccl. 24. d.

Quid credendum profert quintus articulus descendit ad inferos, & resurrexit?

Chri-

CHristum docet postquam mortuus esset in cruce secundum animam quidem ad inferos vsque penetrasse, tum vt mortis ac Sathanæ deuictorem, tum vt Patrum in limbo sedentium liberatorem sese declararet: secundum corpus autem, quo iacuerat in sepulchro, tertio post die cum Triumphator 1. ex inferis redire vellet, eundem ad vitam sua vi immortalem ac gloriosum primogenitum ex mortuis resurrexisse. Actor 2.de Iren.lib. 5.in fin.A 1.ep. 99.& 57.& lib.20.de ciu. Dei cap 15. Hidr.12.c.4. ad Ephes. Iustin.in dial. cum Triph. 1.Of.æ.13. I Math. 12.c. Act.17.g. Ioan.2. 1.1. Cor.15.a.c.1 1.Thes.4.c.d Apoc.1. b.d Coloss.1.c.

Quo admirabili opere consolatur ac docet, electos de potestate Sathanæ, mortis & inferni liberari, eamq; resurgẽdi gratiam omnibus offert atque commendat vt verò credentes 2. in Christum, de vitijs ad virtutem, à morte peccati ad vitam gratiæ, in fine porrò sæculorum omnium de morte corporis ad vitam immortalem resurgant. Nam 3. qui suscitauit Iesum, & nos cum Iesu suscitabit. 2.Rom.6.a Coloss 3.a.b Philip.3.d Ephes.4.c 1.Pet.1.a.3. 2.Cor.4.d.1 Thess.4.c.d.

XIV.

Quid adfert sextus articulus, [illegible] Ascendit ad cœlos?

ABsoluto humanæ redemptionis opere Dominum Iesum ostendit, postquam rediuiuus ille suis apparuisset, multisque argumentis resurrectionis suæ veritatem con- Psalm: 67.d 46.a 8.a Marc.16.d. Ioan.3.b Actor.1.

Ephes.4.b
2.b.1.c.
Coloss.3.a
Hebr.1.b
1.Pet.2.a
1.I. 2.a.2.a

confirmasset, demum quadragesimo die in cælum ascendisse, Vt secundum naturam humanam super omnia exaltaretur, & Vnus omnium maximè ab omnibus celebraretur. Sedet igitur Dominus Iesus in cælis ad dexteram Virtutis Dei, parem cum Patre potestatem exercens, gubernans omnia, diuinaque maiestate resplendens penitus, quod est nimirum ad Patris sedere dexteram.

Rom.8.c
Hebr.5.c
2.Timo.2 b
Ioan.15.a
1.Ioan.14.c

Hac læta Christi ascensio nostræ Fidei ac Spei certitudo est, Vt quo caput præcessit prostratis semel hostibus, eodem membra etiam, si capiti modo pareant & inhæreant suo, peruentura esse maximo confidamus. 1. Vado, inquit, parare vobis locum.

XV.

Quid credendum exhibet septimus articulus, Inde venturus est iudicare?

Psal.69.a
Esa.3.c 66.d
Soph.1.c.
Matt.4.a.b
Zach.14.a
Ioel.3.a.c
2.Matt.15.a
Luc 21.c
Actor.10.f

PRoponit extremum iudicij diem, quando Christus in humana carne, rursus à summo cælo descendet, ac tremendum aget iudicem totius orbis, & palam Vnicuique reddet secundum opera sua. Iudicabit 2. igitur in sede maiestatis suæ ad

Vnum

vnum omnes probos ac improbos, siue quos judicij dies illa viuos adhuc in carne, vel ante mortuos offendet. 1.Thess.4.c 1.Cor.15.g

Vnde admonemur, eò cautius rectiusq; nobis viuendum esse, quò certius persuasum habemus, 1. nostras actiones, cogitationes, & vita rationes omnes ob oculos cuncta cernentis, & aquissimè judicantis Dei vsq; versari. Etenim aquus & justus est 2. scrutator ille cordium & vindex iniquitatum, ante cuius tribunal manifestari nos omnes oportet, vt vnusquisq; prout gessit suo in corpore siue bonum, siue malum, ab illo recipiat. Qui nec boni quicquam in hac vita gestum 3. suo pramio defraudabit, nec 4. perperam facta vlla impunè sinet abire. 1.Matt.12.c Sap.1.c Eccles.20. Basil.ep.125. 2.Hier.17.b Hebr.4.d Galat.6.b 1.Thes.4.b Eccles.12.d 2.Cor.5.b Rom.14.b 3.Matt.10.d 4.Iob.24.d

XVI.

Quæ summa est articulorum de secunda in Deitate persona?

HÆC summa est, Christum verum Deum & hominem esse, qui mirificum redemptionis humanæ opus sit aggressus atq; perfecerit, vt idem sit nobis via 5. veritas & vita, per quem vnum, cum perijssemus omnes, saluati & liberati, Deoq; Patri reconciliati sumus. 5.Ioan.14.a Rom.5.b Apoc.1.b 1.Tim.2.b

De

1.Tim. 2.d *De cuius quidem redemptionis beneficio ac Vero Vsu ita scriptum est:* 1 Apparuit gratia Dei Saluatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos, vt ab negantes impietatem & sæcularia desideria sobriè & iustè & piè viuamus in hoc seculo, exspectantes beatam spem & aduentum gloriæ magni Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi: qui dedit semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum
2.Ephes.2. operum. *Sic Apostolus Paulus.* 2. *Et alibi:* Ipsius (Dei) sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ præparauit Deus; vt in illis ambulemus. *At-*
3.2.Cor.5. *que iterum,* 3. pro omnibus mortuus est Christus, *inquit*, vt qui viuunt, iam non sibi viuant sed ei, qui pro ipsis mortuus est & resurrexit.

Quare cauendus illorum est error ma-
4.1.Tim.2.b *ximè, qui Christum non integrè, sed Velu-*
Rom.3 d *ti in Vtilitatum confitentur, dum solùm 4. Mediatorem illum & Redemptorem cui fidamus, agnoscunt nec simul recipiunt*
5.Esai.33.d *eum & 5. legislatorem, cuius jussis obtem-*
Iacob.4.c
Ioan.13.b.d *peremus, & Virtutum exemplar omnium*
1.Ioan.2.b *quod imitemur, & justum judicem; qui debi-*

debitum cuiusq; operi præmium aut supplicium certò rependat. 2. Tim. 4. b Rom. 2.

XVII.

Quid docet octauus articulus, Credo in Spiritum sanctum? Gen. 1. a Psal. 103. d

Subiungit tertiam in Deitate personam, Spiritum sanctum: qui ex Patre Filioq; procedens, verus, vtrique coæternus, coæqualis, consubstantialis Deus existit, & eadem fide pariq; cultu & honore colendus est. Iob. 24. b Matth. 28. d Ioan. 1. c. 14. b d 16. c 1. Ioa. 5. b Rom. 8. b c 2. Cor. 3. Concil. Constantin. 1 cau. 7. & Florent. August. de fide & symb. cap. 9. Hil. lib. 8. de Trinit.

Hic ille Paracletus & Doctor veritatis, qui corda credentium gratia sua suisq; donis illustrat, purificat, sanctificat, & in omni sanctitate confirmat. Hic est pignus hæreditatis nostræ, qui adiuuat infirmitatem nostram & singulis prout vult, varias donationes suas attribuit impertitq;. 1. Eph. 4. c Rom. 8. c 1. Cor. 12. b 2. Matt. 5. b

XVIII.

Quid addit articulus nonus, Credo Ecclesiam sanctam Catholicam? Esai. 2. a & 60. e Psal. 18. a Aug. tract. 1. in ep. Ioan. & de vni. Eccl. cap. 14. Amb. in 11. e Luc. Chrys. homil. 4. de verbis Esaię.

Ostendit Ecclesiam, id est, cunctorum Christi fidelium & visibilem congregationem, pro qua Dei filius hominis natura suscepta cuncta & fecit & pertulit:

1. Ioan.11.g 10 c.17 b Cant. 6 c 1. Cor. 1. b 11. b. f Ephes. 4. 2. Cypr. de sim. prae Iren. lib. 1. c. 3. Hier. ad Gerontiam de monog. Chrys. hom. 1. in 1. ad Cor. 2. Cypria. de simp. & lib. 1. ep. 3. & lib. 4. ep. 9. Iren. li 3. cap. 3. Hieron. ad Damasum tom. 2. Leo ep. 89. 3. Ephes. 5. c. Cant. 5. b. Aug. in Enchir. 56. Bern. serm. 3. in vigilia nat. Greg. lib. 35. mor. c. 6. Iren. lib. 3. c. 40.

Eamq; docet primum 1. Vnam esse & consentientem in fide, fideiq; doctrina, & administratione Sacramentorum, quaeq; sub Vno capite suo Christo, Vnoq; Vices eius in terris gerente 2. Pontifice Maximo regitur, ac in Vnitate conseruatur.

Deinde hanc sanctam 3. esse praedicat, quia per Spiritum sanctum à Christo Vsq; sanctificatur Vt sancti homines & sanctae leges nunquam in illa desint. Nec Vllus extra huius consortium sanctitatis particeps esse potest.

4. Act. 1. b Marc. 16. d Matth. 28. d Aug. ep. 107. & 166. cont. ep. fund. cap. 4. lib. de vera religione c. 7. Vince. Lyr.

Tertiò esse Catholicam, 4 id est, Vniuersalem, adeò Vt per orbem, longè lateq; diffusa, omnes omnium temporum, locorum ac nationum homines, qui modò in Christi fide ac doctrina conueniunt, Vno quasi materno sinu excipiat, concludat ac saluet. Hieron. contra Lucif. Beda in 6. cap. Cant.

5. Eph. 4. c. d Psal. 118. a Philipp. 1. a 2. Cor. 8. c 1. Ioan. 1 b Rom. 12. b 1. Cor. 12. b

Quartò esse in eadem Ecclesia sanctorum communionem, Vt 5. qui in Ecclesia Veluti domo Dei familiaq; Versantur, societatem quandam inter se & Vnionem seruent indiuiduam, & sicuti Vnius cor- Augustinus tracta. 32. in Ioan.

...oris membra, mutuis officijs, meritis & ...rationibus se inuicem iuuent. Apud hos ...est Vnitas fidei, doctrina consentiens, con...formis vsus Sacramentorum: qui etiam, ... qualescunque demum quorundam erro...es aut dissensiones incidant, solliciti sunt ...eruare Vnitatem Spiritus in vinculo pa...is. In qua quidem communione non mo...dò sancti Ecclesiæ militantis in terra pere...grinantes, verum etiam beati omnes Eccle...siæ cum Christo in cœlis 2. felicissimè tri...umphantis, ac insuper piorum animæ, quæ ...ex hac vita egressæ, nondum 3. tamen il...lam beatorum felicitatem sunt consecutæ, ...simul comprehenduntur.

Extra hanc Sanctorum communionem (sicut extra 4. Noe arcã) certum quidem ...itium, nulla verò salus mortalibus: non ...dæis aut Ethnicis, qui fidem Ecclesiæ ...unquam receperunt: non Hæreticis, qui ...ceptam deseruerunt vel corruperunt: non ...ismaticis, qui pacem & Vnitatem Ec...clesiæ reliquerunt: postremo neque excom...municatis, * qui qualibet alia graui de...causa id meruerunt, vt ab Ecclesia corpo... ceu perniciosa quædam membra, præ...nderentur ac separarentur. Atque isti...modi omnes, quoniam ad Ecclesiam,

1. Eus. Eccl. hist. l. 7. c. 21. Aug. 2. contra Don. c. 6. & epist. 19. item de vera relig. cap 6. Ephes. 4.

2. August. de temp. ser. 181 c. 13. & in Enchir. cap. 56.

3. August. 20 de ciuit. Dei cap. 9.

4. Gen. 7. & 1. Pet. 3. d Ire. l. 4. c. 43. Cy. l. 1. ep. 11. Aug. ep. 50. & 152. de vnit. Eccl. c. 10 Aug. vel Fulgent. de fide ad Petrum c. 38. & 39. Gregor. 14. mor. cap. 2. Num. 17. d Matth. 18. b Cypr. l. 1. ep. 11. Iren. lib. 4 cap. 43.

Au-.l.1.con. a tuerf. leg. & proft.c.17. 1.Co.5.à 2.Ioa.1.c.d 2.Tmff.3.b.3. 1.De simplic. Prælat.2.lib. 4.de Symb. ad catec.c.10 Item Aug. in Psal.88.

eiusq; sanctam communionem non pertinent, diuina gratia & salutis æternæ non possunt esse participes, nisi Ecclesiæ, à qua suo illi vitio sunt semel auulsi primum reconcilientur atq; restituantur. Certa est enim 1. Cypriani & 2. Augustini regula: non habebit Deum Patrem, qui Ecclesiam noluerit habere Matrem.

XVIII.

Quid proponit articulus decimus?

Math.1.d Apoc.1.b. L.c.24.g Act.1.ib.g Hebr.9.d 2.Ioa.1.c. 1.Pet.1.c Ephes.1.b. Coloss.1.b Aug. in Enchir cap.64. & 65.

REmissionem peccatorū, *quà sine iustus & saluus esse nullus potest. Hanc autem verè diuitem thesaurum Christus nobis acerba morte, suoq; pretioso sanguine comparauit, totus vt mundus peccatis eamq; pœnis perpetuis liberaretur.*

Cuius quidem thesauri per Christi gratiam participes duntaxat fiunt ij, qui se Fide & Baptismo ad Christi adiungunt Ecclesiam, & in eius vnitate obedientiaque persistunt. Deinde qui de commissis post baptismum peccatis pœnitentiam serio a[...]gunt & iis aduersus peccata pharmac[...] quæ Christus instituit, hoc est Sacrament[...] conuenienter vtuntur.

Chryf. lib.3. de sacer. Cyp. lib.2. epist 2. Luc.10.f

Atq; huc spectat potestas, vt vocant cl[...]uium, quam Christus ad remittenda p[...]

ea

tata ministris Ecclesiæ, & inprimis Apo- Io.20,c.12.c
stolo Petro eiusque successoribus legitimis Math.16.c
et post e summis Ecclesiæ rectoribus com- Bern.l.2.de
mendauit. consi.

XX.

Quid habet vndecimus articulus? Esai.27.d

CArnis resurrectionem, quæ in nouissimo die bonis malisq; continget. Nam corpus hoc, quod fragile, caducum, multis que morbis & perpetuis ærumnis obnoxium, & post mortem quoque vermibus ex- dendum circum ferimus, tum reuiuiscet, cum in extremo illo die mortui omnes Christo vocante iudice simul ad vitam & iudicium excitabuntur, 1. Igitur ante Christi tribunal in carne cuncti apparebũt, et citra exceptionem vnusquisque, prout gessit in corpore suo quod illi reddetur integrum, siue bonum, siue malum recipiat. Procedent autem qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ: qui verò mala egerunt, in resurrectionem iudicij, & in supplicium 3. æternum.

Ioh.19.d Ezech.37 a 1.Cor.15.g Ioan.11.c Dan.12 a Phili.3.d Hier.ad Pã-ma a tuer. er. Ioan.Hierosol. Aug. in Enchir.c.19. 11.Tract.41. 2.Cor.5.b Aug. in Enchir. cap.88. 2.Ioan.5.c 3.Matt.25.d

Hac vita vir bonus & patiens in ærumnis sese vel maximis consolatur, vt in supre- ma etiam vitæ agone dicat, 4. Scio quòd redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra resurrecturus sum, & rursum 4.Ioh.19.d

circumdabor pelle mea, & in carne m
videbo Deum. *Prudentes illi sanè, q
terrena hac & moribunda membra, in i*
1. Cor. 9. d *stitia ac virtutis seruitutem redigunt, qu
que corpus hoc veluti vas purum, bea
præparant immortalitati.*

1. Cor. 2. c
Ioan. 17. a
Matth. 19. b
d 25. d
Apoc. 2. b c
3. c, 7. d. 21.
b. 22. c
Tit. 1. a, 3. b
1. Ioan. 2. d
1. Pet. 1. a
Rom. 6. d
Aug. de ciuit. Dei lib. 22. c
29. & 30. lib.
4. de Trinit.
c. 2. & 1. 3. de
lib. arbit. cap.
vltimo.

XXI.

Quis est postremus articulus?

D*E vita æterna, quam electis post mor
tem superesse minimè dubitemu
Atq; hic fructus & finis est fidei, spei, pa
tientiæ & exercitationis Christianæ. Cu
ius vitæ consequendæ causa nullum pieta
tis opus arduum, nullus labor grauis, nul
lus dolor acerbus, nullum in agendo pati
endoque tempus diuturnum ac molestum
verè credenti debet existimari. Quod si vi
ta hac, quæ calamitatis alioquin plena es
nihil dulcius ac optabilius ducitur, quan
to illa demum potior habenda est, quæ a
omni malorum sensu & metu procul a
est, quæ cælestibus & ineffabilibus sine
fine gaudiis, deliciis ac voluptatibus omn
ex parte semper abundat.*

Luc. 12. d *De qua vita Christus*, Nolite timer
pusillus grex, *inquit*, quia complacui
Matth. 25. Patri vestro dare vobis Regnum. *Qui &
in extremo iudicij die dicet electis:* Venit
bene

benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi. *Impiis vero in hunc modum loquetur*: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo & Angelis eius. *Id quod non solum ad Ethnicos, Hæreticos, Schismaticos & palam flagitiosos pertinet, verum etiam ad Christianos quos in mortali peccato mors opprimit, est referendum.* Ibidem. d

Adiicitur demum clausula isthæc Amen, *vt fidei & confessionis huius Christianæ testimonium apud nos indubitatum esse ac solidum demonstretur.*

XXII.

Estne satis Christiano ea sola credere quæ complectitur Symbolum?

PRimum & maximè quidem ea, quæ Symbolo traduntur Apostolico, cuius credenda & apertè profitenda sunt. Ea verò explicatiora fiunt ex collatione tum Nicæni Symboli, tum eius quod Athanasio inscribitur.

Secundò Christianus, quæcunque Scriptura diuina seu Canonica complectitur, credat necesse est. Certos verò & legitimos Scripturæ libros non aliunde, quàm 1 ex Ecclesiæ iudicio & auctoritate petere fas est. 2.Pet.1.a 1.Aug. cont. epist. Fundamenti cap. 5. Hier. in sym. ad Damasum.

Tertiò huc illa pertinent, quæ partim ex Symboli articulis, partim ex Scripturis, velut diuinis fontibus, necessario deducuntur.

Quartò demum pro sacro sanctis habenda, firmissima que fide complectenda sunt, quæ Spiritus sanctus credenda nobis reuelat, pronunciatque 1. per Ecclesiam, siue scripto illa, seu viua vocis traditione nobis commendentur. Qua de re postea commodius differetur.

Circa hæc igitur omnia fides orthodoxa versatur, qua sine Sectarij omnes frustra sibi ac alijs gratiam & salutem in Christo pollicentur.

1. Cyr. epist. 10. ad Nest. Conc. Nicen. & Const. Iren. li. 3. c. 4. & lib. 4. cap. 45. & 63. August. cont. ep. fund. c. 14. Hier. contra Lucif. Epp. de simplicit. ata Præl. 21. hist. Tripart. lib. 6. cap. 10. Tertull. de præsc. ert. Vincent. Lyrin. contra Nouatores.

CAPVT II.

DE SPE ET ORATIONE DOMINICA.

I.

Quid est Spes?

1. Cor. 13. d Rom. 5. a Tit. 2. d 2. Pet. 1. a

Virtus est diuinitus infusa, per quam certa cum fiducia nostræ salutis & æterna vitæ bona exspectantur.

Parum

Parum est alioquin Deo Dei'q; Verbo fidem habere, ac diuina, quæ in Ecclesia prædicantur, dogmata profiteri, nisi Christianus Dei bonitate percepta, spem inde concipiat ac fiduciam consequendæ gratiæ & salutis æternæ. Quæ spes tantopere iustum fulcit in summis ærumnis, vt etiam si mundi præsidijs omnibus destituatur, intrepidè tamen dicat: 1. Etiamsi me occiderit, in ipsum sperabo. *Et:* In Deo speraui, non timebo quid faciat mihi caro. Deus meus in te confido, non erubescam. Iacob. 1 Ioan. 14. b. 1. 2. c 1. Ioan. 5. e Marc. 14. a 1. Ioh. 13. b Psal. 55. a Psal. 11.

II.

Qua ratione hanc spem licet consequi?

PRimum huc pertinet ardens & frequens ad Deum precatio. Deinde nutrienda est & excitanda quotidiana meditatione bonitatis ac beneficiorum Dei, illorum præsertim, quæ Christus Dominus pro immensa in nos charitate sua præstitit ac promisit vel immerentibus. Demum conscientiæ puritas coniungenda venit, eaque pijs operibus & inuicta in aduersis patientia semper est comprobanda. 2. Nam quibus bona conscientia testimonium aut electorum vita propositum deest, hi spem quam oportet, non adferunt, sed præsum- 1. Thess. 5. c Luc 11. b Matth. 7. b August. in Psal. 31.

ptionem potius, & vanã omninò fiduciam temere iactant, quantumuis de Christi meritis Deique gratia glorientur.

Psal.36.a 1. Spera, *inquit Propheta*, in Domino & fac bonitatem, *Idemq́ rursus*, Subditus esto Domino, & ora eum 2. *Et alius*,
2.Tim.3.c Bonus est Dominus sperantibus in illum, animæ quærenti illum. *Quam Spem*
Psal.46.b *ab omni timore disiungendã non esse, satis illud ostendit:* Beneplacitum est Domino super timentes eum; & in eis qui sperant super misericordia eius.

III.

Quæ bona sub spem cadunt, & Christiano speranda sunt?

P*Racipuè quidem bona illa Regni cœlestis, quæ homines beant, nec sinunt vlla ex parte miseros esse. Tum illa demũ, quæcunque mortalibus in hac vita conducibilia rectè à Deo desiderantur atque petuntur, in bonis sperandis & exspectandis*
Matth.6.b *debent haberi. Ea verò præcipuè relucent*
Lu.11.a *in Dominica Oratione, vtpote quam Christus Dominus ore sacro prodidit, & admirabili sapientia præscripsit omnibus, qui spem suam ac vota oratione cupiunt Deo explicare.*

Quæ

IV.

Quæ forma est Dominicæ Orationis?

Hæc est Pater noster qui es in cælis.
1. Sanctificetur nomen tuum.
2. Adueniat regnum tuum.
3. Fiat voluntas tua, sicut in cœlo & in terra.
4. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.
5. Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.
6. Et ne nos inducas in tentationem.
7. Sed libera nos à malo, Amen.

Orationem Dominicam explicat Tertu. li. de ora. Cypr. ser. 6. de orat. Dom Cyril. Catec. 5. mystagog. Chrys. ho. de orat. domi & in c. 5. Matt. Hieronym. Theop. Euthy. in Matt. Ambr. l. 5. de Sacramentis c. 4. Aug. ep. 121. ad Probam c. 11. Idem lib. 2. de serm. dom. in mon. & hom. 42. ex 50. & seq. serm. de temp. 126. & 135. & 182. Chrys. serm. 61.

V.

Quæ summatim in Dominica Oratione tractantur?

Septem in ea petitiones proponuntur, ad quas referri omnes omnium orationum species & forma possunt ac debent, siue pro expetendis bonis, siue pro delendis peccatis, siue pro auertendis malis quibuslibet diuinam opem imploremus. In prioribus autem tribus petitionibus, quæ propriè ad æterna pertinent, ordine ponuntur: in reliquis quatuor etiam tempo-

Aug. in Enchir. c. 115. & li. 2. de serm. Do. in mont. cap. 17.

raria, quæ & ipsa propter æterna consequenda sunt nobis necessaria.

VI.

Quid sibi vult initium orationis, Pater noster qui es in cœlis?

Exod. 15. e
Esai. 42. b
63. d
Malach. 1. b
1. Cor. 1. a
Philip. 4. d
Apoc. 4. d
Rom. 8. c
Gal. 4. a

PRæfatiuncula est, & nos memores reddit summi beneficij, quo Deus Pater, æterna illa maiestas, in cœlis per beatè regnans, nos recepit in gratiam, & propter Christum filium in suos quoque filios & regni cœlestis hæredes per Spiritum S. adoptauit.

Quæ tantorum beneficiorum memoria non solum attentionem excitat, sed etiam ad redamandum Patrem, illique obtemperandum prouocat filios, neque minus orandi impetrandique illis auget fiduciam.

VII.

Quis est sensus primæ petitionis, Sanctificetur nomen tuum?

Math. 5. b
1. Pe. 2. c
2. Cor. 10. g

IN nobis quemadmodum in omnibus alijs promoueri semper & augeri petimus quicquid ad gloriam summi optimique Patris nostri spectat.

Id verò fit maximè, cùm vera fidei confessio, Spes etiam & Charitas ac simul Christiana vita sancta conuersatio suam in nobis lucem ac vim exerit, vt spectantes alij quoque glorificent Patrem.

Matth. 5. b

Quid

VIII.

Quid continet secunda petitio, Adueniat Regnum tuum? Rom. 14. c

Petimus, vt per gratiam & iustitiam suam regnet in Ecclesia Deus, imò & in mundo vniuerso, eiectis hinc aduersariis potestatibus & cupiditatibus malis omnibus è medio profligatis. Psal. 22. a 67. a 1. Cor. 3. c 4 b Ephes. 1. d Matth. 13. f 1 Cor. 15. c. d

Tum optamus & precamur, vt ex hoc mundo veluti è graui peregrinatione militiaq́; vocati, quamprimùm transferamur ad regnum gloriæ & felicitatis æternæ vt cum Christo & Sanctis eius in sempiternũ regnemus. Coloss. 1. b 1. Pet. 2. b Iob. 7. a 2. Cor. 5. a b

IX.

Quid includit tertia petitio, Fiat voluntas tua?

Rogamus, vt sicut in cœlo Angeli & Beati omnes, nos quoq; in terris, quãuis imbecilles & exigui, exactam Deo præstemus obedientiam, nihil habentes prius, quàm vt diuinæ voluntati tum in prosperis, tum in aduersis libenter nos subiiciamus & nostra quæ ad malum prona est voluntate reiecta, in diuina semper acquiescamus. Psal. 102. d Rom. 1. b Act. 9. a 21. c Deut. 12. a Hebr. 13. d Iacob. 4. d Genes. 2. a

X.

Quid habet quarta petitio, Panem no-

nostrum quotidianum da nobis hodie?

Iacob.1.a Psal.39.f Deut,26.d Gen.28.d 2.Tim.6. Prou.30.a

AB omnis boni auctore ac fonte nos velut pauperes & mendici, ea desideramus, quæ ad hanc vitam corporis quotidie sustentandam sunt satis, victum scilicet & vestitum: præterea quæ ad vitam animæ promouendam faciunt, nimirum verbum Dei, animæ spirituale pabulum, sacrosanctam Eucharistiam 1, panem illum cœlestem, cæteraq; salutifera Ecclesiæ Sacramenta, ac Dei dona, quæ ad benè beateque viuendum pascunt, curant, confirmant hominem interiorem.

1.Hier. in 6. cap. Matth. Tert. de orat. Chry. ser. 6. Ambr. lib. 5. de sacr. ca. 4.

XI.

Quo pacto intelligitur quinta petitio, Dimitte nobis debita nostra?

1.Cor. 10. Leuit. 26.c Num. 5.a c Exod. 32.f g Luc. 7.g

HIC petimus à labe peccati, quo nihil fœdius, nihil animæ pestilentius esse potest, clementer expurgari, & ea ipsa quæ peccando contraximus debita relaxari.

Ne vero frustranea sit precatio, animo in proximum perperam affecto, illud addimus, nos vindictæ cupiditate ac simultate posita, cum proximis in gratiam rediisse & cuiuis ex animo noxam omnem condonasse. Hoc est enim, quod Christus alibi

volu-

Solvit, cum diceret: Dimittite & dimittemini. *Et iterum*: Si non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra. Luc. 6.1 Matth.6.b 18.d Eccl.28.a

XII.

Quid continet sexta petitio, Ne nos inducas in tentationem?

Quoniam præsens hæc vita perinde ac militia est super terram, dum varijs tentationibus semper impugnamur, graviterq; cum mundo, carne & Satana confligamur, idcirco piè solliciti diuinam opem imploramus ne huiusmodi aduersariorum impugnantionibus succumbamus atque succumbendo damnemur, sed ut in hac perpetua pugna durantes, Deiq; dextera nitentes, potestati satanæ resistamus fortiter, contemnemus mundum, castigemus carnem, atq; ita demum velut inuicti milites Christi, post victoriam coronemur. Neque enim coronabitur, *Apostolo teste*, nisi qui legitimè certauerit. Iob.7.a Iudith. 8.c Tob.3.d Matt.4.a.b Hebr.1.d 2.Thess.3.a 1.Ioan.2.c Matth.16.d 1.Cor.9.d Iacob.4.b 1.Pet.5.c 2.Tim.2.

XIII.

Quid est in septima & postrema petitione, Libera nos à malo?

Precamur ad extremum, ut huius seculi calamitatibus, quibus exercentur etiam pij, nō sinat nos Deus perdi & euerti 3.Reg.8.d Prou.10.d Eccles.23.a

Hier 2.c / Tob.2.c / B... 127.a — *cum impiis, sed ut benignitate sua nos liberet, quatenus saluti nostræ congruit, atque ab omni malo cum corporis, tum animæ; siue in hac uita, siue in futura propitius tuetur. Nam & ipse ita promisit:* 1 Inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me. (1. Psal. 59.c)

2.Cor.1.d / Amb... in Psal. 40. — *Demum totam precationem hac una uoce* Amen *claudimus, ut nostram in orando simul & impetrando fiduciam comprobemus, tum propter Christi qui non fallit, promissionem,* 2 Petite, *inquit*, & dabitur vobis; *tum propter Patris erga nos immensam clementiam & propensam in omnes misericordiam, ut hinc Ioannes dixerit,* 3 Quodcunq; petierimus secundum voluntatem eius, audit nos. (Math. 7.b / Luc.11.b / 3.1.Ioan. 5.c)

XIV.

Quæ est summa orationis dominicæ?

Formulam absolutam continet non solum orandi ac postulandi bona, uerum etiam deprecandi ac fugiendi mala quælibet.

Inter bona uero primum est, illud expetendum, ut Pater cælestis ab omnibus semper & ubiq; glorificetur; deinde uero ut illius regni participes efficiamur: tum ut ea

nobis

nobis adminicula suppetant, quibus ad e-ternum Dei commode peruenitur. Quæ est ex parte quidem animæ nostræ voluntatis diuina conformari, ex parte verò corporis victum habere necessarium.

Quæ autem secundò loco ad finem vsque totius precationis adduntur, affectum exprimunt mala deprecātis, vt Dei gratia & virtute aut penitus illa remoueantur, peccata nimirum bonorum omnium corruptela, & reliquorum terna malorum, aut eadem sic temperentur, ne sua vi saluti consequendæ officere possint. Eiusmodi sunt varia in hoc mundo tentationes, & quælibet tum præsentis, tum futuræ vitæ calamitates. Reliqua de oratione tractanda in eum reseruabuntur locum, qui bonorum operum genera triplicia declarabit.

DE SALVTATIONE ANGELICA.

XV.

Quæ salutatio dici Angelica solet?

Luc. 1. c. Chrys. & Iacob. in Liturgijs. Aug. ser. 2. de annun. Ambr. in cap. Luc. Chrys. serm. 143. Atha. in Eua

E*A, quæ sanctissimæ Virgini Deique Matri his verbis defertur:* Aue Maria gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in

angel.de ant- in mulieribus, & benedictus fructus ven-
ctissima Dei- tris tuis Iesus Sancta Maria Mater Dei o-
para. Bern. ra pro nobis peccatoribus, Amen.
hom.3. super
missus est
Fulgentius in
serm. de laud.
B. Virg.

XVI.

Vnde nobis hic modus Deiparam Virginem salutandi profluxit?

Luc.1.c

PRimum ex Euangelicis verbis & exemplis nata est hæc salutatio, quando nos eam docent afflati diuino spiritu, magnus Gabriel archangelus, & præcursoris Domini mater sancta Elisabetha.

Deinde confirmat nobis hanc salutandi formulam vsus & consensus Ecclesiæ perpetuus, quem sancti Patres & maiores in hunc vsq; diem religiosissimè obseruarunt ac obseruari à nobis voluerunt.

XVII.

Quid prodest huiusmodi salutatione vti?

HIs præclaris verbis admonemur primum summi beneficij, quod per Mariam Deiparam æternus Pater inchoare voluit in Christo, & humano generi redimendo clementer exhibere.

Tum insignis hæc est cõmendatio sacrosancta & admiranda Virginis, quam nobis Deus inuentricem gratiæ ac vitæ genitricem esse decreuit.

Qua-

Quare nihil mirum, si post præ vota, quæ in precatione Dominica Deo commendauimus, hic accepta per Christum gratia memores non modò Christi Matrem, sed etiam Deum Patrem in eadem Virgine Deipara laudemus, & collatantes Angelis, eandem reuerenter & sæpe quidem salutemus.

XVIII.

Quis est huius Salutationis sensus?

P*Rimis quidem verbis iure gratulamur & gratulando prædicamus eam, quæ nobis Euam secundam eamq; felicem præstitit. Etenim quod illa prior mundo intulit Va maledictionis, hæc suo salutifero partu sustulit, ipsamq; maledictionem filiorum Adæ, benedictione perpetua commutauit.* Andreas Hierosol. episc. in salu. Angelic. lib. 3. c. 31. Hier. ad Eustoc. de cust. Virg.

Digna quidem illa, quæ gratia plena *prædicetur, vt quæ plena Deo, plena virtutibus, sola (nam Ambrosij verbis vtemur) gratiam quam nulla alia meruerat, consecuta est. Et quis potuit in eius anima vel corpore locus esse vitiorum, quando sancti sanctorum est templum effecta?* Ambros. in Lucæ cap. 1

Additur porrò. Dominus tecum, *quia & virtus Patris illi singulariter obumbrauit, & Spiritus sanctus cumulatissimè* Luc. 1. b Ioan. 1. b Psal. 8. a

super-

superuenit, & Verbum caro factum ex illa, tanquam sponsus de thalamo suo admirabiliter processit. Ad hæc benedicta in mulieribus, *quia Virginitate sponsa simul & fæcunditate mater existit, quam proinde summo iure beatam dicunt, semper quæ dicent omnes generationes. Mulier tota pulchra & immaculata, Virgo ante partum, in partu & post partum semper incorrupta, ab omni peccati labe libera, super cælos omnes exaltata, quæ nec minus viuificando profuit, quàm infelix Eua obfuit mortalibus occidendo.*

Hier. ad Eustoc. & cont. Heluid. Athanas. In Euangel. de S. Dei para. Aug. de nat. & grat. c. 36.

Esai. 11. c

Et benedictus fructus ventris tui Iesus. *Vt qui ex Maria radice velut flos ascendens, & ipse quodammodo terra fructum se præstitit, & æternæ salutis fructum ita membris suis sicut vitis palmitibus succū & vigorem suppeditat. Vere beatus venter qui portauit & edidit mundo Saluatorem: Vere beata vbera, quæ de cælo plena, filium Dei lactauerunt.*

Ioan. 15. a
Luc. 11 d

Et additur demum ab Ecclesia, Sancta Maria Mater Dei ora pro nobis peccatoribus. *Quippe sanctorum Patrum vestigiis insistentes non modò laudabilem & admirabilem illam Virginem, quæ sicut lilium est inter spinas, fatemmur, sed etiam*

Cant. 2. a

eam virtute Dei auctam esse tanta credimus atq; profitemur, ut possit prodesse, fauere, annuere miseris mortalibus, dum hi præsertim se suaque vota illi commendant, ac diuinam gratiam matris intercessione supplices expetunt. 1. Bern. in serm. de laud. Mar. & Iren. lib. 3. N. 2. 11. Cyp. & in tragoedia. Christus patiens Fulgen. in serm. d. laud. B. Virginis, Anselmus de excellentia B. Virginis cap. 12. Bern. serm. 2. dom. 1. post oct. u. Epip. & serm. de sumpt.

XIX.

Patrum de Maria Virgine testimonia.

lib 5. contra hæres.

IRæneus. *Sicut Eua seducta est, ut effugeret Deum: sic Maria suasa est obedire Deo, ut virginis Euæ virgo Maria fieret aduocata: & quemadmodum adstrictum est morti genus humanum per virginem, soluatur per virginem æquilance disposita virginalis inobedientia per virginalem obedientiam.*

In Liturgia.

Chrysostomus. *Vt verè dignum & iustum est glorificare te Deiparam & semper beatissimam & penitus incontaminatam Matrem Dei nostri, honoratiorem Cherubin, & gloriosiorem incomparabiliter Seraphin, quæ citra exceptionem Deum peperisti: verè Deiparam te magnificamus. Aue gratia plena Maria, Dominus tecum.* bene-

benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui, quoniam Saluatorem animarum nostrarum peperisti.

Lib. 2. de Virginit.

Ambrosius. *Sit nobis tanquam in imagine descripta virginitas vitaq; beata Maria, de qua velut speculo refulget species castitatis & forma virtutis. Quid nobilius Dei Matre? quid splendidius ea, quam splendor elegit? quid castius ea, quæ corpus sine corporis contagione generauit? Talis fuit Maria, vt eius vnius vita omnium disciplina sit.*

In Euang. de sancta nostra Deipara.

Athanasius. *Quando quidem ipse Rex est, qui natus est ex virgine, idemq; Dominus & Deus, ea propter & mater quæ eum genuit, & Regina & Domina, & Deipara propriè & verè censetur. ista noua Eua mater vitæ appellatur, variegataque permanet ad primitias vitæ immortalis omnium viuentium. Dicimus eam igitur iterum atque iterum & semper & vndequaque beatissimam. Ad te clamamus, recordare nostri sanctissima Virgo, quæ etiam à partu Virgo permansisti. Aue gratia plena; Dominus tecum: beatam te prædicant omnium Angelorum & terrestrium hierarchia. Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui: Intercede*

bera

bera, & domina, & regina, & mater Dei pro nobis.

Gregorius Nazianzenus. — Christus patiens.

O ter beata mater, ô lux virginum.
Quæ templa cæli lucidissima incolis.
Mortalitatis liberata sordibus,
Ornata iam immortalitatis es stola:
Meis benignam ab alto autem exhibe verbis,
Measque virgo suscipe, obsecro preces.

Augustinus. *Sancta Maria succurre miseris, iuua pusillanimes, refoue flebiles, ora pro populo, interueni pro clero, intercede pro deuoto fœmineo sexu: sentiant omnes tuum iuuamen, quicunque celebrant tuam commemorationem.* — Serm. 2. de annunc. Domini.

Fulgentius. *Facta est Maria fenestra cæli quia per ipsam Deus verum fudit seculis lumen. Facta est Maria scala cælestis, quia per ipsam Deus descendit ad terras, vt per ipsam homines ascendere mereantur ad cælos. Facta est Maria restauratio fœminarum, quæ per ipsam à ruina primæ maledictionis probantur esse subtractæ.* — Serm. de laudibus Mariæ.

Bernardus. *Virgo regia ipsa est via, per quam Saluator aduenit procedens de ipsius vtero tanquam sponsus de thalamo suo. Per hanc accessum habemus ad filium, ô benedicta* — Sermon. 2. de aduent. Vide eundẽ super Missus est, & in illud Apoc.

Signum magni appetit Idem serm. de natiuitate Virgin. *dicta inuentrix gratiæ, genitrix vitæ, mater salutis, vt per te nos suscipiat; qui per datus est nobis.*

CAPVT III.

DE CHARITATE ET DECALOGO.

I.

Estne satis Christiano in fidei ac spei doctrina institui?

R*Efert summoperè illum, qui fidem & Spem est consecutus, Charitate quoque præditum esse. Nam de his tribus coniunctim docet Paulus,* 1.2.Cor.13.d 1 Nunc manent, *inquit*, Fides, Spes, Charitas, tria hæc; maior autem horum est Charitas.

2.Cor.13 a Matth. 1.Thess.5.b Heb.6.d 2.Prosper li. 3. de vita contempla. 18. August in Psal. 54. *Magna certè Fides, quæ satis esse queat admontes transferendos, & patranda miracula, magna etiam Spes salutis quæ & galea & anchora quæ proposita Dei bonitate, & præmij magnitudine tum efficacem consolationem laborantibus, tum fiduciam singularem precantibus suggerit. Maxime vero Charitas, 2 virtutum omnium princeps, quæ modum finemque nescit: nec morientes deserit, morte ipsa fortior, quæ fine*

fi

fide & spe Christiano quidem inesse, sed ad benè beateq; viuendum sufficere minimè possunt. Vnde à Iohanne dictum est: Idem tract. 5. in epist. Ioan. Idem Enchir. ca. 117, serm. 53. de tempor.
Qui non diligit manet in morte, *quantumuis interim credat ac speret ille, vt fatuæ virgines in Euangelio nobis exemplo esse possunt.* 1. Ioan. 3. c Matt. 25. a

II.
Quid verò est Charitas?

V*irtus infusa diuinitus, qua syncerè diligitur propter se Deus, & propter Deum proximus.*

Diligendus enim præcipuè est Deus in omnibus, & super omnia, & propter se solum, vt qui vnus summum æternumq; bonum existit, quod solùm nostros explet animos, cuius amor & honor nostræ tum voluntatis, tum actionis omnis initium & scopus esse debet.

Deinde propter Deum amandus proximus, hoc est, citra discrimen homo quilibet, quando inter nos omnes proximi maximeq; propinquitate coniuncti sumus secundum eandem scilicet naturam humanam filiis Adæ communem, & ob diuinam gratiam æternamq; gloriam cunctis, qui velint communicationem.

III.

Quot sunt Charitatis præcepta?

Deut. 16.a Matth. 22.d Marc. 12.c Luc. 10.c

DVo quidem summaria; quorum primum de diligendo Deo, sic in Vete nouaq; lege proponitur, Diliges Domin Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tot anima tua, & ex tota mente tua, & ex omnibus viribus tuis. Hoc est primum & maximum mandatum. Secundum autem simile est huic: Diliges proximum tuum sicut teipsum. In his duobus præceptis vniuersa Lex pendet & Propheta

Rom. 13.f. Coloss. 3.c 2. Tim. 1.a

Hac Charitas est plenitudo legis & summa iustitia, hoc est vinculum perfectionis. Charitas, inquam, de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta.

IV.

Quo indicio se prodit sincera Charitas?

Greg. homil. 30. in Euang.

PRobatio dilectionis seu charitatis, exhibitio est operis, & diuinorum obseruatio mandatorum. Vnde & Ioanni Christo dilectus inquit, Hæc est vera charitas Dei, vt mandata eius custodiamus

1. Ioan. 5.a

& mandata eius grauia non sunt. *Et rursum;* Qui dicit se nosse Deum, & mandata eius non custodit, mendax est, & in hoc veritas non est. Qui autem serua

1. Ioan. 2.a

ve

rbum eius, verè in hoc charitas DEI
rfecta est. In hoc scimus, quoniam in
so sumus.

Quin etiam Christus ipse docet: Si dili- Ioan. 14.b,c
tis me mandata mea seruate. Qui ha-
t mandata mea & seruat ea, ille est qui
ligit me. Qui autem diligit me, dilige-
r a Patre meo, & ego diligam eum, &
anifestabo ei meipsum.

Qui non diligit me, sermones meos
on seruat.

V.

uæ sunt mandata Dei ad Charitatem praecipuè spectantia?

Decem Dei verba, primum per Moysen Iudæis tradita, & deinde per Christ. & Apostolos Christianis omnibus commendata, quæ & Decalogi nomen obtinuerunt, a quo ita recensentur.

Exod. 20. b. 34.d Leui. 19.a.b Deut. 4.c.d 5.a.b. 10.a Math. 19.c 22.b. Mar. 10.c Luc. 18.d Rom. 2.b Gal. 3.b 5.c Iacob 2.b 1. Tim. 1.b Orig. in Exo hom. 18. Aug. q. 17. in Exod. & ser. 95.d. tipore & de decem chordis.

Ego sum Dominus Deus tuus.
Non habebis Deos alienos coram me.
Non facies tibi sculptile vt adores illud.
. Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum.
. Memento vt diē Sabbathi sanctifices.
V. Honora patrem tuum & matrem tuam, vt sis longæuus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.

V. Non occides.
VI. Non mœchaberis.
VII. Non furtum facies.
VIII. Non loquêris contra proxim
tuum falsum testimonium.
IX. Non concupisces vxorem pro
mi tui.
X. Non domum, non agrum, non f
uum, non ancillam, nō boue
non asinum, & vniuersa quæ
lius sunt.

VI.

Quid sibi vult hoc exordium?
Ego sum Dominus Deus tuus?

Deut.5.a.4
10.1
Malac.1.b
d
Hier.32.c
Psal.46.a
Matth.5.c
Matth.19.c
Hebr.5.c

DEcalogū exorditur Deus à notitia s[...] & ab insinuatione maiestatis suæ, [...] cognitum Legislatorē magis reuereamu[r] eiusq; propositis mandatis maior apud o[m]nes authoritas constet. Nempe stam s[...] nobiscum agitur: Vt si Vnquam salui e[ss]e Velimus, hic Velut in clarissimo speculo, [di]uina maiestatis Voluntatem omnem q; [...] ctè Vineuderat onem certò contemple[...] agnitamq; legem illā sanctissimam, ad[iu]uante Christi spiritu, accuratè seruemu[s].

Nec enim præcipit solum, sed bene[di]ctionem quoque promittit & opem [tri]b[uit] noster Legulator, i, Spiritum sanctum,

uit, ponam in medio vestri, & faciam vt Ezech. 36. 1
i præceptis meis ambulétis, & iudicia
nea custodiatis & operemini.

Quare cum Christus etiam præcepisset,
. Tollite iugum meum super vos, *ne*
uis causaretur difficultatem, adiecit, Iu-
ũ enim meum suaue est, & onus meum
ue, *ijs videlicet, qui gratia Spiritu imbu-*
, in charitate non ficta ambulant.

VII.

Quid complectitur in se primum præceptum?

)*Rohibet ac damnat idololatriam, ob-*
servationes superstitiosas, vsum etiam
us magica vel diuinatoria.

Docet etiam atque exigit, vt nullam pror-
s creaturam, quantumuis excellentem
o Deo habeamus, sed solum vnum ve-
m, æternum, immensumq́ Deum creda-
us & confiteamur, eiq́ vni sacrificium
singularem summumq́ cultum, quem
ci λατρείαν *appellant, exhibeamus.*

Hoc fit, vt super omnia colamus, inuo- Ioan. 4. c
mus, adoremus summum illud æternumq́ Rom. 10. c
num, Optimum Maximum Creatorem, 1. Ioan. 4. b
edemptorem, Saluatorem, vnum & im- Matth. 4. h
ortalem Deum, qui est super omnia be- Luc. 4. h

 nedi-

Rom.1.a 2.Cor.1.a Phil.4.d Coloss.1.a Philem.b Apoc.5

nedictus, omnis gratia & gloria largi
rem.

VIII.

Quomodo præter Deum Sanctos co mus & inuocamus?

s, Hebr.11.f

DE *Sanctis hoc est sanctificatis &*
Christo renatis omnibus hoc loco n
agimus, sicut Paulus hoc nomen ad Chr
stianos omnes crebro refert: sed eos intell
Apoc.5.b.c *gimus, qui vera sua sanctitatis in cælo pr*
mia sunt consecuti. De quibus idem Pa
lus testatur, 1. quod per Fidem vicerun
regna, operati sunt iustitiam & adep
sunt repromissiones.

Ac hi verè quidem sancti & immacu
lati sine macula & ruga, Hac præstanti
ra Ecclesiæ membra & electa prorsus orga
na diuini Spiritus, in qua peccatum
malum iam nullum cadere potest. Q
Sancti partim ex Angelica, partim ex hu
2.Dion.c.2 eccles. hierar. *mana natura constant, creatura quide*
Greg.lib.12. *illa omnium nobilissima ac beatissim*
Mor.c.13.& *quibus datum est, vt summis & æterni*
4.dial.c.33. *cælo bonis affluant, & cum Christo Dom*
Aug. de cura pro mortuis, *no semper coniunctissimè viuant.*

Igitur & illi nos gratia, qua apud nos i
terris geruntur, possunt 2. intelligere: &
quoniam eximia in fratres etiam absen
ti

is charitate flagrant, salutis nostræ curæ tanguntur, nobis perpetuò fauent, & optát, quæq; salutaria, tantoq; studiosius causam nostram agunt, quo sunt minus de seipsis solliciti, 1. quoq; maiorem sinceræ charitatis ac virtutis omnis, quæ beatis congruit, perfectionem continenter exercent.

Est igitur cur hæc cæli lumina & Ecclesiæ firmamenta simul & ornamenta post Deum maximè veneremur: est cur Sanctos hos præ ceteris mortalibus quantumlibet excellentibus, magnifaciamus, prædicemus, imitemur, & amemus plurimum: est cur eosdem tanta taliq; dignitate jam auctos magnis afficiamus honoribus, pro nostra quidem exiguitate: est denique cur eos ipsos pro Christiana pietate compellemus 2 siue inuocemus, non sanè vt per se largiantur, sed vt apud Deum omnis boni largitorem nobiscum precentur, sintq; vel immerentibus fauentes & efficaces intercessores.

Aug. de cura pro mort. cap. 4. Bern. serm. 96. in lib. græc. aff. & in Philotheo, Prud. in Laur. 7.

Cuiusmodi cultus & inuocatio, si rectè fiat, nimirum vt summus ille cultus & honor summo Deo debitus, quem λατρείαν diximus, integrè constet, nihil sanè habet in-

ca. 16. Nazi. in Athan. Orig. contra Celsum li. 8.

1. Hier. in Vigil. Bern. In vigil. Pet. & Paul. & ser. 2. de S. Victore.

2. Basi. in 40. martyr. & in Mamantem Naz. in Cyp. Atha. in Basilium Amb. de viduis. & fi le resur. Chrys. hom. 66. ad pop. Rhre. de las. Ma. Hier. contra Vig. & in epit. Paulæ canit. Theo. Syn. ad. 6.

3. Aug. li. 10. de ciuit. Dei cap. 1. Aug. lib. 10. contra

incommodi neque cum scriptura pugna sed firmis Ecclesiæ testimonijs comprobatu multumq; affert vtilitatis.

Quod autem in hunc in modum Sancti colimus & cum Ecclesia inuocamus, adeò Christi Saluatoris & Domini nostri gloriam non obscurat, vt etiam magis illustret, amplificet, augeatq;. Hic enim Christi Redemptoris virtus eximia splendescit ac gloria, quòd is nō quidem in se tantum, sed in 1. Sanctis etiam suis est apparetque potens, gloriosus, mirabilis: quòd eosdem honorat ipse, nimiūq; honorari vult in cælo & in terra, quòd per eos itidem, & propter 2 eos multa largitur, & parcit sæpe immerentibus. Nec enim obscurum est, quod 3. Abraham, Isaac, Iacob, Dauid, Hieremias, quanquam defuncti, viuis tamen profuisse legentur.

Vnde, Patres cum de Sanctis loquuntur, 4. suffragatores eos & intercessores patronosque nostros frequenter appellant. Nec immeritò sanè, quod sanctorum fida suffragia cùm humiliter & piè in Christi nomine implorantur, experientia teste multis opitulentur.

Exod. 32. c
3. Reg. 15. 2
4. Reg. 19. 8
2. Mac. 15.
4. Ambrosius de viduis & in Lucam li. 10. cap. 21. Leo serm. 1. & 2. de Petro & Paulo & in serm. de anniuers. Pontifi. Paulinus ad Cytherium. Maximus de Octa. 1. de Aduentio & Solutore: Basil. in 40. Mar. Cyril. lib. 10. Tesau. cap. 10. August. quæst. 108. in Exod.

Quare

Quare iampridem damnati sunt, Vigilantiani, 1. qui Sanctos & horum reliquias 2. sacras suis fraudant honoribus, quos illis Ecclesia tribuit orthodoxa. 1. Hier. con. Vigil. & in ep. ad Ripa. 2. Syn. Nicę. 2. Aug. 22. de civ. Dei c. 6. Damascen. li. 4. cap. 16. Basil. in Psal. 115. Chrys. in Iuent. & Max. & in Babylam. Bern. ie m. de 4. modis orandi Victor. li. 3. de persec. V Vand. Li. 20. cont. Faust. c. 21.

Nec audiendi etiam calumniatores, qui fingunt diuinum honorem in homines hac ratione transferri, Sanctos pro Diis adorari, creaturas creatori à Catholicis exaquari. Nam longè secus rem habere, cùm alia multa conuincunt, tum vetus & solennis illa testatur supplicatio, quam Litaniam vocant, vbi Deus diuinaque persona primum, ac multò quidem sublimius quam Sancti & Sanctorum ordines omnes coluntur & inuocantur. Hinc & illa de Sanctis instituta feria, quas Augustinus aduersus Faustum Manichaum scribens, ita defendit: Populus Christianus, inquit, memorias Martyrum religiosa solennitate concelebrat, & ad excitandam imitationem & vt meritis eorum cōsocietur, atq; orationibus adiuuetur.

XI.

Pugnat cum hoc primo præcepto vsus receptus imaginum Christi atque Sanctorum?

3. Deut. 6. a. Deut. 6. a 6. 10. 1. Reg. 2. a Iudic. 2. c Sap. 14. b. c 1. Cor. 10. b

HAudquaquā: quia non, sicut 3. Ethnici solent, adoramus sculptilia, ligna;

gna, lapides, perinde ac Deos quosdã, (id enim hoc præcepto cauetur maximè) sed more Christiano & mente pia Christũ ipsum & Sanctos illic veneramur, vt per imagines propositas nobis repræsentantur.

1. Basilius de Spiritu sancto c.18. Athan. serm. 4. contra Arrianes. 2.7. Synod. Item 8. Syn. can.3 & 7. Aug. lib.1. de co.sensu Euang.cap.10. Damascen.in vita Syluest. Atha.de pas. imaginis Greg.lib.9.ep.6.& lib.7.indict.2.ep.53. & 109. Damasc. lib.4.cap.17. Euseb.li.7.Eccles.hist. c.14. Sozom.lib.5. cap. 21. Nicephor.lib.2.cap.7.& 43. Nicetas de imperio Manuelis. Comneni.lib. 7. & Ioan. Con. Nilus de imaginibus & de iisdem Damascenus.2. Exod.25. b. 37. a. Num.7.g. 3. Regum 6.c.d.

Ita tum præsens, tum vetus 1 Ecclesia summo consensu docet commendans nobis pias & venerandas imagines, vt quarum vsum Apostolica etiam traditione commendatum acceperimus, & sacro sanctæ Patrum Synodo approbatum retineamus, imò & veteri 2 Synagoga suas Deus imagines dedit.

3. 2.Syn.Nicæ.act.7. Niceph.lib. 16.cap.17. Greg.lib.9. epist.

Quapropter damnatus 3 est error Iconoclastarum, vt qui inter simulachra deorum & imagines Christi atque Sanctorum discrimen nullum constituerunt, neque rationem temporis gratia seu noua Legis haberent, quo Deus homo factus imaginem similitudinemque suam initio à se creatam ipse induit, atque in ea se nobis repræsentauit. Neque solum impietatis error, sed etiam nefandus istorũ furor est, qui sacris è locis

ima-

[redacted]

imagines ipsas & in his Dominicam quoq; crucem eijciunt, ac sacrilegis manibus sacra ferè omnia, ubi possunt demoliuntur.

X.

Quid nobis præscribit secundum præceptum?

P*Rohibet abusum diuini nominis & irreuerentiam, quæ committitur à periuris, blasphemis, & per Deum, Sanctos, vel sacra temerè iurantibus, contra illud, 1.* Leuit. 19 c Eccles. 23. b Conc. Tolet. 8. can. 2.
Nolite iurare: sit sermo vester, est, est, non non. 1. Matth. 5. f Iacob. 5. c

Deinde requirit, ut iuxta rectum linguæ usum ingentem reuerentiam diuino nomini exhibeamus, iuramenta seruemus, vota Deo & Ecclesiæ facta non violemus, deniq; ut verbum Dei tractemus reuerenter. Zach. 8. c Psal. 14. b Psal. 75. a Eccles. 5. a

XI.

Quid imperat tertium præceptum?

P*Ostulat Sabbathum seu diem festum in Ecclesia, pijs operibus transfigi. Vult igitur ut animus tunc adsit curis vacuus, qui se liberè transferat ad cultum interiorem & exteriorem Deo in fide, spe & charitate præstandum. Vult, ut expeditis diuina meditemur beneficia, tractemus sacra, oremus & adoremus Deum tum priuatim, cum publicè cum alijs in Spiritu & Veritate.* Exod. 20. b 31. c Deut. 5. b Luc. 23. a Hier. 17. d Esai. 56. b Apoc. 1. c Ioan. 4. c

Prohibet autem diebus festis labora-
Aug. contra Adimant. c 16. & serm. 251. de temp. *operibus vacare mechanicis & occupatio-nibus deditum esse prophanis, nimirum vt ocio sancto vacemus adeundo templum & audiendo publicum Ecclesiæ sacrum seu Missam, & statam concionem, quemadmodum hoc præceptum obseruare pij consueuerunt.*

XII.

Quæ est summa horum trium præceptorum?

Orig. hom. 8 in Exod. Aug. q. 71. in Exod. Ioseph. lib. 3. antiq. cap. 6. HÆc tria priora quidem præcepta, quæ sunt primæ tabulæ, nos ea instituunt, vt verum Deo cultum præstemus interiorem scilicet & exteriorem corde, ore & opere, priuatim & publicè.

Reliqua septem, quæ porrò sequuntur, præcepta secundæ tabulæ dicuntur: in hoc addita, vt nostrum erga proximum officium explicent.

XIII.

Quid proponit & iniungit quartum præceptum?

Ephes. 3. a Rom. 13. a Hebr. 13. c 1. Tim. 2. a 6. a 1 Pet. 5. d DOcentur hic filij, quid suis debeant Parentibus, quorum & ope in hanc lucem editi, & labore liberaliter sunt educati. Docentur & subditi, suum deferre officium maioribus, id est, omnibus qui

digni-

[d]ignitate & potestate quadam, siue in [ci]po-[lit]icis, siue in Ecclesiasticis magistratibus [p]ærendo præcellunt. 1.Pet.2.c

Debent autem & illi parentibus, & hi[s] [m]aioribus suis tum interiorem, tum ex-[te]riorem quandam reuerentiam & obser-[u]antiam, opem itidem & obedientiam. 1.Tim.5.c 2.Cor.9.b Matth.10. Luc.10.b Hebr.18.c

Vetatur præterea ne quacunque ratione [u]el offendamus, vel contristemus personas [e]iusmodi sublimiores, siue verbis, aut si-[g]nis, siue factis id committatur.

XIV.

Quid includit quintum præceptum?

NOn solam externam prohibet cædem & vim omnem, quæ corpus & vitam [p]roximi lædit, sed etiam iram, odium, ran-[c]orem, indignationem, vindictæ cupidita-[t]em, & quosuis internos affectus ad proxi-[mi] læsionem propensos amputat. Exod.20.c Matth.5.c Deut.5.b Ephes.4.g Ps.4.d Rom.12.2.b Deu.32.e Eccl.28.

Requirit verò animi mansuetudinem [h]umanitatem, clementiam, comitatem, [b]eneficentiam: nimirum vt iniuriarum [f]acilè obliuiscamur, nec vindictam expe-[t]amus, sed ita condonemus inuicem offen-[s]as, sicut in Christo Deus nobis donauit. Hier 10.b Coloss.3.b Ephes.6.b Ephes.4.g

XV.

Quid habet sextum præceptum?

PRohibet fornicationem, adulterium & omnem concubitum intellegitimum & impuram qualemcumque libidinem.

Matth. 5. c
Eccles. 41. a
Ephe. 4. g
5. a. 1. Pet. 3. a
Hebr. 13. a
Tob. 4. b
Ephes. 5. a
Esai. 3. c
2. Tim 2. c
2. Pet. 3. c
Esai. 3. c d
Amos. 6. b
Iaco. 5. a
Eccles. 3. e
1. Timot. 5. d

Cauere præterea, & præscinde vult occasiones quæ carnis libidinem irritant, & fouent, vt sunt obscena verba, cantilenæ inhonesta, gestus impudici.

Requirit ex aduerso fidem in coniugio tum pudicitiam omnem siue cordis in cogitationibus, & desiderijs, siue corporis in lingua, facie, oculis, auribus, tactu atque in omni demum habitu cultuque exteriore, vt siue soli, siue cum alijs viuamus, non modo luxus & intemperantiæ notam effugiamus, verum etiam modestiam, frugalitatē continentiamque sedulo exerceamus.

XVI.

Quid docetur in septimo præcepto?

Ephes. 4. f
2. Cor. 6. b
Lucæ 3. c
Actor. 8. c
2 Re. 5. f g
1. Thess. 4. b

PRohibetur omnis res alienæ illicita cōtrectatio & vsurpatio per furtum, rapinam, simoniam, vsuras, lucra iniusta, dolum malum, & quæuis contractus alios, quibus fraterna læditur charitas, ac proximus fraude circumuenitur.

Lucæ 6. c
Eccles. 17. b

Exigit è regione hoc præceptum, vt in omni negotio seu commercio inuiolata seruetur æquitas, & pro omni vtilitate, sicubi sese offerat occasio quacunque ratione ac ope nostra promoueatur.

Quid

XVII.

Quid in octauo præcepto comprehensum est?

PRohibemur eo falsum dolosúmue testimonium in quenquam proferre, & quouis modo proximi causam in iudicio subuertere, vel etiam extra iudicium famam illius lædere: quod sanè fit à susurronibus, detractoribus, maledicis, criminatoribus & adulatoribus. Breuiter omne mendacium, & omnis linguæ contra proximum abusus hic interdicitur.

Docemur interim de proximo benè, & commodè loqui, nempe ad illius defensionem & vtilitatem sine fuco, simulatione, insidijsue.

Leu.19.b c
Exod. 23.a
Deut. 5.c.15
d.19.c.27.c
Prou.12.c.4
d 24.c
Iac.4.c.3.a
1.Pet.2.a
Ephes.4.g
Prou.17.b.c
18.b
Matth.12.c
Coloss.3.b
Ephes.4.g

XVIII.

Duo postrema præcepta quid continent?

VEtant concupiscentiam vxoris, ac rei alienæ, vt non solum ab vxore aliena, illicitis commercijs, & externa apertaque iniustitia nos abstineamus, sed etiam ne voluntate quidem noceamus cuiquam aut nocere deliberemus.

Igitur hoc vtrunque præceptum cordis sinceritatem & beneuolentiam erga omnes integram esse vult, vt, quæ in rem & salu-

Deut.5.c
Eccles.5.
Matth.5.d
1.Thess.4.a
Iac.b.1.a
Esai.1.c
Ephes.4.f
Coloss.3.c
Eccl.18.b.c

salutem proximi cedunt, optemus ex a
mo, neq; cupiditati vnquam cum leui,
terius iniuria consentiamus.

XIX.

Quo demum referenda sunt mand
Decalogi omnia?

Exod. 32.b & 34.a *AD Charitatem, quam nobis gemi*
duæ illæ Tabulæ, quibus Dei dig
mandata hæc inscripta fuere commēdat
Docent enim prima mandata, quæ
Charitatem Dei: mandata verò secun
Tabulæ, quæ ad Charitatem proximi sp
ectant.

Igitur ex his decem duo quidem priori
id faciunt vt quæ vit a cultu honoreque
Dei maximè aduersantur, idololatria sci
licet ac periurium, imprimis caueamus.

Tertium porrò mandatum admonit
verum purumq; cultum corde, ore ac ope
fideliter exhibendum esse. Quod sanè vb
rectè obseruatur, solus vtique Deus in om
nibus & super omnia diligitur ac hono
rificatur.

1.Tob.4.c *Iam summa Præceptorum, quæ ad pro*
ximum diligendum pertinent, vel hoc vn
constat, 1. Quod tibi non vis fieri, alteri
2.Matth.7b ne feceris. *Cui respondet illa Christi sen*
tentia, 2. Omnia quæcunque vultis vt fa

ciau

ant vobis homines, & vos facite illis,
hæc est enim] Lex & Prophetæ.

XX.

Quæ sunt fraternæ Charitatis officia & argumenta?

De his *Paulus ita disserit*: 1. Charitas patiens est, benigna est, Charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa: Non quærit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum; non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati. Omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. 1. Cor. 13.

Christus verò vt seipsum nobis vera perfectaq́ Charitatis exemplum prabeat, in extrema illa cœna, quam præclaris sua charitatis indicijs, mirè condiuit, tam serò dixit: Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem, ficuti dilexi vos, vt & vos diligatis inuicem. *Ac iterum*: 3. Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem: sicut dilexi vos. *Quod tanti est sane momenti, vt Paulus affirmet*: 4 Qui diligit proximum, Legem impleuit.

Luc. 22. a

2. Ioan. 13. b

3. Ioan. 15.

Igitur vt hunc de Charitate locum oraculo diuino absoluamus: 5. Elige vitam, vt & tu viuas & semen tuum: & diligas

Domi-

Dominum Deum tuum, atque obed voci eiu , & illi adhæreas. Ipse enim vita tua, & longitudo dierum tuorum

Tum ne quisquam dubitet euangeli Christi doctrinam hac in parte cum Lege quadrare, dictum illud à Christo meminimus:

Matth. 19.b Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. *Et alibi post commendata Charitatis precepta & opera, idem ha verba subjungit*, HOC FAC & viues

Luc 10.c

2.Rom. 2. b 2. Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur.

Gen. 6.b 8.a *Ex hac factoribus erant Abel, Noe, A-*

in oratione Manassis. *braham, Zacharias, & cæteri, quos scri-*

Sap. 10.b *ptura iustos apud Deum fuisse testatur, &*

Matth. 23.d *qui opere & veritate Deum proximumque*

Iob. 13. c *dilligerent.*

Luc. 1. a

Iacob. 2.d *Quare Dauid inter eos haud postremus*

3.Psal. 18. d *& sancte gloriabundus canit*: 3. Viam

4.Ibid. 10. mandatorum tuorum cucurri, cum dila-

5. Psal. 18. tasti cor meum: 4. Dilexi, seruaui, custo-

diui mandata tua & testimonia tua 5. In

5.Psal. 128.6 custodiendis illis retributio multa:

6. Maledicti, qui declinant à mandatis tuis.

DE

DE PRÆCEPTIS ECCLESIÆ.

I.

Sunt ne præter Decalogum alia præcepta Christianis obseruanda;

SVnt vtique, quando Legislator & Magister noster Christus non solum docuit præcepta Decalogi, sed etiam in vniuersum præcepit, quæ ad obedientiam Apostolicis, & Ecclesiasticis mandatis præstandam spectant. Iacob. 1. a Matth. 13. b Matth. 18. c

Hinc extant Euangelicæ illæ sententiæ; 1. Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. 2. Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. 3. si non audierit eos, dic Ecclesiæ. Si autem Ecclesiam non audierit; sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus. *Vbi summum, atque extremum iudicium, Christus defert, deferrique iubet ad Ecclesiam, id est, 4. ad Ecclesiæ Præpositos & Rectores, sicut Chrysostomus interpretatur, & verba Euangelij mox sequentia declarant atque conuincunt.* 1. Ioan. 10. c 2. Luc. 10. c 3. Matth. 18. 4. 3. Reg. 8. b homil. 61. in Matth.

Proinde nec frustra scriptum est de Apostolo Paulo: 5. Perambulabat Syriam & Ciliciam confirmans Ecclesias, præcipiens custodire præcepta Apostolorum & Seniorum. 5. Act. 15. c & 16. a.

Cuius-

Dominum Deum tuum, atque obedi[as] voci eiu[s], & illi adhæreas. Ipse enim e[st] vita tua, & longitudo dierum tuorum.

Tum ne quisquam dubitet euangelii Christi doct[rinam] etiam hac in parte cum Lege quadrare, dictum illud à Christo meminerimus: Si vis ad vitam ingredi, seru[a] mandata. *Et alibi post commendata Charitatis precepta & opera, idem hæc verba subjungit*, HOC FAC & viues. 2. Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur.

Math. 19.b

Luc 10.c

2. Rom. 2. b

Ex his e factoribus erant Abel, Noe, Abraham, Zacharias, & cæteri, quos scriptura justos apud Deum fuisse testatur, & qui opere & veritate Deum proximumque diligerent.

Gen. 6.b 8.a

in oratione Manassis.

Sap. 10.b

Matth. 23. d

Iob. 13. c

Luc. 1. a

Iacob. 2. d

Quare Dauid inter eos haud postremus & sancte gloriabundus canit: 3. Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum: 4. Dilexi, seruaui, custodiui mandata tua & testimonia tua 5. In custodiendis illis retributio multa:

6. Maledicti, qui declinant à mandatis tuis.

3. Psal. 18. d

4. Ibid. 10.

5. Psal. 18.

6. Psal. 128. c

DE PRÆCEPTIS ECCLESIÆ.

I.

Sunt ne præter Decalogum alia præcepta Christianis obseruanda;

SVnt vtique, quando Legislator & Magister noster Christus non solum docuit præcepta Decalogi, sed etiam in vniuersum præcepit, quæ ad obedientiam Apostolicis, & Ecclesiasticis mandatis præstandam spectant. Iacob. 1. a Matth. 13. b Matth. 18. c

Hinc extant Euangelicæ illæ sententiæ; 1. Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. 2. Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit 3. si non audierit eos, dic Ecclesiæ Si autem Ecclesiam non audierit; sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus. *Vbi summum, atque extremum iudicium, Christus defert, deferrique iubet ad Ecclesiam, id est, 4. ad Ecclesiæ Præpositos & Rectores, sicut Chrysostomus interpretatur, & verba Euangelij mox sequentia declarant atque conuincunt.* 1. Ioan. 10. c 2. Luc. 10. c 3. Matth. 18. 4. 3. Reg. 8. b homil. 61. in Matth.

Proinde nec frustra scriptũ est de Apostolo Paulo: 5. Perambulabat Syriam & Ciliciam confirmans Ecclesias, præcipiens custodire præcepta Apostolorum & Seniorum. 5. Act. 15. c & 16. a.

II.

Cuiusmodi porrò sunt Apostolorum Seniorumq; præcepta, quæ Paulus custodire iussit.

DeEccl.Hierarch,cap.1. Et Basil. de Spiritu sancto cap. 57. 1. Ioan,4.b

Pauli discipulus Dyonisius Areopagita testatur, duplicis ea generis: Vipote partim scripta, partim non scripta esse. Ad vtrunq; genus pertinet quod Iohannes affirmat Euangelista, Qui nouit Deum, audit nos: qui non est ex Deo, non audit nos: in hoc cognoscimus Spiritum veritatis, & Spiritum erroris.

Ac primum quidem genus, quod literis mandatur, scriptisq; legibus constat, satis est perspicuum: quia libris Canonicis constat.

1.Cypria de ablut. pedum Hieron. contra Luc fer. Chryf. in 2. Theff.2.

Posterius verò circa præcepta & instituta ea versatur, quæ vno traditionum nomine comprehendi & sic à Patribus nuncupari solent. Non enim scripto, vti superiora, sed viua voce tradita, & veluti per manus à Maioribus ad nos transmissa Ecclesiaq; commendata detinentur.

III.

Estne vtrumq; hoc præceptorum genus obseruatu necessarium?

2.Theff.2.

EST planè si doctorem Paulum sequimur præcipientem: State & tenete tradi-

iones, quas didicistis, siue per ser-
m siue per epistolam nostram. *Vn-*
idat Corinthios, quod Apostolica prę-
, quę Viua Voce tradita iam accepe- 1.Cor.11.b
sedulo custodirent. Tum admonet
Tessalonicenses, Vt ab omni se fratre sub- 2.Thess.3.b
it, qui in ordinatè, & non secundum
tionem ab Apostolis acceptam ambu-

Atq; hoc est quod sacro sancta Synodus
tana diuinę scripturę consonans, Verbis
n luculentis expressit: Oportet nos Eccle-
siasticas traditiones, siue scripto, siue con-
tudine in Ecclesia retentas, Vnanimiter De ablutione
inuiolabiliter obseruare. Et apud Cy- pedu[illegible]
tanum legimus, non minus ratum esse,
od dictante Spiritu sancto Apostoli tra-
iderunt, quàm quod Christus ipse tradi-
it. Sicut enim par est Spiritus sancto &
hristo diuinitas: ita Vtriusq; in suis insti-
utis aqua est auctoritas & potestas.

IV.

Quomodo cognoscemus, quæ sint Apo-
stolicæ & probatæ in Ecclesia
Traditiones?

DE his nobis regulam obseruatu di- In ep. 118 ad
gnam Augustinus prascribit. Illa in- Ianuarium
quiens, qua non scripta, sed tradita, custo- cap.1.
di-

dimus, quæ quidem toto terrarum orbe seruantur, datur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel plenarijs concilijs, quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas, commendata atque statuta retineri. Sic idem contra Donatistas, imò Hæreticos omnes disserens, hoc grauiter admonet. Quod vniuersa tenet Ecclesia, nec Concilijs institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolica traditum certissimè creditur.

Lib. 4. c. 24. & ser. 14. de verb. Apost. & ad Casulanum, ep. 86.

Cui Leo ille Magnus, consonans ait: Dubitandum non est, quicquid in Ecclesia in consuetudinem est deuotionis retentum, de Traditione Apostolica, & de Sancti Spiritus prodire doctrina.

Serm. 2. de Pentec.

V.

Cuiusmodi sunt traditiones Apostolicæ quæ Christianis veniunt obseruandæ;

Exempla satis multa apud Patres extant, & eos quidem, qui vel ante mille annos fidem publicam meruerunt. Nimirum secundum Traditionem Origenes 1. & Augustinus 2. docent, Paruulos esse baptizandos.

Dyonysius 3. & Tertullianus 4. ostendunt, precationes & oblationes pro defunctis ad altare fieri oportere.

1. in cap. 6. ad Rom. 2. Lib. 10. de gen. ad lit. ca. 23. & ser. 14. de ver. Apo. 3. de Eccles. hierarch. c. 7. 4. de exhor. ad castitatē.

Hinc

Hinc Hieronymus 1. & Epiphanius 1, Ad Mar-
stata Ecclesia jejunationes, præsertim cellam cont
uadragesima obseruandas esse commonс- cr. Mont.
ant. 2. Con. Ac-
r. um hæres.

Sic etiam Ambrosius 3. & Chrysostomus 3. in officio
eorum dignitatem adstruunt, qua in sa- Mediol.
Missa officio solenniter peraguntur. 4. L. Liurgia.

Tum præter Damascenum 5. Patres, 5. lib. 4. c. 17.
ios Nicæna 6. Synodus secunda citat, ea- 6. Con. Iconomachos.
m ratione testantur, quod Christi &
nctorum eius imagines deceat venerari.

Demum, vt cæteros omittamus, Magnus De Spiritu
e Basilius ob traditionem retineri vult Sancto, c. 27
crum Chrisma, aliasq; solennes ceremo-
ias, quæ Sacramentis sanctissimis adhi-
ntur.

Et addit Basilius: Si instituta consue- Ibidem.
dinesq; non scriptas tanquam in eis vis
agna non insit, semel repudiare aggre-
iemur, clàm ac pedetentim ratas ipsas
uangelij sntentias improbabimus, aut
tius ad inane nomen eius prædicationem
ntrahemus. Sed Apostolicum existimo
t, his etiam traditionibus, quæ scripta non
int, inhærere. cap. 29.

VI.

Quantum hodie circa traditiones Apostolicas & Ecclesiasticas aberratur?

Plu-

Plurimum, dum eas plerique contenunt, alij negligunt, aut certè pluris faciunt quam politicorum magistratu constitutiones: & hac instituta esse honum fingunt, qua vel obseruare, vel omtere liberum sit, exiguaq; aut nullius omino frugis: Ipsi adiaphora vocant.

Sunt qui vniuersas ferè traditione eiusdem esse ponderis volunt, atq; adeò se commiscent Scripturæ loca, perinde aci sit iudicium de Traditionibus Pharisai & Apostolicis, de Iudaicis & Ecclesiast de priuatis seu particularibus, & ijs q totius Ecclesiæ consensu receptæ comm niq; piorum vsu tot sæculis comprobata, velutiper manus ad nos transmissæ vbiq; fere gentium comperiuntur.

VII.

Quid vero de ijs iudicandum, qui Ecclsiæ Traditiones repudiant, ac pro nihilo habent.

2. Theff. 2. d
1. Cor. 11. b
Matth. 18. c
1. Rom. 13. a
Matth. 22. c
23. a
Luc. 10. c

Hos verbum Dei redarguit ac damnat, cùm Traditiones obseruand esse decernit, cum iubet Ecclesiam audi & Apostolorum Seniorumq; præcepta c stodire. Verbum Dei est, 1. quod subij nos Magistratibus tum Politicis, tum E cl

sasticis, modestis juxta & discolis pro conscientiam, vult illorum legibus & erentiam & obedientiam deferri ma-ium. 2. Obedite, *inquit*, Præpositis ris, & subiacete eis: 3. Omnia quæ-que dixerint vobis, seruate & facite: indum opera verò eorum nolite fa-re. 1.Pet.2.c Rom.13.a Tit.3.a 2,Hebr.13.c 3.Matt.23.a

Quapropter isti non tam homines sper-it, quàm Deum ipsum Opt. Max. quem Apostolis eorumq; successoribus audire reuereri sanè oportebat. Igitur planè bo Dei resistunt, dum potestati & ordi-ioni Dei resistunt, & hinc sibi damna-iem acquirunt, si Paulo credimus. 1.Thess.4.b Ioan.20.c

Nimirum diuina est isthæc ordinatio, nec aboleri potest humana auctorita-, vt cæteris legibus, iisq; partim scriptis, tim non scriptis, quas 4. Apostolica no-commendat Traditio, Ecclesia regatur, mata conseruentur, Religio vindicetur, tur concordia, disciplina retineatur. Rom.13.c 4.Basilius de Spir. tu san. cto c.27. Aug.ist.li.4. contra Don. c.24.& li.2. cap.7.ib.5. ca.23.& 26.

VIII.

Quid Patres hac de re iudicarunt?

Origenes, qui celebris & per vetustus est auctor in hac verba scripsit, Ha-cus nobis habendus est omnis ille, qui isto se credere profitetur, & aliud de Epiph hære-si 55.Euseb. lib.3. Ecclesi. hist.cap.36. In ca.3.ep.ad Titum,quã etiam Pamphilus citat. Ire,li.4.c.43

veritate Christianæ fidei credit, quam habeat desin tio Traditionis Ecclesiasticæ. Idem alibi: *illa sola credenda est veritas,* inquit, *quæ in nullo ab Ecclesiastica discordat Traditione.* Et Hieronymi verbum: *ego illud te breviter admonendū puto, Traditiones Ecclesiasticas, præsertim quæ fidei non officiunt, ita observandas, ut à ma- ribus traditæ sunt.*

L.1. Periarcho, in Proœmio.

Ad Lucinium.

Augustinus verò ita docet: Si quid divina Scriptura præscribit auctoritas, non est dubitandum, quin ita facere debeamus ut legimus: similiter etiam si quid per orbem frequentat Ecclesia. Nam hoc quin *ita faciendum sit disputare, insolentissimæ insaniæ est, ac rursus idem: in his rebus de quibus nihil certi statuit Scriptura divina, mos populi Dei, vel instituta Majorum pro lege tenenda sunt. Et sicut prævaricatores divinarum legum, ita contemptores Ecclesiasticarum consuetudinum coercendi sunt.*

Epist.118. c.5.

Ad casulanum. epist. 76.

dist.11.cap.in his.

Demum Tertullianus, doctissimus & antiquissimus Ecclesiæ scriptor toto libro adversus eos disputat qui nihil quod literis sacris nō sit expressum admittunt, & uniter q; contendit Traditiones & observationes quasdam Ecclesiasticas esse non-

L.b. de præscript.Hæret.

i, qua non possunt nisi ab Hareticis re-
...iari. Si quis autem videtur côtentio-
esse (*Vt Paulus verbis vtamur*) nos 1. Cor. 11.
...em consuetudinem non habemus,
...ue Ecclesia Dei.

IX.

Age verò, quid est Ecclesia?

...Celesia est omnium Christi fidem atq;
...doctrinam profitentium vniuersitas, Rom. 12. b
...ms Princeps Pastorum Christus, tum 1. Cor. 3. b
...ro Apostolo, tum huius successoribus pa- 1. Pet. 5 b
...dam tradidit atq; gubernat. 1. Ioa... 21. e
Matth. 16. e
concil. Flor.

Quare nomen Ecclesia non merentur,
falsò arrogant sibi Haretici & Schis-
...ici omnes, qui etsi fidem atq; doctrinâ
...iste profiteri videntur, tamē summi pa-
...s atq; Pontificis, quem Christus ouili
...lesia loco suo prafecit: & perpetua s-
...essione in Romana Ecclesia vsq; conser-
...it, oues esse z. detrectant. 1 Ir... 3. c. 3
Optatus li. 2.
Hanc Petri cathedram, hunc Ecclesia Aug. ... 165.
...natum qui negant & oppugnant, pri- & in Ps. contra
...m illi quidem Christi magnificas pro- par. Donat.
...tiones D. Petro factas, & mysticas regni 2. Matt. 16. d
...itus claues illi vni traditas aliaque 3. Io... 21. e
...lia de Petro Apostolorum Principe, ore Luc. 22. c
Matth. 15. c

 Cyp. de sim p.
sa c. 6. Matt

Hilar. Hiero. & idem in Psalm. in fonnmaru. Cy ill. in Ioan. lib. 1. cap. 12. August. tract. in Ioan. 56. & 124. Orig. homil. 2. in diuers. euang. & tract. 6. in Matth. Basil. de poenitent. Chrys. homil. 87. in Ioan. & 55. in Matth. item 9. de poenitentia. Leo in anniuers. Pont.

Vertice scripta non intelligunt: Deinde [...]cem Ecclesiae ordinemque certum manife[...] perturbant, quae absque summo Antisti[...] & huius praecellenti auctoritate nec r[...] gubernari, neque in Vnitate atque con[...] portas inferorum soliditate necessaria d[...] contineri posset. Postremò Patribus horu[...] que Synodis & scriptis de hac illustri E[...]clesia nota consentientibus, imò & toti[...] orbis Christiana consona Voce detrahu[...] impudenter.

1. ad Damasum.
2. Li. 2. contra Donat.
3. epist. 162. 90. & 165.
4. lib. 1. ep. 3. & li. 4. ep. 9.
5. li. 3. de Sacram. cap. 1.

Agnouit hanc Ecclesiam eiusque dign[i]tatem 1. Hieronymus, cuius hac Verb[a] sunt: Qui Petri Cathedra iungitur, me[us] est. Agnouit 2. Optatus Afer, qui Pet[ri] Cathedram inter Veras Ecclesia notas p[ri]mam esse testatur. Agnouit 3. Augustin[us] qui apertè scribit, In Romana Eccle[sia] semper Apostolica Cathedra principatu[m] viguisse agnouit 4. Cyprianus, qui o[m]nium haresum & schismatum pullula[n]tium causam in eo statuit: quod Vni summo Sacerdoti ac iudici Vice Christi [non] obtemperatur. Agnouit 5. Ambrosius [qui] dixerit, se in omnibus cupere Roman[am] sequi Ecclesiam.

His autem omnibus antiquior, & Apo-corum temporum vicinus, vereq́ Apo-cus vir, Irenaeus tale tribuit elogium -lesia Romana: Ad hanc, inquit Eccle-m propter potentiorem principalitatem, esse est omnem conuenire Ecclesiam, est, eos qui sunt vndique fideles, in qua per ab ijs qui sunt vndique, conseruata a, qua ab Apostolis, traditio.

1. Lib. 3. c. 3. Tert. prae-scr. hae. c. Cyp. l. 4. p. 8. & l. 1. p. 2. Bas. ep. 5. Theod. l. 2.

X.

Quaenam Ecclesiae dignitas est atque auctoritas?

Multis & eximijs sane dotibus, pro-missionibus ac beneficijs illustrat De- Ecclesiam suam, qua nihil habet in ter-barius. Hanc vsque ornat, conseruat, -ndit, vindicat.

Hanc porrò constituit esse domum suā, -ua omnes filij Dei foueantur, docean- & exerceantur.

Voluit esse columnam & firmamentum -tatis, vt de illius non dubitemus do--na, qua tanquam Magistra, custos & -rpres veritatis, fidem atque auctoritatem obtinet inuiolabilem.

Praeterea fundatam esse supra firmam -am decreuit, vt certi essemus, eam im-

mobilem inconcussamq; stare atq; infe-
rum etiam portis, hoc est, grauissimis a-
duersariorū impugnationibus, in expugn-
bilem praualere.

1. Apoc. 21. a Psal. 86. a Math. 5. b Esai. 2. a Malach. 1. b Actor. 1. c *Demum vult eam 1. sanctissimā qua-*
dam esse ciuitatem supra montem posita
omnibusq; conspicuam atque aditu fa-
lem: ne quis ea relicta, pestiferas Haeretico-
rum speluncas latebrasq; consectetur, &
falsis illis vocibus: Ecce hic est Christus
ecce illic. *forte perculsus, ab ea diuerti*
aut dimoueatur.

Hac est quam Scriptura nobis propon-
atq; commendat, Christi 2. amica soror &
sponsa vnica; pro qua redimenda, mund-
da, sanctificanda, congreganda, & prorsu-
adiungenda sibi, Filius Dei nihil non fec-
ac pertulit, vt corpus etiam sanguinemq;
suum sacrosanctum illius amore trade-
non dubitarit.

Ioan. 17. e Luc. 22. e Matth. 16. e 3. Ioan. 14. b 4. Ioan. 14. d *Pro hac rogauit & impetrauit, vt*
dei vnitas & firmitudo eius deficeret nun-
quam 3. Huic promisit fideliter q; transm-
sit & reliquit Doctorem, Praesidem ac R-
ctorem Spiritum sanctum 4. Ille, *inqu-*
5. Ib dem. b 6. Ioan. 16. c. docebit vos omnia, ille suggeret vo-
omnia, quaecunque dixero vobis 5.
manebit vobiscum in aeternum: *6.* i

do

it vos omnem veritatem, *qua Videlicet creditu q; est necessaria.*

XI.

quos tandem nos docet Spiritus in Ecclesia veritatem.

eos planè, quos Apostolus testatur Spiritui sancto, Vt Ecclesiam regant, institutos, quales Vocat Episcopos, sitos, Pastores itidem atque Doctores, post i. Apostolos fuere semper, ac eis um sunt, primarij Dei Ecclesiaeq; mini. & summi dispensatores mysteriorum Actor. 20. d 1. Tit. 3. a Hebr. 13. e Ephes. 4. c 1. Cor. 12. f 1. August. in Psal. 44.

orum Verò auctoritas cum in alijs in sacris t. Synodis quam maximè itur, Vbi de fide ac religione, illi non o definire quadam, sed suo etiam iure, o auctoritate Apostolica contestari posac dicere: Visum est Spiritui sancto Et Nobis, *sicut ex actis constat pre. oncilij 3. Hierosolymis celebrati. Cerim nefas erat, & extremo supplicio abatur crimen, si quis judicio summi rdotis, qui Moysi regebat Cathedram, obtemperasset. 4. Atqui haudquam inferiorem nunc habet Ecclesia quā c Synagoga in regendo judicando ac detendo auctoritatem, Quod ius obedien-* 1. Cor. 4. a 2. Cā. Apost. 38. Con. Nic. &c. Sc. c. 7. Cyril ep. 4. Bas. Imp. rat. in S. Sy. Act. 10. Atha. in ep. ad solit. vitā agentes, Ruff. l. 1. Eccles. hist. c. 5. 3 Act. 15. c Matth. 23. a 4. Deut. 17. b c & Cypr. lib. 1. epist. 3.

di manebat Iudais, etiam Christianis [...]cumbit, vt sacerdotum pracellente dign[...]te prastantium, judicia de his qua ad Re[...]gionem pertinent, recipiantur, approbe[...]tur atque obseruentur.

Quapropter magno se illi crimine [...]taminant, qui Magistratibus Ecclesiast[...]cis auctoritatem & obedientiam adeo [...] deferunt, vt etiam conuellere & oppugna[...]

1. Dist. 19. per torum Hier. ad Damas. Et 9. q. 3. 2. Epist. 118. & id. 10. & 15. 3. Vinc. Lir. contra nouatores. 4. Ann. act. 3. Conc. Chalc. Gelasius in epist. ad Episc. Dardan. Berna. epist. 194. Leo ep. 43. 50. & 78.

palam audeant, jam quidem sacras sum[...]morum Pontificum sanctiones, penes qu[...] 1. de sacris definienai suprema semper p[...]testas fuit: jam vero venerandas Concili[...]rum generalium constitutiones, quarum in Ecclesia, vt Augustinus loquitur, 2 salu[...]berrima est auctoritas: jam demum com[...] Patrum de Fide sententias, quorum [...] vna communis sensus atque consensus 3 [...]mum est testimonium Christiana verit[...]tis. Illud praclarè dictum est à pijs impera[...]toribus, 4. Iniuriam facit judicio Synod[...] quis semel judicata & rectè disposita [...]uoluere, & publicè disputare contendit.

XII.

Quorsum verò spectat Diuina isthæc or[...]dinatio, vt Pastores & Doctores in Ecclesia conseruentur?

N

NOn parùm vtilis ac salutaris est nobis diuina hac ordinatio, qua potestas & Hierarchia Ecclesiastica Polit cos magistratus omnes longè 1. antecellit. Est enim potestas hac Spiritualis, qua Christianus populus ad Spiritualia aternaq; bona consequenda maximè promouetur. 1. Chryſ. li 3 de Sacerdotium Ambr. in exhort. ad virgines & in lib. de dignitate Sacerdotali cap. 2. Ignatius ad Smyrnenſ.

2. Prodeſt inprimis, vt Pauli verbis vtar, ad conſummationem Sanctorum, hoc est vt qui illa potestate funguntur, exhibeant omnem hominē perfectum in Christo sicut idem Paulus alibi loquitur, suoq; studio fideles ad sanctitatis, in quam vocati sunt perfectionem adducant. 1. Eph. 4. c Coloſſ. 1. d 2. Cor. 13. d

Prodest etiam in opus ministerij, vt qui sunt & dicuntur ministri pracipui Ecclesia habeant, 3. quod vigilent ac curent semper pro concrediti sibi summi muneris ratione. 1. Theſſ. 4. b 3. Act. 30 b. Hebr. 13. c Cypr. lib. 1 epiſt. 9.

Prodest praterea in ędificationem corporis Chriſti, vt norint hi spirituales & sapientes architecti, circa corpus Christi mysticum, quod singularem in adificando contentionem requirit, continenter sibi esse versandum, vt iam vera fidei fundamenta jaciant ac confirment, iam reliqua fidelibus ad perfectam iustitiam necessaria superstruant. Ephe. 4. c

Ephes.4.d. *Prodest demum*, vt non simus paruu fluctuantes, & circumferamur omn vento doctrinæ in nequitia hominum *Hoc est propter imbecilliores, qui semp in Ecclesia sunt plurimi, necessarium munus antistitum Ecclesiasticorum pr-sertim hæresum ventis ac persecutionum procellis in Ecclesia domum irrumpenti-*
Act.20.b *bus. Tum enim opus est præsente eorum*
Ez.ch.33. *præsidio, qui pro auctoritate velint & pos-sint arcere lupos, oues defendere, ziza-nia extirpare & sana confirmare dogma-ta, ne simplices alioquin fallacium ac per-ditorum hominum verbis, scriptis & e-xemplis à via veritatis regia seducantur, quin potius vt omnes veritatem non modo cognoscentes, sed etiam facientes in illo qui*
Ephes. 12.d *caput est Christus, grandescant atque profi-ciant, vt idem Paulus adiunxit.*

XIII.
Quo pacto insignes hos fructus consequemur?

Rom.12.a
Ephes.4.a
ITa *nimirum, si non altè, sed sobriè sa-piamus, soliciti semper seruare vnita-tem Spiritus in vinculo pacis vt nosmet oues Christi humiles obedientesq; præste-mus.*

Qua

Quare sanè ouium 1. illud est proprium, Lupos fugere nec alienos, sed suos Pastores sequi; illis velut Ordinarijs ouilis domini Præfectis sese submittere; in illis audire spiritum Veritatis. 1.Ioan.10.a Tit.3. Hebr.3.c Matt.10.c

Is est, qui per 2. malos etiam Præpositos dominicum gregem docere, pascere & conseruare dignatur; quiq; per eosdem, tum Dei Patris, tum Ecclesiæ Matris præcepta nobis his verbis commendat: 3. Audi fili mi disciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ. *Et rursus idem inculcans, 4.* Conserua, *inquit*, fili mi præcepta patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ. 2.Matt.23.a Philipp.1.q. Ioan.11.g Matth.18.c Deut.17.b c 3.Prou.1.a 4.Prou.6.c.

XIV.

Quæ sunt præcepta Ecclesiæ?

P*Ræcipua quinque numerantur cuique Christiano scitu, & obseruatu certè necessaria.*

1. 5. Statutos Ecclesiæ festos dies celebrato. 5.Con. Lug. apud Iuonem p.4.c.14.

2. 6. Sacrum Missæ officium diebus festis reuerenter audito. Mog. un.can. 63.& 37.

3. 7. Ieiunia certis diebus, temporibus Ignatius ad Phil.6. Can. Ap. cap.47.

D 6

6 21.Item 1. Aure c.28.2. Aure. cap.28.7. Can. Apost. 68. Gangrens.ca. 19. Ignat. ad Phil. Mogun. can. 34. & 35. Saleg. st. can. 2. Ignat. ad Philip. Bern. in Vigil. S. Andreæ. Vide Burchar. lum lib. 13. & Iuonem p.4.

busq; indicta obseruato. Vt *in Quadragesima, quatuor anni tempor bus, & festorum quorundam solennium pridianis diebus, ques Maiores nostri, quod ijsdem temporibus in templis noctu peruigilaretur, Vigilias, appellarunt.*

1. Tir. lib. 2. ad vxorem & in Apologet. 2. Syn. Lateran. can. 21. 3. Ibidem.

4. 2. Peccata tua Sacerdoti proprio annis singulis confitetor.

5. 3. Sacrosanctam Eucharistiam ad minimũ semel in anno, idq; circa festum Paschæ sumito.

XV.

Quẽ fructum adfert horum præceptorum obseruatio?

4. Phil. 4. b 1. Cor. 14. e f

H*Æc & eiusmodi reliqua Ecclesiarum instituta, tum præcepta tot sæculis recepta, magnoq; piorum consensu, & vsu confirmata, pietati atq; rationi valde consentanea, insignes secum adferunt commoditates.*

Sunt enim Fidei, humilitatis & obedientiæ Christianæ salutaria exercitia: 4. honestam disciplinam & concordiam popularem promouent: Religionis pulchra existunt symbola: notas præbent demum & indicia interioris nostræ pietatis, quibus ad ædificationem & 5. bonis collucere, & malis prælucere oporteat.

5. Matt. 5. b Rom. 15. a Phil. 2. a c

euites hac eò nos promouent, Vt Apo-us ille canon, 1. Omnia honestè & ...dum ordinem fiant in vobis, *ad Vn-i obseruetur.* 1. Corinth. 14.

XVI.

Vbi necessaria est nobis Ecclesiæ auctoritas?

Rimùm in eo quidem, Vt scripturas canonicas & Veras ab adulterinis cer-scernamus. Vnde testatur 2. Hierony-s: Nouum & Vetus Testamentum reci-mus in illorum librorum numero, quem ista Ecclesia Catholica tradit auctori-

2. In Sym. ad Damasum. Conc. Laod. c. 59. con. 3.

Et 3. Augustinus: ego Vero, inquit, angelio non crederem, nisi me Catho-a Ecclesia commoueret auctoritas.

3. cont. epist. Manich. c. 5. Vinc. Lirin. contra noua-tores.

Deinde, Vt constet de Vero Scripturæ sensu & apta interpretatione: ne alio-uin sine fine dubitemus ac disceptemus Verborum sententia. Omnes enim Hæ-tici, Vt scripsit idem 5. Augustinus, ex sa-is Scripturis falsas atque fallaces opinio-es suas conantur defendere. Atqui non legendo, sed intelligendo Scripturæ con-stunt, Hieronymo 6. teste.

Tertiò, Vt in grauioribus de fide quæstio-ibus atque controuersijs, quæ possunt inci-lere, iudex adsit, atque legitima illius au-

6. contra Luciferianos, & in c. 1. ad Gal. Deut. 17. b

Act.15.b *ctoritas interponatur. Vt enim verissimum est, quod contra Hæreticos docet Epiphanius, 1. à Diuina scriptura non posse accipi*
2. Hæres 6. *omnia: ita rectissimè Aug. 2. illud affirmat*
2. Li.11. cōfes. *Palam est, quod in re dubia ad fidem & certitudinē valeat auctoritas Ecclesiæ Catholica Non enim deesse potest Ecclesiæ Spi-*
3. Ioan. 14. b d & 16. c *ritus, qui ipsam in omnem ducat veritatem, sicut Christus ipse 3 promisit.*

Rursus pro ratione personarum, locorum & temporum Canones 4. constituuntur, disciplina integra conseruetur, ac iuste
4. Cā. Apost. Matth. 18. c *dicantur. Dedit enim hanc potestatem Deus Ecclesiæ 5. ad ædificationem, & non ad destructionem.*

Præterea, vt quam Christus instituit coërcendi & excommunicandi potestatem qua 6. Paulus etiam est vsus, peruicaces
6 1. Cor. 5. b Parmen. c. 2. *sentiant ipsaque corrigantur & comprimantur. Hinc Augustinus: Eis, inquit, per quos Ecclesia regitur, adest salua pace, potestas disciplinæ aduersus improbos aut nefarios exercenda.*

Igitur in his omnibus, vt cætera omittamus, Ecclesiæ auctoritatem non solum vtilem sed etiam necessariam esse constat, vt sine illa quidem nihil aliud Christiana Respublica, quàm confusio Babylonica

possit

sit existimari: Proinde sicut scriptura opter testimonium Diu. ni spiritus in illa loquentis credimus, adharemus ac tri- simus maximam auctoritatem: sic Eccle e fidem, reuerentiam, obed entiamq; de- mus, quod eo ipso spiritu à Christo capi- , sponsoque suo informata dotata simul confirmata sit vt possit non esse quod citur, 2. columna & firmamentum ve- tatis.

1.2. Pet.1.d
2. Tim. 3.d
Ioan. 14.b.d
& 16.c

Actor.2.h
Ephes.4 a
2.1. Tim.3.d

XVII.

Quis est doctrinæ totius de Ecclesiæ præceptis ac traditionibus v- sus ac fructus?

INgens profectò est ac verus. Atque pri- mus quidē, vt intelligamus, nos solis li- ris seu scripturis diuinis minimè alliga- i. Quid enim (vt Irena. verbis vtamur) neq; Apostoli quidem scripturas reliquis- nt nobis, nonne oportebat ordinem sequi Traditionis, quam tradiderunt iis, qui- us committeb ant Ecclesias? Itaque lucu- nter dixit Basilius, Dogmata in Ecclesia ruantur ac prædicantur, quadam habe- us è doctrina scripto prodita, quadam ursus ex Apostolorum traditione in my- sterio, id est, in occulto tradita recepimus. Quorum vtraque parem vim habent ad

Lib. de Spi- ritu sancto cap. 27.

ad pietatem, nec his quisquam contradi[cit] quisquis sane vel tenuiter expertus est, qu[æ] sint iura Ecclesiastica.

Ioan.20.g.& 21.f Aug.ep.108. *Neq; dubium esse potest, quin Christ[us] & Apostoli multa tum egerint, tum docue[rint], quæ etsi scripta quidem non sint, a[d] nos tamen posterosq; maximè pertineant: de quibus generatim Paulus admonet.* 1. De cætero Fratres, *inquit*, quæcunque sunt vera, quæcunque pudica, quæcunq; iusta, quæcunq; sancta, quęcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus disciplinæ, hæc cogitate. Quæ & didicistis & accepistis, & audistis & vidistis in me, hæc agite, & Deus pacis erit nobiscum.

Proximum est rectè vti Christiana libertate, quam homines ocio luxúque capti, si vnquam alias, nunc maximè dant in occasionem carnis vt Apostolus loquitur, illius prætextu, fœdis voluptatibus inseruiunt, & quicquid ferè libet, etiam circa religionis instituta mutanda, id licere sibi arbitrantur. Galat.5.b 2.Pet.2.d Aug.ep.118. *Atque ab ista profana nouitate ac temeritate nos reuocant, tuentur; deterrent Apostolica Ecclesiastica dogmata simul & instituta: quæ frænum iniiciunt humanæ licentiæ, docentq; conueni-*

nitenter & ex Christiana libertate; ita ni- 1 Pet.1.c
mirum, & nos à iugo peccati & à seruitu- Rom 6.d
& veteris legis per Christum liberi effecti, Gal.3.b.&
ultro libenterque prastemus Christianum 4.d
officium, seruiamus Deo in iustitia & san- Rom.8.a
ctitate, ducem sequamur Spiritum in lege Coloss. 2.c
charitatis, Iustitia serui, obedientia filij,
humilitatis cultores, patientia custodes, pœ-
nitentia & crucis amatores, 1. Vos, *inquit*
Apostolus in libertatem vocati estis Fra-
tres: tantum ne libertatem in occasio-
nem detis carnis, sed per charitatem Spi-
ritus seruite inuicem. *Ad quam Spiritus*
charitatem sanctæ seruitutis obsequio &
alendam, & conseruandam cùm honesta
cuncta prosunt, tum ingens pondus adfe-
runt piè obseruatæ Ecclesiæ Traditiones.
Postremus est & verum inter legitimos &
nothos Ecclesiæ filios seu inter Catholicos &
Hæreticos discrimen inde accipiamus. Illi Basil. de Spi-
enim simpliciter in doctrina Ecclesiæ siue ritu sa. cto
scripto ea nempe biblicis literis tradita sit, cap.27.
siue Patrum Traditione comprobata, ac-
quiescunt. Sequuntur enim verbum Dei. Prou.22.
2. Ne transgrediaris terminos antiquos
quos posuerunt Patres tui.
Hi verò, qui sunt Hæretici, ab hac sim-
plicitate Fidei, & à veneranda matris Ec-
clesia

clesiæ sanctorumque Patrum probatæ sententia discedunt, nimiumq́ sibi vel desertoribus Ecclesiæ fidunt, adeoque ne moniti quidem resipiscunt. Quare Paulus de ijs
1. ad Tit. 3. a *tam seriò finxit, dum ait* Hæreticum hominem post vnam & secundam correptionem deuita, sciens, quia subuersus
Ad Pompeium. est, qui huiusmodi est. *Atque vt cum Cypriano concludamus, quisquis ab Ecclesiæ vnitate discesserit, cum Hæreticis necesse est inueniatur.*

XVIII.

Quæ demum est summa omnium superiorum?

Aug. ft. 1. 2. R. tract. c. 63 2. Tim. 2. d
QVæ à principio quidem hucusq́ tractata sunt de summa Christiana doctrina, eò spectant, vt vera Christiani hominis Sapientia constituatur: quæ tribus
2. Heb. 11. a Gal. 5. a Rom. 13. c
illis virtutibus, Fide, Spe & Charitate comprehenditur. Et Fide quidem veritati Dei firmiter assentitur, eiq́ innititur anima. Spe autem propius adhuc apprehendit bonitatem Dei Fide jam cognitam atque conceptam: Charitate demum Deo proximoq́ propter Deum coniungitur & vnitur.

Cæterum de Fide nos docet Symbolum Apostolicum, dum ea proponit, quæ maxime

ut sunt credenda & profitenda Christianis. De his verò quæ speranda & desideranda, precationes instituit Dominica: ad Charitatem porrò spectant, quæ duabus tabulis Decalogus exhibet. Aug.in Enchir.cap.7.

Præclarè igitur Origenes: Puto, inquit, quod prima salutis initia, & fundamenta Fides est: profectus verò & augmenta ædificij Spes, perfectio autem & culmen totius operis Charitas. In ca.4. epist. ad Rom.

Illi ergo beati, qui audiunt & custodiunt verbum Dei, quiq; voluntatem Patris cognoscunt & faciūt, in Fide, Spe & Charitate duce Christo ambulantes atque perseuerantes. Luc.11.c Rom.2 b Lucæ 6.f Matth.7 c.d Matth.10.c & 24.b

Et hactenus pro instituti quidem nostri ratione satis de summis illis virtutibus, quæ cum diuinitus infundantur, ac diuinos mortales faciant, iure quidem Theologicæ nuncupantur, recteq; ad Sapientiam Christianam referuntur.

XIX.

Anne aliud quicquam ad doctrinam Christianam spectat?

ETiam; huc enim planè spectat doctrina de Sacramentis, vt norint Christiani, quibus veluti instrumentis diuinitùs insti-

institutis habeant opus ad Fidem, Spem & præcipuè Charitatem accipiendam, ac exercendam, augendam, conseruandam, ac etiam reparandam.

Aug. lib. 19. contra Faustũ cap. 11. & de vera relig. ca. 17. item ep. 118, cap. 1.

Adde, quòd neque Sapientia, neque iustitia Christiana constitui, ac retineri absque Sacramentis potest, vt sine quibus Religionem vniuersam extingui prorsus necesse sit. Habent igitur ea sublimem in doctrina Christiana locum & necessariam quoque tractationem.

CAPVT IV.

DE SACRAMENTIS.

I.

Cur de Sacramentis docendi sunt Christiani:

Ad Tit. 3. b Ioan. 3. c, 6. f

QVia Sacramentorum cognitio & vsus facit, vt illi accepta ex Iesu Christi meritis gratia, quæ per Sacramẽta ipsa confertur legitimè exerceantur, & conseruentur, atque premoneantur in diuino cultu.

II.

Quid & quotuplex est cultus diuinus?

Aug. li. 10. de ciu. Dei ca. 1

CVltus diuinus dicitur, quem Christianus tanquam præcipuum ac summum

num obsequium debet ac præstat Creatori ac Salvatori suo Deo Opt. Max. Prou.16.a

Neque enim est dubium hominem ea, totissimum causa, ut Deum purè integreque colat, & initio conditum, & postea redemptum, atque ad id omnino destinatum esse. Gen.1.d 1.Cor.5.c 1.Thess. 5.b

Diuinus autem cultus est duplex: interior & exterior. Interior, quo per intellectum & affectum Deo coniungimur, Fide, Spe, & Charitate, ut antea dictum est, perficitur. Exterior est professio quædam cultus interioris, quem externis quibusdam & visibilibus signis ritibusq; declaramus. Deus enim, 1. qui bonorum nostrorum non eget, quippe beatus, per se totusq; perfectus, tamen sicut totum ipse hominem tum corpore, tum animo constare voluit, sic eundem quoq; totum, hoc est secundum omnem sui partem repetit, à quo sincerè studioseq; colatur: anima quidem secundum interiorem, vti docuimus: corpore verò secundum exteriorem cultum cum interiore coniunctum, quod multis sanè modis, sed vel maximè, & saluberrimè per vsum Sacramentorum præstatur. Aug.in Ench. c.3. Matth. 5.b Rom.12. 1 1 Cor.14.b 1.Psal.15.a 1.Tim.5.d Matth.5. Gen.2.b Prou.16.a Luc 10.c Matth.22.d 1.Cor.1 Psal.83.a

Sic enim diuina visum est sapientiæ, mortalium se imbecillitati accommodare,

suamq;

suamq́; 1. virtutem per quasdam externas res & signa quæ sensibus percipiuntur exercere. Animus quippe noster immortalis, in hoc obscuro & caduco corpore velut carcere quodam inclusus, sensuum ministerio plurimum vtitur, neque citra hoc 2. adminiculum ad diuina capessenda solet assurgere. Itaq; tum in veteri, tū in noua lege Sacramenta multaq; ad cultum externum pertinētia instituit Deus ac Dei populus semper obseruauit.

1. Aug. in Ps. 73. & lib. 19. cont. Faust. c. 11. Iren. lib. 3. de doctr. Christ. c. 9. q. 94. super Leuit. 33. in Numeros. Tert. de resur. rect. carnis. Gregor. in 1. Reg. lib. 6. c. 3.
2. Chrysost. hom. 60. ad popul. Antioch.

III.

Quid est Sacramentum?

Est 3. *diuina & inuisibilis gratiæ externum & visibile signum à Christo institutum, vt per id quisque Dei gratiam accipiat, atque sanctificationem.*

Quare non quæuis signa sunt quæ Ecclesiæ Sacramenta dicuntur, sed certa sacrosancta & efficacia signa, Christianis ex Diuina institutione & promissione commendata.

Signa 4. quidem idcirco, quoniam externa quadam specie & similitudine id nobis referunt & declarant, quod per ipsa Deus nobiscum inuisibiliter atq; spiritualiter agit.

Certa 1. verò sacrosancta simul & efficacia

3. Bern. ser. de cœna Dom. Aug. lib. 3. de doctr. Christ. c. 9. Ambros. li. 4. de Sacr. c. 4. Concil. Flor. & Trid. sess. 7.

4. Aug. epist. 23. & de cate rudibus, c. 16

cia signa, quoniam indubiè quam gratiam significant, etiam continent conferuntq; ad nostram sanctificationem. Sacramenta enim quantum in se est, (Vt 2. Cyprianus loquitur) sine propria esse virtute non possunt, nec vllo modo Diuina se absentat Majestas mysterijs quamuis etiam ab indignis 3. administrentur.

1. August. in Psal. 37. & 77. & li. 19. contra Faust. c. 11. 13. & 16
2. Sermon. de laps.

Vt exempli causa, in Sacramento Baptismi exterior ablutio, qua sordes corporis purgat, efficax est symbolum interioris ablutionis, vtpote testimonium praebens indubitatum, quòd spiritualiter anima purificatur. Sic res aliæ visibiles & externæ, vt oleum, panis vinique species, quarum in Sacramentis necessarius est vsus, aptè nobis constituuntur, tum ad significandum, tum ad conferendum homini Diuinā gratiam, animæq; salutem, modò ad hæc non indignè 4. accedatur.

3. Aug. lib. 3. contra Don. cap. 10. li. 5. cap. 19.
Tit. 3. b
Rom. 6. a
1. Cor. 6. c
Tertul. lib. de resurr. carnis

Per Baptismum 5 etenim regeneramur & renouamur: per confirmationem augemur & roboramur: per Eucharistiam nutrimur & reficimur, per pœnitentiam restituimur, & sanamur in vita spirituali; in qua per reliqua itidem Sacramenta, pro sua cuiusq; ratione iuuamur atq; prouehimur, vt suo loco deinde aperiemus.

4. Prosper. sent. 60 ex Aug in Psal. 142.
5. Con. c. Flor.
Ioan. 3. a
Tit 3. [illegible]
Act. 8 & 2. b
Ia. 5. f
Ioan. 2. f

IV. Qui

IV.

Quibus partibus constat vnum quoque Sacramentum?

Concil. For. Aug. tr. 8o. in Ioan.

Verbo & elemento. Per Verbum intellige certa quadam & determinata Verba in quibus ipsa consistit forma, quam vocant Sacramentorum. Per elementum accipe res externas qua vera materia sunt sacramentorum; vt aqua, oleum, panis, vinum & eiusmodi.

Iam his partibus perfectè sumptis adiungnntur reliqua, qua ad cuiusq; Sacramenti tum idoneam collationem; tum dignam susceptionem spectant, videlicet institutio Diuina, minister idoneus, intentio recta in ministro, Fides in suscipiente, & si qua sunt huius generis alia.

V.

Quot sunt Sacramenta?

1. Conc. Flor. Concilia Sess. & Trid. Gal. t. 4. 1. Tim. 3. d 2. Matt. 28. d Act. r 8 c Matth. 27. e Ioan. 20. f 1. Timo. 4. d Ephes. 5. g

Septem, 1. qua à Christo per Apostolos accepta conseruauit, ac fideliter dispensauit huc vsq; Christi sponsa, & columna veritatis Ecclesia, sunt autem hac. 2. Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema vnctio, Ordo & Matrimonium.

Nec refert sane si eiusmodi vocabula in Scri-

ipturis non extent omnia, modò de re-
i constet, ac Sacramentorum veritas &
tus Diuinis testimonijs approbetur.
uanquam ea, 1. quæ vniuersalis Eccle- 1. Aug. lib. 4.
ex Apostolorum traditione retinet, at- contra Don.
conseruanda commendat, etiamsi in c. 24. & li. 2.
iptura diuina non reperiantur, ple- c. 7. l. 5. c. 23.
m apud nos fidem, vt antea docuimus, Item ep. 118.
bere merentur. Ac de singulorum qui- c. 1. Chrys. in
n Sacramentorum institutione postea poster. epist.
loco. ad Thess. homil. 4.

Vis autem eorum, vt fidissimus Scriptu- 2. Li. 19. contra
interpres 2. Augustinus inquit, inenar- tra Faustum
biliter valet plurimum, & ideo contem- cap. 11.
sacrilegos facit. Impiè quippe contem-
ur, sine quo non potest perfici pietas. At-
, vt idem 3. alibi docet, contemptor vi- 3. Super Leuit. q. 84.
lis Sacramenti inuisibiliter sanctifica-
nullo modo potest.

VI.

Quare instituta sunt Sacramenta?

Remum, vt sint præsentissima remedia
contra peccatum, quod lethalis est ani- Sap. 16. b
morbus, ac nisi hoc tempore curetur, Eccles. 21. a
petuam adfert damnationem. Quam-
em hæc longe præstant legis antiquæ Sa-
mentis, virtute vtique maiora, vtili-
meliora, numero pauciora, intellectu

augustiora, obseruatione faciliora, signi-
catione præstantiora, quæ præterquam q
significant, etiam sanctificant, ac salu
1\. Li. 19. cõtra Faust. ca. 13. Et lib. 3. de doct. ina Christiana cap. 9. Item epist. 118. c. 1. *dant: Vt è Scripturis Augustinus 1. opt*
colligit.

Secundò, Vt habeamus certa efficaci
signa Diuinæ erga nos gratiæ & volunt
tis, quæ dum in sensus externos incurru
non se tum excitant fidem in Christu
Rom. 9. a Tit. 3. b Ioan. 6. f & 20. a *Deiq; misericordiam & bonitatem, Veru*
etiam viuifica sunt instrumenta, per qu
visum est Deo salutem nostram efficacit
2\. Aug. li. 4. contra Don. cap. 24. *operari. Vt præclarè dictum sit 2. sanè sin*
per seipsum quoq; Sacramentum multum
valere.

Tertiò, Vt 3. extent velut Symbola &
3\. Item li. 19. contra Faust. cap. 11. & ca. 17. & vera Relig. *externæ notæ Christianæ professionis, qui*
bus Dei & Ecclesiæ filij se mutuo agnoscant
Vtq; in vnione, humilitate & obedienti
se fructuose exerceant & contineant, at
ita vnius religionis necessarijs quasi nex
bus & fœderibus inter se inuicem man
ant colligati. Alioquin sine Sacrament
nec constare, neque discerni satis vlla Re
ligio potest.

VII.

Quid verò sentiendum est de Sacramentorum ministris?

[illegible]A planè sentiendum est de illis, tan- 1.Cor.4.a
uam ministris Christi & dispensatori- Esai 51.c
s mysteriorum Dei, qui portant vasa Num.1.g
mini, tabernaculoq; deseruiunt, qui & 3.Reg.8.c
ris ex professo præsunt, eaque iure quo-
n administrant. Non enim omnibus
lifferenter, sed sacerdotibus & Episcopis Concil.Nic.
umbit, ac diuinitus iniunctum est Sa- c.14.
menta conficere, dispensare vel admi-
strare.

At ne putemus vnquam ex vita & pro- 1.Conf.Cre-
ate ministrorum Sacramenta pendere, scon.lib.4.
ne nobis Regulam præscribit 1. Augu- cap.20.
ius: Non ideo veriora & sanctiora sunt
cramenta quia per meliorem ministrā-
r: illa namque per se ipsa vera & san-
t sunt, propter verum & sanctum Deum 2. Contra li-
ius sunt: Et rursus: 2. Memento Sacra- teras P. tilia.
ntis Dei obesse nihil mores malorum lib.2.ca.47.
minum, quò illa vel omninò non sint vel
nus sancta sint. Suffragatur his Am-
osij 3. illa sententia: Non merita perso- 3.de Myst.
rum consideres, sed officia Sacerdotum: initian.c.5.
ta in administratione Sacramento-
m. Nam & per indignos consueuit Deus
erari, & nihil propter Sacerdotis vitam 4.Hom.8.in
cramenti gratia læditur, Chrysostomo 2.Corinth.
teste.

VIII.

Quid iudicandum de Cæremoniis, præcipuè quarum solennis est vsus in Sacramentis?

1.Ioan.19.a
21 f.20.e
Marc.7.d,8.
Matth. 8.a
14.b

CÆremoniæ ab Ecclesia probatæ, ri 1. quidam sunt externi, religiosè decenter instituti: Primùm, vt signa, testimonia & exercitia sint cultus interni quem Deus inprimis requirit.

2.Ioan.4.c
Mth.15.b
Esai.1.c

Deinde, 2. vt viua extent Religionis incitamenta, quibus fragilitas humana tanquam adminiculis fulciatur, & ad sacra mysteria tum capessenda, tum retinenda velut manuducatur.

3.Leo ep.81.
ad Dioscor.
Innocent.ad
Decentium
Eugubi.ep.1.
Tol.Concil.
4.can.2.
4.1.Cor.14.
Phil.4.a.b

Postremò, vt quæ ad cultum Diuinum promouendum, & ad disciplinam 3. concordiamq́; conseruandam publicam pertinent, honestè ac decenti quodam 4. ordine sicuti Apostolus iubet, in Ecclesia peragantur.

5.Hier.6.d
Prou.22.d
6.Basilius de
Spiritu san-
cto cap.27.
7.Tertul.de
corona milit.

Ea verò ceremonia, quarum est vsus in Sacramentorum administratione, quæque velut per manus traditas & commendatas nobis 5. à Patribus 6. accepimus, ingenti præcipuè studio retineri & obseruari debent. Nam præterquam quod decorem illa Sacramentis afferunt, & reuerentiam quandam conciliant, singulari 7. quo-

an

tiquitatis commendatione nobis sunt neranda. Dion. de Eccles. hierarch. per totum.

Tum præter institutionem vetustissimā Apostolicam, habent fæcūditatem myriorum grauitate atque dignitate plem, ut sanctissimi, doctissimiq; 1. Patres notarunt. De his demum aliiq; id ge ,præclarè ita 2. Damascenus: Quæ ristiana religio erroris nescia, suscipit, in tot secula seruat inconcussa, minimè ina sunt, sed utilia Deo placita, salutiq; stra conducibilia, plurimùm. 1. Ambros. de initian. myst. August. & alij passim. vide Isidor. de off. Eccles. 2. in serm. de defunct.

Rident interim Sectarij ceremonias, quæ cramentis adhibentur: sed ipsi magis irndi, aut potius deplorandi, quod cæco iucio & hostili odio (pessimis consultoribus) ti, aduersus veritatem clarissimam belm gerant. Certè de Baptismi cæremoniis l antiquissimi Theologi nobis testantur, Dionysius, 4. Clemens, 5. Tertullianus, Origenes, 7. Cyprianus, 8. Basilius, Chrysostomus, 10. Cyrillus. 3. Dion. c. 2. Eccles. hier. 4. Clē. 3. ep. 5. Tert. de corona milit. 6. Orig. ho. 12. in Num. 7. Cypr. lib. 1. epistol. 12. 8. Bas. de Spiritu S. c. 27

Nugentur licet ac blasphement impij: igno quidem Patres illi consensu comndant abrenunciationem, exorcismos, uam benedictam, sacrum Chrisma, crusignaculum. Ante annos bis sexcen. ferè scripsit Basilius 11. in hunc modum 9. Chrys. ho. de Adam & Eua. 10. Cyr. Hieros. catech. 2. 3. & 4. myst. 11. Bas. ibid.

Vide Raba. de institu. Clem. lib. 1. c. 27. & Isid. lib. 1. de off. ec. Eccles. c. 20.

Consecramus aquam Baptismatis, & oleum Vnctionis, & praeterea eum, qui Baptismum accipit.

Verùm de Caeremoniis, quae Sacramentis omnibus adiunguntur, sigillatim agere, & longum est, ita difficile, & huius quidem instituti haud necessarium. Quod & apertè fatetur Origenes, 1. in Ecclesiasticis huiusmodi obseruationibus esse nonnulla, quae omnibus quidem facere necesse sit: rationem autem eorum, cur ita fiant, nondum satis esse compertam.

1. Hom. 5. in Num.

DE BAPTISMI SACRAMENTO.

I.

Quid est Baptismus, & an cunctis necessarius?

Mat. 3. f
Marc. 16. d
Ioan. 3. a
Tit. 3. b
Matth. 28. d
Ephes. 5. f

EST hoc nouae legis primum & maximè necessarium Sacramentum in ablutione corporis exteriore, & legitima verborum enunciatione iuxta Christi institutionem consistens.

3. Conc. Lat. can. 1. & Mileuit. cap. 2. Dion. de Eccles. hier. c. 7. 4. Ephes. 2. a

Necessarium, inquam, Sacramentum non solum 3. adultis, sed etiam paruulis, simul eis efficax ad salutem aeternam consequendam. Nascuntur omnes ira 4. filii: opus igitur habent, etiam paruuli emundati

atione peccati, nec possunt absq; 5. hoc Sacramento mundari, & in filios Dei regenerari, Nam & generatim Legislator edixit 1. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest ingredi in regnum Dei. *Alibi 2. verò* Non est voluntas ante Patrem, qui in cœlis est, vt pereat vnus de pusillis istis. *Perirent 3. autem non baptizati etiam paruuli, sicut olim in synagoga Hebraorũ pueri 4. incircumcisi. Iam cùm sit vnum 5. Baptisma Christi fidelium, hoc semel acceptum nefarium est prorsus iterare, quidquid demũ prætexant iam olim 7. damnati Anabaptistæ. Cum Synodo Nicæna dicendum est, Confiteor vnum Baptisma in remissionem peccatorum, Et cum Augustino. 8. Rebaptizare hæreticum hominem omninò peccatum est: rebaptizare autem Catholicum, immanissimum scelus est: quod etiam Cæsareis etiam legibus 9 prohibetur.*

5. Aug. in ep. 28. Et l. 3. de anima & eius origine c. 9.
1. Ioan. 3. b
2. Matt. 18. b
3. August. de nupti. & co. cupisc. l. 1. c. 20. & ep. 28.
4. Gen. 17. b
5. Ephes. 4. a
6. Hebr. 6. a
7. in Concil. Ca...t. 1. ca... 1. & Vienn.
8. Epist. 203.
9. C. lib. 1. Ne sa. cũm bap. iteret.

II.

Quæ circa hoc Sacramentum præcipuè sunt notanda?

Elementum abluens, eiusq; significatio, Verbum & effectus Baptismi.

Ioan. 3. b
Ephes. 5. f

Elementum est aqua simplex, materia ad hoc necessaria, qua natura sua sordes

Tit.3.b
1.Cor.6.c

corporis abluere solet. Cui hac pulchrè respondet significatio, Baptismo animam mundari peccatis, & hominem, vt dicemus, iustum effici.

Conc.Lat.& Flor.
Matth. 28.d

Verbum, quo Sacramenti forma constat, ex Christi præcepto sic habet: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

1.Aug. cōtra Parm.li. 2.c. 13.&de vnic. Bapt.c.9.cōtra Don.li.3.c.15. Hila. in Ps.67. Conc. Later.cap 1.

Et quanquam sit Sacerdotum munus baptismum administrare, tamen vbi necessitas vehementer vrget, baptizare possunt alij, quoq;, ne impijs quidem & hæreticis exceptis, modò à forma Ecclesiæ & eius verbis conceptis non recedatur.

III.

2.Mar.16.d
Actor.2.f
1.Pet.3.d
Ezech.35.e
1.Cor.6.e
Rom. 6. b
Gal.6.b
Bas. in exor. ad Bap. & li. de Spiritu sancto c. 15.
Aug.li.1.cōtra duas epist. Pelag.ca. 13. & li.3.cap.3.
Beda in c. 2. Ioan. Damas.li.4.c.1.

Quem fructum & effectum præstat Baptismus?

EVm planè, quem docente Christo, & contestibus Apostolis Petro & Paulo dicimus, nimirum per Baptismum & peccata remitti, & Spiritum dari, quo & vetus homo aboleatur, & noua fiat in Christo creatura. Quippe susceptus ritè Baptismus non hoc modo largitur, vt in eo planè peccata omnia condonentur atque tollantur, sed etiam vt baptizatus planè innouetur, ac verè innocens, iustus, sanctus & cœlesti gloria dignus in Christo efficiatur.

Vt

Praeterea à Paulo dictum sit omnibus baptizatis: Abluti estis, sanctificati estis, iustificati estis in nomine Domini Iesu Christi, & in spiritu Dei nostri. *Atque alibi testatur 1. idem, Baptismum esse Lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus sancti: Lauacrum 2. etiam aqua in verbo vitae. Et rursus ille scribit*: 3. Quicunque in Christo baptizati estis, Christum induistis. 1. Cor. 6. c 1. Tit. 3. b 2. Ephes. 5. 3. Gal. 3, 1 Rom 6. a

Sancte 4. Bernardus, ac breuiter Sacramenti huius effectus praecipuos complectitur; Lauamur in Baptismo, inquit, quia deletur Chirographum damnationis nostra, & gratia haec nobis confertur, ne iam nobis concupiscentia noceat, si tamē à consensu abstineamus. 4. Ser. in coena Dom. v. de Cyp. de Bapt. l. ē. li. 3. c. 19. Orig. in c. 5. epist. ad Rom. 5. Iacob. 1. b Rō. 6. b. 7. b Iustin. contra Tryp. & Apol. 2, Cypri. de Baptismo Christi Aug. lib. 1. de nup. & co. c. c. 25. & li. 1. contra duas epist. Pelag. cap. 13. Chrys. in act. hom. 1. & hō 87. in Matt.

Quae 5. concupiscentia in renatis manens, non per se peccatum est, sed ut Theologi appellant, fomes peccati, ad agonem relictus, ut baptizati hac occasione vigilantius Dei gratiam quaerant, virtutē studiosius exerceant, fortiusque certando maiorem sibi gloriam parent. Itaque, ut Paulus docet 6. Nihil damnationis est iis, qui sunt in Christo Iesu, qui non secundum carnem, sed secundum spiritum ambulant, *quiq; secundum Pauli doctrinam &* 6. Rom. 8. a Ephes 4. e Coloss. 3. b 2. Cor. 4. d

exemplum, veterem hominem exuentes, &
die in diem secundum interiorem homi-
Rom. 6.a *nem renouantur: id quod proprium est ba-*
ptizatorum.

IV.

Quid à nobis requirit acceptum tan-
ti Sacramenti bene-
ficium?

PRimùm à nobis summam postulat &
Tit. 3.b *assiduam animi gratitudinem, vt præ-*
dicemus, amemus & celebremus eum, qui
secundum suam misericordiam saluos
nos fecit per lauacrum hoc regeneratio-
nis & renouationis Spiritus sancti, quem
effudit in nos abundè per Iesum Chri-
stum Dominum nostrum: vt iustificati
gratia ipsius hæredes simus secundum
spem vitæ æternæ.

Deinde sic huius Sacramenti mysteri-
1 Orig. hom. 12. in Num. *um 1. rememorandum est, vt identidem*
seipsum quisque admoneat præclaræ illius
suæ sponsionis & Christianæ professionis,
2. August. de nupt. & concup. l. 1. c. 20. *quam in sacro lauacro per 2. sponsorem e-*
didit. Cogitet igitur Christianus ille se ex
3 Rom. 8. a *ira filio & Sathanæ seruo, 3. Dei filium,*
Gal. 4. a. d *Christique membrum, & cohæredem, diui-*
numque templum Spiritus sancti factum
esse.

In-

*Ingressus es regenerationis sacrarium, quis es: Ambrosius. Repete quid interrogatus sis, recognosce quid responderis. Renunciasti Diabolo & operibus eius, mundo & luxuria eius ac voluptatibus. Memor esto sermonis tui, & nunquam tibi excidat tua series cautionis. Et praeclara Paulus Baptizatos omnes adhortantis vox est: An ignoratis fratres, quia quicunque baptizati sumus in Christo Iesu, in mortem ipsius baptizati sumus? consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem: vt quemodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitae ambulemus.

4. Ambr. de initiandis myst. c. 2.
1. Homil. 1. de Sacram. c. 2.
2. Rom. 6. a Gal. 3. d

DE CONFIRMATIONIS SACRAMENTO.

I.

Quod est alterum à Baptismo Sacramentum?

CONfirmatio, quae Sacramentum est nouae legis aquè sacrosanctum, vt Augustinus 3. inquit, ac ipse Baptismus, quod baptizatis confertur cum impositione manuum Episcopalium, & sacri Chrismatis vnctione.

3. Li. 2. contra literas Petil. cap. 104. Conc. I. Bl. 5. c. 38. Aur. c. 3. Lao. c. 48. Meld. cap. 6. Flor. Const. sess. 15. Trid. sess. 7. Brin. in vita Malachiae Episc. Petrus Dam. serm. 1. de dedicat Eccles. Isid. l. de Eccles. offi. l. 2. c. 26. Raban. de inst. cler. lib. 1 c. p. 30.

II.

Vnde nobis comprobatur hoc Sacramentum?

1. Cypr. li. 1. epist. 12. Aug. li. 5. cōtra Don. cap. 19 & tract. 6 in epist. Ioan 2. Act. 8. cap. & 19. a

TEstimonium habet à Diuina scriptura secundum Patrum 1, & Ecclesiæ concordem sententiam atq; interpretationem. Huc enim spectat, quod Lucas 2. Euangelista semel atq; iterum scribit de Apostolis, qui super baptizatos manus imposuerunt; hoc signo vtentes visibili diuinitusq; instituto, per quod Christo jam initiatis noua & amplior Spiritus sanctigratia conferrêtur. Quare cum Apostoli manus illis imposuissent, acceperunt, vt Lucas

Ibidem.

de ijsdem baptizatis refert, Spiritum sanctum; cum accessione scilicet ac exuberantia quadam gratiæ spiritualis.

3. Hier. contra Lucif. 4. Ser. de vnctione Chrismatis.

Nunc verò vbi Apostolorum vicem Episcopi gerunt & locum tenent, non frandat Deus Ecclesiam suam hac tam salutari gratiâ, sed per eosdem Episcopos 3. in hoc Sacramento efficaciter operatur, vt adsit Cypriano 4. teste, & veritas signo & spiritus Sacramento.

5. Vrb. Pō. & Mart. qui anno 227. vixit in epist. ad oēs Episc.

Atque huc pertinet veteris Ecclesiæ Canon: 5. Omnes fideles per manus impositionem Episcoporum Spiritum sanctum post Baptismum accipere debent, vt pleni Chri-

Christiani inueniantur, quia cum Spiritus sanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam & constantiam dilatatur.

III.

Quæ necessaria sunt ad conficiendum hoc Sacramentum?

Tria præcipuè ad hoc requiruntur: Sacramenti propria materia, certa verborum forma, & minister idoneus.

Materia ex oleo & 1. balsamo mixta est quæ ab Episcopo consecrata, sacri 2. Chrismatis nomen jam olim obtinuit, & in hoc Sacramento fienti solenni ritu illinitur.

Forma verborum hæc præscripta est, 3. Consigno te signo Crucis, & confirmo te Chrismate salutis, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Minister Sacramenti huius solus est Episcopus, 4. ut Apostolorum exemplum, forma & traditio retineatur. Qua de re jam olim ita sancitum accepimus: 5. Manus impositionis Sacramentum magna veneratione tenendum est, quod ab alijs perfici non potest, nisi à summis sacerdotibus: nec tempore Apostolorum ab alijs, quàm ab ipsis 6. Apostolis legitur & scitur esse peractum.

1. 2. Concil. Bracar. c. 4. Greg. in 1. c. Cant. Fabian. & Flor. Côc. 2. Cyp. de vnctione Chrismatis, & l. 1. ep. 12. Bas. de Spir. S. c. 27. Fab. qui vixit anno 241. ep. 2. 3. Con. Flor. 4. Actor. 8. Clemēs epist. 4. Vrbanus Melchi. Damasus epi. 4. Leo epist. 88 Côc. V Vormat. Flor. & Trident. 5. Euf. Pont. & mart. qui vixit anno 308. epist. 3. 6. Actor. 8. & 19.

IV.

Cur autem baptizati sacro Chrismate inunguntur?

Basil. d. Spiritu sancto cap 27. r. B. .. 4. z. de Eccles. hier. cap. 4.

Quia per Spiritum sanctum sic nobis Apostoli tradiderunt, sicut 1. Clemens & 2. Dionysius, Petri Paulique Apostolorum discipuli probant. Tradiderant autem illi quod à Domino ipso vtique acceperant, de Chrismate conficiendo; vt grauis est testis 3. Fabianus idem & Christi Martyr, & Pontifex Ecclesiæ.

3. In ep. 2. ad orient. Episc.

Sacrosancta etiam 4. Synodi præceptum de hoc tale extat: Oportet baptizatos post Baptismum sacratissimum Chrisma percipere, & cœlestis regni participes fieri. Rationem Cyprianus 5. reddit hanc, vt accepto Chrismate, id est, vnctione, Christianus esse vnctus Dei, & habere in se Christi gratiam possit, teneatque sanctitatem.

4. Syn. Laod. ca. 48.

5. Li. 1 epist. 12. Et de vnctio Chrismatis.

Atque vnguentum hoc visibile, quo Ecclesia baptizatos vngit, vt 6. Augustinus docet, significat inuisibilis gratiæ donum, quo Spiritus sanctus Christum in primis, qui & a 7. Chrismate nomē suum trahit, ac deinde Christianos omnes interna vnctione imbuit atque confirmat. Vnde pulchrè 8. Tertullianus, velut ad oleo naturam alludens, ita de hoc Sacramento scripsit.

6 Lib. 15. de Trin. c. 25.

7. In se. tenui Prosp. 342. ex tract. 33. in I. an. 8 lib. de carnis resurrect.

t; Caro vngitur vt anima consecretur, caro signatur vt & anima muniatur. Ca... manuum impositione adumbratur, vt anima Spiritu illuminetur.

Vnde qui sacrum Chrisma reijciunt, ... agnum illi imperitia suæ argumentum habent, vt qui apertè antiquissimam & ...ustissimam Apostolorum institutionem ...egent, ac perpetuum Ecclesiæ vsum ac traditionem temerè damnent.

V.

Quis Sacramenti huius est vsus & fructus?

V Baptismo 1. regeneramur ad vitam: ...ost Baptismum autem in hoc Sacramento confirmamur ad pugnam. In Baptismo abluimur, hoc verò post Baptismum ...boramur, vt regeneratis custos & consolator & tutor adsit Spiritus sanctus. Hæc ...mmi & Pontificis & Martyris Melchiadis est doctrina. Nec dissentit ab eo, quod ...lemens 2. testatur, se ab Apostolis ipsis ...cepisse: ...um regeneratus, inquiens, quis ...e ... per aquam, postmodum septiformis ...piritus gratia ab Episcopo confirmetur, ...ata aliter perfectus Christianus esse ne...quam poterit.

Ioan. 3. b

1. Melchiades an Hispaniæ Episcop. vixit anno 307.

2. Epist. 4. ad Iulium & Iulianum, vixit Apostolorum tempore.

Dion. de Eccles. hierarch. cap. 4. & 1.

Prodest igitur hoc Sacramentum mi...

nisite

Dion. de Ecclef. hierarch. c. 4. & 1. 1, 1, Pet. 2. a — *rifis è & qui fidei mysteriis initiati sunt, sicut geniti 1. modo infantes & adhuc imbecilles, in Christo adolescant atque corroborentur.*

Psal. 50. c — *Hos ceu Christianæ militiæ tyrones Episcopus admonet inunctione, & adversus tot hostes & quotidiana pericula Spiritu principali confirmentur. Consignat illos* 2. August. in Psal. 141. Luc. 9. c Matt. 10. d 1. Pet. 2. d Matth. 5. g — *Cruce 2. frontem, quæ pudoris est sedes, ut constanter & intrepidè nomen Domini confiteantur: impingit & alapam, ut Christianam militiam inuicta patientia exercendam & ornandam esse sibi perpetua memoria retineant.*

DE EVCHARISTIÆ SACRAMENTO.

I.

Quid significat nomen Eucharistiæ?

3. Dion. Ecc. hierarch. c. 3. Conc. Trid. sess. 13. c. 3 — *SVmmum illud 3. & longè sacratissimum Sacramentum, quo nihil habet Ecclesia dignius, admirabilius, efficacius, salubriusue, hoc vno nomine designatur.*

4. Orig. contra Cels. li. 8. 5. Chrys. hō. 60. ad pop. & 83. in Matth. — *Et rectè quidem Eucharistia, tanquam bona 4. gratia, seu gratiarum actio dicta est, quia præcipuum & maximum 5 Dei donum, ipsumque omnis gratiæ fontem & aucto-*

lorem continet; summorumq; nos bo-
um admonet, pro quibus acceptis gra-
um actionem, laudem & gloriam sum-
m Deo summo debemus. Maius enim
eficium optare non potuissemus quam
d Christus Iesus Dominus noster de a-
gine natus, cruci affixus & in gloriam
mptus, se nobis totum ita largiatur, vt
m nunc corpus eius sanguinemq; verè
amus, illiq; per hoc Diuinum Sacra-
ntum prorsus 1. incorporemur. 1. Cyr. li. 10. in Ioan. c. 13. Et Hilar. de Trinit. lib. 8. Cyr. Hieros. cate. 4. myst.

II.

Quæ in hoc Sacramento præcipuè continentur?

RIa continet Eucharistia, species visi-
biles, veritatem 2. corporis & sangui-
Dominici, & spiritualis gratiæ virtu- 2. Matt. 26. a Luc 22. b Marc. 14. c
.

Quod enim oculis nostris apparet, 3. spe- 3. Ambr. lib. 4. de Sacra. ment. c. 4. & lib. 6. c. 1.
sunt visibiles, panis videlicet ac vini.
cd autem sub speciebus iisdem Fides
ra, 4. non sensus aut ratio comprehen- 4. Mat. 36. c
id verum corpus 5. & sanguis est Chri-
Saluatoris.

Cæterum quod participatione Sacramē- 5. Aug. tract. in Ioan. 26.
tiam consequimur, 5. eximia quadam
spiritus sancti gratia, fructus nimirum
effectus, vt ostendemus, salutaris Eucha-
a.

Quæ

thendisset, cumque de huius Sacramenti institutione, tum veritate certos omnis reddere vellet, dixit inquam planissi- 1. Matt 25.8
è: 1 Hoc est corpus meum, quod pro Iust Apol. 2.
obis datur Dixit, Hic est sanguis meus, 2. Iren. lib. 4.
ui pro multis effundetur. De qua insti- c. 32. & 34.
utione dixit & antea, 2. Caro mea verè 2. Ioan. 6. f
st cibus, & sanguis meus verè est po- Vide Hil. 8.
us: Dixit: Ego sum panis viuus qui de de Trin.
cælo descendi: Si quis manducauerit
x hoc pane, viuet in æternum. Et panis
uem ego dabo caro mea est pro mundi
ita.

Nec obscura sunt alia tum Euangelistarum 3. tum Apostoli Pauli testimonia, 3. Matc. 14. 6
quæ nobis hanc fidem euidenter adstruunt. Luc 22. b
ne quis dubitare possit Christum in Eucha- 1. Cor. 10. d
ristia totum secundum Diuinam huma- 11. e
namque naturam existere, & nobiscum
manere vsque ad 4. sæculi consummatio- 4. Mat. 28. d
nem. 5. Aug. it. in

Igitur eandem planè Christi carnem in Ps. 1. 31. Propter. dep o
templis habemus & sumimus, qua olim miss & p æ-
in Palæstina coram 5. cernebatur. sed ea d. c p. 2. c 25.
nec sensibus hic patet, nec transmutationi C ryf. to. 2.
nec corruptioni est obnoxia: vtpote immorta- i. p. ft. a Tio
lis, impassibilis, immortalis, summa moth.
& diuina resplendens gloria quam solis fi- Presbyt. Achaiæ in hist. S. Andr. æ.
des

dei oculis licet hoc tempore intueri: Beati autem in cælis clarè perspiciunt incredibili cum voluptate.

1.2. Syn. Nicæn. actio 6. tom. 3. Turo. sub Victore, II. Rem. sub Nico. II. Rom. an. sub Gregor. IX. Cōst. inn. sess. 8. in art. 3. Ioan. V Vicleff. Trid. sess. 13. can. 1.

Et sunt adhuc Sacramentarij (ô horrendam, sæpeque 1, damnatam impietatem!) qui adorandum hoc magis, quam inuestigandum mysterium dum sensu suo assequi non possunt, etiam negare audent, Euangelij verba quamuis luculenta mirè deprauantes. Quod nihil est aliud sanè, quàm velut è mundo solem tollere, summoque sponsi thesauro sponsam Ecclesiam spoliare, & panem vitæ fidelibus eripere: ne sit demum, vnde exules illi in hoc mundi deserto pascantur, atque sustententur.

V.

Quid verò de Transsubstantiatione?

2. Conc. Lat. cap. 1. Chrys. li. 3. de sacerd. 3. Ioss. apo. 2. Chrysost. de prodit. Iudæ. vide Bessarionē hac de re. 4. Eus. Emis. homil. 5. de pasch. Cypr. serm. de cœna Domini.

HIC duo in primis animaduertenda, eaq; apertè profitenda sunt: alterum, sacerdotem 2. qui conficiat Eucharistiam legitimè ordinatum esse oportere; alterum, tantam inesse vim in 3. verbis illis arcanis & consecratoriis, quibus idem sacerdos Christi vice panem & vinum in altari consecrat, vt panis quidem in corpus, vinum autem in sanguinem Domini subito 4. transmutetur.

Veri

Verè stupenda, solaque fide metienda transmutatio, quæ omnipotente Christi virtute per ea ipsa verba operante fit: nec immeritò Transsubstantiatio tùm à 1. Synodis, tum à Patribus appellata est, quòd panis vinique substantia in corpus sanguinemque Christi certò conuertatur.

Si enim valuit tantum sermo Eliæ, vt ignem de cælo deuocaret, non valebit Christi sermo (sic enim colligit 2. Ambrosius) vt species mutet elementorum? De totius mundi operibus legisti: Ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt. Sermo ergo Christi, qui potuit ex nihilo facere quod non erat, non potest ea quæ sunt, in id mutare, quod non erant? Non enim minus est nouas rebus dare, quàm mutare naturas. Atqui Christi sermone nihil apertius, dum ait: 3. Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus, *vt nullus omnino relictus sit locus suspicandi post consecrationem panem & vinum in Eucharistia manere.*

Cyr. Hierosl. cate 4. myst. Cyrill. Alex. ad Calosyr. Ambr. li. 5. de Sacr. c. 4. Chrysost. in Matt. ho. 83. & de Encenijs. Damasc. lib. 4. c. 14. 1. Con. Rom. sub Greg. 7. Later. can. 1. Const. sess. 8. Trid. sess. 12. 2. Ambro. de iis qui myst. init. c. 9. & 5. Et lib. 4. de Sacram. c. 4. 3. Matt. 26. c Mar. 14. c. & ibi. Theoph. a cap in 6. ca. Ioan. vide etiam Gregor. Nyss. in orat. de transmutatione pan. in corpus Christi.

VI.

Estne venerandum nobis, adorandumque hoc Sacramentum?

EST 4. *maximè, sic postulante à nobis officio Religionis, vt quem adesse in Eucha-*

4. Aug. in Ps. 98. & Ambr. li. 3. de Spi. S. c. 12. Mat. 4. b. Apoc. 14. c

Eucharistia credimus, cultu quoque debito prosequamur creatura creatorem seruí Dominum atque Redemptorem Opt. Max.

1. Psal. 94. b 96. c *De quo Scriptura 1, ipsa pronunciat:* Adorent eum omnes Angeli eius. *Et rursus*
2. Psal. 71. b 2. Adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gentes seruient ei. *Tum alibi diuinus Propheta, cum hoc Sacramentum, eiusq; magnitudinem contemplatur, non*
3. Psal. 21. f ibidem Aug. expos. p ima. *sat habet dicere, 3.* Edent pauperes & saturabuntur & laudabunt Dominum. *Sed hoc etiam addit:* Adorabunt in conspectu eius vniuersæ familiæ gentium. *Item,* Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terræ.

4. Mat. 2. b Ioan. 9. g Matth. 14. d 9. c & 28. d Luc. vlt. g *Laudantur sane 4. Magi similesque nonnulli apud Euangelistas, quod Christo adhuc in carne mortali honores diuinos exhibuerint, coram eo procidentes, eumq; adorantes. Atqui nobis idem nunc*
5. Rom. 6. b Psal. 94. a *est Christus in Eucharistia: non 5 mortalis, sed immortalis, omni gloria & virtute prorsus admirabilis. Quam nos fidem*
6. Chrys. ho. 24. in 1. Cor. & 61. ad popul. Item lib. 6. de Sacerd. *religioso 6 corporis animique cultu iure testamur, dum Christiana humilitatis & debita gratitudinis officium coram*

emenda illa, semperque reuerenda Dei Majestate venerabundi ac supplices exhibeamus. Naz. in Gorgoniam. Gregor. in 4. dialog. c. 58.

VII.

Quid porrò de Altaris Sacrificio credendum est?

Dprocul dubio, institutam esse Eucharistiam non in eum vsum tantùm, vt à Christianis velut alimentum salutare sumatur: vnde cibus, potus, viuus ac vita panis dicitur: sed etiam vt tanquam summum & proprium noui Testamenti sacrificium 1. offeratur: vt hinc jam olim nomen acceperit hostia, sacrificij, victimæ, oblationis, holocausti. 1. Dion. Eccles. hier. c. 3. & ep. st. 8. Ign. ad Smyr. Iustin. in dial. cum Triph. & Apol.

Offertur autem in jugem passionis Dominicæ memoriam & gratiarum actionem, atque vt credentibus prosit ad 2. huius & futuræ vitæ mala depellenda bonaque impetranda: neque solùm viuis, sed etiam defunctis prosit in remissionem peccatorum, sicut è scriptura Diuina & traditione 3. Apostolica grauissimi Patres asseverant. 2. Aug. epist. 23 & 20. cõt. Fau. 1. cap. 21. 2. Iacobus Bas. & Chry. in Liturgijs. Aug. 22. de ciui. cap. 8. Chrys. 77. Ioan. & 28. in Act. Ap. st. Greg. 4. d al. epist. 3. lx. n.

Hoc est eximium illud & incomparabile sacrificium, quod Christus in extrema cœna

p. 57. Beda 4. Angl. hist. cap. 22. 3. Clemens 4. cap. 32. Chrys. hom. 3. ad Philip.

1.Iren.li.4.c.32.Buf.li.1.c.10.demõst.euang.Cypr.lib.2.epist.3.August.10.de ciu.Dei c.20.
2.Luc.22.
3 Gen.4.& 14.d 8x.12.
4.Aug.l.10.de ciuit.c.20.&l.6.contra Faust.cap 5.
5.Hippol.de cõsum.mun.Cyry.49.o-per.s imperf.
6.Dan.12.d
7.Psa.109.b
Hebr.7.a
Gen.14.d
S.Cypr.li 2.ep.3.Buf.5.demonst.c.
3.Hieron.ad Marcel.&ad Euag.tom.3.Aug.in Psal.33.con.2.Epiph.hære.55.Damasc.li.4.c.14.
9.Nu.24.b

cœna sub panis & vini specie 1. instituens suis Apostolis, vt primum noui Testamenti sacerdotibus, horumq; successoribus, vt offerrent, his verbis mandauit: 2. Hoc facite in meam commemorationem.

Hæc est oblatio, qua per varias sacrificiorum natura 3. & legis tempore similitudines 4. figurabatur, vtpote quæ bona omnia per illa tũ significata, velut illorũ omnium consummatio & perfectio complectitur.

Hoc illud est iuge sacrificium, quod non nisi ad finem mundi 5. abolendum, Daniel 6. testatur.

Ad hoc spectat Sacerdotium 7. secundum ordinem 8. Melchisedech, quod etiam Dauid in Christo futurum & permansurum prædicat.

Hæc oblatio munda, quam nulla vel indignitas, vel malitia offerentium inquinare possit: quæ Iudaicæ legis 9. Sacrificijs quam plurimis vnicè 10. succedens, apud Gentes in omni loco, id est, toto 11. orbe terrarum ad celebrandum Dei & Redemptoris nostri nomen offertur, atq; sacrificatur, vt apud Malachiam legimus.

Hic

10.Aug.17.de ciu.c.20. 11.Malach.1.c. vide Martial.ad Burdeg.c.3.Iustin.in dial.cum Triph.Iren.lib.4.cap.32.33.&34 Chrysost.in Psalm.49.August.19.de ciuit.cap.23.&lib.18 cap.35.

Hac est missa oblatio Sacrificium, Li-rgia, cui testimonium omni exceptione-ajus prabent Canones & Traditiones 1. postolorum, sancta 2. Synodi, magnus nsensus & vsus perpetuus totius Eccle. e Graca 3. & Latina, Orientalis & Occi-ntalis.

Quod missa 4. Sacrificium, sirem om-em aque perpendimus, est reuera Domi-ca Passionis & illius cruenti Sacrificij, uod in cruce pro nobis est oblatum, sancta uadam & viua repraesentatio, atq; simul cruenta & efficax oblatio.

Ex qua fit primum, vt memoria, fides, r gratitudo nostra in Redemptorem ipsum uida quotidie excitetur cofirmeturq; si-undum illud, 5. Hoc facite in mei com-memorationem. Quorum verborum Ec-lesia tam sedula interpres fuit, vt omnem cruenti huius sacrificij externum orna-um 6. vestes sacras, vasa, ritus, actionesq́; ue omnes ita instituerit, vt ob oculos cir-umstantium nihil aliud, quàm comme-oratio illa sancta obuersetur, tantique crificij majestas magis commendetur, ac entes fidelium his tum signis, tum admi-culis exterioribus ad meditationem re-um diuinarum, qua in hoc sacrificio la-

1. Can. 3. & 9. Apost.
2. Nicen. 1. ca. 14. Laod.
3. Mat. 14. e Luc. 22. b 1. Cor. 10. d. 11. c 1. Cor. 4. a Esai. 51. c Num. 18. 3. Reg. 8. e 1. Paral. 49. 96. c
3. Psal. 21. f Ibidem Aug. Alex. 1. ep. 1. Telesp. Damasus Sixtus 1. Soter. ep. 2. exp. f prima. Rom. 6. b Psal. 49. 2
4. Matt. 2. b
5. Epist. 203.
6. De caere-monijs Missae Dion. de Eccles. hierar. 3. Isid. Remig. Tutt. Conc. Trid. Hierar. ad Theophi-ante lib. eius Paschales.

tent, facilius sustollantur & veluti manu ducantur.

Hinc fit etiam, vt oblationis Christi in cruce facta & Redemptionis fructus nobis atque credentibus itidem omnibus tam defunctis, quam viuis applicetur.

1. Cypr. li. 1. epist. 9. Chrys 69. ad populum, Damasc. ora. de defunctis. Aug. de cura ca. 1. & serm. 34. de verb. Apost. Amb. 9. Cap. ... 11. 12. & 13. Epiph. contra Aerium haeresi 75.

Quare Cyprianus 1. hoc Sacramentum ad sanandas infirmitates & purgandas iniquitates tum medicamentum, tum holocaustum esse testatur. Martialis vero Apostoli Petri discipulus, ita scribit: Quod Iudaei per inuidiam immolauerunt, putantes se nomen eius à terra abolere, id causa salutis nostra in ara sanctificata proponimus, scientes hoc solo remedio nobis vitam praestandam & mortem effugiendam. Omittimus interim eiusdem sententia testes Patres vt instituta nobis breuitas retineatur.

2. Sermon. de coe. Dom. 3. Ad Burdegalenses or. 3. Vide Hieron. in cap. 1. ad Titum. Ambr. 1. offi. cap. 48. & in Ps. 38.

Ex quibus liquidò constat. Christum dici & esse nobis Sacrificium duplici modo, cruento videlicet ac 4. incruento. Nam in cruce cruentum ille sacrificium pro nobis obtulit 5 sese, vt typo Paschalis agni, qui apud Iudaeos immolabatur, verum ipse agnus sine macula, id est, figura veritas ... ressa...

4. Concil. Ephes. in epist. ad Nestorium, August. contra Faustum li. 20, cap. 23. 5. Ephes. 5. a, Hebr. 10. Exod. 12. a. b.

spenderet. In cœna verò 1. sicut & in altari, modo cultuq; incruento, quemadmodum & Cyrillus 2. vocat; idem offerri volunt vt oblatio Melchisedech, 3. qui panem vinumque obtulit, consummationem tam acciperet, maneretq; verus Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, ac eius sacerdotium esset in æternū, nullo vnquam illi succedente.

1. Eus. li. 1. demon. Euan. c. 10. Naz. orat. 2. in Iulia. & ad Episcopos item ad Constan. Sacer. l. 2. ep. 10. ad Nestor. & ad Buopt. in interp. a... a. n... 3. Gen. 14. d. Hebr. 7. a

Illic semel 4. & vno duntaxat in loco Iudæa peregit sacrificium, de quo Paulus Hebræis scribens disseruit: hic 5. verò sæpius & omni loco nempe per omnem passim ecclesiam sacrificatur, vt Malachias 6. Propheta confirmat. Illic in mortem offertur, hic in mortis illius ingens vinumque recordationem, & salutiferam eius, quæ inde velut à capite ad membra dimanat participationem, vt nimirum illius in cruce oblati sacrificij fructus ac efficientia hoc ipso sacrificio quotidie nobis exhibeatur atque applicetur.

H... r. in cap. 26. Ma... 4. Hebr. 9. & 10. c. 5. Chrys. ho. 17. in epist. ad Hebr. Aug. ep. 23. Theophyl. in cap. 5. 7 & 10. ad Hebr. item O... & Photius. 6. Malac. 1. c

VIII.

An sub altera tantū, panis scilicet, an verò sub vtraque panis ac vini specie, sumenda Eucharistia?

DE Sacerdotibus quidē seu sacrificantibus constat ambas Sacramenti species

Conc. Tolet. 12. can. 5.

cies

ties illis esse sumendas, sine quibus neque ritè consecrare, neque efferre possunt sumquam Eucharistiam. Cuius rei causam e Sacrificio ipso pendentem reddere, huius necesse non est.

De aliis verò fidelibus non sacrificantibus illud fatendum est, nullo eos Diuini præcepto ad vtramque speciem sumendam astringi, sed ad salutem illis esse satis, alterius speciei communionem. Igitur si veteris Ecclesiæ statum repetimus, 1. nunc vnam tantum nunc vtramque speciem fidelibus dispensatam fuisse comperiemus. Si vero Scripturam sacram consulimus, 2. sic illa de hoc Sacramento differit, vt modo panis & calicis, modo solius quidem panis soleat meminisse. Vbi enim legimus, 3. Nisi manducaueritis carnem filij hominis & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. *Legimus etiam* Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum *Et qui dixit:* Qui manducat meam carnem, & bibit meũ sanguinem habet vitam æternam, *dixit etiam:* Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. *Et rursus idem qui affirmauit;* Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo

1. Tert. lib. 2 ad vxor, Cypr. serm. 5. de lapsis Orig. hom. 13. in Exod. Basil ad Cæsar. pa. Hier. apolog. pro lib. contra Iouin.
2. 1. Cor. 10. d. & 11. e
3. Ioan. 6. f ibidem.

affirmauit & illud; Qui manducat hunc panem, viuet in æternum: *Vt omittamus quod 1. Lucas de fractione solum panis adducit.* 1. Actor. 2. g

Neq; Christi nobis hic deest exemplum, qui primum in extrema illa cœna 2. sub vtraq; specie hoc instituit, ac Apostolis tradidit Sacramentũ. Deinde vero in Emaus cum duobus discipulis agens, sub vna solum specie 3. porrexit illis Eucharistiam, ac postea statim illinc se se subduxit, sicut Euangelicum hunc locum Patres interpretantur. 2. Matt. 26. a 3. Luc. 24. e & ibid. Theophil. & Beda Chrysost. in Matt. opere imperf. hom. 17. & Aug. lib. 3. de consensu Euang. cap. 25.

Proinde damnandi non sunt siue qui nunc vnica contenti specie ab vsu calicis abstinent, & multis abhinc seculis 4. abstinuisse leguntur, siue qui olim cum ita probaret Ecclesia vtranque speciem in vsu publico habuere. 4. Euf. lib. 6. Eccles. hist. cap. 34. Aug.

hom. 26. ex homil. 's 50. & t serm. 252. de temp. Ambr. in Satyrum, Paulinus in vita S. Ambrosij, Amphilochius in vita Basilij. Beda Angl. hist. lib. 4. ca. 14. & 24. Theodoritus in Philotheo de Basso Archiepisc.

Verùm magister rerum vsus paulatim docuit, maiore cum populi commoditate, & minore periculo, multisq; de causis frustra fieri, vt omisso calicis vsu, alterius tantum species communio retineatur; itaque ita faciendum iam diu decreuit Eccle-

1.Tim. 2.d Cyp. de simp. prælatorum.

sia non discedens illa quidem à Sponsi si institute præceptone (columna enim i. & firmamentum Veritatis est, & mysteriorum Dei fida dispensatrix) sed potestate à sponso acceptam in dispensandis mysteriis ad ædificationem communemque fidelium Vtilitatem, conuertens, prout temporum hominumq; conditio quæ nonnulla etiam in sacris immutari cogit, postulare Videtur.

2. Matt. 26.c Marc. 14.c Lucæ 22.b 3. Actor. 20.f 1. Pet. 5.a Luc. 10.c Ephes. 4.c

Nam & Euangelij nobis Verba 2. declarant Christum in cœna cum illis egisse, quibus potestatem fecit non sumenda modò, sed etiam consecranda offerendaque Eucharistia, imò 3. & ordinanda & administranda totius Ecclesia. Horum iudicio, prudentia & authoritati reliquit, tum de alijs plerisq; ad rem Christianam spectantibus, tum de modo ordineq; dispensanda fidelibus Eucharistia, ita impositorum constituendi, atque pro ratione temporum ritè disponendi.

4. 1. Cor. 11. 5. Ad Ianua. epi. 118, c. 6 6. Matt. 18.c Ioan. 6.f 1. Tim. 3.2.b c. & 4. 1 Tit. 1.b

Id probat, etiam ex Paulo 4. Augustinus, 5 & multis Apostolorum institutis euinci facile potest.

Nec est cur Laicis, iniuria irrogari Vlli putetur, si Vt in plerisq; itidem 6. alijs, hi in parte non æquantur sacerdotibus, Nam

in confessio est Christum non esse dissectum in partes duas secundum duo Sacramenti huius signa: sed tam sub vna, quàm sub vtraque specie, immò sub vnius etiam hostiæ consecrata 1. particula Christum totum exhiberi atque sumi, videlicet, secundum carnem, animam, sanguinem, diuinitatem. Vbi autem Christus totus ac integer sumitur, illic deesse non potest integer quoque fructus & efficax gratia tanti Sacramenti. Quapropter nulla hic laici vtilitate fraudantur, siue rem ipsam in Sacramento contentam, Christum scilicet Deum & hominem spectes, siue fructum & gratiam, quæ Eucharistiam sumentibus ad animarum salutem donatur, quæras: sed tantum hi sub altera accipiunt, quantum sub vtraque si liceret, specie essent percepturi.

1. Cypr. in ep. ad Calosrun. Concil. Flor. Basileb. Bmts. ho. 5. de pasc. Trid. sess. 13. cap. 3. Et de Co. f. d. st. 2. c. qui mandu. cat. & c. sing.

Qua de re ambigendi, 2. vel disceptandi ampliùs nullus iam relictus est locus, posteaquam Spiritus sanctus, qui iuxta promissionem Christi docet, ac regit Ecclesiam, certam nobis & explicatam sententiam edidit, editamque semel, ac iterum sacrosanctæ 3. Synodi non violanda auctoritate confirmauit. Vnde perspicuè colligi potest hanc sub altera specie communi-

2. Aug. ad Ianua. ep. 118. cap. 5. Ioan. 14. d & 16. c Luc. 24. e

3. Syn. Constan. sess. 13. Basilea. sess. 30. Trid. sess. 12.

candi cõsuetudinem præcepto diuino haud aduersari, Ecclesiæ legitima auctoritate fulciri, temporis longanitate magnoq; populorum fidelium consensu comprobari, ratione ac vtilitate certa commendari; ac demum pro lege, quam sola mutare possit Ecclesia, certò habendam esse. Sed nec aduersarij, quantumuis hic obstrepant, eiusmodi in communicando ritus initium vllum possunt demonstrare.

Vt mirum sit adhuc reperiri, qui priuata pietatis specie ducti, aliter sibi persuadeant, & hac in parte cum nouis Ecclesiæ
1.1.Tim.3.d Matth.18.c 2.Aug. contra Cresc.lib. 3.cap.35. *contemptoribus 1. aduersus venerãda ritus Ecclesiæ 2. auctoritatem conspirent. His verendum est sanè, ne dum externa Sacramenti signa tantoperè vrgent, & contentioni seruiunt, Sacramenti fructum internum, adeòque Christum totum amittant, vt ab omni vsu Sacramenti prorsus eos penitus abstinere. Quandoquidem neque*
3.Augvst. de vnitat. Eccl. cap.4. 4.Li.3. contra lit. Petil. cap.40. 5.Et de Bapt. contra Don. lib.1.cap.8. *que 3. Fides, neque Sacramenta vllis, nisi persistentibus in Ecclesia vnitate sunt salutaria, Vt hinc 4. Augustinus dixerit. Omnia Sacramenta Christi non ad salutem, sed ad iudicium habentur sine charitate vnitatis. Ac iterum, 5. Quid prodest homini sana fides, vel sanum fortasse fidei*

Sacra-

cramentum, vbi lethali vulnere schis- stis perempta est sanctitas charitatis? Nec bium sanè, quin grauiter in Christum sum peccent, qui hoc vnitatis sanctissimo symbolo ad schismaticæ diuisionis sym- lum audent abuti. 1. August. 21. de ciu. c. 25.

IX.

Quem fructum exhibet ritè sumpta Eucharistia?

PLurimum sanè maximumque præbet. Hoc enim sacrum est conuiuium, in uo Christus sumitur, recolitur memoria ssionis eius, mens 2. impletur gratia & ituræ gloriæ nobis pignus datur: Vt pra- arè horum fructuum sensu experientiaq; xcitata decantat Ecclesia.* 2. Ambros. in Psal. 118. ser. 15. vers. 4.

Hic est 3. panis, qui de cælo descendit, & dat vitam mundo, nostrosque animos a vita spirituali sustentat atq; confirmat. 3. Ioan. 6. & ibi I. Theophil. ac Cyrill.

Hæc sacra Synaxis siue comunio, 4. qua deles tanquam eiusdem corporis mem- ra inter se iungi, ac sanctorum piorumq; mnium meritis associari significat atque rastat: tum quod Augustius est, eosdem apitis suo Christo 5. arctissimè vnit, vt in o illi 6. maneant, & ipse in illis, atque ita itam æternam consequantur. 4. 1. Cor 10. d 5. H I lib. 8. . Tri. Leo sermo 14. de pass. Dom. Cyril. 11 in Ioan. cap. 26. 6. Ioa . 6. 1

1. Nicæn. Con. can. 11. Chryſ. 6. de Sacerdot. *Hoc eſt Viaticum 1. noſtræ peregrinationis, quod in huius vitæ deſerto militiaque verſantibus & hinc ad cæleſtem Hieruſalem contendentibus, veluti Manna 2. Patribus datum, affert conſolationem, delectationem, virtutem & gratiam longè efficaciſſimam.*

2. Exod. 16. e d Deut. 8. a Sap. 16. c. Ioan. 6. i

3. Ser. de cœna Domini. *Duo Sacramentum illud (vt egregiè docet 3. Bernardus) operatur in nobis, vt videlicet & ſenſum minuat in minimis, & in grauioribus peccatis tollat, omninò conſenſum. Si quis veſtrum non tam ſæpe modo, non tam acerbos ſentit iracundiæ motus, inuidiæ, luxuriæ, aut cæterorum huiuſmodi, gratias agat corpori & ſanguini Domini, quoniam virtus Sacramenti operatur in eo, & gaudeat quod peſſimum vlcus accedat ad ſanitatem. Et idem alibi: Hoc corpus Chriſti ægris medicina, peregrinantibus via; quod debiles confortat, valentes delectat, languores ſanat. Per hoc homo manſuetior efficitur ad correptionẽ, patientior ad laborem, ardentior ad amorem, ſagacior ad cautelam, ad obedientiam promptior, ad gratiarum actionem deuotior. Feſtinate igitur (inquit beatus ille 4. Ignatius) frequenter 5 accedere ad Euchariſtiam & gloriam Dei. Quando enim*

4. ad Epheſ. 5. Vide Baſ. ad Cæſaream pat.

...ſſiduè hoc ipſum agitur, expellun... ...eſtates Sathanæ, qui actus ſuos con... ...in ſagittas ignitas, ad peccatum. Me... ...entum eſt panis ille immortalitatis, ...otum non moriendi, ſed viuendi per ... Chriſtum in Deo.

X.

...nam ad Euchariſtiam dignè ſumē... ...dam eiusq; fructus conſequen... dos requiruntur?

Xpedita eſt Apoſtoli reſponſio : pro- ...bet ſeipſum homo, & ſic de pane il- ...dat: *quemadmodum & Auguſtinus ...xit, in Chriſti corpore vita noſtra con- ...it: mutet ergo vitam qui vult accipere ...m.* 1. Cor. 11. I. Ser. 2. le aduentu Domini.

Hæc autem probatio ſui, & vita muta- ...in quatuor potiſſimum rebus verſatur, ...delicet, vt adſit fides, pœnitentia, mentis ...entio, & Chriſtiani hominis habitus ...cens.

Fides hoc poſtulat, ne 2. de his quæ dixi- ...us, aliisq; ſimilibus ad hoc myſterium ...ertinentibus, quicquam dubitet. Id fiet, ... ſimpliciter quidem in fide atq; ſententia ...cceleſia 3. vt eſt ſanè neceſſarium, per om... ...ia acquieſcas. 2. Baſil. quæ. 12. compe. explicata. 3. I. Tim. 3. d 4. Baſil. lib. 2 de Bapt. c 3. & 2. q. 2e 3: Concil. Trid. ſeſſ. 13. c. 7

Pœnitentia 4. de qua mox plura dicemus

peccatorum detestationem & explicatam coram Sacerdote confessionem impetratamq; absolutionem exigit.

Animus deinde præsens accedat opus est, qui sese per meditationes & precationes 1. *pias ad hoc tantum Sacramentum serio conuertat.*

1. Ambros. in oratione ante missam.

Postremo decens habitus & compositio postulat, ad sacram Synaxim neminem, nisi 2. *castum,* 3. *ieiunum, modestum, humilem, supplicem,* 4. *minimeq; sordidum accedere oportere.*

2. Aug. serm. 2. de aduentu & 252. de tempor.

3. Aug. ad Ianuar. ep. 118. cap. 6.

Qui verò sacram Eucharistiam indignè sumunt, non vitam sed iudicium sibi sumunt, & 5. *rei sunt corporis & sanguinis Domini, Apostolo teste; cum Iuda igitur & Iudæis sanguinarijs Christi hostibus grauissimè condemnandi.*

4. Orig. ho. 6. in diuers.

5. 1. Cor. 11. g

DE POENITENTIÆ SACRAMENTO.

I.

Quid est pœnitentiæ Sacramentum?

EST in quo Sacerdotalis absolutio à peccatis, quæ detestatus, riteque confessus quis fuerit impenditur.

Quam

tem absoluendi potestatem ut in Ec-
ertam haberemus, Diuina promis-
erdoti sui facta hæc fuit: Accipite Ioan.20.f
um sanctum: quorum remiseritis
ta remittuntur eis: & quorum re- Matth.18.f
ritis, retenta sunt. *Tum alio in loco:*
n dico vobis, *inquit Dominus*, quæ-
que alligaueritis super terram, erunt
a & in cœlo, & quæcunque solueri-
uper terram, erunt soluta & in cœlo.
Ex quibus liquido cernitur, præstan-
& consolationis plenam Sacramenti
ius efficaciam esse, ut quo remittantur
cunque peccata fœdissimè perpetrata,
soluantur indiscriminatim, qui coram
eo reas habent conscientias: idq; Sacer-
tum ministerio ex diuina Christi insti-
tione. Quare Sacerdotum potestas & au-
toritas nunc longè quàm olim, est excel- 1.Chry.li.3 de Sacerdot.
ntior plerisque facienda, ut quibus non 2.Au. de verbis Domini
rporis lepram, verùm animæ sordes non ferm.8. Vide
iscopurgatas probare sed purgare prorsus etiam serm.
oncessum est, Chrysostomo teste. & Au- 44. & in Ioan.tract.49.
gustinus: 2. Quid facit Ecclesia, inquit, cui item homil.
dictum est, quæ solueritis soluta erunt; nisi 27.ex 50.
quod ait Dominus ad discipulos: 3. Solui- 3.Ioan.11.
te illum, & sinite abire.

II.

Cur opus est Pœnitentiæ Sacramento?

Ambros. de pœnitentia 1. & 2.

VT homo post Baptismum relapsus & inimicus Dei factus, per hoc Sacramentum remissione peccatorum accepta, Deo reconcilietur, & ex mortuo viuus, ex impioq; iustus efficiatur.

1. Tertull. de pœnitentia. Pacianus epist. 1. & 2. ad Sympr. Hier. in ca. 3. Esaiæ. & ad Demetria. de serm. virg. Enchir. 18. g & 33. c

Vnde 1. Patres pœnitentiam non temerè secundam post naufragium Tabulam vocant, qua scilicet ex vortice mortalis peccati: tanquam è naufragio subuehi, & in gratiam amicitiamque Dei transferri quisquis possit, quantumlibet multis magnisq; criminibus prægrauatus.

III.

Quando hoc Sacramentum ritè accipitur & efficaciter operatur?

Concil. Flor. & Trid. in. sess. 14.

CVm is qui remissionem peccatorum implorat, tres illas partes seu actiones adhibet, Contritionem, Confessionem, & Satisfactionem, quæ totam hominis ad Deum conuersionem, pœnitentis officium & renouationem complectuntur. De quibus ita Chrysostomus: 2. Perfecta pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter ferre: in corde eius contritio, in ore confessio, in opere tota humilitas.

2. Homil. de pœnitentia.

Hæc

: esse frugiferā pœnitentiam, Chry-
: asserit, & quibus modis Deum of-
us, offendimus autem corde, ore ac
dem reconcilientur Deo, corde qui-
contritionem, ore per Confessionem
per Satisfactionem.
ontritionem pertinet illud, 1. Sa- 1. Psal. 50. de
m Deo spiritus contribulatus: cor
um & humiliatum Deus non de.

essionem his verbis Lucas indicat: 2. Act. 19. d
i cre lentium veniebant confiten. Num. 5. a
nnuunciantes actos suos Et 3. Ia- 3. Iac. 5. 1 & ibidem Beda.
Apostolus docet. Confitemini alter-
peccata vestra.
Satisfactionem porrò spectant digni 4 Matt. 3. b]
itentia fructus, quos Ioannes Ba- Luc. 3. b Actor. 26. f
postulat, inter quos & eleemosyna.
autem Daniel Propheta: 5. Pecca- 5. Dan. 4. e
inquit, elemosynis redime & ini-
es tuas misericordiis pauperum.
nde scelus grandem habet necessa-
atisfactionem ait Ambrosius 6. 6. Ambr. ad virg. lapsam cap. 8.
eo referendum etiam, quod Pau-
de Corinthiis deplorandis, quando
n super 7. immunditia, fornicatio. 7. 2. Corinth 12. g.
impudicitia quam gesserant, pœni-
m necdum egissent.

Quid

IV.

Quid est contritio?

Est animi dolor, & quæ de peccatis propter Deum offensum concipitur detestatio cum proposito vitæ in melius commutandæ coniuncta.

Aug. ho. 50. ex 50. cap. 15 Chrys. ii. Psal. 50. & de com. pun. cor. li. 2. Basil. in Psal. 33. 1. Hebr. 8. p Soph. 1. d Matth. 25. Marc. 9. f

Hæc contritio paratur, si quis peccatorum suorum fœditatem, magnitudinem ac multitudinem sedulò intueatur: si de summa bonitate offensa, de Dei gratia, cæterisq; donis amissis sollicitè cogitet. si mortis incerta ineluctabilem 1. necessitatem, futuri iudicij horrendam seueritatem, ac paratas etiam peccatoribus pœnas sempiternas expendat atque pertimescat.

2. Esai. 38. e 3. Psal. 118. Psal. 37. b Ibidem d

Huc pertinet illud Ezechiæ: 2. Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ: *Et illud Dauidis* 3. A iudicijs tuis timui: *Et quod idem gemens orat,* Afflictus sum & humiliatus sum nimis, rugiebam à gemitu cordis mei. *nec multò post.* Iniquitatem meam annunciabo, & cogitabo pro peccato meo.

4. Apoc. 2. b 5 Luc. 12. a Matth. 10. d

Quin & manifesta Dei vox est ad peccatorem: 4. Charitatem tuam, primam reliquisti: memor esto itaq; vnde excideris & age pœnitentiam *Sed & Christus in Euangelio:* 5. Timete eũ, *inquit*, qui post

quam

quam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam: ita dico vobis: hunc timete. *Iam verò contritionis hic dolor ita demum ad remissionem peccatorum nos praeparat, si cum fiducia diuina misericordia votoq; praestandi ea quae ad pœnitentiae Sacramentum spectant conjungatur.*

V.

Estne confessio necessaria?

EST vtiq; *non solum autem, vt quidam falsò autumant, interior illa, quae coram Deo 1. quotidiè facienda est Dauidis exemplo, qui ait*: Dixi confitebor, aduersum me iniustitiam meam Domino: *Verum etiam haec exterior, quae apud Sacerdotem 3. de criminibus peragitur, omnibus, quae post examinatam sedulò conscientiam in mentem homini veniunt.*

Ita de hominibus Ecclesia primitiuae scriptum est: Multi credentium veniebant confitentes & annunciantes actus suos.

Quam confitendi rationem esse necessariam non Ecclesiae 5. modò sacra jura, & Patrum 6. veneranda scripta confirmant sed etiam Christi diuina verba concludunt declarantq; cum ait; 7. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt. *Atqui remit-*

1. Chry. ho. 41. in Mat. 2. Psal 31. b 3. Origen. in Psal 37 ho. 1. Chrys. li. 3. de Sacerdot. Cyril. lib. 2. in Leuit. 4. Act. 19. d 5. Conc. Lat. can. 21. Flor. & Trident. sess. 24. 6. Clem. ep. 1 ad Ian. Dion. epi. 6. ad Demoph. Tert. de pœnit. Orig in Psa. 31. ho. 2. Cypr. de lapsis Pacianus in Paraenesi Cyr. 3 in Leuit. Hiero. in cap. 10. Ecclesiastici. Chrys. hom. 20. in Gen. 7. Ioan. 20. c

mittere, vel retinere peccata (cum indui hac sint officia) nullus recte potest Sacerdos nisi peccantis causam, de qua iudicandum est, probe antea cognitam habuerit atq; perspectam. Quæ causa cognita prius haberi non potest, quam is, qui expendendum se Sacerdoti, vt iudici ac medico suo, absoluendumque tradit, spontanea confessione vulnera sua sigillatim detegat, atque ita aperiat, vt Sacerdos vbi peccata soluenda & vbi liganda sint, explicatè cognoscere queat.

VI.

Quomodo Patres de confessione scribunt?

HI certè non modò confitendi vtilitatē & vsum, qui semper in Ecclesia fuit sed eius etiam atq; necessitatē, nobis magno consensu commendant comprobantq;.

1. Quæst.188 compend.explic. vide eūdem q 299. & 110 comp. expl & in lib de virginitate ante finem. *Vt verò è plurimis paucos, & probatissimos illos testes producamus, sic habet in primis magnus ille Basilius: 1. Necessarium videtur his quibus dispensatio Mysteriorum Dei commissa est, confitenda esse peccata. Sic enim & hi qui antiquitus pœnitebant, inueniuntur apud Sanctos confessi esse peccata sua.*

2. S. r. de lap. vide eundem lb. 3. ep. 14. *Tum Cyprianus, 2. confiteantur, inquit*

nguli quæso vos fratres, delictum um adhuc qui delinquit in seculo n admittit, eius confessio potest, dum Tio cuiusque & remissio facta per lotes apud Dominum grata est. Ac-is Augustini sententia, qui docet in Homil. 49. & 50.
modum: Agite pœnitentiam qualis r in Ecclesia, vt oret pro vobis Eccle- Nemo sibi dicat, Occultè ago, apud n ago: nouit Deus qui mihi ignoscit, in corde ago. Ergo sine causa dictum Ioan, 20. d
: Quæ solueritis in terra, soluta e- t in cœlo: *Ergo sine causa sunt cla- data Ecclesiæ Dei Frustramus Euange- m Dei, frustramus verba Christi? pro- ttimus vobis quod ille negat? Nonne s decipimus? Tum alibi, Sunt, inquit* Lib. 2. de vis. infirmo
n sufficere sibi ad salutem autumant, cap. 4.
soli Deo, cui nihil occultum est, quem ullius latet conscientia, sua confitean- ur crimina. Nolunt enim aut erubescunt siue dedignantur se ostendere Sacerdoti Leu. c. 14. c
us, quos tamen inter lepram & lepram Luc. 17. d
discernere per Legislatorem constituit Do- minus Sed nolo, vt ipsa decipiaris opi- nione, quatenus confundaris confiteri co- ram Domini Vicario, vel tabescens præ- rubore, vel ceruicosus præ indignatione.

Nam

Nam ipsum similiter subeundum est iudicium quem Dominus sibi non dedignatur Vicarium

3. Epist. 91. ad Theodor. Foro Iuliens. Episc.

Nec minus est euidens, quod Leo ille Magnus scriptum reliquit 1. Multiplex misericordia Dei ita lapsibus subuenit humanis, vt nō solum per Baptismi gratiam, sed etiam per Pœnitentiæ medicinam spes vitæ reparetur æterna, vt qui Regenerationis donum violassent, proprio se iudicio condemnantes, ad remissionem criminum peruenirent: sic diuinæ bonitatis præsidijs ordinatis vt indulgentia Dei, nisi supplicationibus Sacerdotum, nequeat obtineri.

2. Tit. 2. b

Mediator enim Dei & hominum homo Christus Iesus, hanc præpositis Ecclesiæ tradidit potestatem, vt & confitentibus satisfactionem pœnitentiæ darent, & eosdem salubri satisfactione purgatos, ad communionem Sacramentorum per ianuam reconciliationis admitterent.

Greg. in cap. 9. 1. Reg.

II.

Quid porro de satisfactione sentiendum est?

2. Hebr. 9. g Ephes. 5. a. 1. Ioan. 2. a Ioan. 1. d

ID videlicet, quod alia Christi Redemptoris propria, alia fidelium pœnitentium communis sit Satisfactio. Illa semel à in corpore Christi crucifixi, dum agnus ille

..de peccata tulit peracta est, ut qui ...sunt 1. ira filij, Deo reconcilientur: ...ro; qua ad pœnitentes pertinet, à ... membris in Ecclesia quotidie pera... ...tum pœnitentes post confessionem ea ...acerdos absoluens iniunxit, perfici... ...atur cùm Vltrò quidem dignos pœni... ...e fructus edimus, quibus anteacta Vi... ...rata siue commissa aliqua saltem ex ...e compensemus.

Ephes. 2. a
Tert. de pœnitent.

...ac Vindicatoria simul & emendato... ...quadam est Satisfactio, & Redemptio... Christi beneficium atq; satisfactionem ...o non obscurat, Vt magis etiam com... ...ndet illustretq;. Illa enim praeunte, ac ...ecipuè 1. cooperante, iuxta diuinam ...ipturam in dictum 2. facimus, & iusti... ...am, delicta nostra contra nos ipsos Vindi... ...antes, & residuas in nobis peccatorum re... ...quias diluentes, Deiq; gratiam nobis ple... ...iorem conciliantes atq; promerentes; de ...zique hac ratione testantes, nos Christi Crucem libenter amplecti 3. abnegare nos ipsos, mortificare carnem, Veterem nos hominis odio commotos ad perfectiora conniti, dum aduersus deprauati animi motus ardenti zelo fortiterque certamus. Quo quidem pacto Satisfactioni operam dabāt

1. Chryſ. ho. 80. ad pop.
2. Eſai. 56. a Ezech. 18. a Aug. l. 15. de Trin. c. 25.
2. Rom. 6. a Gal. 3. Greg. 3. in ep. 2. ad orien. Epiſc.
3. Luc. 9 c Matth. 16. d Rom. 6. a Ephef. 4. c Coloſſ. 3. b

1. Da-

Nam ipsum similiter subeundum est iudicium quem Dominus sibi non dedignatur Vicarium

1. Epist. 91. ad Theodor. Foro Iuliens. Episc.

Nec minus est euidens, quod Leo ille Magnus scriptum reliquit 1. Multiplex misericordia Dei ita lapsibus subuenit humanis, ut nō solùm per Baptismi gratiam, sed etiam per Pœnitentiæ medicinam spes vitæ reparetur æterna; ut qui Regenerationis donum violassent, proprio se iudicio condemnantes, ad remissionem criminum peruenirent: sic diuinæ bonitatis præsidijs ordinatis ut indulgentia Dei, nisi supplicationibus Sacerdotum, nequeat obtineri.

2. Tit. 2. b

Mediator enim Dei & hominum homo Christus Iesus, hanc præpositis Ecclesiæ tradidit potestatem, ut & confitentibus satisfactionem pœnitentiæ darent, & eosdem salubri satisfactione purgatos, ad communionem Sacramentorum per ianuam reconciliationis admitterent.

Greg. in cap. 9. 1. Reg.

II.

Quid porro de satisfactione sentiendum est?

2. Hebr. 9. g Ephes. 5. a. 1. Ioan. 2. a Ioan. 1. d

I*D videlicet, quod alia Christi Redemptoris propria, alia fidelium pœnitentium communis sit Satisfactio. Illa semel a in corpore Christi crucifixi, dum agnus ille*

ille mundi peccata tulit peracta est, vt qui natura sunt irae filij, Deo reconcilientur: Hac verò; quae ad poenitentes pertinet, à Christi membris in Ecclesia quotidie peragitur, cùm poenitentes post confessionem ea quae Sacerdos absoluens iniunxit, perficimus; aut cùm vltrò quidem dignos poenitentiae fructus edimus, quibus anteacta vita errata siue commissa aliqua saltem ex parte compensemus. Ephes. 2.a Tert. de poenitent.

Haec vindicatoria simul & emendatoria quaedam est Satisfactio, & Redemptoris Christi beneficium atque satisfactionem adeo non obscurat, vt magis etiam commendet illustretque. illa enim praeeunte, ac praecipuè 1. cooperante, iuxta diuinam scripturam iudicium 2. facimus, & iustitiam, delicta nostra contra nos ipsos vindicantes, & residuas in nobis peccatorum reliquias diluentes, Deique gratiam nobis pleniorem conciliantes atque promerentes; deinique hac ratione testantes, nos Christi Crucem libenter amplecti 3. abnegare nos ipsos, mortificare carnem, veteris nos hominis odio commotos ad perfectiora conniti, dum aduersus deprauati animi motus ardenti zelo fortiterque certamus. Quo quidem pacto Satisfactioni operam dabāt 1. Chrys. ho. 80. ad pop. 2. Esai. 56.a Ezech. 18.a Aug. l. 15. de Trin. c. 25. 2. Rom. 6.a Gal. 3. Greg. 3. in ep. 2. ad orien. Episc. 3. Luc. 9 c Matth. 16.d Rom. 6.a Ephes. 4.e Coloss. 3.b

1. Da-

1.2. Reg.12. d. Ionæ 3.b 3. Reg. 21. Matth.11.e Iudith.4.b c Ioel.2.c — *1. Dauid, Niniuita & alij quos in cilicio, cinere, gemitu, luctu, ieiunijs alijsq; afflictionibus pœnituisse constat, qui & hinc Deo grati & approbati fuisse leguntur. Quam pœnitentia partem Scriptura confirmarè, nobisque commendans clamat:*
2. Ioel 3.c — 2. Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio & fletu, & planctu: *Et alibi*: Conuertimini & agite pœnitentiam
Ezech. 18.g — ab omnibus iniquitatibus vestris: & non erit vobis in ruina iniquitas. *Et quidem*
3.2. Cor.7.c — *Paulus 3. docet tristitiam qua secundum Deum est, operari vindictam: & generatim admonet*: 4. Si nos ipsos diiudicaremus, non vtiq; iudicaremur à Domino.
4.1. Cor.11.g

Ea propter non est, cur de Satisfactionis nomine, quod certe Patribus est per quam familiare, disceptemus, cum in scripturis res ipsa perspicuè proponatur.

VIII.

Profer aliquot Patrum de Satisfactione sententias?

C*Yprianus ille, sanctissimus Martyr & testis grauissimus in hunc modum docet*: 5. *Deus quantum Patris pietate indulgens est, tantum iudicis maiestate metuendus est. Alto vulneri diligens & longa medicina non desit: pœnitentia cri-*
5. Serm.5. de lap. idem lib. 1. epistol 3. & li.3. epist.14.

mine minor non sit; orare oportet impensius, diem luctu transigere, vigiliis noctes ac fletibus insomnes ducere, tempus lacrymosis occupare lamentationibus, stratos adhaerere cineri, in cilicio volutari & sordibus. Idemque rursus: 1. Rogandus est Deus & satisfactione nostra placandus, delicta nostra reputanda, actus nostri & animi secreta voluenda, conscientiae meritum ponderanda. Nec multo post: Paenitentiae iter quod ostendit Antistes amplectamur: remedia vitalia, quae de scripturis caelestibus ille depromit, assumamus, & ex vulneribus etiam occultis, quorum exomologesin fecimus, exponentes apud Deum conscientiae nostrae pondus, salutarem medicinam exquiramus: nec cessemus in agenda paenitentia atque in Domini misericordia deprecanda: ne quod minus esse in qualitate delicti videtur, in neglecta satisfactione cumuletur. 1. Serm. 5. de lapsis.

Et 2. Augustinus clarissimè dixit: Non sufficit mores in melius commutare, & à factis malis recedere, nisi etiam de iis quae facta sunt, satisfiat Deo per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus elemosynis. 2. Homil. 50. In homiliis, 50. c. 15. vide etiam in Enchir. cap. 70.

Et apud Hieronymum 3. legimus in hunc mo- 3. In Epitap. Paulae.

modum; Affligendum corpus, quod multis vacauit delitijs: longus risus perpeti compensandus est fletu; mollia linteamina & serica pretiosissima, asperitate cilicij commutanda.

1. Lib. 2. de pœnit. cap. 5.

Eodem spectat Ambrosius, 1. Qui agit pœnitentiam inquit, non solum diluere lachrymis debet peccatum suum, sed etiam emendationis factis operire & tegere superiora facta, vt ei non imputentur. Atque idem alibi: 2. Grandi plaga alta & prolixa opus est medicina. Grande scelus grandem necessariam habet satisfactionem. Ita demum Gregorius: Cogitandum est summopere, vt qui se illicita meminit commisisse, à quibusdam etiam licitis studeat abstinere: quatenus per hoc conditori suo satisfaciat.

2. Ad virginem lapsam cap. 8. Hom. il. 34. in Euangelia Dion. de Eccles. hierarch. cap. 4. & 1. Acto. 2. & Ma c. 16. Idem l. 1. de 2. Sacram. c.

IX.

Estne satisfactione etiam post mortem locus?

3. In oratione Manassis pœnitentis. 4. Reg. 21. d Psal. 6. b

AD hoc explicandum varia morientium conditio est obseruanda. Horum enim alij gratiam Dei, vitaque innocentiam ad finem vsque conseruant. Ad quos pertinet Manassis, 3. dictum, Iustis & ijs qui non peccauerunt, vt Abraham, Isaac & Iacob pœnitentiam non esse positam; Alij pecca-

peccauerunt quidem & ex accepta Dei gratia exciderunt, sed criminum sordes dignis pœnitentiæ fructibus in hac vita expiarūt; vt 1. Dauid, 2. Ezechias, 3. Petrus, 4. Magdalena. Vtrumque hoc genus nulla post mortem eget satisfactione sed ab ea prorsus est liberum.

At longè plures sunt homines medij generis morientes, nec valdè mali, vt 5. Augustinus indicat, qui peccatorum suorum pœnitentiam in vita perfectam non præstiterunt: ideoq; per ignem. 6. saluandi, vt quod satisfactioni pro hac vita conuenienti defuit, in altero sæculo iustitia diuina persoluatur. 7. Nihil enim coinquinatum intrabit in sanctam illam ciuitatem.

Huiusmodi ergò defunctis, vt ad quæstionem propositā respondeamus, subeunda est quædam & grauis illa profectò post mortem satisfactio. Quam interim Deus pro ingenti clementia sua relaxare 8. consueuit, pietate viuorum intercedente, vt defuncti suorum in Ecclesia fratrū adeoq; membrorum ad-uti suffragiis, à peccatis horrendisq; peccatorum pœnis releuentur.

G Et

1. 2. Reg. 12. d. Psal. 6. b
2. Esai. 38. c
3. Mat. 26. g
4. Luc. 7. c
5. in Enchir. 110. & Beda in c. 11. Prou. 6. 2. Cor. 3. & Sic interpretatur eum locum S. Aug. in Psal. 30. li. 21. de ciu. ca. 26. de fide & oper. c. 16. & in Psa. in Ser. Orig. ho. 12. & 13. in Hierem. in 25. in Num. & 6. in Exod. Greg. 4. dial. 49. Beda in 3. ca. Lucæ.
7. Apoc. 21. g
Psal. 41. a & 23. a
8 Aug. vt supra & li. 21. de ciu. c. 24. in l. cap. 39. hom. 1. cap 50. & serm. 41. de san. ctis. Gregor. 4. Bern. de obitu Humberti, Dam. serm. de defunctis. Conc. Flor. Trid. S. ss 6. can. 30. & Sess. 25. par.

3.2.Macha. 12. 8 — *Et huc spectat quod sacra Scriptura tra-* *authoritate* 1. Sancta & salubris est co- tatio: pro defunctis orare vt a pecca- soluantur. *Vnde laudatus est Iudas il- Machabaus, quod singulari religione [illegible] ctus, pro mortuorum peccatis nō preces [illegible] do, sed etiam sacrificium* 2. *offerri sollici- atq; sumptuose curarit.*

Ibidem.

2. Concil. 4. Carthag. 79 & 95. Tol. 11. can. 12. Tibur. can. 31 Brac. 2. can. 34. Flor. Trid. sess. 25. — *In hanc sententiam concedunt Venera- da* 3. *Synodi & Patres, qui veram [illegible] doctrinam tradiderunt. Ex quibus [illegible] pro multis, idemq; fidei dignissimus [illegible]* 4. *Augustinus profertur, in Machabaeo- rum libris (inquit) legimus, oblatum pro mortuis sacrificium.*

4. Lib. de cu. ra pro mortuis gerenda, cap. 1. — *Sed etsi nusquam omnino in Scripturis veteribus legeretur, non parua est vniuer- sa Ecclesia, qua in hac consuetudine claret authoritas, vbi in precibus Sacerdotum, qua Domino Deo ad eius altare funduntur, locum suum habet etiam commenda- tio mortuorum. Et rursus alibi* 5. *Purga- torias pœnas nullas futuras opinandum est, nisi ante illud vltimum tremendumq; iudicium. Et quid illis verbis luculentius*

De ciuitate Dei lib. 21. cap. 16. 5

6. August. de verb. Apost. serm. 34. — 6. *Orationibus sancta Ecclesia, & sacrifi- cio salutari, & eleemosynis, qua pro eorum (defunctorum) spiritibus erogantur, n[illegible]*

dubitandum mortuos adiuuari, & cum misericordius agatur à Domino, quam reata eorum meruerunt. Hoc enim à Patribus traditum vniuersa obseruat Ecclesia. sic Augustinus ante MCC. annos, & iterim eo vetustiores etiam, Cyprianum, Origenem, 2. Dionysium, 3. Clementem in hac doctrina maximè consentientes, taceter mittamus.

Quocirca 5. Chrysostomus palam hortatur, vt pro viribus & ipsos defunctos iuuemus, & alios qui pro ipsis orent, commonefaciamus: Non enim temerè ab Apostolis hac sancita fuerunt, & in tremendis mysterijs defunctorum agatur commemoratio, sciunt enim illis inde multum contingere lucrum, vtilitatem multam. Ita Chrysostomus.

Hoc est demum, quod aduersus 6. Aerianos Ecclesia fida Scriptura interpres vsque docuit, ignem 7 esse quendam purgatorium seu emendatorium, & Augustinus 8. appellat, eoque pœnas peccatorum, quas hic Pœnitentia perfectè non diluit, defunctis in Christo fidelibus luendas & extandas esse, nisi, prout Augustinus 9. loquitur, viuentium suorum pietate illo reuentur.

1 Li. 4. epist. 2. & 1. ep. 9.
2. vt supra.
3. de Eccles. hierar. ca. 7.
4. epist. 1.
5. Hom. 5. in epist. ad Phil. & 41. in 1. Cor. & 69. ad pop. Damasc. in orat. de defunctis.
6. Epiph. hæresi 75. & Aug. hær. 53.
7. Trid. sess. 25. & S. Cõ. Flor.
8. in Psal. 37 & l. 2. de gen. cont. Manica 20. Greg. in 3. Psal. pœnit. & lib. 4. dial. cap. 39. Bernar. serm. 66. in Cant. 9. in Enchir. 110. & de cura pro mortuis gerenda, cap. 4. & 18.

X.

Quæ commendatio ac dignitas est pœnitentiæ?

*HÆc est Euangelicæ prædicationis e-
ordium, Angelorum in cælis gaudi
via in terris arcta, & angusta port, p
quam fideles ad vitam contendunt, & vi
lenti rapiunt regnum cælorum.* 1. *Hac l
psos erigit. saucios curat, imbeciles robor
mortuos viuificat, perditos restituit: omni
demum quæ peccatum vitiat, Pænitenti
in nobis redintegrat. Hac veteris vita od
um nostrique contemptū & omnem submis
sionem testamur, hac ipsa duce lugentes
consolationem, afflicti curationem, hum
les verò exaltationem reperiamus. Hac e
qua Dæmones & vitiorū pestes superamu
qua meritas 3 pænas auertimus, Dei pla
camus iram, conciliamus gratiam, & glo
riam æternam comparamus.*

Hinc illæ Christi voces in Euangeli
4. Pœnitentiam agite, appropinquauit
enim regnum cœlorum. Non veni voca
re iustos, sed peccatores ad pœnitentiā
9. Nisi pœnitentiam habueritis, omnes
similiter peribitis. *At is demum veram
pænitentiam agit, vt Cypriani verbis h
omnia concludamus, qui Dei & Sacerdo*

Mat. 3. b. 4. c
Marc. 1 b
Luc. 15. b
Math. 17. b
Matth. 11. b
1. Lib. de vera & falsa pœnit. Basil. in orat. de pœnitentia.
Chrys. in homil. 1. pœnit
2. Matt. 5. a
3. Hier. 18. a
Ez. ch. 18. f. g & 33. c. d
Ionæ. 3. b
Matth. 3. b
2. Cor. 7. o
Actor. 11. c
4. Matt. 4. c
Luc. 5. f
5. & 13. a
Cypr. serm. de 5. lapsis.

... præceptis obediens, & obsequiis suis, & ... ibus iustis Dominum promeretur.

DE SACRAMENTO EXTREMÆ VNCTIONIS.

I.

Quid de Sacramento extremæ vnctionis credendum.

ID ipsum nempe, quod Catholica Ecclesia constanter docet, signum hoc esse sacrum, in sacrato oleo institutum, vt per id ... d cælestis virtus ad salutem non animarum, sed & corporis applicetur ægrotis ex ... ina institutione.

Cui Sacramento testimonium longè clarissimum præbet Iacobus Apostolus cum in ... ac verba scribit: Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orẽt ... per eum, vngentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus: & si ... peccatis fuerit, remittentur ei.

1. Con. Constant. sess. 15. & Florent. & Trid. sessi. 4. Innoce ... epist. 1 ad De centium Eugu ... c. 8. Petrus Damianus serm. 1. in dedicatione Eccl. Bern. in vita Malachiæ Episc. V Vormat. cap. 12. Iacob. 5. d. & ibid. Beda.

II.

Quid his verbis docet Apostolus?

PRimum Sacramenti huius ostendit elementum, seu materiam oleum esse,

1. In cap. 6. Mar & Luc. & c. 5. Iacob Innocentius vt sup. Conc. Melden. can. 3. apud Burchard. lib. 4. c. 75. & Iuo: tem par. 1. ca 259.

2. Theoph. in cap. 6. Marc. 3. Chrys. li. 3 de Sacerdot. & Cyr. lib. 2 in Leuit. cu m

4. Marc. 6. b & ibi Theophyl & Beda

Pontificali benedictione (Vt recte ait Beda 1.) consecratum. Significat autem 2. hilaritatem animi & confirmationem internam, qua per Dei gratiam Sacramenti huius virtute ab ægroto percipitur.

Deinde per Apostolum designatur Sacramenti minister proprius, nimirū, 3. Sacerdos qui sacram hanc Vnctionem cum orationibus decenter exerceat. Nec frustra de Apostolis est scriptum, 4 Vngebant oleo multos ægrotos, & sanabantur.

Præterea, qui suscipiunt hoc Sacramentum à Iacobo dicti sunt infirmi, quoniam Vt Ecclesia mos est, in grauibus & periculosis infirmitatibus tantum sacra isthæc Vnctio celebratur.

III.

Quis est Sacramenti huius fructus & effectus?

5 Bernardin vita Malachiæ Episc.

Confert primum ad remissionē 5. peccatorum qua quidem ab ægroto Pœnitentiæ remedijs non sunt expurgata, & decumbentis anima peccatorum suorum onere ac morbo inprimis leuetur.

6. Ibid. Bern

Deinde prodest ad corporalem infirmitatem Vel 6. depellendam, Vel alleuandā, quatenus expedit eam ægroto recuperare.

Postremò ad consolationem & fiduciam sub

subministrandam valet, qua sane in supremo illo agone exitúq; animæ, opus est maximè, quando & cum doloribus acerbissimis, & cum horrendis 1. Dæmonibus morituro est grauissimè confligandū. Vnde licet salus corporis ægroto non restituatur, vt qui post acceptam hanc vnctionem moritur, sæpè tamen gratia in hoc Sacramento peculiaris præbetur ad morbi vim molestiáq; constantius perferendam, & ad mortem ipsam facilius excipiendam. Atq; hoc est, quod per Apostolū suum Deus promisit: 2. Oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & si in peccatis fuerit remittentur ei.

1. Greg. hom. 39. in Euang. Climac. gradu 7. Euseb. Emis. hom. 1. ad Monac.

2. Iacob. c. 5.

Ad quos quidem designandos effectus etiam olei natura, seu natiua vis pulchrè congruit, vt explicat. 3. *Theophylactus. Quocirca retinendum est prorsus, quod saluberrimè monet Augustinus:* 4. *Quoties aliqua infirmitas superuenerit, corpus & sanguinē Christi ille qui ægrotat accipiat, & inde corpusculum suum vngat, vt illud quod scriptum est impleatur in eo:* Infirmatur aliquis, inducat Presbyteros, & orent super eum vngentes eum oleo, & oratio fidei saluabit infirmū & alleuiabit eum Dominus, & si in peccatis sit dimittentur ei.

3. in cap. 6. Marc.

4. Serm. 215. de tempore. Vide etiā de rit. Catnol. conuersat. & de visitat. infirm.

5. Iacob. 5.

DE ORDINIS SACRAMENTO.

I.

Quid est Ordinis Sacramentum?

EST, quo singularis gratia, ac potestas spiritualis quibusdã traditur, vt munus in Ecclesia ex professo gerant.

Hoc est Sacramentum per quod, velut ostium, necessariò intrant legitimi dispensatores 1. mysteriorum & eloquiorum Dei, ministri Christi & Ecclesiæ, Episcopi, Presbyteri, Diaconi & quotquot demum in Ecclesiasticis munijs obeundis ritè & cum authoritate versantur.

Nemo enim, *vt Scriptura 2. testatur,* sibi sumit honorem, *exercendorum videlicet ministeriorum Ecclesiæ*, nisi qui vocatur à Deo tanquam Aaron: *hoc est, nisi Sacramento visibilis Ordinationis initiatus, & ab Episcopo legitimè ordinatus missusq; 3. fuerit ad opus certi ministerij, quod in Ecclesia pro suo statu gerat iuxta leges Diuinæ & Apostolicæ Traditionis.*

II.

Nonne omnes Christiani ex æquo sunt Sacerdotes?

Aug. 1. con. epist. Parme. c. 13. de bono coniug. c. 24. & li. 1. contra Donat. cap. 1. Leo epist. 61. ad Dioscor. Greg. in c. 10. lib. 1. Regum Concil. Flor. Trid. sess. 22.
1. Ambr. in 12. ca. 1. ad Cor. 1. Cor. 4. a Malac. 1. b c 2. Tim. 3. a b Ephes. 4. c 1. Cor. 14. a b c
2. Hebr. 5. b Actor. 1. d Cypr. l. 4 ep.
3. Tertull. præs. hæret.
4. Matt. 10. d Lucæ 9. a b Marc. vlt. d Ioan. 20. f Actor. 13. a Tit. 1. b

Dici

Dici quidem 1. ita possunt hactenus, quod sicut Sacerdotes externa quadam Sacrificia & ministeria sacra exercere solent: sic quotquot sunt in Christo renati, spiritualia quadam 2. Sacrificia nimirum orationes, laudes, gratiarum actiones, carnis mortificationem, & id genus alia quotidie possint ac debeant offerre seduloque exercitare. Vt hinc spirituales coram Deo Sacerdotes, & spirituales offerre hostias in scriptura dicantur.

1. Apoc. 1. b 5. ca. 2. 1. Pet. 2. a b, Rom. 12. a Psal. 50. d Hebr. 13. c Vide Bas. li. 2. de Bap. ca. 8. Aug. 20. de ciu. cap. 10.

Verum si propriè nomen hoc Sacerdotij accipimus, non sunt promiscuè Sacerdotes omnes, sed hi duntaxat, quibus authoritas Ecclesiæ ut Sacramentorum 3. proprij sint ministri, demandauit, atque ad consecrandum, offerendum dispensandumque sacram Eucharistiam, & ad peccata hominum tum remittenda, tum retinenda ius contulit.

3. Ignat. ad Gero. um, Chrys. l. 3. & 6. de sacerd. & ho. 60. ad pop. Hier. ad Heliod. & ad uersus Lucif. Item ad Euagriu, Victor. li. 2. de perfecu. V Vandal. Cyp. l. 1. ep. 2.

Ac de his quidem nouæ legis Sacerdotibus seu Presbyteris ita Paulus: 4. Qui bene præsunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo & doctrina. Id quod certè congruere non potest mulieribus 1. quas in Ecclesia idem Apostolus docere vetat ac tacere iubet: neque omnino plebeis conuenit,

4. 1. Tim. 5. c. 1. 1. Tim. 2. c. 1. Cor. 4. 1

modum; Affligendum corpus, quod multa vacauit delitijs: longus risus perpeti compensandus est fletu; mollia linteamina & serica preciosissima, asperitate cilicij commutanda.

1. Lib. 2. de pœnit. cap. 5.

Eodem spectat Ambrosius, 1. *Qui agit pœnitentiam inquit, non solum diluere lachrymis debet peccatum suum, sed etiam emendationis factis operire & tegere superiora facta, vt ei non imputentur.* Atque idem alibi: 2. *Grandi plagæ alta & prolixa opus est medicina. Grande scelus grandem necessariam habet Satisfactionem.* Ita demum Gregorius: *Cogitandum est summopere, vt qui se illicita meminit commisisse, à quibusdam etiam licitis studeat abstinere: quatenus per hoc conditori suo satisfaciat.*

2. Ad virginem lapsam cap. 8.
Homil. 34. in Euangelia
Dion. de Eccles. hierarch. cap. 4. & 1.
Acto. 2. f
Ma c. 15.
Idem l. 1. de 2. Sacram. c.

IX.

Estne satisfactione etiam post mortem locus?

3. In oratione Manassis pœnitentis.
4. Reg. 12. d
Psal. 6. b

AD hoc explicandum varia morientium conditio est obseruanda. Horum enim alij gratiam Dei, vitaque innocentiam ad finem vsque conseruant. Ad quos pertinet Manassis. 3. dictum, Iustis & ijs qui non peccauerunt, vt Abraham, Isaac & Iacob pœnitentiam non esse positam; Alij pecca-

peccauerunt quidem & ex accepta Dei gratia exciderunt, sed criminum sordes dignis pœnitentiæ fructibus in hac vita expiarũt; vt 1. David, 2. Ezechias, 3. Petrus, 4. Magdalena. Vtrumque hoc genus nulla post mortem eget Satisfactione sed ab ea prorsus est liberum.

At longè plures sunt homines medij generis morientes, nec valdè mali, vt 5. Augustinus indicat, qui peccatorum suorum pœnitentiam in vita perfectam non præstiterunt: ideoq; per ignem. 6. saluandi, vt quod satisfactioni pro hac vita conuenienti defuit, in altero sæculo iustitia diuina persoluatur. 7: Nihil *enim* coinquinatum intrabit in sanctam illam ciuitatem.

Huiusmodi ergò defunctis, vt ad quæstionem propositã respondeamus, subeunda est quadam & grauis illa profectò post mortem satisfactio. Quam interim Deus pro ingenti clementia sua relaxare 8. consueuit, pietate viuorum intercedente, vt defuncti suorum in Ecclesia fratrũ adeoq; membrorum ad-uti suffragiis, à peccatis horrendisq; peccatorum pœnis releuentur.

1. 2. Reg. 12. d. Psal. 6. b. 2. Esai. 38. c. 3. Mat. 26. g. 4. Luc. 7. c. 5. in Enchir. 110. & Beda in c. 11. Pr. u. 6. 2. Cor. 3. S. c. interpretatur eum locum S. Aug. in Psal. 30. li. 21. de ciu. ca. 26. de fide & oper. c. 16. & in Psa m 80. Orig. ho. 12. & 13. in Hierem. itē 25. in Num. & 6. in Exod. Greg. 4. dial. 49. Beda in 3. ca. Lucæ. 7. Apoc. 21. g. Psal. 41. a & 23. a. 8 Aug. vt supra & li. 21. de ciu. c. 24. in l. cap. 39.

hom. 1. cap 50. & serm 41. de san ctis. Gregorii 4. Bern. de obitu H. berti, D m. se serm. de defunctis. Conc. Flor & Trid. Sess. 6. can. 30. & Sess. 25. par.

 Et

3. 2. Macha. 12. 8

Et huc spectat quod sacra Scriptura trad[it] authoritas: 1. Sancta & salubris est cogitatio: pro defunctis orare vt à peccatis soluantur. *Vnde laudatus est Iudas ille Machabæus, quod singulari religione ductus, pro mortuorum peccatis nō precatione, sed etiam sacrificium* 2. *offerri sollicit[e] atq; sumptuosè curarit.*

Ibidem.

2. Concil. 4. Carthag. 79 & 95. Tol. 11. can. 12. Tibur. can. 31 Brac. 2. can. 34. Flor. Trid. sess. 25.

In hanc sententiam concedunt Veneranda 3. Synodi & Patres, qui veram Ecclesiæ doctrinam tradiderunt. Ex quibus vnum pro multis, idemq; fidei dignissimum testis 4. *Augustinus proferatur, in Machabæorum libris (inquit) legimus, oblatum pro mortuis sacrificium.*

4. Lib. de cura pro mortuis gerenda, cap. 1.

Sed etsi nusquam omnino in Scripturis veteribus legeretur, non parua est vniuersa Ecclesiæ, quæ in hac consuetudine claret, authoritas, vbi in precibus Sacerdotum, quæ Domino Deo ad eius altare funduntur, locum suum habet etiam commendatio mortuorum. Et rursus alibi: 5. *Purgatorias pœnas nullas futuras opinandum est, nisi ante illud vltimum tremendumq; iudicium. Et quod illis verbis luculentius?* 6. *Orationibus sancta Ecclesiæ, & sacrificio salutari, & eleemosynis, quæ pro eorum (defunctorum) spiritibus eroganture, ne[c]*

De ciuitate Dei lib. 21. cap. 16. 5

6. August. de verb. Apost. serm. 34.

eſt dubitandum mortuos adiuuari, vt cum eis miſericordius agatur à Domino, quam peccata eorum meruerunt. Hoc enim à Patribus traditum vniuerſa obſeruat Eccleſia. ſic Auguſtinus ante MCC. annos, vt interim ad vetuſtiores etiam, Cyprianum, 1. Origenem, 2. Dionyſium, 3. Clementem 4. in hac doctrina maximè conſentientes, prætermittamus.

Quocirca 5. Chryſoſtomus palam hortatur, vt pro viribus & ipſos defunctos iuuemus, & alios qui pro ipſis orent, commonefaciamus: Non enim temerè ab Apoſtolis hæc ſancita fuerunt, vt in tremendis myſterijs defunctorum agatur commemoratio, ſciunt enim illis inde multum contingere lucrum, vtilitatem multam. Ita Chryſoſtomus.

Hoc eſt demum, quod aduerſus 6. Aerianos Eccleſia fida Scripturæ interpres vſque docuit, ignem 7. eſſe quendam purgatorium ſeu emendatorium, vt Auguſtinus 8. appellat, eoque pœnas peccatorum, quas hîc Pœnitentia perfectè non diluit, defunctis in Chriſto fidelibus luendas & expiandas eſſe, niſi, prout Auguſtinus 9. loquitur, viuentium virorum pietate illo reuocentur.

1. Li. 4. epiſt. 2. & 1. ep. 9.
2. vt ſupra.
3. de Eccleſ. hierar. ca. 7.
4. epiſt. 1.
5. Hom. 5. in epiſt. ad Phil. & 41. in 1. Cor. & 69. ad pop. Damaſc. in orat. de defunctis.
6. Epiph. hæreſi 75. & Aug. hær. 53.
7. Trid. ſeſſ. 25. & 5. Cõ. Flor.
8. in Pſal. 37. & l. 2. de gen. contra Man. ca. 20. 3reg. in 3. Pſal. pœnit. & lib. 4. dial. cap. 39. Bernar. ſerm. 66. in Cant.
9. in Enchir. 110. & de cura pro mortuis gerenda, cap. 4. & 18.

X.

Quæ commendatio ac dignitas est pœnitentiæ?

HÆc est Euangelicæ prædicationis e[xordium], Angelorum in cælis gaudi[um] via in terris arcta, & angusta porta, p[er] quam fideles ad vitam contendunt, & vi[o]lenti rapiunt regnum cælorum. 1. Hæc la[]psos erigit, saucios curat, imbecilles robora[t] mortuos viuificat, perditos restituit: omni[a] demum quæ peccatum vitiat, Pœnitentia in nobis redintegrat. Hac veteris vitæ odi[]um nostriq́ contemptū & omnem submis[]sionem testamur, hac ipsa duce lugentes 2. consolationem, afflicti curationem, humi[]les verò exaltationem reperimus. Hac est qua Dæmones & vitiorū pestes superamus, qua meritas 3 pœnas auertimus, Dei pla[]camus iram, conciliamus gratiam, & glo[]riam æternam comparamus.

Hinc illæ Christi voces in Euangelio 4. Pœnitentiam agite, appropinquau[it] enim regnum cœlorum. Non veni voca[]re iustos, sed peccatores ad pœnitenti[am]. 5. Nisi pœnitentiam habueritis, omn[es] similiter peribitis. *At is demum veram pœnitentiam agit, vt Cypriani verbis h[æc] omnia concludamus, qui Dei & Sacerd[otis]*

Mat. 3. b. 4. c
Marc. 1. b
Luc. 15. b
Math. 17. b
Math. 11. b
1. Lib. de vera & falsa pœnit. Basil. in orat. de pœnitentia.
Chrys. in homil. 1. pœnit.
2. Matt. 5. a
3. Hier. 18. a
Ez. ch. 18. f. g
& 33. c. d
Ionæ 3. b
Matth. 3. b
2. Cor. 7. c
Actor. 11. c
4. Matt. 4. c
Luc. 5. f
5. & 13. a
Cypr. serm. de 5 lapsis.

is praeceptis obediens, & obsequiis suis, & pei ibus iustis Dominum promeretur.

DE SACRAMENTO EXTREMÆ VN-CTIONIS.

I.

Quid de Sacramento extremæ vnctionis credendum.

ID ipsum nempe, quod Catholica 1.*Ecclesia constanter docet, signum hoc esse sacrum, in sacrato oleo institutum, vt per illud cœlestis virtus ad salutem non animarum, sed & corporis applicetur ægrotis ex diuina institutione.* 1.Con. Constant.sess.15. & Florent. & Trid. sess. 14. Innoce t. epist. 1 ad Decentium Eugu. c. 8. Petrus Damianus serm. 1. in dedicatione Eccl. Bern. in vita Malachiæ Episc. V Vormat. cap. 12.

Cui Sacramento testimonium longè clarissimum prabet Iacobus Apostolus cum in hæc verba scribit: Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus: & si in peccatis fuerit, remittentur ei. Iacob. 5. d. & ibid. Beda.

II.

Quid his verbis docet Apostolus?

PRimum Sacramenti huius ostendit elementum, seu materiam oleum esse,

Pontificali benedictione (vt recte ait Beda 1. consecratum. Significat autem 2. hilaritatem animi & confirmationem internam, quae per Dei gratiam Sacramenti huius virtute ab aegroto percipitur.

Deinde per Apostolum designatur Sacramenti minister proprius, nimirum, 3. Sacerdos qui sacram hanc Vnctionem cum orationibus decenter exerceat. Nec frustra de Apostolis est scriptum, 4 Vngebant oleo multos aegrotos, & sanabantur.

Praeterea, qui suscipiunt hoc Sacramentum a Iacobo dicti sunt infirmi, quoniam vt Ecclesiae mos est, in grauibus & periculosis infirmitatibus tantum sacra ista Vnctio celebratur.

1. In cap. 6. Mar & Luc. & c. 5. Iacob Innocentius vt sup. Conc. Melden. can. 1. apud Burchard. lib. 4. c. 75. & Iuonem par. 1. ca 259.
2. Theoph. in cap. 6. Marc.
3. Chrys. li. 3 de Sacerdot. & Cyr. lib. 2 in Leuit. cum
4. Marc. 6. b & ibi Theophyl & Beda

III.

Quis est Sacramenti huius fructus & effectus?

C*Onfert primum ad remissionem 5. peccatorum quae quidem ab aegroto Paenitentiae remediis non sunt expurgata, & decumbentis anima peccatorum suorum onere ac morbo inprimis leuetur.*

Deinde prodest ad corporalem infirmitatem vel 6. depellendam, vel alleuandam, quatenus expedit eam aegroto recuperare.

Postremo ad consolationem & fiduciam sub

5. Bernard. in vita Malachiae Episc.
6. Ibid. Bern

subministrandam valet, qua sane in supremo illo agone exitúq; animæ, opus est maximè, quando & cum doloribus acerbissimis, & cum horrendis 1. *Dæmonibus morituro est grauissimè confluctandū. Vnde licet salus corporis ægroto non restituatur, vt qui post acceptam hanc Vnctionem moritur, sæpè tamen gratia in hoc Sacramento peculiaris præbetur ad morbi vim molest. atq; constantius perferendam, & ad mortem ipsam facilius excipiendam. Atq; hoc est, quod per Apostolū suum Deus promisit:* 2. Oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & si in peccatis fuerit remittentur ei.

1. Greg. hom. 39. in Euang. Climac. grad. 7. Euseb. Emis. hom. 3. ad Monac.

2. Iacob. c. 5.

Ad quos quidem designandos effectus etiam olei natura, seu natiua vis pulchrè congruit, vt explicat. 3. *Theophylactus. Quocirca retinendum est prorsus, quod saluberrimè monet Augustinus:* 4. *Quoties aliqua infirmitas superuenerit, corpus & sanguinē Christi ille qui ægrotat accipiat, & inde corpusculum suum vngat, vt illud quod scriptum est impleatur in eo:* Infirmatur aliquis, inducat Presbyteros, & orent super eum vngentes eum oleo. & oratio fidei saluabit infirmū & alleuiabit eum Dominus, & si in peccatis sit dimittentur ei.

3. in cap. 6. Marc.

4. Serm. 215. de tempore. Vide etiā de rit. Cathol. conuersa: & de visitat. infirm.

5. Iacob. 5.

Dici quidem 1. ita possunt hactenus, quod sicut Sacerdotes externa quadam Sacrificia & ministeria sacra exercere solent: sic quotquot sunt in Christo renati, spiritualia quadam 2. Sacrificia nimirum orationes, laudes, gratiarum actiones, carnis mortificationem, & id genus alia quotidie possint ac debeant offerre seduloque exercitare. Vt hinc spirituales coram Deo Sacerdotes, & spirituales offerre hostias in scriptura dicantur.

1. Apoc. 1. b 5, ca. 2, 1. Pet. 2. a b, Rom. 12. a Psal. 50. d H br. 13. c Vide Bas. li. 2. de Bap. ca. S. Aug. 20. de ciu. cap. 10.

Verùm si propriè nomen hoc Sacerdotij accipimus, non sunt promiscuè Sacerdotes omnes sed hi duntaxat, quibus authoritas Ecclesiæ vt Sacramentorum 3. proprij sint ministri, demandauit, atque ad consecrandum, offerendum dispensandumque sacram Eucharistiam, & ad peccata hominum tum remittenda, tum retinenda ius contulit.

3. Ignat. a I Gero nim, Chrys. l. 3. & 6. de sacerd. & ho. 60. ad pop. Hier. a I Hel od, & aduersus Lucif. Item ad Euagriū, Victor. li. 2. de persecu. V Vandal. Cyp. l. 1. ep. 2. 4. 1. Tim. 5. c. 1. 1. Tim. 2. c. 1. Cor. 4. 1

Ac de his quidem nouæ legis Sacerdotibus seu Presbyteris ita Paulus: 4. Qui bene præsunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo & doctrina. Id quod certè congruere non potest mulieribus 1. quas in Ecclesia idem Apostolus docere vetat ac tacere iubet: neque omnino plebeis conuenit,

quorum est, ouium more pasti 2. non pascere, regi, non regere, nec se praeferre, sed subijcere & subiacere praepositis, & quacunque hi, siue boni, siue mali, in Cathedra sedentes dixerint, audire, seruare, & facere, vt Verbo Dei praeceptum legimus. Quapropter sicut in Ecclesia triumphante Angeli sunt 3. ordine ac potestate differentes, qui iniuncta sibi munia decenti quadam obseruata dispositione obeunt, ac fideliter exequuntur: sic militans etiam Ecclesia, 4. quae domus Dei, & velut castrorum acies quaedam ordinata est, ministros habet sibi peculiares, à reliquis Christianis seiunctos, & pulchro ordine inter se dispositos ad publica & communia Ecclesiae ministeria in terris peragenda: nimirum vt pro Christiano populo in his 5. quae ad Deum salutemq; animarum spectant, suas illi operas ex professo ac pro dignitate praestent.

2. Ioan.10.b c.21. 1.Pet.5.a 2.c.d Hebr.13.c Rom.13.a Matth.13.a Lucae 10.c 3. Ephes.1.d Coloss.1.b Dion. de coel. hierarch. cap.20. 4.1.Tim.3.d Anaclet. epi. 2.& Isidor. li.2.de Eccl. offic.cap.5. & seq. 5.Hebr.5.a & 13 c 2.Cor.5.d

III.

Quo loco Scriptura testimonium huic Sacramento praebet?

ILLic scilicet, vbi de Apostolis docet, quod in Ecclesia ministris deligendis instituendis atque ordinandis vsi sunt 1. manuum impositione. Hoc enim veluti symbolo certo

1. Actor.6. & 13.a. 1.Tim.4.d 2.Tim.1.b

to ² efficacè præsentis gratia, quæ in ordinum collatione exhibetur, & 2. accipitur, Sacramentum illud nobis est commendatum. 2. Amb. li. 3. de d g. Sacerdo c. 3. p. 5. Nicep. lib. 12. cap. 14.

Quare Paulus ad Timotheum à se creatum Episcopum scribens, & accepta in hoc Sacramento gratia illum admonens: 3. Noli, *inquit*, negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum Presbyterij. 3 1. Tim. 4. d & ibid. Theophyl. *Et rursus ad eundem*; Admoneo te vt resuscites gratiam Dei, quæ in te est per impositionem manuum mearum. 4 2. Tim. 1. b.

Quoniam verò, permagni refert, quales in Ecclesia quibuscunque munijs præficiantur, & Ecclesiasticam potestatem ex hoc Sacramento accipiant, ad omnem Episcopum dicitur: Manus cito nemini imposueris, neque communicaueris peccatis alienis. 3. 1. Tim. 5. d. Leo in epist. 87. ad Episc. Mauritaniæ. Synod. Rom. sub Syluestro Chrys. l. 2. de Sacer. 1. Conc. Car. 4. It? Lao. Trid. Ign. ad Antioch. Dion. Eccles. hierarch. c. 3. Euseb. hist. lib. 6. c. 35.

IV.

Quot gradus in se continet hoc Sacramentum?

Generatim quidem minores ordines maioresque continet: minores scilicet 1. quatuor, Ostiariorum; Lectorum, Exorcistarum, & Acolytorum: maiores verò tres, nempe Subdiaconorum, Diaconorum, ac

ac Presbyterorum. Ex Presbyteris porro a-
2. Lucæ 9.a & 10.a *lij maiores, alij minores à Christo 2. insti-*
tuti inueniuntur.

Maiores enim Presbyteri Apostoli sunt,
eorumq́ successores, 3. Episcopi, magna sa-
3. Cypr. li.1. ep ft.3. & lib. 3. epist. 9. Igna. ad Phila l. *nè potestate & reuerenda dignitatis præ-*
rogatiua excellentes. Nam horũ est (Scri-
pturæ 4. teste) attendere sibi & vniuerso
4. Act. 20. f *gregi, quem à Spiritu sancto curandum pa-*
1. Pet. 5. a. *scendumq́ accipiunt, regere Ecclesiam, ea*
Hebr. 13. c *quæ desunt corrigere, per ciuitates item*
Ad Tit. 1. b *Presbyteros constituere.*

Minores verò Presbyteri sub Episcopis,
sicut septuaginta 5. duo illi Discipuli sub
5. Lucæ 10. a *Apostolis, in Ecclesiæ ministerio deseruiu-*
Anacle. ep. 3. *unt, dona & sacrificia 6. pro peccatis offe-*
runt, atque in curanda Dominica messe,
6. Hebr. 5. a *tanquam 7. operarij secundum illos exi-*
7. Matt. 9. d *stunt.*

Ac minorum quidem quatuor ordinum
Clerici hoc proprium habent munus. 8. Vt
8. 4. Cartha. can. 6. & seq. Isid. lib. 2. de offic. Eccles. cap. 11. & seq. *Sacerdotibus & Episcopis multis inrebus*
præsto sint, vt ad sacra conuenientem po-
pulum ordinent, vtq́ paulatim ipsi velut
quibusdam gradibus ad maiora munia in
Ecclesia obeunda ritè instituantur atque
præparentur.

Cæteri

Cæteri verò maiores 1. tres ordines cùm in aliis, tum in sacris Eucharistiæ mysteriis maiorem conferunt potestatem. Igitur Subdiaconus & Diaconus dictis tam mysteriis tanquam administri adesse, ipsisque Sacerdotibus proximi esse possunt. Et quanquam quod ad Ordinis Sacramentum ac sacrificandi authoritatem attinet, discrimen inter Episcopos, & Sacerdotes non sit, 2. tamen sunt illi Sacerdotibus multo excellentiores, si Ecclesiæ gubernandæ, si pascendarum animarum ius, tum baptizatos confirmandi & Clericos ordinandi, potestatem consideremus.

1. 4. Carthag. cap. 3. & seq. Isi. or. li. 2. de offic. Eccles. cap. 7. & seq.

2. Isidor. li. 2 de offic. Eccl. c. 5. Hieron. contra Lucif.

Verum præsentis instituti non est, quæ singulis Ordinibus functiones 3. & leges præscriptæ sint, enucleare. Illud sanè constat, magno in pretio cunctos Ordines habendos, ac sedulò retinendos esse. Firmum enim testimonium illis præbet sacra Traditionis Apostolicæ 4. Ecclesiasticæque obseruationis disciplina quæ ad nos vsque transmissa perdurat.

3. Vide Clementum ep. 3 ad Iacobum.

4. Ambro. in ep. ad Ephes. cap. 4.

V.

Quomodo veteres Patres de hoc Sacramento scribunt?

De hoc Augustinus Doctor verè Catholicus suam & Ecclesiæ sententiam his

Lib. q. veteris & noui Testamenti q. 93.

Et lib. 2. cōtra epist. Parmeniani c. 13. 1. Ioan. 20. f. *his verbis manifestè declarat: Quòd insufflasse in discipulos Dominus legitur, post dies paucos resurrectionis suæ & dixisse,* 1. Accipite Spiritum sanctum. *Ecclesiastica potestas collata intelligitur esse. Quia enim omnia in Traditione Dominica per Spiritum sanctum agantur, idcirco cum regula eis & forma traditur huius disciplinæ, dicitur eis:* Accipite Spiritum sanctum. *Et quia verè ad ius Ecclesiasticum pertinet, statim subiecit dicens, cuius tenueritis peccata tenebuntur, & cuius remiseritis remittentur ei, inspiratio ergò hæc gratia quædam est, quæ per Traditionem infunditur* Ordinatis, *per quæ commendationes habentur. Vnde Apostolus dicit ad Timotheum,* 2. 1. Tim. 4. d. *2. Noli negligere gratiam, quæ est in te, quæ data est tibi per impositionem Manuum, Presbyterij. Semel ergo fieri oportuit vt de cætero traditio ista non sine dono Spiritus sancti esse crederetur. Hucusque Augustinus.*

Extant & Apostolorum Canones, in quibus hoc modo 3. Can. 1. & 2. *3. statuitur: Episcopus à duobus aut trib. Episcopis ordinetur, Presbyter ab vno Episcopo ordinetur: ita Diaconus & reliqui Clerici.* 4. Can. 68. *Tum 4. infra:*

Si

Siquis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut Hypodiaconus, aut Lector, aut Cantor sacram Quadragesimam non ieiunauerit, aut quartam feriam, aut Parasceuen (hanc sextam feriam nunc dicimus) Ordine moueatur, nisi forte infirmitas corporis impediat. Vide in Graeci Canones 61. distinctionis.

Caius 2. fere ante annos MCCC. Pontifex & Martyr illustris, hos ipsos gradus & Ordines sigillatim recenset, quum ait: Si quis Episcopus esse meruerit, primò Ostiarius, deinde Lector, post Exorcista, deinde sacretur Acolytus: de hinc verò Subdiaconus, Diaconus, & postea Presbyter: exinde, si meretur, Episcopus ordinetur. 2. Vide Damasum in pontificali.

Laudat igitur 3. Cyprianus Cornelium Episcopum, ac bonis omnibus tum in Clero, tum in populo eundem laudabili praedicatione commendari scribit: quia non iste ad Episcopum subitò peruenit, sed per omnia Ecclesiastica officia promotus, & in diuinis administrationibus Dominum saepè promeritus ad sacerdotij sublime fastigium cunctis Religionis gradibus ascendit, tum deinde Episcopatum ipsum nec postulauit, nec voluit, nec vt inuasit: sed quie- 3. Lib. 4. ep. 2. Sozimus epistol. 1. ad Isichium.

tum.

tus, modestus, castus, humilis, verecundus, demum & coactus excepit.

Quos igitur ordines vetus & Apostolica probauit Ecclesia, sicut 1. Dionysij. 2. Anacleti. 3. Ignatijque scripta declarant, quos ætas etiam omnis complexa posterior, eos præsens Ecclesia non potest sane nõ conseruare atq; defendere.

1. De Eccles. Hier. cap. 5 & ad Demophilum
2. epist. 2.
3. Ad Antiochenses.

VI.

Quis est Ordo in Ecclesia magis celebratus?

PResbyterorum Ordo siue Sacerdotium: de cuius ingenti semperque reuerenda dignitate Chrysostomus & Ambrosius libros integros ediderunt. De quo magnus etiam ille Ignatius 4. Sacerdotium, inquit, summa est omnium bonorum, quæ in hominibus consistunt: quod si quis inhonorauerit, Deum inhonorat, & Dominum Iesum Christum primogenitum totius creaturæ & solum natura principem Sacerdotum Dei, sic ille. Quin & dilucide testatur Diuinum oraculum 5. Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum est. *Et rursus*, 6. Qui superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino

4. Episto. ad Smyrnenses.
5. Malac. 2. b Aggæi 2. b Gregor. curæ past. parte 2. cap 4
6 Deu. 17. c. Et Cypr. lib. 1 epistol. 3. & lib. 3. ep. 9.

mino Deo suo, ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malum de Israel; cunctusque populus audiens timebit, vt nullus deinceps intumescat superbia. 1.1.Tim.5.d Vide 2.epist. Fabian.
Hinc & Apostolus iubet : 1. Aduersus Presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus. *Idque ad Timotheum Ephesiorum Episcopum scribitur, sicut & illud iam antè citatum :* 2. Qui bene præsunt Presbyteri, 2.1.Tim.3.c
duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo & doctrina.

VII.

Quid verò de malis Sacerdotibus est sentiendum?

Diuina isthæc est ordinatio, quæ nō potest aboleri, vt non boni modò, sed mali quoq; Sacerdotes in Ecclesia 3. honorentur. Vult enim in suis ministris agnosci, recipi, audiri, atq; obseruari ille qui dixit : 3.Eccles.7.d Chrys.hom. 2. in 2 Tim. Orig.hom.7 in Ezech. Aug.ep. 137 Matth. 10.d Lucæ 10. c
4. Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi : omnia ergò quæcunque dixerint vobis, seruate & facite : secundum autem eorum opera nolite facere, 4.Matt.23. Aug. ser 40. de verbo Domini.
Dicunt enim & non faciunt.

Cæterum inter malos delectus quidam habendus est, vt quod ad munus authoritatemque docendi spectat, illis tantùm fidem

8.Cypr.lib. 2 cap 3. Chryf.hom. 11.in epist.ad Hebræo. Leo epist. 63 ad Theodor. 2.lib.4.cap. 41. Vide eundem.li.3.c.2. & 3.

dem obedientiamq; deberi intelligamus, qui ab Episcopis legitimè sunt ordinati ac missi, sanam Ecclesiæ doctrinam profitentur: ab alijs verò, vt hostibus & pestibus, sedulò caueamus.

Qua de re sapientissimè monet atque hunc in modum docet antiquissimus Irenæus, 2 ijs qui in Ecclesia sunt, Presbyteris obaudire oportet, & qui successionem habent ab Apostolis, & qui cum Episcopatus successione charismata veritatis acceperunt: Reliquos verò qui absistunt à principali successione, quocunq; loco colliguntur, suspectos habere, vel quasi hæreticos & mala sententia, vel quasi scindentes & elatos. Nec minus 3. post 3 ab omnibus talibus absistere oportet: adhærere verò his, qui Apostolicam sicut prædiximus, doctrinam custodiunt & cum Presbyterij Ordine sermonem sanum, & conuersationem, sine offensa præstant ad confirmationem & correctionem reliquorum. Hæc Irenæus ille, qui sancti Ioannis Euangelistæ discipulum Polycarpũ præceptorem audiuit. Nec aliter Tertullianus 4. docet qui hæreticis hoc exprobrat dicens: Ordinationes eorum temerariæ, leues, inconstantes, Nunc Neophytos collocant, nunc seculo obstrictos, nunc Apo-

3.Cypr. 44. lib. 4.

4.Libro de præscriptionibus hæreticorum.

statas

ſtatas noſtros: ut eos gloria obligent, quia veritate non poſſunt, NVSQVAM facilius proficitur, quam in caſtris rebellium, vbi ipſum eſſe illic promereri eſt. Itaque alius hodie Epiſcopus: cras alius: hodie Diaconus, qui cras Lector, hodie Presbyter, qui cras Laicus. Nam & Laicis 1. ſacerdotalia officia iniungunt. Hucuſque Tertullianus, perpulchrè nobis depingens non ſua tantum, ſed huius etiam ætatis præpoſteros mores, & prophanos in turbandis ſacris ordinandisq; miniſtris conatus ſectariorum oſtendens. 1. Vide & Epiphan. hæreſi. 42.

VIII.

Quæ virtus eſt huius Sacramenti, & quis effectus?

Eximia certè virtus eſt, & effectus multiplex. Nam qui ſeptem his ordinibus, quos diximus rite initiantur, Dei conſequuntur gratiam 2. & poteſtatem ſpiritualem, vt quæ ad ordinum ipſorum functiones proprias pertinent, ſalubriter exequantur, ac inter Deum Deique populum idonei miniſtri ſint conſtituti. Vnde Ambroſius; 3. In loco Ordinis officij Eccleſiaſtici poſitus, gratiam habet, qualiſuis ſit, non vtique propriam, ſed Ordinis per efficaciam Spiritus ſancti.

2. Con. Flor. & Trid. Et Aug. libro 2. contra epiſt. Parmeniani & Orig. in cap. 10. lib. 1. Reg. 3. In 12. cap. 1. Cor.

1.Actor.6.b 15.2.14.d 1.Tim.4.d Titum.1 b Cypr lib.1. epist.4.& 6. *Habent præterea itidem 1, ordinati certum ex eo & illustre testimonium, quo se ministeriaq; sua commendent & comprobent alijs. Ita fit vt ijs ordinibus insignes & in ministerium Ecclesiæ segregati rectè cognoscantur, & suo in loco habeantur, meritoq; honorentur. Væ autem ijs, 2. quos*

Num.16.a Hebr.5.b 2.Paral.2.6. 6.d *non Aaronis à Deo vocati exemplum impellit. sed nouandarum rerum studium ac animi tumor ad instar Oziæ Regis, ad Sacerdotalis dignitatis munera quomodocunque occupanda ac arripienda præcipitat.*

3.Hier.23.d *In quos Diuinus ille sermo rectè competit:* 3. Non mittebam Prophetas, & ipsi currebant: non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant.

4.Ioan.10.2 Cant.2.f Actor.20.f Matth.7.c *Et hos non Ecclesia ministros habendos sed vti 4. fures, latrones, vulpes, canes & lupos cauendos esse scriptura monet: quoniam illi non per ostium ingrediuntur, sed aut propria temeritate, aut propter Magistratus duntaxat ciuilis vel turba popularis fauorem, Ecclesiastica munia sibi sumunt absque legitima quidem vocatione & ordinatione in sacra illa munia inuo-*

5.Rom.10.c 6.Actor.13.a *lantes;* 5. Quomodo autem prædicabunt nisi mittantur? *vt segregatus 6. ille in ministerium Paulus inquit.*

Certè

Certè ordine 1. confuso, & sublato Sacerdotio, & Ecclesiastica corrueret Hierarchia, quæ tum ex Presbyteris & alijs ministris, tum verò ex Episcopis rectè ordinatis 2. constat: nec esset Ecclesia, quod dicitur, castrorum 3. acies ordinata, nec veri & legitimi Ecclesiæ ministri internoscerẽtur: præterea docendi munus & auctoritas vilesceret: Sacramentorum dispensatio infidè præposterèq; curaretur, ac vana etiam foret: functiones demum Ecclesiasticæ perturbarentur, atque sicut res nunc ipsa nimium docet, noua falsaq; doctrina per nomes istos falsaq; spõsa ministros glisceret, vnde grauibus etiam & exitialibus motibus, quos experimur, identidem Ecclesia concuteretur. Quapropter Apostolus Paulus 4. non modo gradus ministrorum in Ecclesia diuersos posuit, verũ etiam quam salutares ac necessarij essent adiunxit, vt affirmet 5. diuinitus eos esse datos Ecclesiæ, quemadmodum antea dictum fuit, Ad consummationem Sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi, & vt iam non simus paruuli fluctuantes, & circũferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia, ad circumuentionem erroris.

1. Ex. Leone & Gregorio. qui citantur etiam distinctio. 61 & 89
2. Dionys. in lib. Eccl. hier
3. Cant. 6.a
4 1. Cori th 12.d
5. Ephes. 4.

Et

1\. Iren. lib. 3. cap. 1. & li. 4. cap. 34. Optatus li. 2 contra Don. Aug. ep. 165. item contra ep. Fund. c. 4. & in Psalmo cōtra partem Donat. Tert. de pręscrip. hæret.

Et est profecto illustris hæc nota 1. Ecclesiæ multoque certissima, quod videmus perpetuam illam, nullaque hactenus ætate interruptam Episcoporum & legitimorum in ea ordinum successionem, quos Deus in ea ad huius regni sui gubernationem integram collocauit. Eoque magis ministrorum isthæc institutio, tanquam neruus firmissimus Ecclesiæ, & conseruandæ vnitatis pulcherrimum vinculum, sedulò retinenda, & in malis etiam Ecclesiæ ministris (vti diximus) propter diuinam ordinationem est vsque honoranda. Quod Augustinus intelligens, 2. In illum, inquit, ordinem Episcoporum, qui ducitur ab ipso Petro vsque ad Anastasium qui nunc eandem Cathedram sedet, si quisquam traditor per illa tempora subrepsisset, nihil præiudicaret Ecclesiæ, & innocentibus Christianis; quibus Dominus prouidens, ait de præpositis malis 3. Quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite. *Hæc Augustinus.*

2\. Epist. 165. Nicolaus I. ad Michaelem imperat. in. 6. cap. 6.

3\. Matt. 23. a

DE

DE MATRIMONII SACRAMENTO.

I.

Quid est Matrimonium?

Matrimonium 1. est legitima viri fœminaque coniunctio, ad consuetudinem vitæ indiuiduam inter ipsos coniuges transigendam diuinitus instituta.

Legitima, inquam, vt mutuus amborũ 2. consensus accedat, & gradus, quos vocant, 3. cõsanguinitatis & affinitatis, aliaque id genus matrimonium vel prohibentia, vel dirimentia: minimè intercedant. Cuius quidem coniugalis coniunctionis si primarium auctorem quæris, 4. Deus est Opt. Max. qui primos coniuges & humani generis parentes in ipso paradiso coniunxit suaque benedictione cohonestauit. Si finem institutionis spectas, est humani generis ad Dei gloriam 5. propagatio, & coniugum inter se familiaris fideiq; 6. conuictus ac præterea 7. fornicationis in hac naturæ corruptæ imbecillitate deuitatio.

Quia

1. Aug. in lib. de fide & operib. c. 7. & li. 1. de nupt. & conc. c. 10. & 21. Libro de bono coniug. c. 24. Ambr. in c. 5. Ephes. Petrus Dam. serm. 1. de dedic. Lucius 3. in 5. decretal. tit. 7. c. p. 9. Constantiens. conc. sess. 15. artic. 8. Trid. sess. 24. cã. 1. 2. Gen. 24. g. Tob. 5. c. d Ambr. de inst. virg. c. 6. 4. Calixtus. epist. 2. Lat. can. 50. Trident. sess. 24. de reformat. Matri. 4. Genes. 2. g. Matt. 19. a. 1. Corinth. 7. a Ephes. 5. g 5. Gen. 2. d. 6. Chrysost. homil. 20. in epistol. ad Ephes. in moral. exhort. 7. 1. Cor. 7. a August. lib. 9. de gen. ad lit. cap. 7. Chrys. in Psal. 43.

an prole est, nec tantū pudicitia cuius vinculum est fides, verum etiam quoddam Sacramentum nuptiarum commendatur fidelibus coniugatis. Vnde dicit Apostolus: 1. Viri diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam. Et 2. rursus: In nuptijs plus valet sanctitas Sacramenti quam fœcunditas ventris.

1. Ephes. 5. f
2. Aug. libro de bono coniugali c. 18.

III.

An dirimi vnquam potest Matrimonium?

Matrimonium dirimi non posse, sed illius nexum indissolubilem esse, primi hominis verba illa demonstrant, 3 Relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Quam rem Christus 4 quoque confirmauit, cum Adæ verba veluti diuina repeteret, illud etiam adiungens: Quos Deus coniunxit, homo non separet. Atque alibi docet: 5. Omnis qui dimiserit vxorem suam, & alteram ducit, mœchatur: & qui dimissam à viro ducit, mœchatur. Hanc porrò Dei legem & inuiolabilem ordinationem de perpetua coniugalis nexus firmitate Paulus 6. illustrans: His, ait, qui matrimonio iuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, vxorem à viro

3. Gen. 2. d
4. Matt. 10. a Marc. 10. b Orig. homil. 7. in Matth.
5. Luc. 16. d Marc. 10. b Rom. 7. à Can. Apost. 48.
6. 1. Cor. 7. b Aug. de adul. coniug. lib. 2. ca. 5. Concil. Mileu. c. 17.

non discedere: quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo recôciliari. Et vir vxorem non dimittat. *Ac postea subiicit*: Mulier alligatã est legi, quanto tempore vir eius viuit.

a Ibidem b

2. Aug. li. de bono coniug. cap. 7. 15. 18. 24. Hie. in epist. 22. Fabiolæ.

Etsi igitur nulla etiam speretur 2. proles, & qualibet vita incommoda durissimique casus accedant; tamen contractum semel matrimonium valet, adeoq; ratum & firmum est, si præsertim sit consummatum, vt vtiq; indissolubile in omni vita perseueret. Vnde non potest alter coniugum ab altero in vniuersum diuertere, nisi fortè priusquam inter coniuges carnale commercium intercesserit, religiosa 3. vita institutum vsurpatur. Vbi verò causa quadam offerunt sese ob quas aliquando coniuges separentur, non idcirco vinculum soluitur 4. sed thori & cohabitationis cõmunitas, quæ anteà fuit, impeditur.

3. Decret. lib. 3. tit. 32. c. 1. Trident. sess. 24. can. 6.

4. Con. Flor. Trident. sess. 24. can. 7. & 8.

Cuius rei causam in Christo ipso statuemus, qui summa, perpetua & inseparabili prorsus vnione 5. Ecclesiam, sponsam illam vnicam, semperq; charissimam, sibi adiunxit atque copulauit. Neq; solum hæc ipsa, quæ inter virum & vxorem est coniunctio, vinculi coniugalis habet firmitatem, verùm etiam omnem inde Polygamiam,

5. Eph. 5. f g Cant. 5. a b c

niam, ut ne videlicet viro plures nubant, aut una pluribus detur maritis, penitus excludit. Quare Christus, ut Matrimoniū & certius confirmaret, & ad propriorē primæuumq; illum statum reuocaret, significanter dixit: Erunt duo in carne vna. Et rursum: Iam non sunt duo, sed vna caro.

1. Isidor. lib. 2. de offi. Eccles. cap. 19. Trident. sess. 24. can.

Gen. 2. d Matth. 19. a Marc. 10. b

IV.

Estne permissum omnibus Matrimonium?

Minimè. Tradiderunt enim sancti Apostoli, ut Epiphanius inquit, peccatum esse post decretam votoque firmatam virginitatem ad nuptias conuerti. Idq; tale ac tantum esse peccatum asserit Hieronymus, 3. ut dicat, Virgines quæ post consecrationem nupserint, non tam adulteras, quàm incestas esse. Et Augustinus 4. ait Virgo, quæ si nuberet, non peccaret, sanctimonialis si nupserit; Christi adultera reputabitur. Respexit enim retro de loco, quo accesserat.

2. Epiph. heresi 61. cōtra Apostolos. 3. Hier. cōtra Iouin. Basil. de virginitate epist. 183. 4. in Psa. 85. Vide eundē in Psal. 75. & de bono viduit. c. 8. 6. & 11. Oecum in 1. Corinth. 7 Cypr. li. 1. epist. 11.

Proinde quod Apostolus habet, 6. Melius est nubere quàm vri, prout ambrosius disertè pronuntiat, ad non pollicitam, id nondum velatam pertinet. Cæterum qua

5. 1. Cor. 7. b 6. Libro ad virginem lapsam. cap. 5 Hier. l. b. 1. in Iouin. Aug. b. 1. de adult. coniug. c. 15. &c 8. de bono viduitati. Oecum 1. Cor. 7. Isidor. lib. 3. de offic. Eccles. cap. 17.

quæ se spopondit Deo, & sanctum velamen accepit, tam nupsit, iam immortali nuptæ est viro: & si iam voluerit nubere communi lege coniugij, adulterium perpetrat, ancilla mortis efficitur. Sic Ambrosius. Vnde semper laudatum fuit 1. Iouiniani Imperatoris rescriptum, & à Iustiniano Imperatore in Codicem relatum, 2. quod sic habet: Si quis non dicam rapere, sed attentare tantum iungendi causa matrimonij sacratissimas virgines ausus fuerit, capitali pœna feriatur.

Iam 3. de Monachis, & 4. sacris ordinibus initiatis eadem ratio, idem iudicium est prorsus; damnationem enim habent, si laxatis libidini habenis, primam fidem Deo & Ecclesiæ datam fefellerint, seu, vt Apostolus 5. loquitur, irritam fecerint. Qui vltrò se abdicarunt coniugio, dum seruandum perpetuo cælibatum, aut voto expressè nuncupato firmarunt, aut sacrorum Ordinum, susceptione saltem tacite 6. comprobarunt, atque testati sunt.

Audiant igitur verbum Dei: 7. Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere. Quod

1. Soz. lib. 6. hist. cap. 3. & Niceph. lib. 10. cap 39. 2. L. Si quis C. de sacr. Episc. & Cle. 3. Basil. q. 14. diff. expl. Itē serm. 4. exercitamentorū pietatis. Cōstitutionum exercitatoriarum cap. 21. epist. 183. & 184. Chrys. epi. 6. ad Theolorū lapsū Leo ep. 92. cap. 31. Aug. in Psalm. 75. & serm. 1. de communi vita Cler. Chal. Synod. c 16. 4. Epiph. hæresi. 50. & in comp. doct. Her. 1. contra Leuia. & aduersus Vigilantium. Aug. 2. de adult. coniug. c. 20. Greg li. 3. p. 34. Leo ep. 92. ad Rusticum, 3. Bern. serm. 65. in Can. Trid. sess. 24. an. 9. 5. 1. Tim. 5. b. 6. 6. decret tit. 15. 7. Eccl. 5. a. ibid. & Deut. 23. d.

Quodcunque voueris redde. *Tum alibi* 2. Vouete & reddite Domino Deo vestro. Quin & Christus ipse docet: 3. Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno Dei.

2. Psal. 75.
3. Luc. 9. g

V.

Cogit igitur ad Cœlibatum quosdam Ecclesia?

NON cogit sanè pia prouidaq; mater, quæ legem cœlibatus nemini imponit; ab ijs verò qui legem eam, vti dictum est, vltro receperunt, exigit, 4. ne soluant religionem, neque conuentionem quā cum Christo & eius Ecclesia sanctè inierunt, violent atq; rescindant.

Meritò igitur vrgentur illi stare promissis, & seruare quod semel firmiter amplexi sunt, consilium Euangelicum: de quo Paulus: 5 Et qui matrimonio iungit: virginem suam: benefacit (*quamdiu scilicet voto cœlibatus 6. astricta non est*) & qui non iungit, melius facit: 7. *Et rursus* Bonum est homini mulierem non tangere. *Quocirca laudantur a 8. Christo & in Ecclesia semper apprimè laudati fuerunt Eunu-*

4. Bel. la li. 3 d.. i bern. & vosis [illegible] c. 9 & in Lac. c. 1 Hier. [illegible] 1. ad Titum & apol. pro lib. Iouin. Orig. homil. 23 in Num. Amb. epist. 82. & 1. offic cap. 5. 1 Bus. 1 d n[illegible]. cu ing cap. 9. Vide Can. dist. 28.
5. 1. Cor. 7. g
6. Theop. ibid. Hieron. lib. 1. contra Iouinianum. Gregor. in cap. 15. lib. 1. Regum. Epiphan. hæres. 1.
7. ibidem a. 8. Matth. 10. D

2. Eunuchi Euangelici; siue vti Tertullianus 3. vocat, spadones voluntarij, qui seipsos propter Dei regnum castrauerunt, vt sint sancti 4. & corpore & spiritu, Deo in carne sine carne militantes.

2. Eus. 36. & ibid. Hieron. Basil. lib. de virg. Aug. de sacra virg. ca. 24. & 25

3. Lib. 1. ad vxorem.

Vbi duplex error nobis est valdè cauendus: alter eorum, qui cum Iouiniano matrimonium sic extollunt, vt aut 5. aquent 6. aut anteponant hunc statum cælibatui seu virginitati, cum Paulus 7. quidem & Patres omnes apertè reclament: alter eorum qui fingunt continentiam & cælibatum ab hominibus Christianis vix ve sepraestari, ideoque nulli eum facilè suscipiendum, aut sanctè promittendum esse contendunt. Nec intelligunt isti, Euangelicæ gratiæ libertatem, qua tantis ac tanta per Christum tot seculis data est, & quotidie datur credentibus, 8. petentibus, quærentibus, pulsantibus, vt hi iugum Domini suaue & continentiæ viam non minus sibi commodam quam salutarem experiantur. Inter quos erat & Paulus palam affirmans, Fidelis Deus est qui nō patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione prouentum. Quamobrem Augustinus 1. vbi locum illum voue- te & reddite Domino Deo vestro explicat,

4. 1. Cor. 7. g

5. Hieron. in Iouinianum. Aug. hæresi 82.

6. Trid. sess. 24. can. 12.

7. 1. Cor. 7. g

8. Aug. 6. & 8. confess. ca. 2. Orig. Hieron. Chry. in Matth. 5. 19.

1. Cor. 10. c.

1. August. in Psal. 75.

ita scriptum reliquit; Non sitis pigri ad vovendum. Non enim viribus vestris implebitis. Deficietis, si de vobis praesumitis. Si autem de illo cui vouetis, vouete, securi reddetis. Et idem alibi: 2. Felix necessitas quae ad meliora compellit. 2.epist.45.

VI.

Quae est summaria doctrina superiorum?

QVae pro instituta dicta sunt hactenus breuitate, eò sunt demum referenda, vt habeant simplices assertionem Catholicam de septem Ecclesiae Sacramentis. Quae duplicis quidem esse generis inueniuntur, 3. Alia enim, vt priora quinque, singularem vniuscuiusque fidelis salutem promouent: alia verò duo videlicet posteriora, multiplicando Dei populo & Ecclesiae propaganda deseruiunt. Vtrumque autem illud ex diuina nihilominus necessaria institutione efficiunt. 3.Con.Flor.

Enimuerò Baptismus 4. ad spiritualem vitam, quae in Christo est, regenerat. Confirmatio 5 vires porrò ac robur addit regenerato. Eucharistia 1 cibus, potus ac viaticum est peregrinanti. Poenitentia 2 praesens aduersus omnes animi morbos phar- 4.Ioan.3.b Tit.3.b 5.Actor.8.b 1.Ioan.6.f 2.Ioan.20.f Ezech.48.g

maticum, lapsum hominem erigit, curatq;
vulneratum. Succedit extrema, 3 Unctio,
3.Iacob.5.d quæ in postrema cum morte lucta munit
atq; consolatur emigrantem. Ordo deinde
4 Tit.1.b 1.Cor.4.a 4. ministros præbet Ecclesiæ, qui sacris præ-
sint ac superiora omnia ritè procurent, di-
spensent, conseruent & applicent. Denique
5.Eph.5.f.g 1.Cor.7.2 Matrimonium, 5. Christianam gentem
propagat, & humanæ prouidet inconti-
nentiæ.

Vbi etiam istud discrimen retinendum
est, quod Baptismus, Confirmatio & Ordo
semel collata nunquam 6. iterentur. Ba-
6.Conc.Flo. Trid.sess.7. cap.3. de Sacram. Aug.2. con. epistol. Parm. c.13. ptismus item necessario suscipitur 7. ab
omnibus, Eucharistia 8. à ratione vtenti-
bus: & à relapsis 9. Pœnitentia: At est ar-
bitrarium vti reliquis, modò nullum con-
temnat aut negligat in tempore.

7.Ioan.3.b Hæc sunt igitur antidota, diuinaq; re-
9.Apoc.2.b media quæ misericordia plenus ille 10. Sa-
10.Luc.10.f maritanus instituit, & Ecclesiæ præpositis
1.Cor.4.a Ioan.10.c dispensanda concredidit, nimirum ad pro-
be curandos ægros, id est, peccatores omnes
in Ecclesia, quoad illi, si velint, veram per-
fectamq; sanitatem adipiscantur. Quæ
quidem remedia ritè cognoscere, salubriter
accipere, atq; fideliter etiam alijs applicare,
non artis profectò humanæ, sed Christianæ
est

ſt ſapientia. De qua cum ſatis dictum ſit attenus, quemadmodum præſentis inſtituti ratio tulit, reliquum eſt vt Chriſto luce ad alteram huius operis partem, quæ Chriſtianam iuſtitiam continet, porrò tranſeamus.

Eccleſiaſtici IV.

SAPIENTIA filijs ſuis vitam inſpirat, & ſuſcipit inquirentes ſe: & præibit in via IVSTITIAE; & qui illam diligit, diligit vitam.

DE IVSTITIA CHRISTIANA.

I.

Quænam pertinent ad Iuſtitiam Chriſtianam?

SVmmatim, duo, quæ his verbis continentur: 1. Declina à malo, & fac bonum; *ſicut Eſaias docet*, 2 Quieſcite agere peruerſe, & diſcite benefacere. *Hoc eſt, quod Paulus 3 monet, veterem cum actibus ſuis exuendum, & nouum hominem in iuſtitia & ſanctitate veritatis induendum eſſe. Prius eſt in cognoſcendis fugiendiſque peccatis poſitum, quoniam ea ipſa maxima ſunt mala mortalibus; poſterius*

Chryſ. in Pſ. 5. Proſp. ſent. 98 ex Aug. in Pſa. 37. c. Pſal. 33 c. 2. Eſa. 1 c. 3 Col. 3 b Ep. Eſ. 4. c.

verò in bonis expetendis atque conficiendis versatur.

Vt autem iustitia hoc officium utrumque 4 praestemus, Dei gratia per Iesum Christum nobis parta & promissa semperque necessaria est, 5. ea verò praeeunte atque cooperante, efficitur, id in nobis, quod Ioannes affirmat: 6 Qui facit iustitiam, iustus est, sicut & ille (Deus) iustus est. Addit porrò; Qui facit peccatum ex Diabolo est.

4. Bern. ser. 1 de Pentecoste.
5. August. de gratia & lib. arbit. cap. 15. & 18. Hieron. 2. in Iouin.
6. 1. Ioan. 3. b

II.

Quid est peccatum?

Avgustino 1. teste, Peccatum voluntas est retinendi vel consequendi quod iustitia vetat, & vnde liberum est abstinere, Et alibi docet, 2. Peccatum esse dictum, vel factum vel concupitum contra legem Dei. Ambrosius verò; 3. Quid est peccatum inquit, nisi legis diuinae praeuaricatio, & caelestium inobedientia praeceptorum?

1. Lib. 1. Retract. cap. 15.
2. Libro. 22. contra Faustum cap. 27.
3. Lib. de paradiso cap. 8

III.

Quotuplex verò peccatum est?

Triplex; Originale, Mortale ac Veniale. Primum Originale vocamus, quod à primo humani generis parente Adam transfusum, nobisque in ipsa conceptione contractum, per Baptismum in Christo tollitur. De quo Paulus in hunc modum:

Pec

[illegible] per vnum hominem, *inquit*, peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransijt, in quo omnes peccauerunt. 4. Rom. 5.
Et rursus ad baptizatos loquens, vt vim Christiani baptismi ad hoc quoque peccatum expiandum porrigi ostenderet, apertè testatur: 5. Abluti estis, sanctificati estis, iustificati estis, in nomine Domini nostri Iesu Christi, & in Spiritu Dei nostri. 5.1.Cor. 6.e

Mortale verò, est peccatum (vt vocant) actuale, quod vitam spiritualem eripit, ac mortem adfert animæ peccantis: quæ mors & à Deo Deiq; regno separat, & supplicio æterno dignum facit. Vnde scriptum est: 1. Stipendia peccati mors. 2. Iniustitia mortis est acquisitio. Impij autem manibus, & verbis accersierunt illam. 1.Rom. 6.d 2.S. p. 1.d

Demum veniale peccatum est actuale quidem, sed quod Dei inimicum hominem non efficit, cuiusque à Deo venia fidelibus facilè impetratur. De hoc Ioannes dixit: 3. Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. *Nam & Iacobus apertè fatetur*. 4. In multis offendimus omnes, *Et si Sapienti credimus* 5. Septies cadit iustus in die & resurgit. 3.1.Ioan. 1.d 4.Iacob. 3.a 5. Pr . 24 b Ec.les. 7.c

non discedere: quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo recōciliari. Et vir vxorem non dimittat. *Ac postea subijcit*: Mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius viuit.

Etsi igitur nulla etiam speretur 2. *proles, & qualibet vita incommoda durissimique casus accedant; tamen contractum semel matrimonium valet, adeoq; ratum & firmum est, si praesertim sit consummatum, vt vtiq; indissolubile in omni vita perseueret. Vnde non potest alter coniugum ab altero in vniuersum diuertere, nisi fortè priusquam inter coniuges carnale commercium intercesserit, religiosa* 3. *vita institutum usurpetur. Vbi verò causa quadam offerunt sese ob quas aliquando coniuges separentur, non idcirco vinculum soluitur* 4. *sed thori & cohabitationis cōmunitas, qua antea fuit, impeditur.*

Cuius rei causam in Christo ipso statuemus, qui summa, perpetua & inseparabili prorsus vnione 5. *Ecclesiam, sponsam illam vnicam, semperq; charissimam, sibi adiunxit atque copulauit. Neq; solum haec ipsa, quae inter virum & vxorem est coniunctio, vinculi coniugalis habet firmitatem, verùm etiam omnem inde Polygamiam,*

Ibidem b.

2. Aug. li. de bono coniug. cap. 7. 15. 18. 24. Hieron. in epist. 22. Fabiolae.

3. Decret. lib. 3. tit. 32. c. 1. Trident. sess. 24. can. 6.

4. Con. Flor. Trident. sess. 24. can. 7. & 8.

5. Eph. 5. f g Cant. 5. a b c

niam, *t. ne videlicet viro plures nubant, aut vna pluribus detur maritis, penitus excludit. Quare Christus, vt Matrimoniū & certius confirmaret, & ad propriorē primæuumq; illum statum reuocaret, significanter dixit*: Erunt duo in carne vna. *Et rursum*: Iam non sunt duo, sed vna caro.

1. Isidor. lib. 2. de offi. Eccles. cap. 19. Trident. sess. 24. can.

Gen. 2. d Matth. 19. a Marc. 10. b

IV.

Estne permissum omnibus Matrimonium?

M*Inimè. Tradiderunt enim sancti Apostoli, vt Epiphanius inquit, peccatum esse post decretam votoque firmatam virginitatem ad nuptias conuerti. Idq; tale ac tantum esse peccatum asserit Hieronymus, 3. vt dicat, Virgines quæ post consecrationem nupserint, non tam adulteras, quàm incestas esse. Et Augustinus 4. ait Virgo, quæ si nuberet, non peccaret, sanctimonialis si nupserit; Christi adultera reputabitur. Respexit enim retro de loco, quo accesserat.*

Proinde quod Apostolus habet, 6. Melius est nubere quàm vri, *prout Ambrosius disertè pronuntiat, ad non pollicitam, ad nondum velatam pertinet. Cæterùm*

2. Epiph. hæresi 61. cōtra Apostolos. 3. Hier. cōtra Iouin. Basil. de virginitate epist. 183. 4. in Psa. 85. Vide eundē in Ps. 1. 75. & de bono viduit. c. 8. 6. & 11. Oecum. in 1. Corinth. 7. Cypr. li. 1. epist. 11. 5. 1. Cor. 7. b 6. Libro ad virginem lapsam. cap. 5 Hier. l. b. 1. in Iouin, Aug. lib. 1. de adult. coniug. c. 15. & c. 8. de bono viduitat. Oecum. in 1. Cor. 7. Isidor. lib. 3. de offic. Eccles. cap. 17.

quæ se spopondit Deo, & sanctum velamen accepit, iam nupsit, iam immortali nupta est viro: & si iam voluerit nubere communi lege coniugij, adulterium perpetrat, ancilla mortis efficitur. Sic Ambrosius. Vnde semper laudatum fuit 1. Iouiniani Imperatoris rescriptum, & à Iustiniano Imperatore in Codicem relatum, 2. quod sic habet: Si quis non dicam rapere, sed attentare tantum iungendi causa matrimonij sacratissimas virgines ausus fuerit, capitali pœna feriatur.

Iam 3. de Monachis, & 4. sacris ordinibus initiatis eadem ratio, idem iudicium est prorsus; damnationem enim habent, si laxatis libidini habenis, primam fidem Deo & Ecclesiæ datam fefellerint, seu, vt Apostolus 5. loquitur, irritam fecerint. Qui vltrò se abdicarunt coniugio, dum seruandum perpetuo cœlibatum, aut voto expressè nuncupato firmarunt, aut sacrorum Ordinum, susceptione saltem tacitè 6. comprobarunt, atque testati sunt.

Audiant igitur verbum Dei: 7. Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere. E[t]

Quod

1. Soz. lib. 6. hist. cap. 3. & Niceph. lib. 10. cap. 39. 2. L. Si quis C. de sanct. Episc. & Cle. 3. Basil. q. 14. diff. expl. Itē serm. 4. exercitamentorū pietatis. Cōstitutionum exercitatoriarum cap. 11. epist. 183. & 184. Chrys. epi. 6. ad Theodorū lapsū Leo ep. 92. cap. 31. Aug. in Psalm. 75. & serm. 1. de communi vita Cler. Chal. Synod. c. 16. 4. Epiph. hæresi. 50. & in comp. doct. Hier. 1. contra Iouin. & aduersus Vigilantium. Aug. 2. de adult. coniug. c. 20. Gre li. 3. ep. 34. Leo ep. 92. ad Rusticum, 3. Bern. serm. 65. in Can. Trid. sess. 24. can. 9. 5. 1. Tim. 5. b. 6. 6. decret. tit. 15. 7. Eccl. 3. a. ibid. & Deut. 23. d

Quodcunque voueris redde. *Tum alibi* 2. Vouete & reddite Domino Deo vestro. Quin & Christus ipse docet: 3. Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno Dei.

2. Psal. 75.
3. Luc. 9. g

V.

Cogit igitur ad Cœlibatum quosdam Ecclesia?

NON *cogit sanè pia prouidaq; mater, quæ legem cœlibatus nemini imponit; ab ijs verò qui legem eam, vti dictum est, vltrò receperunt, exigit, 4. ne soluant religionem, neque conuentionem quã cum Christo & eius Ecclesia sanctè inierunt, violent atq; rescindant.*

Meritò igitur vrgentur illi stare promissis, & seruare quod semel firmiter amplexi sunt, consilium Euangelicum: de quo Paulus: 5 Et qui matrimonio iungit: virginem suam: benefacit (*quamdiu scilicet voto cœlibatus 6. astricta non est*) & qui non iungit, melius facit: 7. *Et rursum* Bonum est homini mulierem non tangere. *Quocirca laudantur a 8. Christo & in Ecclesia semper apprimè laudati fuerunt*

4. Beda li. 3 d. t. bern. & vasis in c. 9 & in Luc. c. 1 Hier. in ep. 1. ad Titum & apol. pro lib. Iouin. Orig. homil. 23 in Num. Amb. epist. 82. & in offic cap. 5. & Bus. in d. nō. eu ing c. p. 9. Vide Can. dist. 28.
5. 1. Cor. 7. g
6. Theop. ibid. Hieron. lib. 1. contra Iouinianum. Gregor. in cap. 15. lib. 1. Regum. Epiphan. hæresi. 61.
7. Ibidem a. 8. Math. 10. b

 Eunu

2.Eutuchi Euangelici; siue vt Tertullianus 3. vocat, spadones voluntarij, qui seipsos propter Dei regnum castrauerunt, vt sint sancti 4. & corpore & spiritu, Deo in carne sine carne militantes.

Vbi duplex error nobis est valdè cauendus; alter eorum, qui cum Iouiniano matrimonium sic extollunt, vt aut 5. aequent, 6. aut anteponant hunc statum caelibatui seu virginitati, cum Paulus 7. quidem & Patres omnes apertè reclament: alter eorũ qui fingunt continentiam & caelibatum ab hominibus Christianis vix posse praestari, ideoque nulli eum facilè suscipiendum, aut sanctè promittendum esse contendunt. Nec intelligunt isti, Euangelica gratia libertatem, quae tanta ac tanta per Christum tot seculis data est, & quotidie datur credentibus, 8. petentibus, quaerentibus, pulsantibus, vt hi iugum Domini suaue & continentia viam non minus sibi commodam quam salutarem experiantur. Inter quos erat & Paulus palam affirmans. Fidelis Deus est qui nõ patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione prouentum. Quamobrem Augustinus 1. vbi locum illum Vouete & reddite Domino Deo vestro explicat,

2.Eph.36.& ibid. Hieron. Basil. lib. de virg. Aug. de sancta virg. ca.24. & 25.
3.Lib.1. ad vxorem.
4.1.Cor.7.b.
5.Hieron. in Iouinianum. Aug. haeres. 82.
6. Trid. sess. 24. can. 10.
7.1.Cor.7.b.
8.Aug.6.& 8.confess. ca. 2. Orig. Hieron. Chry. in Matth.5.19.
1.Cor.10.c.
1.August. in Psal.75.

ita scriptum reliquit; Non sitis pigri ad Veniendum. Non enim Viribus Vestris implebitis. Deficietis, si de Vobis prasumitis. Si autem de illo cui Vouetis, Vouete, securi reddetis. Et idem alibi 2. Felix necessitas quæ ad meliora compellit. 2.epist. 45.

VI.
Quæ est summaria doctrina superiorum?

QUæ pro instituta dicta sunt hactenus breuiter, eò sunt demum referenda, Vt habeant simplices assertionem Catholicam de septem Ecclesiæ Sacramentis. Quæ duplicis quidem esse generis inueniuntur, 3. Alia enim, Vt priora quinque, singularem Vniuscuiusque fidelis salutem promouent: alia Verò duo Videlicet posteriora, multiplicando Dei populo & Ecclesia propaganda deseruiunt. Vtrumque autem illud ex diuina, nobisque necessaria institutione efficiunt. 3.Conc.Flor.

Enimuerò Baptismus 4. ad spiritualem Vitam, quia in Christo est, regenerat. Confirmatio 5 res porrò ac robur addit regenerato. Eucharistia 1. cibus, potus ac Viaticum est peregrinanti. Pœnitentia 2. præsens aduersus omnes animi morbos phar- 4.Ioan. 3.b Tit.3.b 5.Actor. 8.b 1.Ioan.6.f 2.Ioan.20.f Ezech.48.g

macum, lapsum hominem erigit, curatq; vulneratum. Succedit extrema, 3. Vnctio, quæ in postrema cum morte lucta munit atq; consolatur emigrantem. Ordo deinde 4. ministros præbet Ecclesiæ, qui sacris præsint ac superiora omnia rite procurent, dispensent, conseruent & applicent. Denique Matrimonium, 5. Christianam gentem propagat, & humanæ prouidet incontinentiæ.

3. Iacob. 5. d

4 Tit. 1. b
1. Cor. 4. a

5. Eph. 5. f. g
1. Cor. 7. 2

Vbi etiam istud discrimen retinendum est, quod Baptismus, Confirmatio & Ordo semel collata nunquam 6. iterentur. Baptismus item necessario suscipitur 7. ab omnibus, Eucharistia 8. a ratione vtentibus: & a relapsis 9. Pœnitentia. At est arbitrarium vti reliquis, modo nullum contemnas aut neglegas in tempore.

6. Conc. Flo. Trid. sess. 7. cap. 9. de Sacram. Aug. 2. cont. epistol. Parm. c. 13.
7. Ioan. 3. b
9. Apoc. 2. b
10. Luc. 10. f
1. Cor. 4. a
Ioan. 10. c

Hæc sunt igitur antidota, diuinaq; remedia quæ misericordia plenus ille 10. Samaritanus instituit, & Ecclesiæ præpositis dispensanda concredidit, nimirum ad probe curandos ægros, id est, peccatores omnes in Ecclesia, quoad illi, si velint, veram perfectamq; sanitatem adipiscantur. Quæ quidem remedia rite cognoscere, salubriter accipere, atq; fideliter etiam alijs applicare, non artis profecto humanæ, sed Christianæ

est

ſt ſapientia. De qua cum ſatis dictum ſit inſtituto quemadmodum præſentis inſtituti ratio tulit, reliquum eſt Vt Chriſto luce ad alteram huius operis partem, quæ Chriſtianam iuſtitiam continet, porrò tranſeamus.

Eccleſiaſtici IV.

SAPIENTIA filijs ſuis vitam inſpirat, & ſuſcipit inquirentes ſe: & præibit in via IVSTITIAE; & qui illam diligit, diligit vitam.

DE IVSTITIA CHRISTIANA.

I.

Quænam pertinent ad Iuſtitiam Chriſtianam?

SVmmatim duo, quæ his Verbis continentur: 1. Declina à malo, & fac bonum; *ſicut Eſaias docet*, 2. Quieſcite agere peruerſe, & diſcite benefacere. *Hoc eſt, quod Paulus* 3. *monet, Veterem cum actibus ſuis exuendum, & nouum hominem in iuſtitia & ſanctitate Veritatis induendum eſſe. Prius eſt in cognoſcendis fugiendisque peccatis poſitum, quoniam ea ipſa maxima ſunt mala mortalibus; poſterius*

Chryſ. in Pſ. 5. Proſp. ſent. 98 ex Aug. in Pſa. 37. c Pſal. 33 c. 2. Eſa. 1 c. 3. Col. 3 b. Ephe. 4. c.

in prole est, nec tantũ pudicitia cuius vinculum est fides, verum etiam quoddam Sacramentum nuptiarum commendatur fidelibus coniugatis. Unde dicit Apostolus: 1. Viri diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam. *Et 2. rursus: In nuptijs plus valet sanctitas Sacramenti quam fœcunditas ventris.* 1. Ephes. 5. f 2. Aug. libro de bono coniugali c. 18.

III.

An dirimi vnquam potest Matrimonium?

M*atrimonium dirimi non posse, sed illius nexum indissolubilem esse, primi hominis verba illa demonstrant,* 3 Relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. *Quam rem Christus 4 quoque confirmauit, cum Adæ verba veluti diuina repeteret, illud etiam adiungens:* Quos Deus coniunxit, homo non separet. *Atque alibi docet: 5.* Omnis qui dimiserit vxorem suam, & alteram ducit, mœchatur: & qui dimissam à viro ducit, mœchatur. *Hanc porrò Dei legem & inuiolabilem ordinationem de perpetua coniugalis nexus firmitate Paulus 6. illustrans:* His, *ait,* qui matrimonio iuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, vxorem à viro 3. Gen. 2. d 4. Matt. 19. a Marc. 10. b Orig. homil. 7. in Matth. 5. Luc. 16. d Marc. 10. b Rom. 7. a Can. Apost. 48. 6. 1. Cor. 7. b Aug. de adul. coniug. lib. 2. ca. 5. Concil. Mileu. c. 17.

niam, t. ne videlicet viro plures nubant, aut vna pluribus detur maritis, penitus excludit. Quare Christus, vt Matrimoniū & certius confirmaret, & ad propriorē primæuumq; illum statum reuocaret, significanter dixit: Erunt duo in carne vna. Et rursum: Iam non sunt duo, sed vna caro.

1. Isidor. lib. 2. de offi. Eccles. cap. 19. Trident. sess. 24. can.

Gen. 2. d Matth. 19. a Marc. 10. b

IV.

Estne permissum omnibus Matrimonium?

Minimè. Tradiderunt enim sancti Apostoli, vt Epiphanius inquit, peccatum esse post decretam votoque firmatam virginitatem ad nuptias conuerti. Idq; tale ac tantum esse peccatum asserit Hieronymus, 3. vt dicat, Virgines quæ post consecrationem nupserint, non tam adulteras, quā incestas esse. Et Augustinus 4. ait Virgo, quæ si nuberet, non peccaret, sanctimonialis si nupserit; Christi adultera reputabitur. Respexit enim retro de loco, quo accesserat.

Proinde quod Apostolus habet, 5. Melius est nubere quàm vri, prout ambrosius disertè pronuntiat, ad non pollicitam, id nondum velatam pertinet. Cæterùm

2. Epiph. hæresi 61. cōtra Apostolos. 3. Hier. cōtra Iouin. Basil. de virginitate epist. 185. 4. in Psa. 85. Vide eundē in Psal. 75. & de bono viduit. c. 8. 6. & 11. Oecum. in 1. Corinth. 7 Cypr. li. 1. epist. 11. 5. 1. Cor. 7. b 6. Libro ad virginem lapsam. cap. 5 Hier. l. b. 1. in Iouin. Aug. b, 1. de adult. coniug c. 15. &c 8. de bono viduitati. Oecum in 1. Cor. 7. Isidor. lib. 3. de offic. Eccles. cap. 17.

quæ se spopondit Deo, & sanctum velamen accepit, iam nupsit, iam immortali nupta est viro: & si iam voluerit nubere communi lege coniugij, adulterium perpetrat, ancilla mortis efficitur. Sic Ambrosius. Vnde semper laudatum fuit 1. Iouiniani Imperatoris rescriptum, & à Iustiniano Imperatore in Codicem relatum, 2. quod sic habet: Si quis non dicam rapere, sed attentare tantum iungendi causa matrimonij sacratissimas virgines ausus fuerit, capitali pœna feriatur.

Iam 3. de Monachis, & 4. sacris ordinibus initiatis eadem ratio, idem iudicium est prorsus; damnationem enim habent, si laxatis libidini habenis, primam fidem Deo & Ecclesiæ datam fefellerint, seu, vt Apostolus 5. loquitur, irritam fecerint. Qui vltrò se abdicarunt coniugio, dum seruandum perpetuo cœlibatum, aut voto expressè nuncupato firmarunt, aut sacrorum Ordinum, susceptione saltem tacitè 6. comprobarunt, atque testati sunt.

Audiant igitur verbum Dei: 7. Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere. Quod

1. Soz. lib. 6. hist. cap. 3. & Niceph. lib. 10. cap. 39. 2. L. Si quis C. de sacr. Episc. & Cle. 3. Basil. q. 14. diff. expl. Itē serm. 4. exercitamentorū pietatis. Cōstitutionum exercitatoriarum cap. 21. epist. 183. & 184. Chrys. epi. 6. ad Theolorū lapsū Leo ep. 92. cap. 31. Aug. in Psalm. 75. & serm. 1. de communi vita Cler. Chal. Synod. c. 16. 4. Epiph. hæresi. 50. & in comp. doct. Hier. 1. contra Iouia. & aduersus Vigilantium. Aug. 2. de adult. coniug. c. 20. Gre li. 3. ep. 34. Leo ep. 92. ad Rusticum, 3. Bern. serm. 65. in Can. Trid. sess. 24. an. 9. 5. 1. Tim. 5. b. 6. 6. decret. tit. 15. 7. Eccl. 5. a. ibid. & Deut. 23.

Quodcunque voueris redde. *Tum alibi* 2. Vouete & reddite Domino Deo vestro. Quin & Christus ipse docet: 3. Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno Dei.

2. Psal. 75.
3. Luc. 9. g

V.

Cogit igitur ad Cœlibatum quosdam Ecclesia?

NON *cogit sanè pia prouidaq; mater, quæ legem cœlibatus nemini imponit: ab iis verò qui legem eam, vti dictum est, vltrò receperunt, exigit, 4. ne soluant religionem, neque conuentionem quam cum Christo & eius Ecclesia sanctè inierunt, violent atq; rescindant.*

Meritò igitur vrgentur illi stare promissis, & seruare quod semel firmiter amplexi sunt, consilium Euangelicum: de quo Paulus: 5 Et qui matrimonio iungit: virginem suam: benefacit (*quamdiu scilicet voto cœlibatus 6. astricta non est*) & qui non iungit, melius facit: 7. *Et rursum* Bonum est homini mulierem non tangere. *Quocirca laudantur a 8. Christo & in Ecclesia semper apprimè laudati fuerunt*

4. Bel. [illegible] d. [illegible] bern. & v[illegible]is [illegible] c. 9 & [illegible] Luc. c. 1 Hier. [illegible] ad Titum & apol. pro lib. Iouin. Orig. homil. 23 in Num. Ambr. epist. 82. & [illegible] offic. cap. 5. a Eus. [illegible] nō. [illegible] cap. 9. Vide Can. dist. 28.
5. 1. Cor. 7. g
6. Theop. ibid. Hieron. lib. 1. contra

[illegible] Iouinian. Gregor. in cap. 15. lib. 1. Regum. Epiphan. hæresi. [illegible]
7. ibidem a. 8. Matth. 10. b

ita scriptum reliquit; Non sitis pigri ad venendum, Non enim viribus vestris implebitis. Deficietis, si de vobis præsumitis, Si autem de illo cui vouetis, vouete, securi reddetis. Et idem alibi: 2. Felix necessitas quæ ad meliora compellit. 2. epist. 45.

VI.
Quæ est summaria doctrina superiorum?

QVæ pro instituta dicta sunt hactenus breuitate, eò sunt demum referenda, vt habeant simplices assertionem Catholicam de septem Ecclesiæ Sacramentis. Quæ duplicis quidem esse generis inueniuntur, 3. alia enim, vt priora quinque, singularem vniuscuiusque fidelis salutem promouent: alia verò duo videlicet posteriora, multiplicando Dei populo & Ecclesiæ propaganda deseruiunt. Vtrumque autem illud ex diuina, nobisque necessaria institutione efficiunt. 3. Con. Flor.

Enimuerò Baptismus 4. ad spiritualem vitam, quæ in Christo est, regenerat. Confirmatio 5 vires porrò ac robur addit regenerato. Eucharistia 1. cibus, potus ac viaticum est peregrinanti. Pœnitentia 2. præsens aduersus omnes animi morbos phar- 4. Ioan. 3. b Tit. 3. b 5. Actor. 8. b 1. Ioan. 6. f 2. Ioan. 20. f Ezech. 4 8. g

macum, lapsum hominem erigit, curatq; vulneratum. Succedit extrema, 3. Unctio,
3.Iacob.5.d *quæ in postrema cum morte lucta munit atq; consolatur emigrantem. Ordo deinde*
4 Tit.1.b
1.Cor.4.a *4. ministros præbet Ecclesiæ, qui sacris præsint ac super ista omnia ritè procurent, dispensent, conseruent & applicent. Denique*
5.Eph.5.f.g
1.Cor.7.2 *Matrimonium, 5. Christianam gentem propagat, & humanæ prouidet incontinentiæ.*

Vbi etiam istud discrimen retinendum est, quod Baptismus, Confirmatio & Ordo semel collata nunquam 6. iterentur. Baptismus item necessario suscipitur 7. ab
6.Conc.Flo. *omnibus, Eucharistia 8. a ratione vtentibus:*
Trid.sess.7. *& à relapsis 9. Pœnitentia. At est ar-*
cap.9. de Sacram. Aug.2. *bitrarium vti reliquis, modo nullum con-*
con.epistol. Parm. c.13. *temnas aut negligas in tempore.*
7.Ioan.3.b *Hæc sunt igitur antidota, diuinaq; re-*
9. Apoc.2.b *media quæ misericordia plenus ille 10. Sa-*
10.Luc.10.f
1.Cor.4.a *maritanus instituit, & Ecclesiæ præpositis*
Ioan.10.c *dispensanda concredidit, nimirum ad probe curandos ægros, id est, peccatores omnes in Ecclesia, quoad illi, si velint, veram perfectamq; sanitatem adipiscantur. Quæ quidem remedia ritè cognoscere, salubriter accipere, atq; fideliter etiam alijs applicare, non artis profectò humanæ, sed Christianæ*

est

ri sapientia. De qua cum satis dictum sit hactenus, quemadmodum præsentis instituti ratio tulit, reliquum est ut Christo duce ad alteram huius operis partem, quæ Christianam iustitiam continet, porrò transeamus.

Ecclesiastici IV.

SAPIENTIA filijs suis vitam inspirat, & suscipit inquirentes se: & præibit in via IVSTITIAE; & qui illam diligit, diligit vitam.

DE IVSTITIA CHRISTIANA.

I.

Quænam pertinent ad Iustitiam Christianam?

S*Ummatim duo, quæ his verbis continentur;* 1. Declina à malo, & fac bonum; *sicut Esaias docet,* 2. Quiescite agere peruerse, & discite benefacere. *Hoc est, quod Paulus* 3. *monet, veterem cum actibus suis exuendum, & nouum hominem in iustitia & sanctitate veritatis induendum esse. Prius est in cognoscendis fugiendisque peccatis positum, quoniam ea ipsa maxima sunt mala mortalibus; posterius*

Chryf. in Ps. 5. Prosp. sent. 98 ex Aug. 1 Psa. 37. c Psal. 33 c 2. Esa. 1 c 3 Col. 3 b Ephes. 4. c

4. per vnum hominem, *inquit*, peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransijt, in quo omnes peccauerunt. *Et rursus ad baptizatos loquens, ut vim Christiani baptismi ad hoc quoque peccatum expiandum porrigi ostenderet, apertè testatur*: 5. Abluti estis, sanctificati estis, iustificati estis, in nomine Domini nostri Iesu Christi, & in Spiritu Dei nostri. 4. Rom. 5. 5. 1. Cor. 6. e

Mortale verò, est peccatum (vt vocant) actuale, quod vitam spiritualem eripit, ac mortem adfert animæ peccantis: quæ mors & à Deo Deiq; regno separat, & supplicio æterno dignum facit. Vnde scriptum est: 1. Stipendia peccati mors. 2. Iniustitia mortis est acquisitio. Impij autem manibus, & verbis accersierunt illam. 1. Rom. 6. d 2. S. p. 1. d

Demum veniale peccatum est actuale quidem, sed quod Dei inimicum hominem non efficit, cuiusque à Deo venia à fidelibus facilè impetratur. De hoc Ioannes dixit: 3. Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. *Nam & Iacobus apertè fatetur.* In multis offendimus omnes, *Et si Sapienti credimus* 5. Septies cadit iustus in die & resurgit. 3. 1. Ioan. 1. d 4. Iacob. 3. a 5. Pr. 24. b Eccles. 7. c

Iam verò peccatum vnum altero esse grauius constat, & quidem grauiori pœnam maiorem deberi, non solum humanæ, sed etiam diuinæ est iustitiæ cõsentaneum. Proinde Christus inter culpam pœnamq; scienter ac ignoranter peccantis ita distinxit; 6. Ille seruus, *inquit*, qui cognouit voluntatem Domini sui, & non se præparauit, & non fecit secundum voluntatem eius, plagis vapulabit multis: qui autem non cognouit & fecit digna plagis, vapulabit paucis. *Alibi verò idem de peccato iræ eiusq; gradibus loquens, hanc tulit sententiam;* 1. Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio, qui autem dixerit fratri suo Racha, reus erit concilio; qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis. *Vbi per gradus culpæ crescit ordo sententiæ, vt Gregorij 2. verbis vtamur, dum ira sine voce, iudicio; ira in voce Concilio, vbi causa sententia definitur; ira verò in voce atq; sermone, gehennæ ignibus mancipatur.*

6. Lucæ 12. f
1. Matt. 5. c
2. Greg. 21. mor. l. c. p. 5. Chryf. in. 5 cap. Matth.

IV.

Quare peccatum est fugiendum?

PRimum quia Deus nemini mandauit impiè agere, & nemini dedit spatium peccandi, *sed 3. odit omnes qui operantur*

Eccles. 15. d
3. Psal. 5. a

tantur iniquitatem, ut aperte Scriptura testatur. Nec est quicquam Deo magis inuisum ac exosum, qui 4. diligit aliquin omnia, quæ sunt, & præter peccatum nihil odio atque supplicio persequitur, illudque nec in cælo, nec in terra sinit impunitum abire. 4.Sap.1.d

Deinde peccatum, ne parum execrandum videatur, Christo Domino, qui alioquin peccatum non fecit, causam præbuit subeundæ crucis & acerbissimæ mortis perferendæ. Etenim 1. Ipse vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra: posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrorum: 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. *Ac propterea quidem lauit 3. nos à peccatis nostris in sanguine suo, ut quotquot cum ipso per baptismum 4. in mortem consepeliuntur, hi peccatis 5. mortui, iustitiæ viuant, ac in 6. nouitate vitæ per ipsius gratiam ambulent continenter. Cæterum qui post acceptam in Baptismo Christi gratiam, iterum voluntariè peccant, in Christum peccant, Christum persequuntur, Christum denuò crucifigũt, quos Christo iusto iudici pœnas maiores quàm* 1.Esai.53.b 2.1.Ioan.2.a 3.Apoc.1.b 4 Rom.6.a 5.1.Pet.2.d 6.Rom.6.a

sceleratos Ethnicos, dare oportebit. Sic enim
v. Hebr. 11. c *Paulus docet:* 7. Voluntariè peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hostia, terribilis autem quædam exspectatio iudicij. *De quibus & Apostolus Petrus dixit;*
8. 1. Pet. 2. 8. Melius erat illis non cognoscere viam iustitiæ, quàm post agnitionem retrorsum conuerti, ab eo quod illis traditum est sancto mandato. *Quare qui stat, vi-*
1. 1. Cor. 10. c *deat* 1. *ne cadat: nam cadendo posteriora*
2. Tob. 12. c *prioribus deteriora fiunt, Praterea* 2. qui faciunt peccatum, & iniquitatem, hostes sunt animæ suæ, *si Raphaeli credi-*
3. Sap. 16. b *mus.* Nam homo 3. per malitiam occidit
4. Ezec. 18. a animam suam. Anima 4. quæ peccauerit, ipsa morietur. *Nihil autem ea morte infelicius, qua homo à Sanctorum omnium consortio, ab Angelorum & cælitum gaudio, atque ab ipso deniq; summo & æterno bono, in cuius cognitione ac fruitione sanè omnis salus & perfecta hominis beatitudo consistit, in æternum separatur.*

Ad hæc ea peccati natura est atq; malignitas, vt non solum à Deo Deiq; gratia
Ezech. 18, 2. 5 *& gloria homines etiam* 5. *iustos abducat sed præterea summis æternisq; malis cum corporis tum animæ subijcit: nec solùm in hac,*

hac, sed etiam in futura vita infelicissimos reddit, vt in potestatem dæmonum redacti supplicijs grauissimis & malis omnibus perpetuò addicatur, Hinc notanda sunt in Scripturis sacris, quæ passim de reprehensis ac punitis peccatoribus exempla proferun-
tur, vt de 6 Cain, 7. Pharaone, 8. Nabu- 6. Gen. 4. b
chodonosor, 9 Sodomitis, 10. Ægyptijs, 11. 7. Exo. 14. g
Israelitis, & cæteris quorum scelera iustus 8. Dan. 4. f
Deus miris acerrimis modis est persequu- 9. Gen. 19. e
tus. Obseruanda quoq; sententia, quæ pec- Ezech 16. f
catorum pestes fugiendas & execrandas 10. Exo. 8. 9.
docent. Vt 1 Qui facit peccatum, seruus 1. Ioan. 8. d
est peccati. Odio 2 sunt Deo impius & im- 2. Sap. 14. b
pietas eius 3. Miseros facit populos pec- 3. Prou. 14. d
catum Quasi à 4. facie colubri fuge pec- 4. Eccl. 21. a
cata 5 Non Deus volens iniquitatem tu 5. Psal. 5. a
es, neq; habitabit iuxta te malignus, neq;
permanebunt iniusti ante oculos tuos.
Qui 6 in vno peccauerit, multa bona 6. Eccl. 9. d
perdet. 7. Omnibus diebus vitæ tuæ in 7. Tob. 4. a
mente habeto Deum & caue ne aliquando peccato consentias, & prætermittas præcepta Dei nostri. *Hæc eo spectant, vt æquissimum peccatorum vindicem Deum homo cognoscat, cognoscendo timeat, timendo caueat saluti suæ & cauendo pœnas euadat horribiles peccatorũ.* 8. *Multa enim* 8. Psal. 31. a
flagella peccatoris.

Quæ

V.

Quæ via ad peccati foueam ducit?

9. Aug. lib. 1 de serm. Domini in monte cap. 23. & li. 12. de Trinit. c. 21. Item Greg. homil. 26. in euang.

TRibus præcipuè gradibus 9. ad peccatum peruenitur; Suggestione delectatione consensu.

Suggestione quidem hostis, dum nobis praua ingeritur cogitatio, siue tentatio à mundo, carne, vel Sathana, delectatione autem nostra dum animo iam primum adlubescit, quod praua suggessit tentatio; demum & proprio consensu, dum in peccatum ipsum voluntas allecta consentit deliberatè; Ex quo sanè consensu peccatum iam 1. consummatur, vt hominem non modo immundum iniquumq; faciat, & spiritualiter occidat; verum etiam coram Deo gehennæ obnoxium reddat, etiam si non semper opere perpetretur. Vnde non temerè dictum est illud; 2. in suggestione semen, in delectatione nutrimentum, in consensu perfectionem inesse peccati.

1 Iacob. 1. b Beda, ibidē.

2 Gregor. ad inte. 1. Augustini.

Quod si exactius consideremus, qui soleant gradus esse peccati, inprimis oritur ex 3. suggestione cogitatio, ex cogitatione affectio, ex affectione delectatio, ex delectatione consensus, ex consensu operatio, ex operatione consuetudo, ex consuetudine desperatio, ex desperatione peccati defensio

3. Ex Gregorii Magni moralium lib. 4. cap. 27.

ex peccati defensione gloriatio, ex gloriatio ne damnatio. Hæc est demum longa illa & horrenda peccatorum cathena: hi funes atque compedes, quibus adstrictum hominē Sathanas nunc in omne genus malorum, ac tandem in tartaream abyssum præcipitat infelicissimè. Atque idcirco plurimum refert peccatorum gradus eiusmodi atque propagines, ne fallamur, atq; periclitemur, studiosè discernere & obseruare.

VI.

Quomodo peccata facilè deuitantur?

PRimùm quidem, si qua peccatis mala & pericula succedant, prouideamus; deinde si illorum initijs prauisq; suggestionibus, quibus ad peccandum facilè sollicitamur, statim occurramus atq; repugnemus fortiter; postremò, si Virtutes peccatis contrarias exercitare nitamur, Christo in his omnibus auxiliante.

Monet igitur Ecclesiasticus 1. Post concupiscentias tuas non eas, & à voluntate tua auertere. Si præstes animæ tuæ concupiscentias eius, faciet in te gaudium inimicis tuis. *Vnde diuinum etiam oraculum pronunciat; 2* Nonne si bene egeris, recipies; sin autem malè, statim in foribus peccatum aderit? sed sub te erit appeti-

1. Eccle.18.d
2. Gen.4.a

petitus eius, & tu dominaberis illius. *Atque hic locum habet armatura 3. spiritualis qua vult Paulus Christi milites aduersus peccatum & insidias omnes Diaboli esse munitos, vt peccato repugnare, in die malo resistere, & omnia tela nequissimi extinguere possint.*

3. Eph. 6 b c Hebr. 12. c

DE SEPTEM PECCATIS CAPITALIBVS.

I.

Quæ sunt peccata præcipuè animaduertenda?

E*A nimirum, quæ dicuntur capitalia quod sint velut fontes vel capita reliquorum, & è quibus velut e corrupta radice, pestiferi planè fructus nascuntur, & longa quasi stirpe omnis generis vitia, turpitudines, scandala, damna, corruptela, ac pestes humani generis descendunt, & vt magna profluunt.*

II.

Quot sunt peccata eiusmodi Capitalia?

De his Greg. lib. 31. Moral. cap. 31.

S*Eptem quæ sic numerantur, Superbia, Auaritia, Luxuria, Inuidia, Gula, Ira,*

Acc.

Acedia. Sed vt hæc maximo semper odio prosequenda fugiendaque sic virtutes septem quæ peccatis illis opponuntur, summo quidem studio & amore, si vitam animæ quærimus, sint consectanda. Superbiæ contraria est Humilitas, Auaritiæ Liberalitas, Luxuriæ castitas: cum Inuidia pugnat Charitas, Gulæ opponitur Abstinentia i, Iræ Patientia, Demum Acediæ deuotio, seu pia sedulitas, sedulaq; pietas aduersatur.

Cassian. lib. 5. & s. qq. Item colla. 5.

III.

Quid est superbia, & quas gignit filias?

SVperbia 1. *est inordinatus appetitus excellentiæ, siue intus lateat in animo, siue extrinsecus etiam sese prodat.*

Hæc etsi vitiorum quidem omnium mater, princeps 2. ac regina est: præcipue tamen infelicem hanc sobolem gignit, inobedientiam, iactantiam, hypocrysim, contentionem, pertinaciam, discordiam, curiositatem.

Vt autem delictum hoc maximum caueatur, Tobias in hunc modum admonet: 3. Superbiam nunquam in tuo sensu, aut in tuo verbo dominari permittas; in ipsa enim 4. initiũ sumpsit omnis perditio.

1. Vide Chrys. hom. 41. 43. ad pop. Antioch. Bern. de grad. hum. ! t. Prosp. ad Demet. Isider. de summo bono lib. 2. cap. 38.
2. Greg. li. 31. moral. ca. 31. Prosp. lib. 3. de vita contemp. cap. 3.
3. Tob. 4. c
4. Eccl. 10. b

Hinc

5. Iacob. 4.b 1. Pet. 5.b Eccles. 10.a Ibidem c. *Hinc Apostolica illa doctrina*; 5. Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam *Imo si Ecclesiastico credimus*: Odibilis est coram Deo & hominibus superbia. Radices gentium superbarũ arefecit Deus, & plantauit humiles ex ipsis gentibus. Quid ergo superbis terra & cinis?

Ibidem b

IV.

Quid est Auaritia, & quarum filiarum mater?

1. Conf. Basil. in orat. de auar. Prosp. li. 3. de vita contempl. cap. 4. Isido. de summo bono l. 2 cap. 14. Aug. li. 3. de libero arbitrio c. 17. & serm. 106. de temp. 2. Greg. l. 31. moral. c. 31. 3. Ephes. 5.b 4. 1. Timot. 6. b

AVaritia 1. *est habendi appetitus inordinatus. Auarus enim recte iudicatur, non solum, qui rapit, sed etiam qui concupiscit aliena, vel cupide seruat sua.*

Filiæ 2. sunt huius pessimæ matris. Proditio, fraus, fallacia, periuriũ, inquietudo violentia, immisericordia, seu inhumanitas, & cordis durities. Damnat hoc vitium Apostolus, 3. *Vt idolorum seruitutem dixerit; nec eo contentus, ita scribit*; 4. Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & laqueum Diaboli, & desideria multa & inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitum: & perditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas. *Et alibi scriptũ habemus* 5. Auaro nihil est scelestius. *Item*: Nihil est iniquius quam amare pecuniam. Hic

5. Eccl. 10.b Ibidem.

enim

enim & animam suam venalem habet *Et Christus ipse testatur 6.* Non potestis Deo seruire & Mammonæ. *Et iterum:* Nolite solliciti esse in crastinum. *Quod Paulus etiam explicatius reddens, ita monet 7.* Sint mores sine auaritia contenti præsentibus. Ipse enim dixit, non te deseram neque derelinquam; ita vt confidenter dicamus, Dominus mihi adiutor 1. Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus.

6. Matt. 6. c. Ibidem.

7 Hebr. 13. a

1. 1. Tim. 6. b

V.

Quid est Luxuria, qualemque sobolem gignit?

L*Vxuria 2. est appetitus inordinatus impura & libidinosa voluptatis. Gignit 3. autem ex se mentis cæcitatem, inconsiderationem, incõstantiam, præcipitationem, amorem sui, odium Dei, desiderium huius vitæ nimium, mortis futuriq; iudicij horrorem, ac fœlicitatis æternæ desperationẽ.*

2. Videatur Prosp. de vita contem. l. lib. 3. cap. 6. Isido. de summo bono li. 2. ca. 39. 1

3. Gregor. vt supra.

Aduersus hoc peccatum, quod sapientes amentes, & homines pene pecudes facit, ita Paulus: 4 Fugite fornicationem. Omne enim peccatum quodcunque fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. *Quãobrem & alibi in hunc modum scribit:* Forni-

4. 1. Cor. 6. I

5.Ephef.5.a 5. Fornicatio & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis, sicut decet Sanctos, aut turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinent, sed magis gratiarum actio. *Ac mirum est sane, ingenti pudore non affici Christianos, qui coram Deo & angelis e... fœda se libidine polluūt: cum corpora membraque sua Spiritui sancto, & Christo Domino veluti tēpla pura in baptismate consecrarint. Hinc iterum Paulus;* An nescitis, quoniam membra vestra templum sunt Spiritus sancti, qui in vobis est, quē habetis à Deo, & non estis vestri? *Item rursus;* Nescitis quoniam corpora vestra membra sunt Christi? Tollēs ergo membra Christi, faciam membra meretricis? *Ac demum ita concludit.* 2. Empti estis precio magno, glorificate & portate Deum in corpore vestro. 3 Fornicatores enim & adulteros iudicabit Deus.

1.Cor.6.I

Ibidem.

2.Ibidem.
3.Hebr.13.a
4.De hoc peccato scribit Cypr. ser. de zelo & liuore Basil. in orat. de inuidia. Chryf. ad po pu. hom. 44. & seqq. Prosp. lib. 3. de vita cont. c. 9 Isido. de summo bono lib. 3. cap. 25.

VI.

Quid est Inuidia, & quas procreat filias?

INuidia 4. *est tristitia de bono alterius & odium alienæ felicitatis respectu superiorum, quia eis non æquatur, & respectu inferiorum, ne sibi æquentur: & respectu parium, quia sibi æquantur, vt Augustinus*

[illegible]inus 5. inquit: Filias 6. verò procreat, o-dium, susurrationem, detractionem, in adversis aliorum rebus exultationem, in prosperis afflictionem.

Certe Cain. 7. Abel germano fratri, & Saul. 8. Dauid destinato regi generoóq; suo legitur inuidisse: Hoc execrandum crimen, præterquam quod ab omni est charitate & humanitate remotum, homines etiam dæmonibus persimiles reddit: 1. Inuidia enim Diaboli mors introiuit in orbem terrarum; imitantur autem illum, qui sunt ex parte illius. Rectè igitur Apostolus monet: 2. Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes.

5. August. li. 11. de Genes. ad lit. ca. 14. Pr [illegible] sper. sent. 192.
6. Gregor. vt supra.
7. Gen. 4. a
8. 1. Reg. 2.
1. Sap. 2. c.
2. Gal. 5. d

VII.

Quid est Gula, & quænam illius filiæ?

GVla est cibi, ac potus appetitus inordinatus. 3. Filias habet ineptam lætitiam, multiloquium, scurrilitatem, spurcitiem, sensuum & intellectus hebetudinem.

Quid verò fœdius, quam 4. hominem à beluis naturali quadam frugalitate cõtentis superari, dum ventris, crapulæ & temolentiæ quasi mancipium agit, dum bona dissipat, valetudinem lædit, morbos accersit, ac vitam demum ipsam abrumpit

3. Gregor. vt supra.
4. Legatur Basil. in orat. contra ebriosos. Chrys. in ser. contra luxum & crapulam. Isid. lib. 2. de summo bono c. 42. & 43. Amb. de Helia & ieiu. c. 12. & seqq.

pit eripit q; sibi? Nam vere dictum est illud
5. Propter crapulam multi obierunt, qui
5. Eccl. 63. autem abstinens est, adijciet vitam *Item*
6. In multis escis erit infirmitas. *Iubet er-*
6. Ibidem. *go Christus.* 7. Attendite vobis ne for-
7. Luc. 21. g vide Burch. lib. 14. decretorum. grauetur corda vestra in crapula & ebrie-
tate. *Caeterum ab ebrietate nos reuocat*
Paulus, Nolite, 8 *ait*, inebriari vino: in
8. Ephes. 5. d quo est luxuria, *Ebriosi regnum Dei non*
1. 1. Cor. 6. b *possidebunt. Vt idcirco tam grauiter inter-*
minetur quoq; Propheta potatoribus: 2. Vae
2. Esai. 5. e qui potentes estis ad bibendum vinum
& viri fortes ad miscendam ebrietatem.

VIII.

Quid est ira, & quae soboles ex illa nascitur?

IRa *est immoderata cupiditas puniendi*
3. Gregor. vt supra. *eius, a quo laesum se quis arbitratur*, 3
Nascuntur ex illa detestandae filiae, rixae,
tumor mentis, contumeliae, clamor, indi-
gnatio, atq; blasphemia.

4. Lege Bas. in orat contra iras. Chrys. ad pop. hom. 29. & seq. *Est 4. hoc animi vitium perniciosum*
omnem iudicij prudentiaeque vigorem, &
animi saepeque corporis sanitatem labefa-
ctans. Quare monuit Ecclesiasticus, 5. Noli
5. Eccles. 7. b sis velox ad irascendum: quia ira in sinu
stulti requiescit. *Et gentium auctor prae-*
6. Ephes. 4. g Coloss. 3. b *pit*: 6. Omnis amaritudo, & ira, & indi-
gnati-

gnatio, & clamor, & blasphemia tollatur à vobis cum omni malitia. Estote autem inuicem benigni, misericordes, donantes inuicem, sicut & Deus in Christo donauit vobis. *Ceterùm aduersus iracundos, contentiosos, contumeliosos tam lata est Christi sententia, valdeq́; metuenda illa. 7.* Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio: Qui autem dixerit fratri suo Racha, reus erit concilio: Qui autem dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis. 7. Matt. 5. c Vide Chryſ. 12. Mat. h.

IX.

Quid est Accedia, & quas gignit filias?

Accedia est remissi animi languor ad benè operandum: præsertim verò tristitia est de re spirituali. 1. Quæ has gignit filias, malitiam, rancorem, pusillanimitatem, desperationem, torporem circa præcepta necessaria, mentisque circa res illicitas vagationem. Bern. serm. 3. & 6. de ascensione D. mini Gregor. 3. part. curæ past. admonitione 6. 1. Gregor. 31. mor. cap. 31.

Huic peccato sunt obnoxij homines 2. otiosi, inertes, & quos 3. tepidos scriptura vocat, ac omnes demum, qui temporis hac [illegible] ... atia denique salutis rebus ac studijs vanis transigunt. Finis autem huius peccati est, quem docet in Euangelio Christus. 2. Matt. 20. a Matth. 22. a 3. Apoc. 3. e 4. Matt. 7. c

4. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur.

Tum alibi: 5. Inutilem seruum eijcite i tenebras exteriores. *Neq; tacuit ille, qui interim à nobis, ne torpeamus, fieri volu.* 6 Videte, *inquiens*, vigilate & orate: nescit enim quādo tempus sit 7: Cōtendite in
6. Marc. 13. trare per angustā portā, quia multi, dic vobis, quærent intrare, & non poterun
7. Luc. 13. e *Hac summatim perstrinximus, vt qui iu stitia vtas sunt minus edocti, præcipuos hu mani generis morbos, atq; execrandas p stes, quas ostendimus, nō solum cognoscan & obseruent, sed etiam ex præscripto diu na legis, à se a ijsq; depellere, & penitus a cere conentur.* Beatus verò, vir 1. qui no
1. Psal. 1. abijt in consilio impiorum, & in via pe catorum non stetit, & in cathedra pesti lentiæ non sedit. *Quemadmodum Psal tes canit Regius, vt primā iustitia ac bea titudinis partem cantico suo primo demon stret.*

DE PECCATIS ALIENIS.

I.

Quæ peccata dicuntur aliena?

E*A, quæ licet aliorum manibus oper perficiantur, & interim nobis tam merito imputantur, nostrasq; conscient* ... *dan*

damnationis coram Deo reus constituunt. Quamobrem de his accipi, potest, quod scripturæ imperat; 2 Ne comunicaueris peccatis alienis. *Et quod orat Propheta regius* 3 ab occultis meis munda me Domine, & ab alienis parce seruo tuo. *Eodē refert Basilius* 1. *Magnus; quod Ephesiis scriptum est Paulo:* 2 Nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, magis autem redarguite. *Tum illud eiusdē apostoli,* 3. Subtrahatis vos ab omni fratre ambulante in ordinatè, & non secundū traditionem, quam acceperunt à nobis.

2.1.Tim 5.d
3.Psal.8.c
1 libro, 2.de Baptis.q.9
2.1.Ephes.5.a
3.2.Thes.3.b

II.

Quot numerantur eiusmodi aliena peccata?

NOuem, sicut nouem ferè modis committuntur, Vt pote consilio, iussione, consensu, Irritatione, Laudatione, seu Adulatione, Reticentia culpa aliena, Conniuentia, vel indulgentia, Participatione criminis, ac praua defensione.

III.

Quando peccatum alienum consilio perpetratur?

CVm mali scilicet consilij, quod alij sequuntur vel sequi possent, ipsi sumus auctores & administri. Exemplo sit Caiphas,

4. Ioan. 11. f *phas, 4. qui consilio suo Senatum Iuda-*
eum in mortem Christi concitauit atque
permouit. Contra verò laudatur Ioseph
Arimathaa, & vir bonus iustusque dicitu
5. quia non consenserat consilio & actib
5. Luc. 23. f *eorum, Pontificum scilicet & Pharisaeoru*
in 1. Christi necem impiè conspirantiu
eiusdem classis fuit Demetrius 2 ille, q
1. Ioan. 11. g *cũ aliijs opificibus, vt suo studeret quaestu*
Math. 26. a *totam pene Vrbem Ephesiorum aduer s*
2. Actor. 19. *Paulum Pauliq; doctrinam ingenti sed*
tione compleuit Impegit hic etiam infam
Mat. 6. c *Herodias, qua Rex Herodes per adulteri*
Math. 14. a *faedè abutebatur. Nam illius consilio &*
suasu instructa saltatrix filia, quod crude
liter appetiuit sanctissimi Ioannis obtrun
catum caput, nefariè impetrauit.

IV.

Quando iussio est peccatum alienum

CVm ex decreto, mandato, impe: iou
nostro redit ad proximum iniuria v
malum quodcunque perpetratur. Sic D
3. 2. Reg. 11. c *uid Rex innocentem occidit 3. Vrium no*
suis quidem, aut seruorum manibus, se
per literas hoc agens atque demandans, v
4. Ioan. 19. c *in praelio ille occideretur. Et praeses 4. Pil*
Lucae 23. d *tus mortis Christi reus est, quod illum*
Iudaeorum gratiam cruci affigendum, e

ius

nitus quodammodo, auctoritate sua ad-dicauit ac tradidit. ita summo se crimi-ne 5. Pharao & Herodes obligarunt, cum legem tyrannicam de occidendis Hebrao-rum infantibus ferrent. Væ autem illis qui condunt leges iniquas. 5. Exo 1. 1. Matth. 2. c. Esai. 10. a.

V.

Consensus quando alieni peccati nos reos facit?

Cum 1. quod ab aliis fit nequiter, à nobis quasi suffragium accipit, & saltem tacite 2. approbatur. ita peccauit Saulus in Stephani Protomartyris necem 4. consen-tiens. Peccarunt & viri ex Iudæis plures quadraginta 5. qui facta etiam voti nun-cupatione in Pauli necem armarunt sese. Peccauerunt demum & ciues 6. Hieroso-lymitani, suis Magistratibus, quo Christus perderetur, suffragantes, vt idcirco Petrus his exprobans dixerit 7. Autorem vitæ in-terfecistis. *Notanda est igitur Pauli sen-tentia.* 8. Nō solū qui faciunt mala, sed e-tiam qui consentiunt facientibus, digni sunt morte. *Et huc referri potest, quod a-pud Cyprianū legimus.* 9. *Non est immunis à scelere, qui, vt faceret, impetrauit: nec exsors est à crimine, cuius consensu, licet non admissum crimen, tamen publicè legi-*

2. August. in Psalm. 50. à fin.
3. Iren. lib. 4. cap. 46.
4. Act. 7. g
5. Act. 23. c
6. Mat. 27. b Marc. 15. b
7. Actor. 3. c. & 2. f
8. Rom. 1.
9. Lib. 2. ep. 9.

VI.

Quando irritatione nobis peccatum alienum conflatur?

CVm scientes alium ad iram, vindictam, blasphemiam, crudelitatē ac consimilia vitia, siue dictis id fiat, siue factis, aut quacunque ratione alia, prouocamus, Vt cum vxor Iob 1 patientissimo viro petulanter insultans, quantum in se quidem erat, suasit etiam Deum blasphemare. Et Tobiæ vxor 2 aquè morosa, maritū suum conuitijs frequenter infestās & exasperans hoc facit, vt vir anxius domesticā iniuriam suspirijs, lachrymis & precibus ad Deū fusis prosequi cogatur. Contra verò monet Ecclesiasticus 3: Abstine te à lite, & minues peccata. Homo enim iracund⁹ incēdit litem, & vir peccator turbabit amicos, & in medio pacē habentiū immittit inimicitiā. Sic Salomon dixit 4: Sēper iurgia quærit malus, angelus autē crudelis mittetur contra eum.

1. Iob. 2. c

2. Tob. 2. d & 3. d

3. Ecclef. 28. a. b

4. Prou. 17. b

VII.

Quando per Laudationem, vel Adulationem nostram peccato alieno fœdamur?

CVm aliquem in malefactis, vel de improbitate commendamus, vel tanquam re benè gesta, calcar addimus male cum

ni, vt ille in prauo instituto pergat. 1. *Væ autem* qui consuunt puluillos sub omni cubito manus, & faciunt ceruicalia sub capite vniuersæ ætatis ad capiendas animas, *vt est apud Prophetam. In hoc vitium incidunt nonnunquam Ecclesiastici concionatores, & magistratus malè vulgò blandientes, dum eius licentiæ palam fauent & applaudunt. Rectè autem Esaias* 2. Popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant. *Vnde Paulus eos iubet vitare Doctores,* 3. *qui per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium.* Quoniam enim 4. laudatur peccator in desiderijs animæ suæ, & iniquus benedicitur, exacerbabit Dominum peccator: *vt Regius Propheta testatur.*

1. Ezech. 13. c
2. Esai. 3. c
3. Rom. 16. c
4. Ps. 2. a, [illegible] 9. c

VIII.

Quando Reticentiæ nostræ culpa peccatum alienum in nos redundat?

C*Vm intempestiuum nostrum silentium siue subdito, siue cuiuis alteri adfert detrimentum: Exempli causa,* 5. *si docendi, monendi, corripiendique fratris aut populi nobis munus incumbit, & interim, dum prodesse possumus, sine iusta caussa cessamus. Vnde per Esaiam testatur*

5. Aug. hom 7. ex 50. Prosp. libro de vita contemp. cap. 20. Isido. de summo bono lib. 3. ca. 44. 45. & 46.

 Domi-

agunt sceleratè vel seditiosè. Hoc modo à Rege Saul 2. peccatum fuit, cum aduersus Dei mandatum clementior esset ac parceret hostibus Amalechitis. Peccatum idem ab Achab Rege admissum est, quando Benadab Regē Syriæ in gratiam recepit: vnde nec seueram ita comminantis Prophetæ sententiam effugit 3. Hæc dicit Dominus; Quia dimisisti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima eius & populus tuus pro populo eius, *Eodem referri potest quod Apostolus Corinthijs præcipit 4.* Auferte malum ex vobis ipsis Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit? Expurgate vetus fermentum. 2. 1Reg 15.b 3. 1Reg. 3 4. 1. Cor. 5. g

Secundò hic peccāt Patres & Matres familias, Heri & præceptores, dū sibi cōcreditos nimia assimulatione, & indulgētia quadam in educando peraunt, & negligentia socordiaq; sua in discrimen adduci permittunt. Sic paternæ vtrors[?] indulgētiæ culpa deprauatos legimus filios Heli, 1. qui idcirco immodicæ leuitatis suæ pœnas graues dedit. 1. 1. Reg. 3. c 4. d

Hic etiam addi potest peccatum quod vocari solet omissio fraterna correptionis, admonitionis vel reprehensionis. Quandoquidem Christus 2. quisque semel atque 2. Mat. 18. b

 ite-

iterum & tertio corripiendum esse fratrem monuit, ut peccantem illũ lucrifaciamus. Quanquam alij distinguunt inter huiusmodi omissionem & priorem de qua diximus conniuentiam, & duos alieni peccati modos ex hisce constituunt.

X.

Quid est Participatione alienum peccatum contrahere?

ID *maximè fit, quando in partē lucricum furibus, siue raptoribus venimus iisque eadem bona iniustè parata, vel quouis modo aliena nobis vna cum alijs scienter vendicamus aut retinemus: cũ insuper spolijs alienis ditescimus. Quo pertinere videtur, quod Psalmographus dixit,* 3. *cum furibus ipsis currere, & cũ adulteris portionē habere. Sic & Esaias obijcit populo Iudaico:* 4. Principes tui infideles socij furũ omnes diligunt munera; sequuntur retributiones *Grauius adhuc delinquunt, qui lucrũ sibi ex aliqua turpitudine aperte parant, vt Lenones, quique latronib⁹, vt nota turpitudinis vel factionis hominibus prabere audet hospitiũ & locũ, quo se illi, aut sua recipiãt.*

3. Psal. 40. c
Aug. Psal. 120.
4. Esai. 1. c.

XI.

Quomodo alienum peccatum nostra defensione committimus?

Cum

CUM aut malefactoribus patrocinamur aut doctrinam alterius quamuis peruersam & impiam tuemur, vel spargimus, cum nostra itidē cura vel opera quod contra fas & aequum instituitur promouere atq; propugnare contendimus. Aduersus hoc diuinum vitonat oraculum: 1 Væ qui dicitis malum bonum & bonum malū; ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum. *Accursum* 2. Non sequeris turbam ad faciendum malum; nec in iudicio plurimorum acquiesces sententiæ, vt à vero devies. 1. Esai. 5. c 2. Exo. 32. c

Hæc satis de peccatis, vt vocant, alienis, quæ nunc profectò longè lateq; patent, & summa quotidie licentia, à magnatibus præsertim perpetrantur. Adeoq; vulgo ea non cauentur, vt plerique peccata non esse putent ac floccipendant, etiamsi suas & aliorum sæpe conscientias his criminum sordibus conspurcent, ac perpetuis pœnis obligent. Possunt autem dictæ species omnes in tria ferè genera conijci, breuiterque vt magnus Basilius 1 *ostendit comprehendi. Quod enim in alieni erroris vel peccati societatem incidimus, id fit aut re & opere, aut voluntate certoue animi proposi-* 1. Basil. li. 2. de Bapt. q. 9.

to tantum: aut Surina negligentia, si quando admonendi & emendandi officio nostro alij defraudantur.

Sed longè omnium deterrimum peccandi genus est, quo delinquitur in Spiritum sanctum.

DE PECCATIS IN SPIRITVM SANCTVM.

I.

Quid est peccatum in Spiritum sanctum?

EST, *oblatam Dei munificentiam & gratiam, qua Spiritui sancto, ceu fonti bonorum, tribui peculiariter solet, ex malitia contemptim abijcere. Atque hoc est peccare inexpiabiliter, ut iuxta Christi verbum a, nec in hoc ipso, neque in futuro seculo talis tantique peccati remissio impetretur. Hac enim lege nobiscum agit Deus, ut nec gratiam in terris, neque gloriam in cœlis tribuat alijs, quam qui peccatum detestantur agnitum, & præter id bonum sibi proponunt, rectumque eligunt vitæ institutum. Cæterùm in hisce peccatis, quæ fiunt in Spiritum sanctũ, abest tum peccati detestatio, tum boni quod sectandum erat, electio,*

a. Matt. 12. c Marc. 3. d Aug. de verbis Domin. serm. 11 Gelasius in tomo de vinculo Anathematis.

lectio, & abijcitur praeterea id, quo Spiritus sanctus pro sua gratia hominem à peccando solet reuocare. Hinc fit, vt eiusmodi peccatis implicati, Dei gratiam aut nunquam, aut rarò & agrè admodum consequantur. Peccatur enim non ex humana imbecillitate vel fragilitate: quod vocant peccare in Patrem Patrisq; potentiam, vt in Petro 2. Apostolo Christum ipsum negante cernimus: neque rursus ex ignorantia, quod est peccare, vt appellant, in Filium Filijq; sapientiam, sicut 3. Saulo accidit Ecclesiam persequenti; sed quod longè grauius est, ex malignitate & peruicacia mentis peccatur: vt exemplum praebent peruersissimi & obstinatissimi illi Pharisaei.

2.Mat.26.g
Vid. Greg. lib.25.in ora. cap.16.
3 1.Tim. 1.c
Actor. 9.a

II.

Quot sunt peccata in Spiritum sanctum?

E*Iusmodi sex recensentur, vt vulgò quidem recepta sunt eorum haec nomina: Praesumptio de misericordia Dei, vel de impunitate peccati, Desperatio, Agnitae veritatis impugnatio, Fraterna charitatis inuidentia, Obstinatio & Impoenitentia. Significantius autē erit, si quis ita numeret. 1. Diuina misericordia confidenter abuti; 2. De gratia Dei vel salute sua prorsus desperare.*

3. Veritatem Religionis aduersus suæ ipsius conscientiam hostiliter oppugnare.

4. Pertinaci inuidia concitari gra[illegible] ob alienam salutem & virtutum fratern[illegible] rum successum.

5. Obstinato animo in crimine scienter persistere.

6. Absque pœnitentia proposito per[illegible] vitæ finem nullum facere.

III.

Quomodo Præsumptio facit peccatum in Spiritum sanctum.

EA, quæ hominem sola Dei misericordia confidentem & ad peccandum au[illegible] dacem facit, seposita fidelitate ac abiecta [illegible] timoreque Diuini [illegible]

Est sanè peccans hodie complures, qui [illegible] fide in Christum sibi blandientes [illegible] peccatorum sordibus [illegible] [illegible], nec sibi solum, [illegible] securitatem, [illegible] meritis Christi & Dei gratia per fidem [illegible], quantumuis [illegible] pœnitentiæ fructus negligantur. [illegible] acclamat gentium Doctor [illegible] veritate Paulus: An diuitias bonitatis Dei, & patientiæ [illegible] contemnis? Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam

e adducit? *Quamobrem idem Pau-* 6. 1. Cor. 15. a
bi fidem solam 6. *adeo iactari non*
t etiam credentes omnes iubeat cum
ac tremore salutem suã operari, si- 7. Phil. 2. b
commendat, non mortuã 8. *Vt Iaco-* 8. Iacob. 2. d
cat, sed viuã & efficacem, quæ per 9.
atem legitimè operatur. Contra hoc 9. Gal. 5. a
e peccatũ sic Ecclesiasticus clamat:
propitiato peccato noli esse sine
neq; adijcias peccatũ super pecca- 10. Eccl. 5. a
t ne dicas; Miseratio Domini ma- b. Vide Aug.
t, multitudinis peccatorũ meorum homi. 50. ex
bitur. Misericordia enim & ira ab 50. c. 10.
to proximant, & in peccatores ira
respicit. *Rectè igitur Propheta* 1. Mi-
rdiã & iudiciũ cantabo tibi Domi- 1. Psal. 100. a
alibi. Honor regis iudiciũ diligit. 2. Psal. 98. a

IV.

modo peccatur in Spiritum san-
ctum Desperatione.

m præsumptioni, de qua dictum est,
ontrarium pro sua vitium accesserit,
utem spem abijciat homo vel impe-
a apud Deum venia, vel salutis æter-
sequenda.

é modo peccauit desperando Cain vt
se voce testatur, cum inquit; 3. Ma- 3. Gen. 4. b
t iniquitas mea, quam vt veniam

me-

mereat. Peccauit & Iudas 4. Christi pro-
4. Mat.27.a ditor, cum suauis desperatione commotus,
Actor.1.c vitam laqueo sibi infelix abrupit. Atque
nulla nimis est sera hominis pœnitentia, v-
5. Luc.23.f ti Latronis 5. exemplo demōstratur, qui in
cruce extremisq; vitæ spatijs Christi ingen-
tē gratiā & cælestē gloriam est consecutus.

V.

Quando veritatem impugnans peccat in Spiritum sanctum?

CVm de fides, & Religionis negotio ve-
ritas non ex ignorantia sed malitia
studiosè oppugnatur, vt hinc veritatis Ca-
1. Matt 12.b tholica lædatur synceritas. Huic peccato
25.2.21.d Pharisæi 1. obnoxij erant, quibus vel præ-
22.b
Ioan.7.g cipuè videmus curæ fuisse, tam malignè,
quam falso blasphemare Christum, inse-
2. Actor.4.d ctari doctrinam Euangelij, testimonium
5.f 2. Apostolorum supprimere, idq; contra suā
3. Leo ep.10. ipsorum conscientiam. His 3 non sunt ab-
ad Fl. uianum similes, qui à Propheta dicuntur sedentes
cap.2.
4. Psal.1.a 4. in cathedra pestilentiæ, à Petro 5. autem
5.2. Pet.2.
6. Tit 3.c Magistri mendaces, qui introducunt sectas
7.2 Tim.3.b perditionis, à Paulo 6. demum vocantur
8.1. Timot. Hæretici homines, 7. corrupti mente, repro-
4.c bi circa fidem, 8. attendentes spiritibus er-
9. Tit.3.c. roris, subuersi, & suorum ipsorum 9. iudi-
cio codemnati. Quibus annumerari potest

seda-

seductor Elymas, quem Paulus palam obiurgans in ira cum vehementia dixit: 10. O plene omni dolo & omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis iustitiæ, non desinis subuertere vias Domini rectas. 10. Act 13.b

Matt.12.c

Refertur ad hanc quoq; classem blasphemia Spiritus; quod peccatum Christus in Iudæis magnopere taxat, ac reliquis peccatis deterius facit. Atque vtinam modo hic non peccaretur. Nam blasphemant Spiritum sanctum & illi, vt scribit Damasus; 1. *qui contra sanctos Patrum Canones Spiritus sancti instinctu dictatos libenter aliquid aut proterue agunt, aut loqui præsumunt, aut facere volentibus sponte consentiunt. Talis enim præsumptio manifestè vnum genus est blasphemiarum in Spiritum sanctum, sic Damasus.* 1. In epist. ad Aurelium Carthag.

VI.

Quomodo Inuidentia fraternæ gratiæ peccatum est in Spiritum sanctum?

QVando dolemus ac tristamur grauiter de splendore augmentoue virtutum donorumq; Dei quibus frater est conspicuus.

Quod crimen non tam hominis videtur esse proprium, quàm Sathanæ, 2. *qui Dei gratiam in homine tum augeri tum conserua-* 2. Sap. 2.d

seruari fert impatientissimè & idcircò non
2.Sap.2.1 *modo fratrum 3. accusator, verum etiam*
3.Ap c.12.e *bonorum omnium implacabilis est 4. ad-*
4.1.P.t. 5.e *uersarius, qui tanquam Leo rugiens circu-*
mit quærens quem deuoret. Sathanæ filij
ex Iudæis fuere, qui nascentem Euangelij
gratiam omninò gentibus inuidebant. Vt
1.Actor.11.a *in actu 5. Apostolicis legimus.*

VII.

Quæ obstinatio facit peccatum in Spiritum Sanctum?

E*A nimirum, qua obfirmatum planè animum adfert aduersus bene monentem, vt nullis, quidem rationibus ab instituto damnabili se deflecti quis patiatur.*

1.Exod.7. & deinceps. *Fuit hoc peccato insigniter obstrictus Rex 1. Pharao, qui & si toties moneretur à Mose & subinde flagellis Dei grauissimis affligeretur, tamen in proposito Tyrannico persistit, & periit 2. obstinatus. Nota est & Iudæorũ inuicta 3. pertinacia, quam suis velut coloribus depingens Stephanus. 4. Dura ceruice inquit, & incircumcisi cordibus & auribus, vos semper Spiritui sancto resistitis. Nec sunt dissimiles hodie, qui nouis addicti sectis, ne audire quidẽ aut legere sustinent Catholicè docentẽ, quasi aspidũ 5. instar occlusis illis cõtra dulcẽ melodiã, id est,*
2.Exo.14.g
3.Hier.5.a
4.Actor.7.f
5.Psal.57.a

sanam

sanam Ecclesiæ doctrinam auribus, dicere videantur 6. Recede à nobis, scientiam viarum tuarum nolumus. *Quod nihil aliud est, quam vt Paulus loquitur*, 7. *secũdũ duritiã & impœnitens cor thesaurizare sibi iram in die iræ, & reuelationis iusti Iudicij Dei. Nam vt Salomon quoq; docet:* 8. Viro qui corripientẽ dura ceruice contemnit, repentinus eius superueniet interitus, & eum sanitas non sequetur. 6. Iaco. 2. b 7. Rom. 2. a 8. Prou. 19. a

VIII.

Quando peccatum impœnitentiæ committitur?

CVm homo peccatorum suorum, quæ salutari pœnitentia expianda forẽt,* finem modumq; nullum facit, ac proponit insuper se nolle vnquam pœnitere. Aug. de verbis Domini serm. 11. * vel essent

Talium certè qui deploratè peccatores sunt, ac manere volunt, vita iuxta & mors 1. *pessima est, cum illi si non verbis, at re ipsa dicere videantur*: 2. Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. *Ac de his etiam dictum accipi potest, quod Ioannes testatur.* 3. Est peccatum ad mortem; non pro illo dico vt roget quis. 1. Psal. 33. d 2. Esai. 28. d 3. 1. Ioan. 5. d

Hæc dicta sint hactenus de peccatis in Spiritum sanctum, grauissimis illis quidem

dem, & quæ aut nunquam, aut ægrè admodum à Deo homini remittuntur. Quapropter adversus ea sæpe nos ipsos munire, & alios confirmare debemus, ut obserue-
4 Ephes. 4.g *tur illud:* 4 Nolite contristare, nolite ex-
1. Thes. 5.c tinguere Spiritum Dei, 5. Hodie si vocem
5. Psal. 94. eius audieritis, nolite obdurare corda
6 Hebr. 3.c vestra. Non 6. obduretur quis ex vobis
7 Eccl. 3.d fallacia peccati. Cor 7. enim durum habebit malè in nouissimo, *Nunc porrò ad peccata quæ & ipsa non parũ enormia sunt, & in cœlũ clamantia dicũtur accedamus.*

DE PECCATIS IN COELVM CLAMANTIBVS.

I.

Quæ dicuntur peccata in cœlum clamantia?

Aug. in Enchir. c. p. 80. & Ioh. Anto-nin. in Iob cap. 3. — E*A, quæ præceteris insignem & manifestam improbitatem habere noscuntur, diuinamq; iram & ultionem insigniter accersunt iis, à quibus committuntur. Eiusmodi quatuor è Scriptura numerantur Homicidium Voluntarium, Peccatum Sodomiticum, Oppressio pauperũ, & Merces operariorum defraudata.*

Quo-

II.

Quomodo Scriptura vindicari docet Homicidium voluntarium?

GRauiter sanè quemadmodū hisce verbis Deus ostendit, quibus Caim primū increpat homicidā: 1. Quid fecisti, inquit, Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Nunc igitur maledictus eris super terrā. Et alibi vox Diuina testatur, 1. Quicunq; effuderit humanū sanguinem, fundetur sanguis illius. Ad imaginē quippe Dei factus est homo. Concinit Psaltes Regius, 2. Viri sanguinū non dimidiabunt dies suos. Summū enim hoc scelus est & atrocissimam proximo iniuriam adfert, qui vitā ei adimit absq; legitima authoritate. Vnde à Christo etiam dictum est. Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt. — 1. Gen. 4. b; 1. Gen. 5. a; 2. Psal. 54. d; Matth. 26. c

III.

Quid verò de Sodomitico peccato, eiusque punitione scriptum extat?

HOmines Sodomitæ, inquit Scriptura, pessimi erant, & peccatores coram Domino nimis: Nefandum hoc & flagitiosum peccatum Petrus 3. & Paulus 4. coarguunt; tum natura ipsa execratur; Scriptura verò tanti flagitij magnitudinem his etiam verbis declarat; 5. Clamor — Gen. 3. e; 3. 2. Pet. 2. b, c; 4. Rom. 1. d; 1. Tim. 1. b.; 5 Gen. 9. 6. e

to tantum: aut Sutina negligentia, si quando admonendi & emendandi officio nostro alij defraudantur.

Sed longè omnium deterrimum peccandi genus est, quo delinquitur in Spiritum sanctum.

DE PECCATIS IN SPIRITUM SANCTUM.

I.

Quid est peccatum in Spiritum sanctum?

E*ST, oblatam Dei munificentiam & gratiam, quæ Spiritui sancto, ceu fonti bonorum, tribui peculiariter solet, ex malitia contemptim abijcere. Atque hoc est peccare inexpiabiliter, ut iuxta Christi verbum, nec in hoc ipso, neque in futuro seculo talis tantique peccati remissio impetretur. Hac enim lege nobiscum agit Deus, ut nec gratiam in terris, neque gloriam in cœlis tribuat alijs, quam qui peccatum detestantur agnitum, & præter id bonum sibi proponunt, rectumq; eligunt vitæ institutum. Cæterùm in hisce peccatis, quæ fiunt in Spiritum sanctū, abest tum peccati detestatio, tum boni quod sectandum erat, electio,*

Matt. 12. c. Marc. 3. d. Aug. de verbis Domin. serm. 11. Gelasius in tomo de vinculo Anathematis.

electio, & abijcitur praeterea id, quo Spiritus sanctus pro sua gratia hominem à peccando solet reuocare. Hinc fit, vt eiusmodi peccatis implicati, Dei gratiam aut nunquam, aut raro & agrè admodum consequantur. Peccatur enim non ex humana imbecillitate vel fragilitate: quod vocant peccare in Patrem Patrisque potentiam, vt in Petro 1. Apostolo Christum ipsum negante cernimus; neque rursus ex ignorantia, quod est peccare, vt appellant, in Filium Filijque sapientiam, sicut 3. Saulo accidit Ecclesiam persequente; sed quod longè grauius est, ex malignitate & peruicacia mentis peccatur: vt exemplum praebent peruersissimi & obstinatissimi illi Pharisaei. 2.Mat. 26.g Vid. Greg. lib.25.mora. cap.16, 3 1.Tim. 1.c Actor. 9.a

II.

Quot sunt peccata in Spiritum sanctum?

Eiusmodi sex recensentur, vt vulgo quidem recepta sunt eorum haec nomina: Praesumptio de misericordia Dei, vel de impunitate peccati, Desperatio, Agnita veritatis impugnatio, Fraterna charitatis inuidentia, Obstinatio & Impoenitentia. Significantius autē erit, si quis ita numeret, 1. Diuina misericordia confidenter abuti; 2. De gratia Dei vel salute sua prorsus desperare.

3. *Veritatem Religionis aduersus suam ipsius conscientiam hostiliter oppugnare.*

4. *Pertinaci inuidia concitari grauiter ob aliena salutis & virtutum fraternarum successum.*

5. *Obfirmato animo in crimine scienter persistere.*

6. *Absq; pœnitentiæ proposito peruersa vita finem nullum facere.*

III.

Quænam Præsumptio facit peccatum in Spiritum sanctum.

1. Gregor. in cap. 1. lib. 1. Re. & lib. 3. moral. c. 15.

EA, 1. *quæ hominem sola Dei misericordia confidentem & ad peccandum audacem facit, sepofita videlicet ac abjecta omni iustitia timoreq; Diuini rationem.*

1. Aug. de fide & operib. cap. 22.
2. Ioel, 2. d
3. 2. Pet. 2. d
4. Luc. 3. a

Et si sanè peccant hodie complures, qui sola 1. fide in Christum sibi blandientes, vel in medijs peccatorum sordibus 2 vt jumenta, computrescunt, nec sibi solum, sed alijs itidem polliceri audent 3. securitatem, modò meritis Christi & Dei gratia per fidem apprehensa fidant, quantumuis interim pœnitentia 4. fructus negligantur. Horum verò singulis acclamat gentium Doctor in fide & veritate Paulus: 5.

5. Rom. 2. a

An diuitias, *inquit*, bonitatis Dei, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam

tiam te adducit? *Quamobrem idem Paulus alibi fidem solam 6. adeo iactari non vult, ut etiam credentes omnes iubeat cum metu 7. ac tremore salutem suā operari, fidemq; commendat, non mortuā 8. Ut Iacobus vocat, sed vivā & efficacem, qua per 9. Charitatem legitimè operatur. Contra hoc enorme peccatū sic Ecclesiasticus clamat;* 6.1.Cor.15.a 7.Phil.2.b 8.Iacob.2.d 9.Gal.5.a

10. De propitiato peccato noli esse sine metu, neq; adiicias peccatū super peccatum. Et ne dicas; Miseratio Domini magna est, multitudinis peccatorū meorum miserebitur. Misericordia enim & ira ab illo cito proximant, & in peccatores ira illius respicit. *Reflè igitur Propheta 1.* Misericordiā & iudiciū cantabo tibi Domine. *Tū alibi 2.* Honor regis iudiciū diligit. 10.Eccl.5.a b. Vide Aug. hom.50.ex 50.c.10. 1.Psal.100.a 2.Psal.98.a

IV.

Quomodo peccatur in Spiritum sanctum Desperatione.

CVm præsumptioni, de qua dictum est, contrarium prorsus vitium accesserit, ut omnem spem abiiciat homo vel impetrandæ apud Deum veniæ, vel salutis æternæ consequendæ.

Hoc modo peccauit desperando Cain ut sua ipse voce testatur, cum inquit; 3. Maior est iniquitas mea, quam vt veniam 3.Gen.4.b

me-

mereat. *Peccauit & Iudas 4. Christi pro-*
4. Mat. 27 a *ditor, cum factum desperatione commotus,*
Actor. 1. c *vitam laqueo sibi infelix abrupit. Atque*
nulla nimis est sera hominis pœnitentia v-
5. Luc. 23. f *ti Latronis 5. exemplo demōstratur, qui in*
cruce extremisq; vitæ spatijs Christi ingen-
tē gratiā & cœlestē gloriam est consecutus.

V.

Quando veritatem impugnans peccat in Spiritum sanctum?

CVm de fidei, & Religionis negotio ve-
ritas non ex ignorantia sed malitia
studiosè oppugnatur, vt hinc veritatis Ca-
1. Matt 12. b *tholicæ lædatur synceritas. Huic peccato*
25. 2. 21. d *Pharisæi 1. obnoxij erant, quibus vel præ-*
22. b
Ioan. 7. g *cipuè videmus curæ fuisse, tam malignè,*
quàm falso blasphemare Christum, infe-
2. Actor. 4. d *ctari doctrinam Euangelij, testimonium*
5. f *2. Apostolorum supprimere, idq; contra suā*
3. Leo ep. 10. ad Iulianum cap. 1. *ipsorum conscientiam. His 3 non sunt ab-*
similes, qui à Prophetæ dicuntur sedentes
4 Psal. 1. a *4. in cathedra pestilentiæ, à Petro 5. autem*
5. 2. Pet. 2. *Magistri mendaces. qui introducunt sectas*
6. Tit 3. c
7. 2 Tim. 3. b *perditionis, à Paulo 6. demum vocantur*
8 1. Timot. *Hæretici homines, 7. corrupti mente, repro-*
4. c
9. Tit. 3. c. *bi circa fidem, 8. attendentes spiritibus er-*
roris, subuersi, & suorum ipsorum 9. iudi-
cio códemnati. Quibus annumerari potest

seda-

se ductor Elymas, quem Paulus palam ob-urgans in ira cum vehementia dixit: 10. O 10. Act 13.b
plene omni dolo & omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis iustitiæ, non desinis subuertere vias Domini rectas. Matt.12.c

Refertur ad hanc quoq; classem blasphemia Spiritus; quod peccatum Christus in Iudæis magnopere taxat, ac reliquis peccatis deterius facit. Atque vtinam modo hic non peccaretur. Nam blasphemant Spiritum sanctum & illi, vt scribit Damasus; 1. *qui contra sanctos Patrum Canones Spiritus sancti instinctu dictatos libenter aliqui l aut propterue agunt, aut loqui præsumunt, aut facere volentibus sponte consentiunt. Talis enim præsumptio manifestè vnum genus est blasphemiarum in Spiritum sanctum. Sic Damasus.* 1. In epist. ad Aurelium Carthag.

VI.

Quomodo Inuidentia fraternæ gratiæ peccatum est in Spiritum sanctum?

Quando dolemus ac tristamur grauiter de splendore augmentoue virtutum donorumq; Dei quibus frater est conspicuus.

Quod crimen non tam hominis videtur esse proprium, quam Sathanæ, 2. *qui Dei gratiam in homine tum augeri tum conserua-* 2. Sap. 2.d

seruari fert impatientissimè & idcircò non
2. Sap. 2. 3 *modo fratrum 3. accusator, verum etiam*
3. Ap. c. 12. e
4. 1. Pet. 5. e *bonorum omnium implacabilis est 4. aduersarius, qui tanquam Leo rugiens circuit quærens quem deuoret. Sathanæ filij ex Iudæis fuere, qui nascentem Euangelij gratiam omninò gentibus inuidebant. Vt*
1. Actor. 11. a *in actu 5. Apostolicis legimus.*

VII.

Quæ obstinatio facit peccatum in Spiritum Sanctum?

E*A nimirum, quæ obfirmatum planè animum adfert aduersus bene monentem, vt nullis quidem rationibus ab instituto damnabili se deflecti quis patiatur.*

1. Exod. 7. & deinceps. *Fuit hoc peccato insigniter obstrictus Rex 1. Pharao, qui & si toties moneretur à Mose, & subinde flagellis Dei grauissimis affligeretur: tamen in proposito Tyrannico persti-*
2. Exo. 14. g
3. Hier. 5. a *tit, & perijt 2. obstinatus. Nota est & Iudæorū inuicta 3. pertinacia, quam suis velu-*
4. Actor. 7. f *ti coloribus depingens Stephanus. 4. Dura ceruice inquit, & incircumcisi cordibus & auribus, vos semper Spiritui sancto resisti-*
5. Psal. 57. a *stis. Nec sunt dissimiles hodie, qui nonnullis addicti sectis, ne audire quidē aut legere sustinent Catholicè docentē, quasi aspidū 5. instar occlusis illi cōtra dulcē melodiā, id est,*

sanam

sanam Ecclesiæ doctrinam auribus, dicere videantur: 6. Recede à nobis, scientiam viarum tuarum nolumus. *Quod nihil aliud est, quam vt Paulus loquitur,* 7. *secũdũ duritiã & impœnitens cor thesaurizare sibi iram in die iræ, & reuelationis iusti Iudicij Dei. Nam vt Salomon quoq; docet:* 8. Viro qui corripientẽ dura ceruice contemnit, repentinus eius superueniet interitus, & eum sanitas non sequetur.

6. Iaco. 2. b

7. Rom. 2. a

8. Prou. 19. a

VIII.

Quando peccatum impœnitentiæ committitur?

CVm homo peccatorum suorum, quæ salutari pœnitentia expianda forẽt, finem modumq; nullum facit, ac proponit insuper se nolle vnquam pœnitere.*

Aug. de verbis Domini serm. 11.

* vel essent

Talium certè qui deploratè peccatores sunt, ac manere volunt, vita iuxta & mors 1. *pessima est, cum illi si non verbis, at re ipsa dicere videantur:* 2. Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. *Ac de his etiam dictum accipi potest, quod Ioannes testatur.* 3. Est peccatum ad mortem; non pro illo dico vt roget quis.

1. Psal. 33. d

2. Esai. 28. d

3. 1. Ioan. 5. d

Hæc dicta sint hactenus de peccatis in Spiritum sanctum, grauissimis illis quidem

dem, & quæ aut nunquam, aut ægrè admodum à Deo hominis remittuntur. Quapropter aduersus ea sæpe nos ipsos munire, & alios confirmare debemus, vt obseruetur illud: 4 Nolite contristare, nolite extinguere Spiritum Dei, 5. Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra. Non 6. obduretur quis ex vobis fallacia peccati. Cor 7. enim durum habebit malè in nouissimo, *Nunc porrò ad peccata quæ & ipsa non parū enormia sunt, & in cœlū clamantia dici solēt accedamus.*

4 Ephes. 4.g
1.Thes. 5.c
5. Psal. 94.
6 Hebr. 3.c
7 Eccl. 3.d

DE PECCATIS IN COELVM CLAMANTIBVS.

I.

Quæ dicuntur peccata in cœlum clamantia?

EA, *quæ præ ceteris insignem & manifestam improbitatem habere noscuntur, diuinamq; iram & vltionem insigniter accersunt iis, à quibus committuntur. Eiuscemodi quatuor è Scriptura numerantur Homicidium Voluntarium, Peccatum Sodomiticum, Oppressio pauperū, & Merces operariorum defraudata.*

Aug. in Enchir. cap. 80. & Ioh. An[illegible] [illegible] in Iob cap. 3.

Quo-

II.

Quomodo Scriptura vindicari docet Homicidium voluntarium?

G*Rauiter sanè quemadmodũ hisce Verbis Deus ostendit, quibus Cain primũ increpat homicidã:* 1. Quid fecisti, *inquit,* Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra Nunc igitur maledictus eris sup terrã. *Et alibi Vox Diuina testatur,* 1 Quicunq; effuderit humanũ sanguinem, fundetur sanguis illius. Ad imaginẽ quippe Dei factus est homo *Concinit Psaltes Regius;* 2. Viri sanguinũ non dimidiabunt dies suos. *Summũ enim hoc scelus est & atrocissimam proximo iniuriam adfert, qui Vitã ei adimit absq; legitima authoritate. Vnde à Christo etiam dictum est.* Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt.

1. Gen. 4. b

1. Gen. 5. a

2. Psal. 54. d

Matth. 26. c

III.

Quid verò de Sodomitico peccato, eiusque punitione scriptum extat?

HOmines Sodomitæ: *inquit Scriptura,* pessimi erant, & peccatores coram Domino nimis: *Nefandum hoc & flagitiosum peccatum Petrus* 3. *& Paulus* 4. *coarguunt; tum natura ipsa execratur; Scriptura Vero tanti flagitij magnitudinem his etiam Verbis declarat;* 5. Clamor

Gen. 3. e

3. 2. Pet. 2. b. c

4. Rom. 1. d

1. Tim. 1. b.

5 Gen. 9. 6. e

mor Sodomorũ & Gomorrhæorũ multiplicatus est, & peccatum eorum aggrauatum est nimis. *Vnde ad Loth tusturn & ab infandis Sodomitarum stupris maiorem in modum abhorrentem sic Angeli loquuntur* 6. Delebimus locum istum, eo quod increuerit clamor eorum coram Domino qui misit nos vt perdamus illos 7. Igitur pluit Dominus super Sodomã & Gomorrham sulphur & ignem à Domino de cœlo, & subuertit ciuitates has & omnem circa regionem. *Neq; tacet scriptura causas quæ ad hoc pergraue peccatum Sodomitas impulerunt, & alios itidem permouere possunt: Sic enim legimus apud* 1. *Ezechielem*: Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ; superbia, saturitas panis, & abundantia, & otiũ ipsius & filiarum eius: & manũ egeno & pauperi nõ porrigebant.

6. Gen. 19. c

7. Ibidem d Vide Greg. 14. moral. cap 10.

1. Ezec. 16. f

Huic autem flagitio nunquam satis execrando sunt obnoxij, qui diuinam, immo, & naturalem legem in Leuitico scriptam violare non verentur. Ea sic habet, cum masculo non commisceearis coitu fœmineo, quia abominatio est. Cum omni pecore non coibis, nec maculaberis cum eo. *Quod si fiat, terram ipsam tam teteris ac nefandis libidinibus pollui,*

2 Leuit. 18. c Vide Chrys. homil. 4. in Rom. Tert. de pudicitia, August. lib. 3 confess. ca. 8.

ac

ac iram diuinam aduersus populum maiorem in modum concitari, tum crimē mortis supplicio expiandum esse, eodem 3. loco monemur. Vnde Paulus non semel etiam arguit masculorū 4. cōcubitores: damnat præterea immundos atq; molles. E quibus vnus erat Onan. 5. Iudæ filius: qui præsentem Dei vltionem effugere, non potuit, quod in terrā semen funderet, peiorq; bestijs, naturæ honestatem ac ordinem vellet perrumperre.

3. Leui. 20. b
4. 1. Cor. 6. b
1. Tim. 1. b
Gal. 5. d
5. Gen. 38. b

VI.

Quid Scriptura de pauperum Oppressione proponit?

ADuenam nō contristabis, *Dicit Dominus 1.* neq; affliges eum: aduenæ enim & ipsi fuistis in terra Ægypti. Viduæ & pupillo non nocebitis: si læseritis eos, vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorem eorum, & indignabitur furor meus, percutiamq; vos gladio: & erunt vxores vestræ viduæ, & filij vestri pupilli. *Quapropter Ægyptij tot plagis 2. attriti, & cum suo Rege crudelissimoq; Tyranno Pharaone, quia nec paruulis 3. quidem Hebræorum occidendis sibi temperauit: submersi 4. demum fuere, videlicet ob suā in Israelitas plusquam Barbaricam immanitatem.* Vidi, *inquit Dominus, 5.* afflictionem populi

1. Exod. 22. e
2. Exo. 7. & deinceps.
Ibidem 1. c.
4. Exo. 14. g
5. Exod. 3.

puli mei in Ægypto: & clamorem eius audiui, propter duritiam eorum qui præsunt operibus, & sciens dolorem eius descendi, vt liberem eum de manibus Ægyptiorum. *Hinc apud Esaiam quoque interminatur Dominus,*

6. Esai. 10.a *6.* Væ qui condunt leges iniquas: & scribentes iniustitiam scripserunt; vt opprimerent in iudicio pauperes, & vim facerent causæ humilium populi mei: vt essent viduæ præda eorum, & pupillos diriperent. *Et apud eundem Prophetam de inhumanis & iniquis Magistratibus extat hæc querimonia*

1. Esai. 1.c 1. Principes tui infideles, socij furum: omnes diligunt munera: sequuntur retributiones, pupillo nõ iudicant, & causa viduæ non ingreditur ad illos. *Item*

2. Esa 3.b 2. Populum meum exactores sui spoliauerunt. *Nec dubium, quin ciuitates, & prouinciæ hoc execrando peccato quod a Tyrannicis Magistratibus perpetratur, in summum sæpe discrimen adducantur.*

V.

Quid postremò Scriptura docet de mercede operarijs retenta vel imminuta?

A*Pud Iacobum Apostolum legimus quàm is grauiter diuitibus exprobr[at] crudelem tenacitatem, summamq; in d[...] fra[...]*

fraudandis operariis iniquitatem, Ecce merces, *inquit*, operariorum qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est à vobis clamat: & clamor eorum in aures Domini Sabaoth introiuit. *Ecclesiasticus* Eccl.34.b. *refert in hunc modum*: Panis egentium, *ait*, vita pauperis est, qui defraudat illum, homo sanguinis est. Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum. Qui fundit sanguinem, & qui fraudem facit mercenario, fratres sunt.

Itaque lege diuina sancitum est: 1. Non 1.Deut.24.c. negabis mercedem indigentis & pauperis fratris tui, siue aduenę, qui tecum moratur in terra & intra portas tuas est; sed eadem die reddes ei precium laboris sui ante solis occasum, quia pauper est & ex eo sustentat animam suã: ne clamet contra te ad Dominum, & reputetur tibi in peccatum.

VI.

Quo referenda est omnis hęc de peccatis tractatio, & quis illius vsus?

HÆc tractatio ad priorem spectat Christianæ Iustitiæ partem, quæ in malis cognoscendis & fugiendis est posita: Vsus autem ac fructus tractationis est, ea quæ verè mala, Deo contraria, hominibus perniciosa sunt, ritè discernere, discreta prorsus

sua cauere, & si quid horum admissum si Prou. 14. b.
sedulo expiare.

Hinc etiam discimus, quomodo sapie 1. Prouer. 18. c
à stulto, iustus ab impio differat; 1. Sapie
enim timet & declinat à malo: Stultu
verò transilit, & confidit. 1. Non *enim* s
2. Prouer. 4. c
cipit stultus verba prudentię, nisi ea dix
ris quæ versantur in corde eius, *teste Sa*
lomone, qui hoc etiam scriptum reliquit
2. Iustorum semita quasi lux splendens,
procedit & crescit vsque ad perfectam
3. August. in Enchir. c. 81.
diem: via impiorum tenebrosa, nesciunt
vbi corruant, *plerique certè peccata qu*
indicauimus, perniciosas illas animorum
4. Aug. serm. 28 de temp.
5. Prou. 18.
pestes turpiter ignorant; 3. alij vt norint
maximè, non fugiunt tamen, neque dete-
stantur. Pessimi verò illi sunt, qui peccati
consuetudine 4. obdurauerunt, de quorum
genere dictum est illud: 5. Impius cum in
profundum venerit, contemnit; sed se-
quitur eum ignominia & opprobrium.
Ea verò inprimis contemnit, quæ Christia-
na Iustitia non solum ad vitiorum obser-
uationem seu differentiam cognoscendam
sed etiam ad eorum deuitationem & ex-
piationem adhibendam postulat.

VII.

Quibus verò modis peccata ex-
piantur?

Hic

HIc inprimis est extra controuersiam,
Christum nobis esse 6. propitiatorem 6. Rom. 3. f
illum Dei 7. Agnum, qui tollit peccata 7. Ioan. 1. d 1. Cor. 1. d
undi, quique solus remissionem peccato- Hebr. 1. a
m nobis potuerit promereri, & purgatio-
m eorum facere.

Deinde certum est, Deum fide purifica-
corda, Vt Petrus 1. inquit, quòd citra fi- 1. Actor. 15. b Hebr. 11. a. b
(humanæ salutis ostiū ac fundamentū)
llius peccatorū remissionē aut expiatio-
m, consequi aut sperare possit. Fide verò
stituuntur, qui cum Ecclesia fide non cō-
tientes vana quadā fiducia peccati re-
ssionē & iustificationis gratiā propter
bristum sibi aliisq; pollicentur.

Qui verò in Ecclesia fide & eius vnita-
ei sistentes, à peccatis cupiunt liberari, 2. Cyr. li. 2. in Leu. Aug.
ultos illi modos 2. ad peccatorum suorum lib. 2. contra
tiationem in Scriptura propositos habēt, Cresc. c. 12.
er quos principem tenet locum Pœniten- Chrys. concione 4. de
Sacramentum, quo neglecto 3. frustra Lazaro in fi-
eliquis lethalium peccatorum remediis ne.
hibendis agitur. Hoc enim præsens, ita
essarium pharmacum Christus ani- 3. Vide supra in Sacramēto
rum medicus instituit, contra omnem Pœnitent.
ati lepram valiturum. idq; commen- 4. Ioan. 20. f
s dixit Sacerdotibus 4. Quorum re-
eritis peccata, remittunt eis.

II. *Secundo purgantur & expiantur 5.ele-*
5. Aug. hom. 47. ex 50. *mosyna: quia scriptum est: 6.* Eleemosy-
6. Tob. 4. b. na ab omni peccato, & à morte libera[t],
& non patietur animam ire in tenebra[s].
1. Dan. 4. c. *Monet igitur Propheta, 1.* Peccata tua ele-
Chryſ. hom. 26. in Matt. emoſynis redime, & iniquitates tuas mi-
ſericordijs pauperum.

III. *Tertio remittuntur peccata, dum qui-*
2. Math. 6. b. 18. *tumus laesi, fratri offensam condonamu[s],*
dicente Domino, 2. Si dimiſeritis homi-
nibus peccata eorum; dimittet & vob[is]
Pater cœleſtis delicta veſtra.

IV. *Quarto idem fit, cum peccantē fratre[m]*
corripiendo emendamus ac lucrifacimu[s]
3. Iacob. 5. d. *ſicuti ſcriptum eſt: 3.* Qui conuerti fecer[it]
peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſaluab[it]
animam eius à morte, & operiet mult[i]-
tudinem peccatorum.

V. *Quinto huc pertinet abūdantia ſynce-*
charitatis, ad impetranda & conficiēda b[o]-
na omnia præpotentis; ob quam de Ma[g]-
4. Luc. 7. g. *dalena dicitur: 4.* Remittuntur ei pecc[a]-
5. Prou. 10. b. & 1. Pet. 4. b. ta multa, quoniā dilexit multū 5. Cha[ri]-
tas enim operit multitudinē peccato[rum].

VI. *Sexto ad idem valet contriti 6. cordis [sa]-*
6. Pſal. 50. d. *crificium, quod nunquam deſpicit D[eus]*
& humilis cognitio ſui, confeſſioq; pecca-
7. Pſal. 101. c. *rum 7. Reſpicit enim Dominus in ora[tio]-*
nem humilium, & non deſpicit preces
[ill]

m *Vt hinc etiā Dauid de seipso testetur* 1.
ixit confitebor aduersum me in iustitiā 1.Psal.31.b
eam Domino, & tu remisisti impieta-
m peccati mei. *Ac Ioannes generatim o-*
nibus verè confitentibus hanc gratiā pol-
etur: 2. Si confiteamur, *inquit*, peccata 2.1.Ioan.1.c
ostra, fidelis est & iustus, vt remittat
obis peccata nostra, & emundet nos ab
mni iniquitate. *Igitur Niniuita cū humi-* Ionæ.3.b.c
tatis & pœnitētia operibus sedulò insiste-
nt, præsentē Dei irā placauerūt & iamiā
iminens vibi, ac patriæ exitiū auerterūt.
uare sic de illis scriptum legimus: 3. Vidit
eus opera eorū, quia cōuersi sunt de via
a mala: & misertꝰ est Deus super malitiā 3.Ionæ 3.d
iā locutꝰ fuerat vt faceret eis & nō fecit.
Sic demum Scripturæ teste discimus his
ijsq; modis & officijs veræ pietatis Christi
itia editis hoc effici, vt credentiū & pœ-
tentium in Ecclesia sicut diximus, pecca-
expientur. Eoq; spectans Apostolus mo-
4. Has habētes promissiones charis. 5.Iacob.4.c
i mundemus nos ab omni inquina-
nto carnis & spiritus, perficientes san-
ficationem in timore Dei. *Nec minus* 4.2.Cor.7.a
uiter Iacobus: 5. Emundate inquit,
nus peccatores & purificate cor-
duplices animo. Miseri estote, &

II. *Secundo purgantur & expiantur elee-*
5.Aug.hom. 47.ex 50. *mosyna: quia scriptum est* 5. Eleemosy-
6.Tob.4.b. na ab omni peccato, & à morte liberat
& non patietur animam ire in tenebras
1.Dan.4.c. *Monet igitur Propheta,* 1. Peccata tua ele-
Chrys. hom. emosynis redime, & iniquitates tuas mi-
26.in Matt. sericordijs pauperum.

III. *Tertiò remittuntur peccata, dum qui*
2.Matth.6. *tumus læsi, fratri offensam condonamus*
b.18. *dicente Domino.* 2. Si dimiseritis homi-
nibus peccata eorum: dimittet & vobis
Pater cœlestis delicta vestra.

IV. *Quartò idem fit, cum peccantē fratrem*
corripiendo emendamus ac lucrifacimus
3.Iacob.5.d *sicuti scriptum est:* 3. Qui conuerti fecerit
peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit
animam eius à morte, & operiet multi-
tudinem peccatorum.

V. *Quintò huc pertinet abūdantia synce-*
charitatis, ad impetrandā & conficiēdā be-
na omnia præpotentis; ob quam de Ma-
4.Luc.7.g. *dalena dicitur:* 4. Remittuntur ei pecca-
5.Prou.10.b. & 1.Pet.4.b ta multa, quoniā dilexit multū. 5 Chari-
tas enim operit multitudinē peccatorum.

VI. *Sextò ad idem valet contriti cordis sa-*
6.Psal.50.d *crificium, quod nunquam despicit Deus*
& humilis cognitio sui, confessioq; pecca-
7.Psal.101.c *rum* 7. *Respicit enim Dominus in oratio-*
nem humilium, & non despicit preces
eo-

um. Vt hinc etiã Dauid de seipso testetur 1. Dixit confitebor aduersum me in iustitiã 1.Psal.31.b
meam Domino, & tu remisisti impieta-
tem peccati mei. *Ac Ioannes generatim o-
mnibus verè confitentibus hanc gratiã pol-
licetur: 2.* Si confiteamur, *inquit,* peccata 2.1.Ioan.1.c
nostra, fidelis est & iustus, vt remittat
nobis peccata nostra, & emundet nos ab
omni iniquitate. *Igitur Niniuitæ cũ humi-
litatis & pænitẽtiæ operibus sedulò insiste-
rent, præsentẽ Dei irã placauerũt & iamiã
imminens sibi, ac patriæ exitiũ auerterũt.
Quare sic de illis scriptum legimus: 3.* Vidit Ionæ.3.b.c
Deus opera eorũ, quia cõuersi sunt de via
sua mala: & misert' est Deus super malitiã 3.Ionæ 3.d
quã locut' fuerat vt faceret eis & nõ fecit.
*Sic demum Scriptura teste discimus his
ijsq; modis & officijs veræ pietatis Christi
...ia editis hoc effici, vt credentiũ & pæ-
nitentium in Ecclesia sicut diximus, pecca-
ta expientur. Eoq; spectans Apostolus mo-
net: 4.* Has habẽtes promissiones chariss. 5.Iacob.4.c
mi mundemus nos ab omni inquina-
mento carnis & spiritus, perficientes san-
ctificationem in timore Dei. *Nec minus* 4.2.Cor.7.a
...iter Iacobus: 5. Emundate inquit,
manus peccatores & purificate cor-
da duplices animo. Miseri estote, &

 luge-

lugere & plorate; risus vester in luctu conuertatur, & gaudium in mœrorem. Humiliamini in conspectu Domini, & exaltabis vos. *Etenim non sufficit mores in melius commutare & à factis malis recedere, vt Augustini 1. verbis iterum vtamur, nisi etiam de ijs quæ facta sunt, satisfiat Deo per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus eleemosynis.*

1 Homil. 30. ex 50 ca. 15 & in Enchir. c. 70. & Cyp. de lapsis.

Alioquin quisquis de peccatis lethalibus in se aliqua dominari cognouerit, vt idem Augustinus 2. est auctor nisi dignè se emendauerit, & si habuerit spatium, longo tempore pœnitentiam egerit, & largas eleemosynas erogauerit, & à peccatis ipsis abstinuerit, illo transitorio igne, de quo dixit 3. Apostolus purgari non poterit; sed æternum illum flamma sine vllo remedio cruciabit. Non enim capitalia post hanc vitam, sed minuta peccata purgantur expianturque.

2 Serm. 41. de Sanctis.

3 1. Cor. 3. e Item August. homil. 16. ex 50. Enchir. cap. 67. Item de fide & ope rib. cap. 14 & q. 1 ad Dulcitium.

VIII.

Quid vero de minutis peccatis est sentiendum?

ID scilicet, quod eiusmodi leuiora vti motus euagatio, verbum otiosum, risus immoderatus, & consimilia; quæ quotidiana seu venialia peccata dicuntur, & sine quibus hæc vita nō ducitur: 1 in multis enim offe-

1 Iacob. 3. c

offendimus omnes vt *ante quoq; monui-*
mus: etsi lethalia non sunt, & in speciem
minuta videntur; tamen haudquaquam
1 *sunt contemnenda. Siquidem Deo displi-* 1. Aug. de decem chordis.
cent seu, vt Paulus loquitur, 3. contristant cap. 11 & in
Spiritum sanctum, obfuscant cõscientiam, Psalm. 129.
Charitatis feruorem imminuunt, virtu- Serm. 244.
tumq; profectum remorantur, & ad gra- de temp. lie in tract. 12. in
uiora saepe vitia periculaq; pertrahunt, vn- Ioan. hom.
de scriptum est: 3. Qui spernit modica, Cor. & in ser. de em. pecc.
paulatim decidet. 5. Qui amat pericu- periculis.
lum, peribit in illo 6. Qui in vno pecca- 3. Ephes. 4. g
uerit, multa bona perdet. 4. Eccl. 19. a

Cauenda sunt igitur, quantum licet, hae 5. Ibidem 3. c
labes & sordes animae: quoniam, vt legi- 6. Eccle. 6. d
mus, 7. non intrabit in coelestem Hieru- 7. Apoc. 21.
salem aliquid coinquinatum. *Ac nisi in* 8. Vide supra
hac vita illa diluantur, etiã 8. post mortem de Satisfa-
hominẽ grauant, nec sine poenis quidẽ acer- ctione.
bis purgatorij ignis expiantur. Qui quidẽ 9. In Psal. 37.
ignis, etsi perpetuus non sit, tamen vt Au- Serm. 41. de
gustino 9. credimus, grauior est quàm quic- Sanctis.
quid homo in hac vita potest perpeti. Gregor. in 3.
Psal. poenit.

IX.

Quibus autem remedijs peccata leuio-
ra purgantur?

VT *eiusmodi animae sordes in hac vi-*
ta diluantur, Ecclesia vetus remedia

1. Aug. epist. 108. in Enchir. cap. 72. In Ioan. tract. 22. Serm. 41. de Sanctis. Lib. 21. de ciuitat. c. 27. & homil. 50. ex 50, c. 6.

isthaec 1. agnouit & in vsu habuit, humili sui accusatione, Dominica precatione, pectoris tunsione, & alias id genus pias in Deum ac etiā erga proximum exercitationes, corporisq; afflictiones sponte ac religiose susceptas. Quae quidē remedia tantò lubentius ac studiosius amplectūtur sapientes, qui rectius norūt, & diligentius expendūt diuina iustitia in vindicādis 2. peccatis seueritatē. Quod vel ex illa metuēda Christi sententia planū fieri potest, 3. Dico vobis quoniā omne verbū ociosū, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. *Itemq; ex illo dicto Petri:* 4. Iustus vix saluabitur. *Vt huic Iob, Siv alioquin iustus & innocens, dixeris:* 5. Verebar omnia opera mea, sciens quia non parceres delinquenti. *Et Apostolus Paulus:* 6. Horrendum est incidere in manus Dei viuentis: 7. Quod si nos ipsos diiudicaremus, *vt idem admonet*, non vtique judicaremur, 8. Beatus *igitur* homo, qui semper est pauidus; qui verò mentis est durae corruet in malum.

2. Prosper. in sentent. Aug. cap. 210.
3. Matt. 12. c
4. 1. Pet. 4. d
5. Iob. 9. c
6. Hebr. 10. f
7. 1. Cor. 11. g
8. Prou. 28. b

X.

Anne satis est à peccatis abstinere?

Berna. serm. 34. ex paruis serm.

I*Vstitia quidem Christiana, de qua hucusque diximus, duas partes proponit,*

velut æquè necessarias nobis commendat hisce verbis: 1. Declina malo, & fac bonũ *Sicut & Paulus docet*, 2. Odientes malum & adhærentes bono. *Non sufficit igitur, quod Augustinus perspicuè dixit, abstinere à malo, nisi fiat quod bonum est: & parum est nemini nocere, nisi studeas multis prodesse.* Chrysost. in Psal. 4. August. serm 56. de temp. 1. Psa. 36. c & 33. & ibid. Aug. 2. Rom. 12. c In senten ix P. osp. cap. 86.

Quapropter absoluta vtcunq; iustitia priore parte, quæ mala prohibet, consequẽs est, vt fauente Christo de altera porrò, quæ in bonis consectandis est posita, dicere pergamus.

DE TRIPLICI GENERE BONORVM OPERVM.

I.

Iustitia Christiana circa quæ bona versatur?

HÆc *iustitia tam latè patet, vt omnia bona, quæ honestè, iustè, ac piè fiunt, in se contineat, nobisq; expetenda, & consectanda proponat. Vnde ita fideles apostolus commonefacit*: 2. Ambuletis digne Deo per omnia placentes, in omni opere bono fructificantes: 3. prouiden- 1. Chrys. in Psal. 14. & homil 52. in Gen. 2. Col 1 b. 3. Rom. 12. d 2. Cor. 8. b

1. Aug. epist. 108. in Enchir. cap. 72. In Ioan. tract. 22. Serm. 41. de Sanctis. Lib. 21. de ciuitat. c. 27. & homil. 90. ex 90. c. 6.

2. Prosper. in sentent. Aug. cap. 210.

3. Matt. 12. c

4. 1. Pet. 4. d

5. Iob. 9. c

6. Hebr. 10. f

7. 1. Cor. 11. g

8. Prou. 28. b

isthaec 1. agnouit & in vsu habuit, humilem sui accusationē, Dominicā precationem, pectoris tunsionē, & alias id genus pias in Deum ac etiā erga proximum exercitationes corporisq́ afflictiones spontè ac religiosè susceptas. Quæ quidē remedia tantò lubentius ac studiosius amplectūtur sapientes, quo rectius norūt, & diligentius expendūt diuina iustitia in vindicādis 2. peccatis seueritatē. Quod vel ex illa metuēda Christi sententia planū fieri potest, 3 Dico vobis quoniā omne verbū ociosū, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. *Itemq́; ex illo dicto Petri:* 4. Iustus vix saluabitur. *Vt binc Iob, vir alioquin iustus & innocens, dixerit;* 5. Verebar omnia opera mea, sciens quia non parceres delinquenti. *Et Apostolus Paulus:* 6. Horrendum est incidere in manus Dei viuentis: 7. Quod si nos ipsos diiudicaremus, *vt idem admonet,* non vtique judicaremur, 8. Beatus *igitur* homo, qui semper est pauidus; qui verò mentis est duræ corruet in malum.

X.

Berna. serm. 34. ex paruis serm.

Anne satis est à peccatis abstinere?

I*Vstitia quidem Christiana, de qua huc-usque diximus, duas partes proponit, &* *velut*

Velut æquè necessarias nobis commendat hisce verbis: 1. Declina malo, & fac bonū *Sicut & Paulus docet*, 2. Odientes malum & adhærentes bono. *Non sufficit igitur, quod Augustinus perspicuè dixit, abstinere à malo, nisi fiat quod bonum est: & parum est nemini nocere, nisi studeas multis prodeße.*

Chrysost. in Psal. 4.
August. serm 56 de temp.
1. Psa. 36. c & 33. & ibid. Aug.
2. Rom. 12. c
In senten js Prospe. cap. 86.

Quapropter absoluta vtcunq; iustitia priore parte, quæ mala prohibet, consequēs est, vt fauente Christo de altera porrò, quæ in bonis consectandis est posita, dicere pergamus.

DE TRIPLICI GENERE BONORVM OPERVM.

I.

Iustitia Christiana circa quæ bona versatur?

HÆc *iustitia tam latè patet, vt omnia bona, quæ honestè, iustè, ac piè fiunt, in se contineat, nobisq; expetenda, & consectanda proponat. Vnde ita fideles Apostolus commonefacit*: 2. Ambuletis dignè Deo per omnia placentes, in omni opere bono fructificantes: 3. prouiden-

1. Chrys. in Psal. 14. & homil 52. in Gen.
2. Col 1 b.
3. Rom. 12. d
2. Cor. 8. d

tes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. *Hic enim nostræ vocationis, & Christianæ institiæ per Christum partæ, verus est vsus ac*
4.1.Pet.2.d *fructus proprius Petro teste*, 4. vt peccatis mortui iustitiæ viuamus, *hoc est quemadmodum à Paulo explicatum est*: 5. Vt abnegantes impietatē, & secularia desideria
5.Tit.2.d sobriè, & iustè, & piè viuamus in hoc seculo. *In eundem sensum nobis proponitur Euangelicum illud*: 6. Vt sine timore, de
6.Luc.1.g manu inimicorum nostrū liberati, seruiamus illi in sanctitate & iustitia corā ipso omnibus diebus nostris. *Nam idcirco redemit nos Christus*, 7. ab omni iniquitate
7.Tit.2.d vt mundaret sibi populū acceptabilem, sectatorem bonorum operū 8 Ipsis enim
8.Ephes.2.b Dei sumus factura creati in Christo Iesu, in operibus bonis, quæ præparauit Deus vt in illis ambulemus.

Ita constanter Paulus scribit, omnesq; admonet de obseruanda & colenda semper iustitia Christiana. Proinde Ioannes etiam prudenter admonet, ac absolutè definit, ita scribens, 1 Filioli, nemo vos seducat. Qui
1.Ioan.3.d facit iustitiam, iustus est, sicut & ille iustus est: qui facit pecatum ex Diabolo
2.Iacob.2.d est. *Et idē Iacobus cōstanter docet*: Ex operibus

ribus iustificatur homo, & non ex fide tantum. Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus mortua est; *Tum idem rursus*; 3 Qui perspexerit in lege perfectæ libertatis (*siue in legem perfectam quæ est libertatis*) & permanserit, non auditor obliuiosus factus, sed factor operis, hic beatus in facto suo erit. *Nec aliud sanè voluit Paulus cum in hunc modum diceret* 4 Non auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. 3.Iacob.1.c 4.Rom.2.c

II.

Quem fructum pariunt opera iustitiæ Christianæ?

P*Rœclarum sanè atq; multiplicem, cum in hac, tum in futura vita, Huc enim spectat Pauli sententia*: 5. Pietas ad omnia vtilis est, promissionem habens vitæ quæ nunc est & futuræ. *Tum alibi scriptum legimus*: 1. Bonorum laborum gloriosus est fructus. 5.1.Tim.4.a 1.Sap.3.d

Primum enim hæc opera ex viua fide, id est, per charitatem 2 operante profecta, non modo signa sunt Christianæ vocationis, sed eandem nobis quoque confirmant certamq; faciunt. Quamobrem Petrus Apostolus, qui ad opera bona nusquam non cohortatur, hæc etiam adijcit: 3. Fratres 2.Gal.5.a 3.2.Pet.1.b

magis satagite, vt per bona opera certã vestram vocationem & electionem faciatis. Hæc enim facientes, non peccabitis aliquando.

II. *Secundo gratiam credentibus augent,*
4.2.Cor.7 b *atq; 4. sanctificationem perficiunt, Apostolo teste, vt hinc etiam Iacobus affirmet, quod Fides qua operibus cooperatur, ex 5. ijsdem quoq; consummetur.*

5.Iacob.2.d
III. *Tertio fiduciam bona conscientia pariunt, magnáq; ad orandum & quodlibet à Deo impetrandum animant. Scriptum est enim:* 6. Fiducia magna erit coram summo Deo eleemosyna omnibus facientibus eam. *Et rursus.* 7. Charissimi si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum: & quicquid petierimus, accipiemus ab eo, quoniam mandata eius custodimus, & ea quę sunt placita corã eo facimus. *Exemplum extat in Ezechia Rege, qui bona conscientia fretus ac Dei voce in hoc ipso comprobatus dixit:* 1. Obsecro Domine, memento quæso, quomodo ambulauerim coram te in veritate & in corde perfecto, & quod bonum est in oculis tuis fecerim.

6.Tob.4.b
7.1.Ioan.3.d
1.Esai.38.a

IV. *Demum id efficiunt vt laborantes in vinea 2. Christi, denarium diurnum accipiamus, hoc est promissam æternæ vitæ mercedem,*

2.Mat.20.a
& Greg. ho. 19.inEuang.

cedem, iustitiaq; coronam, quam in Ec- 3.2.Timoth.
clesia 4. Dei mandata seruantes in Christo 4 b
promerentur, ait igitur Dominus: 5. Voca 4.Mat.19.c
operarios, & redde illis mercedem *Ait* 5.Mat.20.a
David: 6 Seruus tuus custodit ea *Diui-* 6.Psal.118.a
na scilicet præcepta: in custodiendis illis
retributio multa, *Ac iterum*: Inclinaui
cor meum ad faciendas iustificationes
tuas in æternum propter retributionem 7.2.Timot.
Ait & Paulus; 7. Bonũ certamen certa- 4 b
ui; cursum cõsummaui, fidem seruaui: in
reliquo reposita est mihi corona iustitiæ
quã reddet mihi Dominus in illa die iu-
stus iudex: non solum autẽ mihi, sed & iis, 1.Matt.19.a
qui diligunt aduentum eius. *Ait denique*
& ipse Christus: 1 Si vis ad vitam ingredi 2.Ioan.5.d
serua mandata. *Et iterum*: 2 Procedent
qui bona fecerunt in resurrectionem vi-
tæ; qui verò mala egerunt, in resurrectio- 3.Matth.7.c
nem iudicij *Tum alibi*: 3. Qui facit vo-
luntatem patris mei qui in cœlis est; ipse
intrabit in regnum cœlorum.

Ex quibus fit perspicuum, quanti nostra 4.Apoc.21
omnium referat, si vitam æternam cupi-
mus, diuinas obseruare voces: 4 Qui iu-
stus est, iustificetur adhuc: & sanctus san-
ctificetur adhuc Ecce venio citò, & mer-
ces mea mecum est, reddere vnicuiq; se-
cun-

5. Gal.6.b cundum opera sua, 5. bonum igitur facientes non deficiamus; tempore enim suo metemus non deficientes.

III.

Quot sunt genera bonorum operum, in quibus iustitia Christiana præcipue cernitur & exercetur?

Petrus Chrysol. serm. 43. *Eiusmodi sunt triplicia, sicut ex sacris literis accipimus, videlicet, Oratio, Ieiunium & Eleemosyna. Nam reliqua ferè benefacta, quæ ex fide viua proficiscuntur, & iustitiam Christianam commendant, augent atque consummant, ad hosce tres fontes facilè referuntur. Hinc illa præclara vox Angeli Raphaëlis:* 1. Bona est

1. Tob. 12.b Oratio cum Ieiunio, & Eleemosyna magis quam thesauros auri recondere. *Augustinus verò dilucidè dixit: Hæc iustitia*

In Psal. 42. *hominis in hac vita, Ieiunium, Eleemosyna, Oratio.*

2. Matt. 6.a *De quibus Christus 2. apud Matthæum sigillatim docet, addit q; promissiones de parata cælesti mercede ijs, qui in Ecclesia citra hypocrisin sincere ieiunant, orant ac*

3. Ibid. a & c *eelemosynam tribuunt. Hinc fide is illa sponsio toties repetita:* 3 Pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi. *Et hæc ipsa*

4. Matt. 5.c *sunt in quibus Christus, vt bene beateque viuamus, abundare 4. vult nostram iustitiam,*

ita, & ita lucere 5. coram hominibus, vt vi- 5. Ibidem b
deant opera vestra bona, & glorificēt patrē
Ad hæc præstāda in Christo creati, & 6. de-
stinati sumus, quæ nimirum præparauit 6. Ephes. 2. b
Deus vt in illis ambulemus. Propter 7. hæc è
charitate præstita, iusti in regnū adsciscen- 7. Matt. 13. f 10. d & 25. d
tur æternum: ob eadem vero neglecta, in- Ioan. 5. e
iusti in gehennam ignis præcipitabuntur. 2. Cor. 5. b

Vt vero, 8. Pharisaicum ac vanum est,
cum aliorum contemptu se ipsum iustifica- 8. Luc. 18. a
re & suis 9. operibus fidere: ita, Christia-
num est atque legitimum, hominem cum
sui submissione operibus bonis operam se-
dulam dare, & si quando gloriari velit, in
1. Domino gloriari, vt qui operatur in no- 1. 2. Cor. 10. d
bis velle & perficere, Apostolo teste. Phil.

IV.

Quid est Ieiunium?

NOn *simplex huius nominis est ac-* 2. Aug. tract. 27. in Ioan. &
ceptio, Magnum & generale Ieiuniū li. 2. q. Euan.
2. Augustinus vocat abstinere ab iniquis cap 18.
moribus & illicitis voluptatibus seculi. De- 3. Isid. lib. 1.
inde Philosophicum, vt quidam vocant, Ie- de Eccl. offic. ca. 36. & seq.
iunium, est Parsimonia illa cibi ac potus, Raba de Ie-
moralisque sobrietas qua temperatè eti- iun. li. 2. ca. 17. & seq.
am ab Ethnicis secundum rectam ratio- Ino, par. c. 4.
nem viuitur. Tertio Ecclesiasticum 3. est ca. 25. & seq.
Ieiunium, vtpote cum iuxta certum Eccle- Burch. li. 13.
sia

4. Cypria. de Ieiunio & tētatio: 1 C hristi. Chrysost. ho. 1. & 2. in Gen. & serm de ieiunio, Basil. orat. 1. & de ieiunio. Ambr. in lib. de Helia & ieiun. & ep. 82.

sia morem atque praescriptum, certis diebus & carnium esum nobis subtrahimus, & Vnica duntaxat refectione contenti sumus huiuscemodi ieiunium piè & Christianè 4. suscipitur ad cultum diuinum religiosius exhibendum, ad carnem edomandam spiritu que subijciendam, ad fructus poenitentiae dignos praestandos, ad obedientiam exercendam, ac demum ad quamlibet Dei gratiam consequendam.

V.

Quid vero his respondendum est, qui legem Ecclesiastici Ieiunij conuellunt atque contemnunt?

1. 1. Tim. 4. a Coloss. 2. c. d Can. Apost. 50. & 52. Con. c. Gang. can. 21. To. in assertione fidei 1. Brac. car. can. 14. 2. Li. 30. con tra Faust. c. 5. Item Theod. in ep tom. diuino um de. cret. cap. de abstinent. Ber. ser. 65. in Cantica.

PRimum admonendi sunt isti, ne falsò Catholicis affingant quod Apostolus 1. detestatur & Ecclesia semper damnauit in Iudaeis, Manichaeis & Priscillianistis, quod Videlicet aut secundum legem Mosaicam, aut ex superstitione, à cibis quibusdam absti neant Catholici enim, sicut Augustinus Fausto Manichaeo 2. respondet, quod à carnibus abstinent, edomandi corporis causa id faciunt, propter animam irrationalibus moribus amplius humiliandam, non quod carnes esse immundas credant Nec solum à carnibus, Verū à quibusdam etiam terrae fructibus abstinent, Vel semper, sicut pauci, Vel certis diebus

atque

atque temporibus, sicuti per Quadragesimam fermè omnes. Sic Augustinus, atque ante illum idipsum etiam docet Epiphanius, vbi confutat Aerianam hæresim, 3. qua statā Ecclesiæ ieiunia cuique libera esse vult, atq; ad ea neminem obligari. 3. Hæresi 75. & Aug. hæres. 53. 4. Hieron. in epist. ad Gal. c. 4. Leo ser. 3. & 4. de ieiunio 4. mēsis Basil orat. 2. de ieiunio.

Quod autē in publicis 4. ieiunijs, sicut & in precationibus, & ferijs, ratio, temporis obseruatur, id ordinem & concordiam publicam in Ecclesia confirmat, illustrat ac promouet. Deinde priuata jejunia non ita multi quidem imponerent sibi vtpote naturali carnis amore ventrisque studio ad suscipienda ea impediti.

Iam quod magni momenti, & certi meriti sit, eiusmodi jejunia reuerenter amplecti seduloq; obseruare, tam apertè probat Hieronymus 1. cōtra Iouinianū, hac de re dubitari amplius vt à nullo possit. Quibus addenda sunt, quæ supra docuimus de præceptis Ecclesiæ obseruandis, idq; ad scandalū 2. euitandū, & disciplinam publicā retinendā, neq; modò propter irā, sed etiā propter conscientiam, vt Apostolus 3 dixit. 1. Libro. 2. 2. Aug. epist. 118. ad Ian uarium c. p. 2. 3. Rom. 13. b

Constat autem, sicut omnium ætatum scriptores cōprobant, Ecclesiæ disciplinam, consuetudinem, traditionem, sanctionem hanc & esse constantem, & inde ab initio

fuis-

fuisse, Vt diebus 4. quibusdam præsertim 5. Quadragesima, ieiunium hoc Ecclesiasticum obseruaretur, Ita docent Canones 6. Apostolorum & sacrosancta 7. Synodi: Gangrensis 8. quidem Anathemate eos ferit, qui communia totius Ecclesiæ jeiunia contemnunt: Toletana 1. Verò communione eos priuari jubet, qui sine ineuitabili necessitate & euidenti languore carnibus in Quadragesima Vescuntur.

Et singularis Patrum est ardor in commendando, Vrgendo & exigendo 2 jeiunio, præsertim quadragesimæ, quod quidam ab Apostolis 3. institutum Videri Volunt. Ab hoc Patrum sunt Spiritu alieni, qui ieiuniorum legem sibi alijsq; relaxant, & carnis licentiæ, non libertati Euangelicæ patrocinantur. Hi carnem 4. cum Vitijs & concupiscentijs nolunt crucifigi, ac proinde quæ sunt spiritus, non sapiunt: sed spiritũ potius 6. extinguunt, aduersus doctrinam Apostolicam. Deinde palam obsistunt Ecclesiæ matri, immò etiam 6. Christo in Ecclesia sponsa loquenti atq; præcipienti, Vn-

4. Aug. epist. 86 in Epiph compendiar. doct. Calixtus epist. 1. ad Bene l. Leo ser. 8. & 9. de ieiunio 7. mensis Isid. lib. 1. de off. Eccles. cap. 37. & l. Conc. Mog. cap. 34 Saleguntl. ca. 2. Bern. in vigilijs Andreæ 5. Ignatius ad Phili. Epiph. in comme. d. doc. Theoph. Alex. l. 3. paschal. Maxi. in ser. non. de qua'ra. Item Ambr. Aug. & Leo decadem Cyr. lib. 10. in Leuit. Isidor. de off. cap. 36. Aug. ca. 6. Aug. 11. 7. Laod. can. 50. 2. Baccar. can. 9. Trib. can. 35. Agath. can. 12. 8. Can. 19. It. Mog. can. 35. 1. 8. Tol. can. 9. Vide Tele. in ep. ad vniuersos. Theoph. Alex li. 3. paschal. Aug. ser. 64. de temp. Niceph. l. 10. c. 3. Chry. ho. 6. ad pop. item 1. & 1. in Gen. 2. Bas. orat. de ieiun. Aug. ser. 62. de temp. Amb. ser. 23. 25. 34. 35. & 37. 3. Hier. a 1 Mar. con. errores Mont. Epiph. hær. 15. 4. Gal. 5. d. 1. Cor. 2. d. 5. 1. Thes. 5. c. Ambr. ser. 30. Max. serm. militarius 6. Luc. 10. Reg. 83. 2. Actar. 15. 6

de sibi certam damnationem acquirunt, quando sanctum & salutiferum & ab Ecclesia nobis vsque commendatum ieiuniorum institutum abrogant repudiantue.

VI.

Quid de Ieiunio sacra Scriptura tradit?

D*iuina vox est, quæ per Ioelé, ad pecca-* 7. Ioel. 2. c
tores clamat; 7. Conuertimini ad me 1. Ibidem, d
in toto corde vestro, in ieiunio; fletu, &
planctu *Nec multò post* 1. Canite tuba in
Sion inquit, sanctificate ieiuniũ, vocate
cœtũ, congregate populum, *vel sicut alij*
legunt, sanctificate ieiuniũ, prædicate cũ
ratione. Vt hinc discamus, ieiunium san-
ctificari cæteris bonis operibus, & sanctifi-
catum curationi proficere peccatorum, vt 2. in Ioelem.
Hieronymus 2. *interpretatur. Nam vt idẽ* 3. Ibi l. & lib.
3. *è sacris literis colligit, per ieiunia Daniel* 2. contra Iou
4. *vir desideriorũ futura cognouit: & Ni-* 4. Daniel 9. f
niuitæ iram placauerunt Dei; & Elias ac Ion. 3. d
Moses quadraginta dierum esurie, Dei fa- 3. Reg. 19. b
miliaritate saturati sunt, & ipse Dominus Exod. 24. d
totidem diebus in solitudine ieiunauit, vt Deut. 9. b
nobis solennes ieiuniorũ dies relinqueret Matth. &
& acriora dæmonia docuit, 5. *non nisi ora-* Luc. 4. a
tione & ieiunijs posse superari, & Apo- 5. Matt. 17. e
stolus frequẽter 6. *se ieiunasse dicit, & in* 6. 2. Cor. 5. & 11. f.
psalmis pœnitens loquitur: 7. Manducabã 7. Psal. 101.
sicut cinerem panẽ meum, & potũ meũ

cum

2. Psal. 34.b *cum fletu miscebam. Et 8. Cum mihi molesti essent, induebar cilicio, humiliabam in ieiunio animā meā. Demū quia eo manifestius, quā quod Christus affirmat 3 fo-*
3 Mat. 9.b Luc. 5.g *re, vt cū ipse sponsus discipulis suis maximè dilectus ablatus sit, tunc illos licet Spiritu*
1. Actor. 13.a *1. sancti plenos, ieiunaturos esse? itaq; Pau-*
2. 2. Cor. 5.a *lus fideles omnes hortatur.* Exhibeamus nosmetipsos, sicuti Dei ministros in multa patiētia, in vigilijs in ieiunio in casti-
3. Gal. 5.b tate 3. Qui enim sunt Christi, carnē suam crucifixerunt cū vitijs & concupiscentijs.

VII.

Quid est oratio?

Damasc. li. 3. orthod. fidei cap. 24. Aug. lib. 2. de serm. Domini in monte cap. 7. & serm. 230. de tempore Basil. in Iulittā martyrem. Chrys. hom. 30. in Gen.

EST pius nostræ mentis in DEVM affectus, quo petuntur fideliter, quæcunq; sunt nobis, aut alijs salutaria: quo diuinam quoq; gratiam & virtutem celebramus, aut qualicunque ratione coram summa & æterna illa Maiestate nos deuotos testamur. Vt huc spectet non solum precatio, sed etiam adoratio, oblatio seu sacrificium, inuocatio, laudatio, gratiarū actio.

Modum autem precandi & formulam
3. Matt. 6.b *singularem Christus 3. præscripsit, sicuti supra declarauimus: Et nullum est sanè opus magis in scriptura commendatum, nullum pijs sanctisq; hominibus familia-*

rius,

rius, nullum quod à pluribus & ſæpius & diligentius magisq; neceſſario in hac vita ſit exercendum, atq; precatio. Verè dictum illud. Oratio humiliantis ſe nubes penetrabit. *Item 2.* Oportet ſemper orare, *ardenti ſcilicet cordis affectu & citra hypocryſim, & abſque laudis humanæ reſpectu, hoc eſt, in ſpiritu & veritate.* 1. Eccl. 35. 2. Luc. 18. a.

Interim orantes externũ corporis geſtum & habitũ ritusq; nonnullos adhibent ſæpe. Et rectè quidẽ vt exẽpla ſcripturæ cõmonſtrant; Nã & Chriſtus Dominus nũc 3. ſublevatis in cœlũ oculis, 4. nũc elata voce, nũc in terrã 3. proſtratus patrem orauit. Tũ 6. Danielis ac Niniuitarum precatio, 7. quia non ſine ieiunijs, ſacco & cinere inſtituta fuit, magis cõmendatur. Nec fruſtra de Publicano 8. dictum eſt, quod humili facie, depreſſis oculis, pectorisq; tunſione ſuam in templo precationem inſtruxit. Quæ quidem licet externa videantur, & ab impijs etiam fieri ac oſtentari queant, tamen hactenus laudem illa merentur, quatenus & piè corpus exercent, rediguntque in obſequium creatoris, & animum excitant, fulciunt ac promouent in cultu interiore. Præterea ſunt hæc teſtimonia quædam fidei humilitatis atque pietatis non negligenda, 3. Ioan. 17. a. 4. Mat. 27. c. Luc. 23. f. 5. Mat. 27. d. 6. Dan. 9. 7. Ioan. 3. c. d. 8. Luc. 18. a.

Vt

ut qua non solum spectanti proximo, sed etiam Ecclesia adferunt adificationem.

VIII.

Cur in orando seduli & assidui esse debemus?

PRimùm ob maximas & infinitas eorum qui rite precantur, vtilitates. Deinde quod Oratio proprium & necessarium sit fidei exercitium: Habet praterea praceptum in diuinis 1. litteris passim neq; modo frequentem, sed etiam eximium plenumque consolationis & sanitatis promissionem 2. Dico vobis, inquit ipsa Veritas Christus; Omnia quæcunque orantes petitis, credite quia accipietis & euenient vobis. *Et rursum* 3. Ego dico vobis. Petite, & dabitur vobis, quærite, & inuenietis; pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit inuenit; & pulsanti aperietur. *Atque iterum*: 5. Si vos cum sitis mali, nostis bona data dare filijs vestris: quanto magis Pater vester qui in cœlis est, dabit bona petentibus se? *Talibus quidem dictis, vt rectè colligit Chrysostomus, 5. ac tali spe prouocauit nos ad orandum vniuersorum Dominus. Nos verò docet obtemperantes Deo semper omnem vitam in laudibus Dei, precibusq; transigere, maiore stu-*

dio

Isido. de summo bono li. 3 cap. 7. Aug. serm. 22. 6 de temp. Chrys. lib. 1 & 2. de oratio. De: m & hom. 5. de incomprehens. Dei natura. Item homil. 20. ad pop.
1. Matt. 26. d Luc. 18. a Rom. 12. c Col. 4. 1. Thess. 5. c 1. Timot. 5. a Iacob. 5. d
2. Marc. 11. c
3. Luc. 11. b Matth. 7. b
4. Mat. 7. b Luc. 11. c
5. Lib. 1. de orando Deũ.

lio curam agentes diuini cultus, quàm vitæ nostræ. Sic enim contigerit semper viuere vitam homine dignam. Hæc ille.

IX.

Quibus exemplis vim Orationis & fructum colligemus?

IAcobus Apostolus, vt orationis virtutem explicaret exemplo, ita scripsit 1. Elias homo erat similis nobis, passibilis, & oratione orauit, vt non plueret super terram, & non pluit annos tres, & menses sex. Et rursum orauit, & cœlū dedit pluuiam, & terra dedit fructum suum. *Similibus exemplis Augustinus rem eandem comprobat: Orante 2. Moyse & Samuele vincuntur à Iudæis hostes Amalechitæ atque Philistæi. Orans Hieremias 3. confortatur in carcere. Orans Daniel inter Leones exultat. Orantes tres pueri in fornace tripudiant. Orans 4 de cruce Latro inuenit paradysum. Susanna per orationem inter senes falsò accusantes defenditur. 5. Stephanus orans in cœlum suscipitur, & inter lapidantes per Saulo exauditur.* 1. Iacob. 5. F 1. Reg. 17. a 18. g 2. Exod. 7. e 1. Reg. 8. c 3. Hier. 32. c Dan. 5. c Dan 3. c 4. Luc. 23. e Dan. 13. e 5. Actor. 7. g Hiero. contra Vigilantium

Quibus exemplis non modo fructus Orationis ostenditur, sed etiam precandi studium ac sedulitas nobis commendatur. Quare Scriptura quoq; Apostolica cohortatur: 6. 6. Sine intermissione orate, & in 6. 1. Thes. 5. c

omni-

1. Iacob. 5. d omnibus gratias agite, *Et rursus.* 1. Orate pro inuicem vt saluemini: multú enim
1. Ioan. 5. c valet deprecatio iusti assidua. *Item.* Hæc est fiducia quam habemus ad Deum, quia
2. 1. Ioan. 5. d quodcunq; petiuerimus secundum voluntatem eius audit nos *praterea.* 2. Qui scit fratrem suum peccare peccatum nó ad mortem petat, & dabitur ei vita.

DE ELEEMOSYNA, ET OPERIBVS MISERICORDIÆ.

X.

Quid est Eleemosyna?

Vid. Chrys. homil 15. in 2. Cor. 1. & sermon. 30. de verb. Domini

3. Tob. 12, b

4. Serm. 1. de Eleemosyna.

5. Lib. 1. officiorum c. 11.

6. Luc. 6, f

E*st beneficium seu munus, quo alterius miseria ex nostro commiserationis affectu subuenitur. Quo spectat id, quod apud Tobiam Raphael angelus testatur:* 3. Bona est Oratio cum Ieiunio & Eleemosyna: *vt intelligamus, sicut Cyprianus,* 4. *admonet, orationes nostras ac Ieiunia minus posse, nisi Eleemosynis adiuuentur. Bona misericordia, inquit* 5. *Ambrosius, qua & ipsa perfectos facit, quia imitatur perfectum Patrem. Nihil tam commendat Christianam animam, quam misericordia sic ille.* 6. Estote ergo misericordes, sicut & pater vester misericors est, vt sitis fili

lij patris vestri qui in cœlis est, qui so-
lem suum oriri facit super bonos & ma-
los, & pluit super iustos & iniustos. *Ita
Christus Saluator & Samaritanus noster,* 1. Lucæ 10. f
omni gratia & misericordia plenus, qui 2. Act. 10. f
*pertransijt benefaciendo, & sanando o-
mnes oppressos à Diabolo.*

IX.

Quo pacto Scriptura nobis commendat
Eleemosynam?

Multis quidem & apertis, præceptis, pro- 3. Serm. 5. de
missionibus & exemplis. Quin Cy- Eleemosyna.
prianus 3. docet in Euangelio, nihil præcipi Vide etiam
frequentius, quam vt insistamus eleemo- Aug. ser. m.
synis dandis; nec terrenis possessionibus in- 227. de temp
cumbamus, sed cælestes thesauros potius li. hom. 29.
recondamus. Hinc illa Christi sententia. & 47. ex 50.
4. Quod superest, date eleemosynam & Ambr. serm.
ecce omnia munda sunt vobis. 5. Vendi- 30. & 32.
te quæ possidetis, & date eleemosynam. Chrys. hom.
Facite vobis sacculos: qui non vetera- 23. ad pop. &
scunt, thesaurum non deficientem in seq.
cœlis. *Atque alibi*: 6. Facite vobis ami- 5. Lucæ 12. d
cos de Mammona iniquitatis, vt cum 6. Luc. 16. a
defeceritis, recipiant vos in æterna ta- 7. Luc. 6. c
bernacula. *Breuiter*: 7. Date & dabitur
vobis. *Proinde Daniel Propheta impio Re-* 1. Dan. 4. d
gi consulit: 1. Peccata tua eleemosynis Chrys. hom.
redime, & iniquitates tuas misericordijs 26. in Matt.

2.Eccles,3.d pauperum. Tum alibi igitur; 2. Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis. Neque hominis vero, sed Angeli vox ea fuit: 3. Eleemosyna à morte liberat, & ipsa est quæ purgat peccata, & facit inuenire misericordiam & vitam æternam. Quin & Christus ipse pronunciat
3.Tob.12.b
4.Mat.10.d Quicumque potum dederit vni ex minimis
5.Matth.5.a istis calicem aquæ frigidæ tantum in nomine discipuli, amen dico vobis non perdet mercedem suam, 5. Beati igitur misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. E contrario autē vt Iacobus affirmat
6.Iacob.2.b 6. Iudicium sine misericordia illi, qui non facit misericordiam.

XII.

Quibus exemplis Eleemosynæ virtus & fructus declaratur?

7.Gen.18.a & 19.a
8.Hebr.13.a
Tob.12.c
Actor.10.a
IN sacris quidem litteris 7. Abraham & Loth propter hospitalitatem Deo placuisse, & Angelos 8. hospitio excepisse dicuntur. Tobiæ & Centurionis eleemosynæ tantum valuerunt, vt in memoriam ascenderint in conspectu Dei & non solum testes sed etiam collaudatores habuerint sanctos angelos. Zachæus 9. Christi verbis permotus & ex principe Publicanorum speculum misericordiæ factus, dimidium bonorum dat pauperibus, & mox Abrahæ filius à
9.Luc.19.a

Chri-

Christo ipso pronunciatur. Tabitha, 1. *Scriptura operibus bonis & eleemosynis, quas viduis præsertim faciebat, à Luca celebratur. Sic piæ matronæ laudem habent in Euangelio* 2. *singularem, quæ cum Magdalena & Martha Christo Domino eiusque pauperibus discipulis liberaliter de suis facultatibus inseruiebant. Et de Laurentio Leuita & Martyre iustissimè canitur:* 3. Dispersit, dedit pauperibus; iustitia eius manet in seculum seculi.

1. Actor. 9.
2. Luc. 8. c & 10. g
3. Psal. 111. b Ambr. lib. 2. offic. cap. 28.

XIII.

Quid est misericordia?

E*St, sicut* 4. *Augustinus affirmat, aliena miseria quædam in nostro corde compassio qua vtiq; si possimus, subuenire compellimur. Quod misericordiæ nomē pro eleemosyna dici & accipi persæpe solet. Omnis autem misericordia, teste diuina Scriptura faciet locum vnicuiq; secundū meritum operū suorū. Hanc sæpè & mirificè cōmendat* 5. *Chrysostomus, nec dubitat alicubi dicere:* 6. *Misericordia est salutis præsidiū, fidei ornamentū, propitiatio peccatorū: hæc est quæ iustos probat, sanctos roborat, Dei cultores ostendit. Quin etiā si Ambrosio* 1. *credimus, omnis summa disciplinæ Christianæ in misericordia & pietate est.*

4. Lib. 9. de ciu. Dei c. 5. l
Eccles. 16. b
5. Homil. 53. in Matth. & 32. ad popul. 35. & 37.
6. Chrys. st. hom. de misericordia & duab viduis.
1. In epist. 1. ad Tim. c. 4.

XIV.

Sunt ne vnius generis misericor-
diæ opera?

2. Aug. lib. 1. de morib. Eccl. f. Cathol. cap. 27. & in Enchir. c. 27

DVplicis ea generis esse 2. inueniuntur cũ alia sint corporalia, alia spiritualia. Corporalia quidem dicta, quoniam corporalem miseriã proximi sublenandæ exercentur; Spiritualia verè, quod in saluti proximi spirituali benè consulimus atq; operã damus. Huius multiplicis misericordiæ clarũ prabet exemplum Iob beni gnissimus, qui de seipsô testatur; 3. Ab infantia mea creuit mecum miseratio, & de vetero matris meæ egressa est mecum 4. Oculus fui cæco, & pes claudo; pater eram pauperum, & causam quam nesciebã, diligentissimè inuestigabam. Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam. Item 5. Foris nõ mansit peregrinus, ostium meum viatori patuit.

3. Iob. 31. b & ibid. Greg.

4. Iob. 29. c

5. Iob. 31. d

XV.

Quot sunt opera misericordiæ tum corporalia, tum spiritualia?

Vide Ambr. li. 1. off. c. 30. & lib. 2. c. 21 Item l. 3. c. 6. 1. Aug. l. 5. de ciu. Dei c. 13

SEptem in vtroque genere numerantur ac primũ quidem corporalia hæc sunt. Esurientes pascere, potũ dare sitientibus, operire nudos, captiuos redimere, ægrotos inuisere, hospitio peregrinos suscipere, mortuos sepelire.

Sp

Spiritualia 2. verò hæc; Peccantes corri-
gere, ignorantes docere, dubitantibus rectè
consulere, pro salute proximi Deum orare,
consolari mœstos, ferre patienter iniurias,
offensam 3. remittere. Quæ humanæ pietatis
officia, hominibus, præsertim Christia-
nis, nec barbaris planè, tam aperta sunt, vt
longa tractatione neutiquam egeant.

1. August. in Enchir. c. 72. & de morib. Eccles. Cath. c. 28. serm. 203. de temp.
3. Aug. hom. 40. ex homil. 50. & ser. 203. de temp. Chrys. hom. 36. ad pop.

XVI.

Quomodo isthæc Scripturis ostendūtur?

P*Vlchrè quidem ac passim; sicuti in pri-*
mis illa Esaiæ verba, aut potius DEI
præcepta commonstrant; Frange, *inquit,*
4 esurienti panem tuum, egenos vagos-
que induc in domū tuā. Cum videris nu-
dum, operi eum, & carnem tuam ne de-
spexeris. *Quæ cum officiorum ingens quoq;*
fructus ibidem subiicitur; 5. Tunc ante ibit
faciem tuam iustitia tua, & gloria Do-
mini colliget te. *Et Ioannes qui in charí-*
tate & misericordia fraterna nobis com-
mendanda totus est, inter cætera docet;
1. Qui habuerit substantiam huius mun-
di, & viderit fratrem suum necesse habe-
re, & clauserit viscera sua ab eo, quomo-
do charitas Dei manet in eo? *Neque con-*
tentus hoc dicto, præclarè concludit; 2. Fi-
lioli mei non diligamus verbo, neq; lin-

4. Esai. 58. b
5. Ibidem c
1. 1. Ioan. 3. c
2. Ibidem c. d

gua, sed opere & veritate. In hoc cogno
scimus, quoniam ex veritate sumus.

Hæc sunt fidelium, vereq; iustorum ope
3. Matt. 25. d *ra, quæ in 3. extremo illo iudicio Christu*
Luc. 14. c *agnoscet, & palam approbabit: propter qu*
Aug. serm. 50 de temp. *regnum promissum decernet, iustitiaq; co*
ronam reddet misericordibus, quos & ip
Gregor. curæ past. par. 3. ad mon. 21. *iustos, prædicat, quæ quidem opera tant*
plus verè laudis æterniq; præmij porrigun
quanto fiunt ab animo Christiano synce
rius, alacrius, liberalius, nimirum vt n
lis humanæ vanitati atq; cupiditati quan
minimum loci relinquatur, et vero ad De
gloriam proximiq; cui seruiunt commod
propriè referantur. Hinc illæ Scripturæ vo
4. Rom. 12. b *ces obseruandæ. 4.* Qui tribuit, in simpli
5. Tob. 4. b citate: qui miseretur, in hilaritate 5. No
li auertere faciem ab vllo paupere Quo
6. 2. Cor. 9. b modo potueris, ita esto misericors 6. Hi
7. Eccles. 35. laremdatorem diligit Deus 7. In omn
8. Psal. 111. a dato hilarem fac vultum tuum 1. Iucun
1. Luc. 10. f dus homo, qui miseretur & commoda
Certè Christus apud Lucam talem depin
git Samaritanum, qui non solum Christia
nis, sed etiam Ethnicis præclarum exem
plum præbeat summæ humanitatis, perfe
ctæq; misericordiæ ignotis etiam & imme
2. 2. Cor. 9. b *rentibus vltrò præstandæ. 2.* Qui verò par
cè seminat, parcè & metet, *Apostolo testi*
Sa

Satis autem hactenus de corporalibus præcipuè operibus misericordiæ.

VII.

De Spiritualibus quid porro Scriptura testatur?

DEbemus 3. *inquit*, nos firmiores imbecillitatem infirmorum sustinere: & non nobis placere. Vnusquisque vestrũ proximo suo placeat in bonum ad ædificationem. Etenim Christus non sibi placuit. *Ac rursus*, 4. Estote inuicem, benigni, misericordes, donantes inuicem, sicut & Deus in Christo donauit vobis. *Item* 5. Estote ergo imitatores Dei, sicut filij charissimi: & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos. *Praeterea*, 6. Induite vos sicut & electi Dei, sancti & dilecti, viscera misericordię, benignitatem, humilitatẽ, modestiam patientiam. supportantes inuicẽ; & donantes vobismetipsis, si quis, aduersus aliquẽ habet querelam, sicut Dominus donauit vobis; ita & vos. *Iterum verò*: 1. Corripite inquietos; consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes.

3. Rom. 15. a
4. Ephe. 4. g
5. Col. 3. b
1. 1. Thes. 5. a
2. 1. Cor. 9. d
3. 1. Cor. 11. g

Hæc aliaque id genus per multa passim inculcat Paulus: qui, vt omnes faceret saluos, omnibus omnia factus est, vt hinc ipse testetur: 3. Quis infirmatur, & ego nõ

infirmor? quis scandalizatur, & ego non
4.Rom.9.a vror? *Et iterum* 4. Tristitia mihi magna
5.Rom.9.a est, & continuus dolor cordi meo. 5 O-
ptabam enim ego ipse anathema esse à
Christo pro fratribus meis. *Tum alibi*: 6.
6.2.Cor.12.c Ego libentissimè impendã, & super im-
pendar pro animabus vestris abundanti-
us, licet plus vos diligens minus diligar.

XVIII.

Quæ summa est doctrinæ omnis de misericordiæ operibus præstandis?

A*Postolus rem omnem hoc quasi vnico verbo complexus est*: 7. Alter alteri-
7.Gal.6.a us onera portate, & sic adimplebitis legẽ
Christi, *puta legem charitatis. De qua le-*
8.Rom.13.c *ge rursus idem*: 8. Si quod mandatum, in
Gal.5.c hoc verbo instauratur; Diliges proxi-
mum tuum sicut teipsum. *Et Petrus A-*
1.1.Pet.4.b *postolus*; 1. Ante omnia, *inquit*, mutuam
in vobis ipsis charitatem continuam ha-
bentes; quia charitas operit multitudi-
nem peccatorum. *Quod charitatis mise-
ricordiæq; præstandæ præceptum ac offici-
um, vt est naturæ ac rationi maximè con-
sentaneum; sic ad omnes etiam se porrigit,
vt hinc scriptum legamus*; 2. Vnicuique
2.Eccle.17.c mandauit Deus de proximo suo. *Ita ve-
ro mandauit, veluti Christus interpreta-*

tur 3. Omnia quæcunq; vultis vt faciant vobis homines, ita & vos facite illis, Hæc est enim Lex & Prophetæ. 3. Matth. 7 b Luc. 6. a

DE VIRTVTIBVS CARDINALIBVS.

I.

Quid sibi vult nomen & ratio Cardinalium virtutum?

Cardinales quadã virtutes idcirco dicuntur, quod sint tanquam aliarum fontes & cardines, & quemadmodũ ostium in cardine, sic omnis honesta vita ratio in illis versetur, ac boni operis vniuersa structura eidẽ inniti quodammodo videatur. Prosper. de vita contempl. lib. 3. cap. 18. Ambr. lib. 1. offic. cap. 24. & seqq.

Eiusmodi verò quatuor numerantur: Prudentia, Iustitia, Temperantia, & Fortitudo; de quibus ita scriptũ extat: 1. Sobrietatem & prudentiam docet, & iustitiam, & virtutẽ: quibus vtilius nihil est in vita hominibus. *Vbi per sobrietatẽ* 2. *temperantia, per virtutẽ fortitudo haud obscurè designatur, omnesq; illa nobis ita cõmendantur, vt ab æterna Sapientia, qui Deus est, eas propriè conferri, & ingenti cum fructu humanæ salutis accipi atq; exerceri, certò intelligamus. Quæ virtutes etiam officiales dictæ sunt, quoniã ab ijs, vt Ambrosius* 3. *annota-* 1. Sap. 8. c 2. Aug. 1. lib. Retract. c. 7 3. Lib. 1. off. cap. 25.

uit nascuntur officiorum genera cunctaq; communis vitæ officia secundum suam cuiusq; vocationem deriuantur.

II.

Quomodo Cardinales virtutes definiuntur?

Definit eas sic Aug lib. 1. de lib. arbitr. c. 13. & lib. de morib. Eccle. Cathol. c. 15. De his in lib. officiorũ disserit Ambros. Prosper. li. 3. de vita contemp. c. 18. & seq. Bern. ex paruis sermonib. serm. 35.

PRudentia *est virtus, qua secundum honesti rationem quid expetendũ, quid ue fugiendũ sit, homini præscribit. Iustitia est virtus, qua cuiq; sua tribuuntur. Temperantia est virtus voluptatum carnis, quæ gustu atq; tactu percipiuntur, moderatrix. Fortitudo est virtus, qua labores mortisq; pericula constanter & suscipiuntur, & perferuntur.*

1. Libro 2. de Genes. cont. Manic. c. 10. Item Ambr. in lib. de paradiso cap. 3.

2. lib. 1. contra Academicos, cap. 7.

Hæc est nobilis quadriga virtutum, qua in cælum vehimur: hæc flumina quatuor paradisi, vt Augustinus 1. vocat, cuius & hoc dictum extat memorabile: Illa est inquit, 2. humanarum rerum scientia, quæ nouit lumen prudentiæ, temperantiæ decus, fortitudinis robur, iustitiæ sanctitatẽ. Hæc enim sunt quæ nullam fortunam metuentes, verè nostra dicere audemus.

III.

Quo pacto Prudentia nobis sacris litteris commendatur?

3. Eccl. 32. d

P*Rudenter monet Ecclesiasticus in hunc modum:* 3. Fili sine consilio nihil facias,

cias, & post factum non pœnitebis. *Item* 4. Sapiens cor & intelligibile abstinebit se à peccatis, & in operibus iustitiæ successus habebit. *Tum fons omnis sapientiæ prudentiaque Christus, Verus ille Salomon, ita docet*: 5. Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ: *Vt intelligamus, ad perfectam prudentiam Vtrumque coniunctim requiri, columbinam Videlicet simplicitatem, qua innocentes mitesque facit*: *& serpentinam prudentiam, qua homines cautos ac prouidos reddit, Vt nec fallant ipsi, neque ab Vllo fallantur. id fiet si Paulina doctrina nos accommodemus*: 1 Videte fratres, *inquit*, quomodo cautè ambuletis, non quasi insipientes, sed vt sapientes: redimentes tempus, quoniam dies mali sunt. Propterea nolite fieri imprudentes, sed intelligentes quæ sit voluntas Dei 2. bona scilicet, & beneplacens & perfecta. *Atque huc pertinet dictum Salomonis*: 3. Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit, amicus stultorum similis efficietur. 4. *Et illud*: In facie prudentis lucet Sapientia. *Demum quod idem affirmat*. 5. Cor prudentis possidebit scientiam, & auris sapientium quæret doctrinam.

4. Eccl. 3. d
5. Matt. 10. b
Ibi 1. Theophil.
1. Ephe. 5. d
2. Rom. 12. a
3. Prou. 13. d
4. Pro. 17. d
5. Proue. 18. c

IV.

De iustitia quid porro Scriptura tradit?

6.Pro.14.d IVstitia 6. eleuat gentem; 7. Iustitia fir-
7.Pro.10.b matur solium, 8. Melius est parũ cum
8.Ibidem. iustitia, quam multi fructus cum iniqui-
tate. *Cuius quidem iustitiæ officium no-
bis per Apostolum his verbis explicatur; 9.*
9.Rom, 13.c Reddite omnibus debita: cui tributum,
tributum; cui vectigal, vectigal cui ti-
morem, timorem; cui honorem, hono-
10.Psal.14.a.b rem. *Huc spectant iusti & beati viri par-
tes, sic in Psalmo 10. decantata.* Qui non
egit dolum in lingua sua; nec fecit pro-
ximo suo malum, & opprobrium non
accepit aduersus proximos suos; Qui iu-
rat proximo suo, & non decipit; qui pe-
cuniam suam non dedit ad vsuram, &
munera super innocentem non accepit.
*Ex quo facilè constat Iustitiæ nomen con-
tractius hic accipi, quàm vbi generatim de
Iustitia Christiana disseruimus.*

V.

Quo modo Temperantiam Scriptura docet?

1.Rom.13.d AD vitandam intemperantiam hæc
4.Luc.21.f *Scriptura nobis iniungit, 1. ne carnis
curam in desiderijs faciamus, 2. neue per
gulam corda nostra in crapula & ebrieta-*

*te aliquando grauemus. Cæterum ad exci-
tandā temperantiam hortatur, vbi 3. vult* 3.1.Pet.5.b
nos esse sobrios & vigilare, hoc est, sacris vi- Ephes.4.f
*giliis & orationibus aptos esse, vt nullum
Sathanæ locum demus. Monet igitur &* 4.Eccl.31.b
*Ecclesiasticus: 4. Vtere quasi homo frugi his
quæ tibi apponuntur, vt non cum mandu-
cas multum, odio habearis. Neq; tacet idem
de fugienda ebrietate; 5. Vinum quippe* 5.Ibidem d
*multum potatum, irritationem, & iram &
ruinas multas facit. Quin etiam vt idem* 6.Eccl.19.a
*ait: 6. Vinum & mulieres apostatare fa-
ciunt sapientes. Igitur de potu vini tempe-
ratè sumendo hoc etiam addit; 1. Exultatio* 1.Eccle.31.d
*animæ & cordis vinum moderate potatū.
Sanitas est animæ & corpori sobrius potus.* 2.Eccle.10.d
Quare alibi quoq; scriptum legimus; 2.
Beata terra, cuius principes comedunt in 3.Eccl.37.d
tempore suo ad reficiendum, & non ad
luxuriam. 3. Qui autem abstinens est, ad-
ijciet ad vitam. *Sed hæc temperantia vir-
tus etiam latius, quam admoderatam cibi* 4.Matt. 3.a 12.c
potusq; sumptionem se porrigit. Ioannes 4. Marc. 1.a
*Baptista si quis vnquam alius, temperan-
tia, abstinentia, imo & continentia omnis
exemplum se nobis absolutum præbuit, cum
luxum omnem in victu habituq; sibi præ-
cidit, & summa frugalitate contentus vi-
tam in eremo traduxit.*

VI.

De fortitudine quid Scriptura monet?

AD hanc colendā satis hortatur, cùm timorem improbum nobis adimit, & Christianæ mentis fiduciam, alacritatem, constantiam atq; magnanimitatem commendat: 5.Prou.28,a 5. Fugit impius nemine persequente, *inquit Salomon*: iustus autem quasi leo confidens absque terrore erit.
1,1.Pet. 3,c *Et Petrus de fidei ac pietatis hostibus hoc admonet*, 1. Timorem eorum ne timueritis, neque conturbemini. 2, Ibidem. Quis est, *inquit* 2. qui vobis noceat: si boni æmulatores fueritis? Sed & si quid patimini propter iustitiam, beati. *Paulus verò, cùm esset ipse Christi miles inuictus, ad veram & Christianam fortitudinem alios excitat sæpe*: 3.1.Cor.15.g Fratres, inquit, 3. mei dilecti, stabiles estote & immobiles, abundantes in omni opere Domini semper, scientes 4.Ephe.6.b quod labor vester nō est inanis in Domino. *Ac rursum* 4. Fratres confortamini in Domino & in potentia virtutis eius. Induite vos armaturam Dei, vt possitis stare aduersus insidias diaboli, & resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare.

5.Psal. 57.a *Fortis viri voces hæ sunt propriæ*, 5. In Deo speraui non timebo quid faciat mihi

hi caro 6. Dominus protector vitæ meæ à quo trepidabo? Si consistant aduersum me castra, non timebit cor meum. 7. Si ambulauero in medio vmbræ mortis, nõ timebo mala, quoniã tu mecũ es 8. Quis nos separabit à charitate Christi? 9. Omnia possum in eo, qui me confortat. *Hoc est quod Rex fortissimus David ad omnes Dei filios suosq; commilitones veluti classicum canens, dixit 1. Viriliter agite confortetur cor vestrum, omnes qui speratis in Domino. 2. In Deo faciemus virtutem & ipse ad nihilũ deducet tribulantes nos.*

6. Psal. 26. a
7. Psal. 22. a
8. Rom. 8. g
9. Phil. 4. c.
Psal. 30. d
2. Psal. 107.
3. Prou. 4. d

Ea verò demum vita homine Christiano digna est, quæ prudenter, iustè, tẽperanter fortiterq; viuitur: hinc aurea mediocritas constat, vt ne quid nimis, & ne quid minus. Hoc est, quod Scriptura loquitur. Ne declines ad dexteram, neq; ad sinistram.

Esa. 11. a. Ibid. Hieron. Amb. l. 1. de Spiri. S. ca. 20. Aug. ser. 209. de temp. & 17. de Sanctis. Item l. 1. de ser. Domi. in monte c. 9. Greg. ho. 19. in Ezech. & l. 1. moral. c. 28. Item 35. moral. cap. 7. Bern. in ser. 7. de donis Spiritus S.

DE DONIS ET FRVCTIBVS SPIRITVS SANCTI.

I.

Quot sunt dona Spiritus sancti?

E*A septem apud Isaiam 3. Prophetam & Ecclesiæ Patres inueniuntur: Spiritus*

tus sapientia, intellectus, Consilij, Fortitudinis, Scientia, Pietatis ac demum Spiritus timoris Domini.

4.Orig.ho. 3.in Esai.1& homil.6.in Num. 5.Ioan.1.b Col 2.b 6.Ioan.1,b] * 1.Ioan.4.c 1.Rom.8.b

Quæ quidem dona; vel Spiritus in Christo Iesu Domino nostro 4. perfectius, quam in vllo alio, reperiuntur. Is enim plenus 5. est gratia, & veritatis; in illo habitat omnis plenitudo Diuinitatis corporaliter. 6. De plenitudine eius nos omnes accepimus, * *qui & de Spiritu sancto suo dedit nobis. 1.* Si quis *autem* Spiritum Christi non habet hic non est eius, *si Apostolo credimus.*

II.

2.Gal.5.d

Quot sunt fructus Spiritus?

A *Beodem Apostolo 2. Paulo duodecim numerantur.*

3.1.Cor.13. Aug.in epist. Ioan.tract.5. Et in Euang. Ioā.tract.87. De fructibus Spiritus videatur Hier. Chrys. Theodor. & Theophil. in epist. ad Gal. Item August. tract. 87. in Ioan.

Primus est Charitas, *fructus quidem generosissimus, ac radix etiam bonorum omnium, sine 3. qua non possunt prodesse cætera bona, & quæ ipsa non potest haberi sine cæteris bonis, quibus homo efficitur bonus vt inquit Augustinus.*

Alter fructus est Gavdivm, *hoc præstans vt homo spiritualis alacriter læteque seruiat Deo.*

Tertius Pax, *quæ eo spectat, vt in huius mundi procellis animi seruetur tranquillitas.*

Quar-

Quartus PATIENTIA, *quæ in duris ferendis est sita.*

Quintus LONGANIMITAS, *quæ magnitudinem animi, in futuris bonis exspectandis declarat.*

Sextus BONITAS, *quæ nulli nocet sed bene vult omnibus.*

Septimus BENIGNITAS, *inuitans ad familiaritatem, dulcis alloquio, moribus, temperata.*

Octauus MANSVETVDO, *quæ omnes iræ motus sedat & mitigat.*

Nonus FIDES, *in proximum vt fideles, pactorumq; ac promissorum obseruatores simus.*

Decimus MODESTIA, *quæ omnem fastus & arrogantiæ suspicionem excludit.*

Vndecimus CONTINENTIA, *qua non solum ab escis, sed etiam ab omni nequitia abstinemus.*

Duodecimus CASTITAS, *quæ mentem castam in corpore casto conseruat.*

III.

Quomodo doctrina de donis & fructibus Spiritus ritè vtemur?

I*Ta videlicet, si gratis animis, vnde illa nobis proueniunt, agnoscamus, ac eorundem virtutem & vsum in nobis efficacem, sentiamus, exprimamus atq; conseruemus*

rem-

infirmor? quis scandalizatur, & ego non
4.Rom.9.a vror? *Et iterum* 4. Tristitia mihi magna
5.Rom.9.a est, & continuus dolor cordi meo. 5. Optabam enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis. *Tum alibi*: 6.
6.2.Cor.12.c Ego libentissimè impendã, & super impendar pro animabus vestris abundantius, licet plus vos diligens minus diligar.

XVIII.

Quæ summa est doctrinæ omnis de misericordiæ operibus præstandis?

Apostolus *rem omnem hoc quasi Vnico Verbo complexus est*: 7. Alter alteri-
7.Gal.6.a us onera portate, & sic adimplebitis legẽ Christi, *puta legem charitatis. De qua le-*
8.Rom.13.c *ge rursus idem*: 8. Si quod mandatum, in
Gal.5.c hoc verbo instauratur; Diliges proximum tuum sicut teipsum. *Et Petrus A-*
1.1.Pet.4.b *postolus*; 1. Ante omnia, *inquit*, mutuam in vobis ipsis charitatem continuam habentes; quia charitas operit multitudinem peccatorum. *Quod charitatis misericordiaq; præstandæ præceptum ac officium, Vt est naturæ ac rationi maximè consentaneum; sic ad omnes etiam se porrigit, Vt hinc scriptum legamus*; 2. Vnicuique
2.Eccle.17.c mandauit Deus de proximo suo. *Ita Vero mandauit, Veluti Christus interpreta-*

tur 3. Omnia quæcunq; vultis vt faciant vobis homines, ita & vos facite illis, Hæc est enim Lex & Prophetæ. 3. Matth. 7 b Luc. 6. a

DE VIRTVTIBVS CARDINALIBVS.

I.

Quid sibi vult nomen & ratio Cardinalium virtutum?

Cardinales quædã virtutes idcirco dicuntur, quod sint tanquam aliarum fontes & cardines, & quemadmodũ ostium in cardine, sic omnis honesta vitæ ratio in illis versetur, ac boni operis vniuersa structura eisdẽ inniti quodammodo videatur. Eiusmodi vero quatuor numerantur; Prudentia, Iustitia, Temperantia, & Fortitudo; de quibus ita scriptũ extat: 1. Sobrietatem & prudentiam docet, & iustitiam, & virtutẽ: quibus vtilius nihil est in vita hominibus. *Vbi per sobrietatẽ 2. temperantia, per virtutẽ fortitudo haud obscure designatur, omnesq; illa nobis ita cõmendantur, vt ab æterna Sapientia, qui Deus est, eas propriè conferri, & ingenti cum fructu humanæ salutis accipi atq; exerceri, certò intelligamus. Quæ virtutes etiam officiales dictæ sunt, quoniã ab ijs, vt Ambrosius 3. annota-*

Prosper. de vita contempl. lib. 3. cap. 18. Ambr. lib. 1. offic. cap. 24. & seqq.

1. Sap. 8. c

2. Aug. 1. lib. Retract. c. 7

3. Lib. 1. off. cap. 25.

uit nascuntur officiorum genera cunctaq́; communis vitæ officia secundum suam cuiusq́; vocationem deriuantur.

II.

Quomodo Cardinales virtutes definiuntur?

Definit eas sic Aug lib. 1. de lib. arbitr. c. 13. & lib. de morib. Eccle. Cathol. c. 15. De his in lib. officiorũ differit Ambros. Prosper. li. 3. de vita contemp. c. 18. & seq. Bern. ex paruis sermonib. serm. 35. 2. Libro 2. de Genes. cont. Manic. c. 10. Item Ambr. in lib. de paradiso cap. 3 2. lib. 1. contra Academicos, cap. 7.

PRudentia *est virtus, quæ secundum honesti rationem quid expetendũ, quid ue fugiendũ sit, homini præscribit. Iustitia est virtus, qua cuiq́; sua tribuuntur. Temperantia est virtus voluptatum carnis, quæ gustu atq́; tactu percipiuntur, moderatrix. Fortitudo est virtus, qua labores mortisq́; pericula constanter & suscipiuntur, & perferuntur.*

Hæc est nobilis quadriga virtutum, qua in cœlum vehimur: hæc flumina quatuor paradisi, vt Augustinus 1. vocat, cuius & hoc dictum extat memorabile: Illa est inquit, 2. humanarum rerum scientia, quæ nouit lumen prudentiæ, temperantiæ decus, fortitudinis robur, iustitiæ sanctitatẽ. Hæc enim sunt quæ nullam fortunam metuentes, verè nostra dicere audemus.

III.

Quo pacto Prudentia nobis sacris litteris commendatur?

3. Eccl. 32. d

PRudenter *monet Ecclesiasticus in hunc modum:* 3. Fili sine consilio nihil facias,

cias, & post factum non pœnitebis. *Item* 4. Sapiens cor & intelligibile abstinebit se à peccatis, & in operibus iustitiæ successus habebit. *Tum fons omnis sapientiæ prudentiæq; Christus, Verus ille Salomon, ita docet*: 5. Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ: *Vt intelligamus, ad perfectam prudentiam Vtrumque coniunctim requiri, columbinam videlicet simplicitatem, quæ innocentes mitesq; facit: & serpentinam prudentiam, quæ homines cautos ac prouidos reddit, Vt nec fallant ipsi, neq; ab Vllo fallantur. Id fiet si Paulina doctrina nos accommodemus*: 1 Videte fratres, *inquit*, quomodo cautè ambuletis, non quasi insipientes, sed vt sapientes: redimentes tempus, quoniam dies mali sunt. Propterea nolite fieri imprudentes, sed intelligentes quæ sit voluntas Dei 2. bona scilicet, & beneplacens & perfecta. *Atq; huc pertinet dictum Salomonis*: 3 Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit; amicus stultorum similis efficietur. 4. *Et illud*: In facie prudentis lucet Sapientia. *Demum quod idem affirmat*, 5. Cor prudentis possidebit scientiam, & auris sapientium quæret doctrinam.

4. Eccl. 3.d
5. Matt. 10.b Ibi 1. Theophil.
1. Ephe. 5.d
2. Rom. 12.a
3. Prou. 13.d
4. Pro. 17.d
5. Prou. 18.c

IV.

De iustitia quid porro Scriptura tradit?

6.Pro.14.d IVstitia 6. eleuat gentem; 7. Iustitia fir-
7.Pro,10.b matur solium. 8. Melius est parū cum
8.Ibidem. iustitia, quam multi fructus cum iniquitate. *Cuius quidem iustitia officium nobis per Apostolum his verbis explicatur;* 9.
9.Rom,13.c Reddite omnibus debita: cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal; cui timorem, timorem; cui honorem, hono-
10.Psal.14.ab rem. *Huc spectant iusti & beati viri partes, sic in Psalmo 10. decantata.* Qui non egit dolum in lingua sua, nec fecit proximo suo malum, & opprobrium non accepit aduersus proximos suos; Qui iurat proximo suo, & non decipit; qui pecuniam suam non dedit ad vsuram, & munera super innocentem non accepit. *Ex quo facilè constat Iustitia nomen contractius hic accipi, quàm vbi generatim de Iustitia Christiana disseruimus.*

V.

Quo modo Temperantiam Scriptura docet?

1.Rom:13.d AD *vitandam intemperantiam hæc*
4.Luc.21.f *Scriptura nobis iniungit, 1. ne carnis curam in desiderijs faciamus, 2. neue per gulam corda nostra in crapula & ebrieta-*

te

te aliquando grauemus. Caterum ad excitandā temperantiam hortatur, Vbi 3. Vult nos esse sobrios & Vigilare, hoc est, sacris Vigilijs & orationibus aptos esse, Vt nullum Sathana locum demus. Monet igitur & Ecclesiasticus: 4. Vtere quasi homo frugi his qua tibi apponuntur, Vt non cum manduces multum, odio habearis. Neq; tacet idem de fugienda ebrietate; 5. Vinum quippe multum potatum, irritationem, & iram & ruinas multas facit. Quin etiam Vt idem ait: 6. Vinum & mulieres apostatare faciunt sapientes. Igitur de potu Vini temperatè sumendo hoc etiam addit; 1. Exultatio anima & cordis Vinum moderatè potatū. Sanitas est anima & corpori sobrius potus. Quare alibi quoq; scriptum legimus; 2. Beata terra, cuius principes comeduntin tempore suo ad reficiendum, & non ad luxuriam. 3. Qui autem abstinens est, adijciet ad vitam. *Sed hac temperantia Virtus etiam latius, quam admoderatam cibi potusq; sumptionem se porrigit. Ioannes 4. Baptista si quis Vnquam alius, temperantia, abstinentia, imo & continentia omnis exemplum se nobis absolutum prabuit, cum luxum omnem in Victu habituq; sibi pracidit, & summa frugalitate contentus Vitam in eremo traduxit.*

3.1.Pet.5.b
Ephes.4.f
4.Eccl.31.b
5.Ibidem d
6.Eccl.19.a
1.Eccle.31.d
2.Eccle.10.d
3.Eccl.37.d
4.Matt.3.a 11.c
Marc.1.a

VI.

De fortitudine quid Scriptura monet?

AD *hanc colendã satis hortatur, cùm timorem improbum nobis adimit, & Christianæ mentis fiduciam, alacritatem, constantiam atq; magnanimitatem commendat*: 5. Fugit impius nemine perse-
5. Prou.28,a quente, *inquit Salomon*: iustus autem quasi leo confidens absque terrore erit.
5.1.Pet. 3,c *Et Petrus de fidei ac pietatis hostibus hoc*
2. Ibidem. *admonet*, 1. Timorem eorum ne timueritis, neque conturbemini. Quis est, *inquit* 2. qui vobis noceat: si boni æmulatores fueritis? Sed & si quid patimini propter iustitiam, beati. *Paulus verò, cùm esset ipse Christi miles inuictus, ad veram & Christianam fortitudinem alios exci-*
3.1.Cor.15,g *tat sæpe*: Fratres, inquit, 3. mei dilecti, stabiles estote & immobiles, abundantes in omni opere Domini semper, scientes
4. Ephe, 6,b quod labor vester nõ est inanis in Domino. *Ac rursum* 4. Fratres confortamini in Domino & in potentia virtutis eius. Induite vos armaturam Dei, vt possitis stare aduersus insidias diaboli, & resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare.
5. Psal. 57.a *Fortis viri voces hæ sunt propriæ*, 5. In Deo speraui non timebo quid faciat mihi

hi caro 6. Dominus protector vitæ meæ 6. Psal. 26. a
à quo trepidabo? Si consistant aduersum
me castra, non timebit cor meum. 7. Si 7. Psal. 22. a
ambulauero in medio vmbræ mortis, nō
timebo mala, quoniā tu mecū es 8. Quis 8. Rom 8. g
nos separabit à charitate Christi? 9. Om- 9. Phil. 4. c.
nia possum in eo, qui me confortat. *Hoc
est quod Rex fortissimus Dauid ad omnes
Dei filios suosq́; commilitones veluti classi-
cum canens, dixit: 1.* Viriliter agite con- Psal. 30. d
fortetur cor vestrum, omnes qui speratis
in Domino. 2. In Deo faciemus virtutem 2. Psal. 107.
& ipse ad nihilū deducet tribulantes nos.

Ea verò demum vita homine Christiano 3. Prou. 4. d
digna est, qua prudenter, iustè, tēperanter Esa. 11. a. Ibidē Hieroni
fortiterq́; viuitur: hinc aurea mediocritas Amb. [illegible] 1. de
constat, vt ne quid nimis, & ne quid mi- Spiritu S. cap.
nus, Hoc est, quod Scriptura loquitur. Ne 20. Aug. ser.
declines ad dexteram, neq; ad sinistram. 239. de temp.
& 17. de Sanctis. Item [illegible]
de ser. Domi-
ni in monte c. 9.
Greg. ho. 19.
in Ezech. &
l. 1. moral. c.
28. Item 35.
moral. cap. 7.
Bern. in ser.
7. de donis
Spiritus S.

DE DONIS ET FRV-CTIBVS SPIRITVS SANCTI.

I.

Quot sunt dona Spiritus sancti?

E*A septem apud Isaiam 3. Prophetam
& Ecclesiæ Patres inueniuntur: Spiri-*
tus

Quartus PATIENTIA, *quæ in duris ferendis est sita.*

Quintus LONGANIMITAS, *quæ magnitudinem animi, in futuris bonis exspectandis declarat.*

Sextus BONITAS, *quæ nulli nocet sed bene vult omnibus.*

Septimus BENIGNITAS, *inuitans ad familiaritatem, dulcis alloquio, moribus, temperata.*

Octauus MANSVETVDO, *quæ omnes iræ motus sedat & mitigat.*

Nonus FIDES, *in proximum vt fideles, pactorumq; ac promissorum obseruatores simus.*

Decimus MODESTIA, *quæ omnem fastum & arrogantiæ suspicionem excludit.*

Vndecimus CONTINENTIA, *qua non solum ab esçu, sed etiam ab omni nequitia abstinemus.*

Duodecimus CASTITAS, *quæ mentem castam in corpore casto conseruat.*

III.

Quomodo doctrina de donis & fructibus Spiritus ritè vtemur?

I*Ta videlicet, si gratis animis, vnde illa nobis proueniunt, agnoscamus, ac eorundem virtutem & vsum in nobis efficacem sentiamus, exprimamus atq; conseruemus*

rur-

*Proueniunt certè ab omnis gratiæ fonte Pa-
tre 1. illo luminum, qui nobis suam bonita-*
1. Iacob. 1. c *tem & charitatem immensam in his com-*
2. Tit. 3. b *mendat, dum per Christum in nos 2. tam*
3. Rom. 5. a *abunde Spiritum suum effundit.* 3 Chari-
tas *enim Dei, vt Apostolus testatur*, dif-
fusa est in cordibus nostris per Spiritum
sanctum, qui datus est nobis, *secundum
hanc gratiam scilicet septiformem, Christo
nobis ita promerente.* 1 Qui credit in me,
1. Ioan. 7. f *inquit, sicut dicit Scriptura*, flumina de
ventre eius fluent aquæ viuæ. Hoc autem
dixit de Spiritu, quem accepturi erant
credentes in eum, *vt ipse explicat Euan-
gelista, alioquin absque Christo, sicut Hiero-
nymus 2 dixit, nec sapiens quis esse potest,*
2. In caput *nec intelligens, nec consiliarius, nec fortis,*
Esaiæ 11. *nec eruditus, nec pius, nec plenus timoris
Dei.*

*Virtus autem & vsus horum donorum
spiritualium eò spectat, vt Virtutes Theo-
logicæ simul & Cardinales, quas diximus,
suam in nobis vim & operationem legiti-
mam expediant, & expedite perficiant. Ef-
ficiunt quoque, vt homines prorsus liben-*
3. Psal. 142. *tes & habiles ducem 3 Spiritum sanctum*
c. 50. c. & 118. *vbique sequantur, atque eodem incitati*
d *& confirmati, in vias mandatorum Dei in-
defesse procurrant, vereque spirituales &*

Dei

Dei filij effi. iantur. 4 Quicunque enim Spiritu Dei aguntur hi sunt filij Dei *Apostolo teste.* 4.Rom.8.a

De his donis prolixum esset nunc agere singulatim; inde porro suauissimi fructus Spiritus consequuntur, qui nos velut frugiferas 1. arbores in Ecclesia agro commendant atque ostendunt, secundum illud: 2. Omnis arbor bona fructus bonos facit: mala autē arbor malos fructus facit. Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos. *Qui fructus etiam illud cōmodi afferunt, vt homo Christianus aduersus carnis opera velut spirituali quadā armatura sit instructus & confirmatus. Nunquā enim fallet Canon Apostolicus qui habet* 3. Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis. *Et alibi scriptum est:* 4 Si Spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis.

1. Psal 51. 1
2. Matth.7.c
3 Gal.5.a
4. Rom.8.a

IV.

Quæ sunt carnis opera?

E*A sunt de quibus Apostolus ita disserit:* 5. Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt, Fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, Idolorum seruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ dissensiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietas, commessatio-

5. Gal.5.c Vide Aug. li. 14. de ciuit. Dei cap.2.

tiones, & his similia; quæ prædico vobis sicuti prædixi; quoniam qui talia agunt regnum Dei non consequentur. *Et subiungit* 6. Qui autem Christi sunt carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs *Tum alibi* 7. Qui in carne sunt *Vt secundum carnis videlicet desideria ambulent*, Deo placere non possunt. *Monet igitur idem Apostolus* : 2. Nolite errare: Deus non irridetur. Quæ enim seminauerit homo, hæc & metet; quoniam qui seminat in carne sua, de carne & metet corruptionem. Qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam.

6 Ibidem d
7 Rom. 8. b. Aug. de verbi. Apostol. serm. 6.
2. Gal. 6. b

DE OCTO BEATITVDINIBVS.

I.

Quænam sunt Euangelicæ legis Beatitudines?

3 Ambros. in 6. cap. Lucæ. 4. Matt. 5. a Vide Chrys. Hier. Theo phyl. in Matt. Aug. li. 2. de serm. Domin. Innoce. cap. 2. & seq.

ILLA *sanè sunt, quas & Dominicas Beatitudines, & Benedictiones Ambrosius* 3 *vocat, quæ apud Matthæum Euangelistam octenario numero recensentur in hunc* 4. *modum.*

1. Beati pauperes Spiritu; quoniā ipsorum est regnum cœlorum.

2. Bea-

2. Beati mittes: quoniam ipsi possidebunt terram.

3. Beati qui lugent: quoniam ipsi consolabuntur.

4. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiã; quoniam ipsi saturabuntur.

5. Beati misericordes; quoniã ipsi misericordiam consequentur.

6. Beati mundo corde; quoniam ipsi Deum videbunt.

7. Beati pacifici; quoniam filij Dei vocabuntur.

8, Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.

Chromatium Episcopũ in declamatione de octo beatitudinib. & in 5. cap. Matt. Præterea Bernar. in ser. 2. in festo omnium Sanctorum, & serm. 4. de aduentu Domini.

II.

Quare hæc de Beatitudinibus doctrina est obseruanda?

QVoniam prima & maxima pars est legis Euangelicæ, quã Christus 1. Legifer noster in monte tradidit ore suo sacro sancto, vt considerarent omnes, quid Christiana Iustitia vltra fidem complectatur & postulet: deinde scirent, quomodo iustis corona iustitiæ vt Paulus 2. vocat, vel merces plena 3 æternaq; non sine labore obueniat. Nã hinc etiam Iacobus affirmat, 4. Beatus vir, qui suffert tentationem; quoniã cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ.

1. Esai. 33 d Matth. 5. a

2. 2. Timoth 4. b

3 2. Ioan. ep.

4. Iacob. 1. b

Quod

III.

Quid vero circa hanc de Beatudinibus doctrinam præcipue notandum est?

Bern. serm. 1. de festo omnium Sanctorum.

Primum quidem obseruari debet, gradus inter eas distinctos esse, vt ex ipsarum numero, tum ordine perspicitur. Deinde quolibet in gradu coniunctim duo proponuntur, quorum alterum ipse sit actus virtutis; seu meritum & Beatitudo (vt nuncupant) huius vitæ, alterum vero æternæ vitæ præmium suo merito congruens, quam beatitudinem patriæ licet appellare. Sicuti autem prior pars laborem & difficultatem offert credentibus; ita posterior quæ statim in singulis gradibus adijcitur, magnitudine propositi præmij consolationem admiscet, leniitq; labores, sudores & agones in Christiana militia omnibus perferendos: 1. Non enim coronabitur nisi qui legitimè certauerit, 2. Vnusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem 3. Quæ seminauerit homo, hæc & metet, *vt constanter gentium doctor asseuerat. Quamobrem Dominus priusquam 4. tremendum se iudicem orbi sistat, id expectationem aduentus sui omnes his verbis excitat;* 5. Ecce venio cito, *inquit*, & merces mea mecum

1. 2. Tim. 2. a
2. 1. Cor. 3. b.
3. Gal. 6.
4. Hebr. 10. c Actor. 17. g
5. Apoc. 22. g

tum est, reddere vnicuique secundum o- 1. Apoc. 3. 8
pera sua. 1. Qui vicerit, dabo ei sedere in Matth. 10. &
throno meo: *quæ demum summa, æterna* Luc. 22. e
& absoluta est Beatitudo. At vana est pror-
sus mundi de beatitudine sententia, quæ
permultos interim fallit ac perdit. Nam
beati ferè vulgò putantur diuites, præpoten-
tes, gloria & authoritate clari, bonis fortu-
næ affluentes, voluptatibus indulgentes.
Verum Christus 2. væ væ istis opponit, &
liberè sic istos 3. acclamat: Popule meus 2. Luc. 6. d 3. Esa. 3. c
qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, &
viam gressuum tuorum dissipant. 4 Bea- 4. Psal. 143.
tus populus, cuius Dominus Deus eius,
nimirum vt authorem benè suum beateq́ue
viuendo semper prædicet.

DE CONSILIIS EVANGELICIS.

I.

Quæ dicuntur Euangelica consilia? Aug. ser. 61. de temp. & in Ench. ca. 21. Item lib. 1. de adulterinis coniugijs ca. 14. & lib. de sancta virginitate ca. 14. 1. Cor. 7. d. Matth. 19. e

E*A videlicet, quæ cum ad salutem con-*
sequendam simpliciter necessaria non
sint, tamen vt paranda salutis ratio expe-
ditior habeatur ac facilior à Christo propo-
nuntur atq́ue consuluntur.

Vnde discrimen, quod Scriptura inter
præcepta & consilia statuit est sedulo re-
tinen-

tinendum, ut illa quidem tanquam obseruatu necessaria, praescribi: haec vero ut perfectam praeceptorum obseruationē promouentia suaderi, ac sponte suscipi intelligamus. Hinc Apostolus, cum de obseruando

2.1. Cor.7.d Cypr. in ser. de natiuitate Christi. 3. Serm. 61. de tempore.

caelibatu docere vellet, ita pronunciat.2. De virginibus praeceptum Domini non habeo: Consilium autem do, tanquam misericordiam consecutus à Deo, ut sim fidelis. Quo spectat quod Augustinus perspicuè dixit: 3. aliud est consilium, aliud praeceptum. Consilium datur, ut virginitas conseruetur, ut a vino & à carnibus abstineatur, ut vendantur omnia, & pauperibus erogentur. Praeceptum vero datur, ut iustitia custodiatur, ut omnis homo diuertat à malo, & faciat bonum. Et rursum: 4. Consilium qui libenter audierit, & fecerit, maiorem habebit gloriam. Praeceptum qui non impleuerit, nisi poenitentia subuenerit, euadere poenam non poterit. Augustino consonat Ambrosius: cùm ita scribit: Non praecipitur quod supra legem est, sed magis datur suadetur consilio, & quod tutius est, demonstratur. Item: Consilium inuitat voluntarios: praeceptum etiam adstringit inuitos. Neq; aliter sensit Hieronymus, ut haec eius 1. verba declarant è. Vbi consilium datur, offerentis arbitrium est: praeceptum

4. Ibidem.

5. Ambr. ep. 80. ad Ecclesiam Vercellensem.

1. Lib. 1. adu. Iouinianum.

necessi

riam, necessitas est seruientis. Sed maioris mercedis, inquit, 2. quod non cogitur, & fertur. 2. Ad Eustochium de virginitatis custodia.

II.

Quot sunt Euangelica consilia?

Omnia enumerare hoc loco nō attinet: principalia vero tria sunt, de Paupertate, Castitate & Obedientia cōplectentia, sicut è sacris literis Patres intellexerūt. 3. Paupertas ad eos pertinet, qui semel omnia relinquunt, vt Christum exemplo Petri & Apostolorum perfectè sequantur. 4. Castitas eorum est, qui seipsos castrauerunt propter Regnum cælorum: & vti Tertullianus dixit, 5 se voluntarios probant spadones 6. Obedientiam verò præstant, qui, vt seipsos plenè abnegent, non solū à cupiditatibus, verum etiam voluntate sua, quod Scriptura 7. admonet, prorsus auertuntur, dum eius, quem sibi superiorem Christi loco legerunt, voluntati sese totos subijciunt.

3. Mat. 19. d. Actor. 4. g
4. Mat. 19. b Eu. feb. lib. 2. hist. ca. 17. & Niceph. li. 2. c. 17. ex Philone de vita contempl.
5. Libro 1. ad vxorem & August li. 30. contra Faust. cap. 4.
6. Matt. 16. d. Luc. 9. c
7. Eccl. 18. d

Huiusmodi consilia Christus perfectionis Euangelicæ absolutum exemplar, non verbo tantum docuit, vti mox ostendemus, sed etiam exemplo vitæ suæ sanctissima nobis confirmauit, qui 8. cum diues esset, propter nos pauper factus est, non habens vbi caput reclinaret: qui Virgo etiam ex Virgi-

8. 2. Cor. 8. b Matth. 8. c

ne signatus, & sanctarum Virginum sponsus, & amator idem castissimus vsque perseuerat; qui tam sedulus demum in præstanda obedientia fuit, vt 2 matri Virginis adeo sub[i]ectus subditus, & ad mortem vsque crucis obediens factus, de seipso testetur; 3 Descendi de cœlo: non vt faciam voluntatẽ meam, sed voluntatem eius, qui misit me.

1 Esaiæ 7 c. Hieron. contra Ioan. li. 1. & ad Eustoch. Ambr. epist. 81 & lib. 1 de virg. & hu. 2. Lucæ 3. g P. u. 2 b. 3. Ioan. 6. d

III.

Vbi consilium paupertatis Euangelicæ à Christo docetur.

4. Matt. 19. c 5. Hieron. ad Heliod. & ad Rusticum. Item in c. 19. Matt. & ad Demetriadẽ de seruanda virg. Quest. 11. ad H[edi]biam. & a. Pammachium [...] ibi Paulinæ & filq 9. [...] Damas. in hist. Bar[la]am & Iosap. Chrys. [...] Pa[...] H. S[...] Pius [...] & Aq[...] D[...]

A *pud Matthæum eo in loco ostenditur, qui sequitur diuinorum præceptorum enumerationem; de quibus præceptis v[n]icu quę citra exceptionem dictum est;* 4 Si vis ad vitã ingredi serua mandata. 5 *deinde consilium de voluntaria paupertate suscipienda proponitur, addita verborum formula singulari, quæ illud capessentium arbitrio relinqueret. Ait enim Dominus;* 6 Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo, & veni, sequere me, 7 *Vbi non solum ita consulit Dominus, verum etiam quasi calcar addit, & vt homines ad consilium hoc amplectendum incitatiores faciat, præmij proponit magnitudinem, quo eos alliciat atque cohortetur. Sic enim fore promittit, vt qui omnibus præ-*

prel

er Christus in relictis pauper est, ut habeat [illegible] futurum in cœlo, accipiat 1 centuplum [illegible] possideat vitam æternam, quæ diuitibus [illegible] aditu est 2 per difficilis.

Huiusmodi paupertatis cultores ac pro[illegible] fores 3 erant Apostoli, quorum nomine [illegible] dixit Petrus ad Christum; 4 Ecce [illegible] reliquimus omnia, & secuti sumus [illegible]

Hi accedunt nascentis Ecclesiæ [illegible] qui vt Lucas testatur. Vendebant [illegible] possessiones, & pecuniam ex his confl[illegible] communem vsum conferebant, ita vt [illegible] suum esse diceret aliquid, quoniam [illegible] & communia apud ipsos manebant omnia.

Quæ paupertas id demum requirit, vt [illegible] voluntaria, plenaq; sit ab licatio facultatum, quarum nulla proprietas [illegible] [illegible] hic locum habet [illegible] & anti[illegible] probata sententia; 7 Bonum est fa[illegible] [illegible] dispensatione pauperibus e[illegible] melius est pro intentione [illegible] minimum insimul donare, & absolutum [illegible] solicitudine, cum Christo egere.

M 2 Vbi

1. Matt. 19. & ibid. Hilar. Euthymius. & Anselm. item Theophil. & Beda in Marc. Cass. c. 11 24. c. 26 Greg. tom. 1. 18. in Ezech. B[illegible] de c[illegible] tendis facultatibus.
2. Matt. 10.
3 August. lib. 17. de ciuitate Dei c. p. 4.
4. Ibide [illegible]
5. Actor. 4. & Niceph. lib. 2. cap. [illegible] Hist. [illegible] [illegible] de [illegible] Aug. [illegible] Psal. 132 Possi[illegible] in vita Aug. cap. 5. Cass. 8 & c. 11. 3. [illegible] Basil. in const. ex[illegible] c. p. 34. & 18. [illegible] [illegible] comm[illegible] [illegible] Chrysost. [illegible] c. 31. Hier. [illegible] [illegible] dialog. cap. 97. & lib. 10 epist. 22. 7. Lib. [illegible] c. lef. [illegible] & Hier[illegible] [illegible] Prosp. [illegible] de vita contempl. cap. 9. Aug. lib. de bo. o coniug. cap. 8.

IV.

Vbi Castitatis consilium commendatur?

TVm in Euangelicis, tum in Apostolicis literis. Laudat ergo 2. Christus illud genus Eunuchorum, qui propter regnum cælorum seipsos castrauerũt. Et ne præceptum hoc esse magis quàm consilium putaremus, mox subijcit: 3. Qui potest capere capiat. Quæ vox quasi hortantis est Domini, vt recte Hieronymus 4 interpretatur, & milites suos ad pudicitiæ premiũ concitantis perinde ac si dicat: qui potest pugnare pugnet, superet ac triũphet. Id ille potest, cui 5. datum est, datur autẽ omnibus, qui vt 6. Hieronymus idẽ testatur, petierint, qui voluerint, qui, vt accipiant, laborarint. Omni enim petenti dabitur, & quærens inueniet, & pulsanti aperietur: Cui quidẽ castitatis præmium diuina Scriptura decernit, singulare autẽ virginũ castitati. Etenim 8. qui cum mulieribus nõ sunt coinquinati sed virgines permanserũt, sine macula ante thronum Dei assistunt, cantantq; nouum canticum

2. Matt. 19. b Esa. 56. b. & ibid. Hieron. Li. 1. aduer. Iouin. Basil. de virgin. Epiph. hær. 58 contra Valesios Aug. de sancta virgi. c. 25. & 26.
3. ibidem.
4. Luc. 19. Hieron. li. 1. aduer. Iouin. Cypr. in tractat. de habitu virginum.
5. Sap. 8. d
6. in cap. 19. Matth. & Origi. tractat. 7. in Matt. August. l. 6. confess. cap. 1. Crys. hom. 63. in Matth. Naz. in orat. in dictum Euangelij. 7. Matth. 7. b. Lucæ 11. b. 8. Apoc. 14 Esai. 55. b. Cyr. catech. 4. & 15. Illumin. Mart. in epist. ad T... Ios. c. 9. & 10. Hiero. in epist. ad Philemonem. Aug. lib. de sa... virginitate cap. 27. & sequentib. Gregorius in 3. parte curæ p... cap. 29.

ram Deo & agno, ac sequuntur agnum, quocunq; ierit.

Apostolus verò planissimè dixit; Bonum est homini mulierem non tangere. Ac rursum 2. De Virginibus præceptum Domini non habeo; consilium autem do, tanquam misericordiam consequutus à Deo, vt sim fidelis. Existimo enim hoc bonũ esse propter instantem necessitatem, quoniam bonum est, homini sic esse. Atq; iterũ de vidua scribens; 3. Cui vult, inquit nubat, tantum in Domino: Beatior autem erit; si sic permanserit secundum meum consilium: Puto autẽ quod & ego Spiritum Dei habeam. Apostolo pulchrè suffragatur Ambrosius vbi in hac 4. verba scribit: Iure laudatur bona vxor, sed melius pia virgo præfertur, dicente Apostolo 5. Qui iungit virginem suam, benefacit & qui non iungit, melius facit; Hac enim cogitat quæ Dei sunt, illa quæ mundi, illa coniugalibus vinculis colligata est, hæc libera vinculorum: illa sub lege: ista sub gratia bonum coniugium, per quod est inuenta posteritas successionis humanæ, sed melior virginitas per quam regni cœlestis acquisita, & cœlestium meritorum reperta successio. Per mulierem cura successit, per Virginem salus euenit. ita Ambr.

1. Cor. 7. a 2. Ibid. I. Vide Hier, lib. 1. adu. Iouin. Ambros. in 1 Cor. 7. & ibidem Theod. Item eundem in epist. lium. decret. cap. de virg. Chrys. in lib. de virginitate. 3. Ibidem g 4. Ep. S. ad Syr. P. patu. Legatur. iccē in libris de virg. Item in exhort. tione ad virg. & in oratione virginis. Præterea Athan. Basi. Naz. in lib. de virginitate. 5. 1. Cor. 7. g

1. Basil. serm. 2. ex reg. amé. tor. m. ... & in præfati... e cōstitutionū exercitationū. C. ... coll. at. 2. 1 c. p. 4. 2 1. Cor. 7. I ... 3. ... in Psal. 44.

Requirit autem isthæc Castitas, vt quis consilio deliberato, atq; constanti, ab omni carnis sorde, seu Venerea voluptate, incorruptum viuere studeat, atq; vitam cælibem agat continenter; vt sit sanctus 2. & corpore & spiritu propter Christū. Ergo spectans Apostolus dixit: 3. Qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis, & hoc iudicauit in corde suo seruare virginem suam benefacit.

V.

1. Ioan. 2. d Luc. 2. g 2. Mat. 20. d Luc. 22. d ... 3. Mat. 16. d Luc. 9. c ... ad Rust. Monachum. ... exercitamē ... pietatis ... quæstio 6. compendio exp. Item in cōstitutioni-bus exercitatorij, cap. 22 Greg. l. 6, 32. moral. ca. 21. Niceph. li. 11. Eccles. hist. cap. 17.

Quomodo consilium Euangelicum de obedientia nobis proponitur?

Christus Dominus primū exemplo vitæ sanctissimæ, sicut ante memorauimus, deinde verbo suo huius obedientiæ rationē perfectā nobis proposuit atq; commendauit. Venit enim non suā 1. facere voluntatē, sed Patris, & eorū, quibus fuisse subditus legitur, vt ex eodē 2. ministrare & nō ministrari, adeo vt humiliarit semetipsum factus obediens vsq; ad mortem, mortem autem Crucis. Tū ad sui imitationē nos verbo excitans, dixit; 3 Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucē suā, & sequatur me. *Quæ verba, vt generatim ad omnia dicta, rectè quidē possunt accipi,*

sed peculiariter tamē atq; perfectius ad eos pertinent, qui pro suo modulo se Christo ita conformant, ut nulla in re suis esse iuris velint & alieno potius, quam suo arbitratu vivere satagunt, dum alteri eius, quem Christi loco sibi proposuerunt, voluntatem & imperium ultro sequuntur. Horum præfectus ut Basilius 4. docet, Christi personam obtinet, ac veluti mediator Dei & hominum factus salutem obedientium, Deo sacrificat. Unde quemadmodum oues pastori obediunt, ea pergentes via qua pastor ipsas duxerit, ita conuenit huiusmodi pietatis exercitatores suis obedire præfectis, non curiose inuestigando præcepta, ubi à peccato aliena fuerint: sed cum omni alacritate ac studio explendo ea quæ demandantur. De quo præfecto sic etiam post Basilium Bernardus 1. affirmat: Ipsum quem pro Deo habemus tanquam Deum in his, quæ non sunt aperte contra Deum, audire debemus. 4. Basi. c. 22. in constitut. exerc. 1. Bernard. de præcep. & dispensatione. 2 Philo. in li. de vita contemp. & ex eod. in Ios. & Ni eph. l. 1 se-ptus ... & ... lib. 2. de bello Iudaico. c. 7. Epiph. hær. 29 Hieron. ad Eustoch. de custod. virgi. Dionys. Paul... Eccl. hierar. c. 6. Basil. 1. demo... demo...

Huiusmodi autem fideles & excellentes Christi imitatores, qui dictis consiliis obseruandis serio vacarent, ut veteres ostendunt annales, Ecclesia 2 semper habuit, &

Aug. de morib. Eccl. Cathol. c. 31. Cass. col. 18. c. 4. & seq. Niz. in vita Basi. Athan. in vita Antonij. Sulp. in vita Mart. n. Isid. lib. 2. de off. Ecclesia c. 15. S... lib. ... cap. 12. Greg. ... 2 lib. dial. Chrys. st. adversi. vit. ... monast. vitæ & hom. 56. ad po... & ... item hom. 14. in 1. ad Tim.

Ac summa quidem Euangelicæ perfe- 3.1.Cor.13.a
ctionis in eo versatur, vt, quàm maximè 1.Ioan.3.c
possis ad 3 charitatē contendas, Christumq́ue Coloss.3.c
4. imiteris. Imitaris autem, si Christo, & Aug. de mo-
pauperi, & virgini, & alijs subdito, & ad ribus Eccles.
mortē vsq́ue Crucis obedienti, pro tua virili te Cathol.c.33.
studeas conformare: si cū Apostolo itidem 6. 4 Luc 9.c
Paulo neglectis iis, quæ retrò sunt, indefesso 5.2 Cor 8.b
labore ad vlteriora contendas & ad super- Matth.8.a
næ vocationis brauium te extendas in dies Luc.2.g
voluntate interim propria in totum, quo ad Phil.2.b
eius fieri potest, abdicata, ac homini propter 1.Pet.2.d
Deum subiecta, vt 1. æmuleris vsq́ue meliora 6.Phil.3.c
Charismata, partemq́ue optimam tum eli- 1.1.Cor.12.d
gas, tum bona fide in finem vsq́ue conserues. Luc.10.g

DE QVATVOR HOMINIS NOVISSIMIS.

I.

Quæ dicuntur quatuor hominis nouissima?

HÆC *videlicet; Mors, Iudicium, Infernus, & Regnum cælorum: dicta quidem nouissima, quod inter cætera omnia quæ homini accidere possunt, extremum planè locum sibi vendicent. Mors enim vi-*

dici solet, est vltima rerum [illegible]. Mortem
8. Hebr. 9. g *sequitur iudicium Dei sicut & Paulus his*
verbis ostendit: 8. Statutum est omnibus
hominibus semel mori, post hoc autem
Iudicium, *tum singulare scilicet, quod v-*
nusquisque moriens excipit, tum illud extre-
mum & vniuersale, quod omnes ad mun-
di finem exspectat, vt supra indicauimus.
9. Matt. 25. d *Iudicantur autem alij, quos in mortali*
peccato mors opprimit 9. *ve pœnis apud in-*
4. Matt. 22. *feros perpetuis addicantur: alij, quos ex*
Aug lib. post *hac vita migrantes ornat* 1. *nuptialis illa*
collat. contra *vestis charitas, vt* 2. *vita in cœlesti regno*
Donat. c. 20. *perbeata fruantur. Hoc est quod Euangeli-*
Greg. h[illegible] n. 11. *ca veritas asserit:* 3. Procedent qui bona
58. in Euang *[illegible]*
2. Matth. 25 fecerunt in vitam æternam: qui verò
3 Ioan. 3. mala, in supplicium æternum 4. Filius e-
Matth. 25. nim hominis venturus est in gloria Pa-
4. Matt. 15. tris sui cum Angelis suis; & tunc reddet
vnicuique secundum opera eius.

II.

Quomodo Scriptura nos de morte docet?

5. Rom. 5. b Sicut 5. per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, ita in omnes homines mors pertransiit, *vt Paulus affirmat. Igitur & si hora mortis nihil sit nobis incertius,*

tum. Ne scit 6. enim homo finem suum : *morte tamen ipsa certius nihil esse potest. Vnde scriptum est, & res ipsa quotidie docet* : 7. Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur in terram, quæ non reuertuntur. *Idq; confirmans Ecclesiasticus 8.* Et Rex hodie est, *inquit*, & cras morietur. Cum morietur autẽ homo, hæreditabit serpentes & bestias & vermes. 6. Eccle. 6. 8 7. 2. Reg. 14. 8. Eccl. 10. b

Cùm verò plurimum referat quomodo, & quam parati moriamur, toties in Euangelio nobis repetitur illud : 1. Vigilate *Item*: 2 Estote parati: quia qua hora non putatis, Filius hominis veniet: *Parati verè & vigilantes mortem excipiemus, si serio & in omni vita pro se quisq; meditetur quod scriptum est.* 3. Ante obitum operare iustitiam: quoniam non est apud inferos inuenire cibum: *sicut & Christus dixit*, 4 Venit nox, quando nemo potest operari. 5. Ambulate dum lucem habetis, vt non vos tenebræ comprehendant. 1. Matt. 25. a Mar. 13. d 2. Luc. 12. e 3. Eccl. 14. c 4. Ioan. 9. c 5. Ioa. 12. a

Pulchrè autem Propheta inter iustorum, malorumq; mortem discreuit. Nam de his quidem dixit, 6 Mors peccatorum pessima, *illorum scilicet, qui velut pertinaces iudas, in peccato sine pœnitentia moriuntur, ac proinde sic pereunt, vt semper* 6. Psal. 33. c

Luc 16.f g apud inferos cum opulone diuite sint ex-
7.Psal.115.a cruciandi. De illis vero testatur 7. Precio-
sa in conspectu Domini mors sanctorum
eius. *Talibus quippe mors ista corporis ni-
hil est aliud, quam terrena huius peregri-
nationis, & aerumnarum mortalis vitæ ter-
minus, finisque quietus, & secura obdor-
mitio, veræ vitæ principium, & optatibilis
transitus ad beatam immortalitatem: Cu-
ius desiderio Apostolus flagrans, & huius
vitæ pertæsus.* Cupio, *inquit*, dissolui & es-
1.Phil.2.c se cum 1. Christo, 2. Beati, serui illi, quos
2.Luc.12.c cum venerit Dominus inuenerit vigilan-
3.Apoc.14.e tes, *Et*: 3. Beati mortui, qui in Domino
Sap. 4.b moriuntur; Iustus autem si morte præoc-
cupatus fuerit, in refrigerio erit.

III.

Quomodo Scriptura de Iudicio admonet?

Hebr. 10.f HOrrendum est incidere in manus Dei
4. 2. Cor. 15. viuentis, Christique iudicis, 4. ante
Rom.14. b cuius tribunal nos omnes oportet manife-
stari, & vnumquemque rationem pro seipso
5. Eccle.12.d reddere: 5. Cuncta enim, quæ fiunt addu-
cet Deus in iudicium pro omni errato,
siue bonum siue malum sit. *Quare non
6. Greg. li.8. modo peccatoribus, sed etiam sæpe sanctis
mor. c.13. 6. iudicij huius terribilis est exspectatio.
7.Psa.142.a Timuit hinc Dauid, vt sollicitè roget:* 7. Ne

intres in iudicium cum seruo tuo Domine: *Timuit & Iob quantumuis innocens* 8.Iob.31.b
summumq́; timorē his verbis ostendit. 8 Quid faciam, cum surrexerit ad iudicandū Deus? & cum quæsierit, quid respondebo illi? Semper, 9 quasi tumentes super me 9.Ibidem c
fluctus: timui Deum & pondus eius ferre non potui 1. Verebar omnia opera mea, sciens quòd non parceres delinquenti. 1.Iob.9.e Vide Chrys. hom.46 ad pop. cum seq. Eff.em. in libro de iudicio extremo Aug. serm.6 de tempore. Isid. de summo bono lib.1.ca.30 Prosper. lib 3. de vita contempla. cap. 13.

Ac verò metuendus est Iudex ille, cuius non licet potestatem effugere, sapientiam fallere, æquitatem flectere, iudicium retractare. De quo sic scriptum extat: 1. Zelus & furor viri (Christi iudicis scilic.) non parcet in die vindictæ, nec acquiescet cuiusquam precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima. Qui de seipso etiam suoq; iudicio (ne quis sit inscius) hoc omnibus pronunciauit: 2.Prou. 6. d
3. Cùm accepero tempus, ego iustitias iudicabo 4. Ego Dominus scrutans cor & probans renes: qui do vnicuique iuxta viam suam, & iuxta fructum adinuentionum suarum. 5. Ego opera eorum & cogitationes eorum venio vt congregem, cum omnibus gentibus & linguis: & venient & videbunt gloriam meam. 3.Psal. 74.a 4.Hier. 17.b 5.Esai. 66.

Cæterum de iudicij extremi die, qui & dies Domini, dies iræ, dies magnus & horri- Sophon.1.d Ioel.2.a

ribilis in scriptura dicitur, Apostolus Pe-
6. 2. Pet. 3. c *trus docet in hunc modum :* 6. Adueniet dies Domini sicut fur, in quo cœli magno impetu transient, elementa verò calore soluentur: terra autē & omnia quæ in ipsa sunt opera, exurentur. Cum igitur hæc omnia dissoluenda sint, quales oportet vos esse in sanctis conuersationibus & pietatibus expectantes & properantes in aduentum diei Domini, per quem cœli ardentes soluentur, & elemēta ignis ardore tabescent.

1. Luc. 22. f *Vt verò tunc clementem iudicem Christum ac diem illum,* 1 *quo cœlum & terra*
2. Eccl. 18. c *transibunt nobis lætum habeamus, præclarum hoc est consilium Sapientis:* 2. Ante
3. 1. Cor. 11. languorem adhibe medicinam, & ante
4. Eccl. 1. iudicium interroga teipsum, & in con-
Vide Grego. spectu Dei inuenies propitiationem. 3 Si
lib. 9. moral. enim nosmetipsos dijudicaremus, nō vti-
c. 45. & seq. tiq; iudicaremur. 4 Timenti Deum, bene
Isid. lib. 4. de al. c. 42. & seq. erit in extremis & in die functionis suæ
Isid. de summo bono l. 1. benedicetur.
c. p. 31. & 32.

Prosper lib. 3. de vita contempla. c. 12.

IV.

Quid verò de inferno eiusque pœnis.

VT morte quidem nihil miserabilius, *vt iudicio etiam nihil est terribilius prætertim filiis huius sæculi obstinate peccātibus: sic inferno eiusq; pœna nihil intolerabi-*

rabilius ac infelicius potest excogitari. Ibi 1. Matth. 8. b
enim (teste 1. Scriptura diuina) fletus est 13 f. g. 22. b
& stridor dentium: ibi 2. vermis eorũ non 24. 25. c
moritur, & ignis non extinguitur: 3. ibi 2. Marc. 9. g
terra tenebrosa & operta mortis caligine: Esa. 66. g
ibi vmbra mortis & nullus ordo sed sempi- 3. Iob. 10. d
ternus horror inhabitat. 4. Ibi pars illorũ 4. Apoc. 21. b
in stagno ardentis ignis & sulphure, quod
est mors secunda; ibi 5 cruciabuntur die ac 5. Apoc. 20. c
nocte in secula seculorum. Ibi demum verũ
esse comperietur quod omnibus apud infe-
ros torquendis iustus iudex his verbis præ- 6. Esai. 65 c
dixit: 6 Ecce serui mei comedent, & vos esurietis; Ecce serui mei bibent, & vos sitietis; Ecce serui mei lætabuntur, & vos confundemini; Ecce serui mei laudabunt præ exultatione cordis; & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione spiritus vlulabitis.

Itaque Propheta Regius Reges & Principes omnes compellat, atque futura malorum pœnas illis proponit cum hac graui admonitione: 7. Et nunc reges intelligi- 7. Psal. 2. c
te, erudimini qui iudicatis terram. 8 For- 8. Sap. 6. a
tioribus *enim* fortior instat cruciatio, & iudicium durissimum in his qui præsunt fiet. Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore: Apprehendite disciplinã, ne quando irascatur Dominus; & perea-

& pereatis de via iusta, cum exarserit in
1. Luc. 12. a / Math. 10. c — breui ira eius. *Hinc & Christus ipse, dicit omnibus Voluit:* Timete eum, qui postquã occiderit, habet potestatẽ mittere in gehennam: ita dico vobis, hunc timete. *Vt enim est momentaneum quod in hac Vita delectat, ita sempiternũ est quod in gehenna excruciat.*

V.

De regno cœlorum quid ex Scriptura discimus?

2. Matt. 25. c / 2. Tit. 4. d / 2. Pet. 1. c / Luc. 14. d / Aug. serm 37 de Sanctis & lib. 22. de ciu Dei cap. 29. & 30. / 3. Rom. 8 c / 4. 1. Cor. 2. c / Esa. 64. b / 5. Apoc. 21. a / 6. Ibidem a

P*Arauit hoc Regnum Deus electis 2. ab origine mundi, regnum cœleste, regnum æternum, regnũ beatissimum, de quo Paulus apertè fatetur.* Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futurã gloriam 4. Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt quæ præparauit Deus his qui diligunt illum 5. O sanctam ciuitatem Hierusalem nouam descendentem de cœlo à Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo *De qua Ioannes diuinorum optimè conscius, hæc ex istis audiuit & scripsit:* 6. Ecce tabernaculum Dei cum hominibus: & habitabit cum eis, & ipsi populus eius erunt: & ipse Deus cum eis erit eorum Deus, & absterget omnem lachrimam ab oculis eorum, & mors vltra non erit, neq;

luctus

luctus, neque clamor, neq; dolor erit vltra, quæ prima abierunt: 1. *Illic auditur vox tubæ magnæ, & sicut vox aquarum multarum, & sicut vox tonitruorum magnorum dicentium*, Alleluia: quoniam regnauit Dominus Deus noster omnipotens. Gaudeamus & exultemus & demus gloriam ei quia venerunt nuptiæ agni. 1. Apoc. 19. a

Beati, qui 2. ad cœnam nuptiarũ Agni vocati sunt: beatiores verò qui ad eam cœnam vocati, submotis impedimentis omnibus accedunt, vestemq; 3. nuptialem adferunt, & in Regno Dei cum Abraham, Isaac & Iacob recũbant. Nec opus est rogare; 4. Domine quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in mõte sancto tuo? Expedita est responsio: qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam. Aut si verbò Christi magis delectaris: 5. Qui facit voluntatẽ Patris mei qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum cœlorum. *Sancta hæc est ciuitas & sanctos etiam ciues requirit:* 1. non intrabit in eam aliquid coinquinatum. 2. Ibidem b Luc. 14. d 3. Mat. 22. b 4. Psal. 14. e 23. a 5. Matth. 7. c 1. Apoc. 21. c

VI.

Quis est vsus & fructus doctrinæ totius de quatuor nouissimis?

PRimum hæc ipsa cognoscere ac serio meditari, eò confert, vt à omni studio & Vide Greg. homil. 34. in Euang.

& amore illarum rerum, quæ caducæ, flu-
Isido. lib. 3. de *xæ & vanæ sunt in hunc mundo, facilius*
sum. bono *auocemur;* 2. Vanitas enim vanitatum,
cap. vlt. *dixit Ecclesiastes* : vanitas vanitatum &
2. Eccles. 1. a omnia vanitas. 3 Vidi quæ fiunt cuncta
3. Ibidem c sub sole, & ecce vniuersa vanitas & affli-
ctio Spiritus.

Deinde non solùm à cogitationibus va-
nis curisque terrenis hæc animaduersa homi-
nem reuocant, verùm etiam ab omni pec-
candi licentia, consuetudine & procliui-
4. Eccles. 7. d *tate deterrent. Hinc aurea illa sententia*
4. In omnibus operibus tuis memorare
nouissima tua & in æternum non pecca-
bis.

Præterea monent sapientem, vt cunctis
in rebus nihil temere faciat, sed extrema
5. Deut. 32. d *primum omnium sibi 5. proponat, fineque*
prospecto, via regia progrediatur, vt neque
6. Prou. 4. d *ad dexteram 6. neque ad sinistram a recto*
deflectat.

Præcipuè verò huiusmodi rerum memo-
1. Eccle. 1. b *ria & contemplatio id efficit, vt diuinus*
Eccli. 7. c *timor,* 1 *qui vera sapientiæ fons, totius vir-*
Prou. 14. c *tutis custos, ac in omni hominis vita neces-*
sarius est Pædagogus, magis magisque studio
2. Eccles. 1. c *nos confirmet ac proueheat. Nam* 2. timor
3. Eccles. 1. d Domini expellit peccatum; & qui sine
timore est, non poterit iustificari 3. Qui

timent

timent Dominum, inquirent quæ bene placita sunt ei, præparabunt corda sua, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas. Demũ qui timent Dominum, custodient mandata illius, & patientiam habebunt vsque ad inspectionem illius, dicentes. Si pœnitentiam non egerimus, incidemus in manus Domini.

Ceterum filij seculi huius, qui sanitatẽ 4 *diligunt, & quærunt mendaciũ, qui lætantur cũ malefecerint, & exultant in rebus pessimis, ante quorum oculos nõ est Timor Dei, nihil minus illi quã his de rebus cogitationẽ suscipiunt.* 5 Gens absq; consilio est, & sine prudentia; vtinã saperent & intelligerẽt atq; nouissima prouiderẽt. *His videmus, quod Iob sanctus aubit, quotidie vsu venire:* 6 Tenent tympanũ & cytharã, & gaudent ad sonitũ organi; Ducũt in bonis dies suos & in puncto ad inferna descendunt. Sic 1. risus dolore miscetur, & extrema gaudij luctus occupat.

4. Psal. 4. ad
Psal. 25.
Psa. 13. b
5. Deut. 32. d
6. Iob. 21. b
1. Prou. 14. b

VII.

Quæ est summa eorum, quæ in hoc libro continentur?

S*Vmma totius operis duabus rebus continetur,* SAPIENTIA ET IVSTITIA CHRISTIANA. *Ad sapientiam hoc*

hæc capita, videlicet, de Fide, & Symbolo Fidei, de Spe & Oratione Dominica, de charitate & Decalogo referũtur. Nã Fides, spes, Charitas illæ virtutes sunt quibus veram hominis sapientiã vt Augustinus annotauit, diuina Scriptura cõcludit. Accessit porro de præceptis Ecclesiæ, & de Sacramentis tractatio. Sicut enim prædictæ virtutes absque Sacramentis & præceptis Ecclesiæ rectè obseruatis subsistere non possunt, ita eorum accessione efficaciter nobis inserũtur, insertæ confirmantur, augentur & perficiuntur. Itaq; in ijs, quæ ad sapientiã referimus, explicandis, prior libri pars absoluta est.

2. Psal. 33. e & 63. e — Posterior quæ circa iustitiam versatur, duas eius partes tum ad mala refugienda, tum ad bona consectanda spectantes breuiter enucleat. Etenim abstinere à malis,

3. in Psal. 4. Bern. ser. 14. ex paruis sermo. Prosper. serm. 16. — Chrysostomo 3. teste non satis nobis est ad salutem, nisi adsit etiam bonorum possessio & virtutis actio; Vtraq; igitur paris capita nonnulla, quæ præcipuè ad malorum, bonorumq; discrimen obseruandum pertinent, accommodata sunt. Totius autem Iustitiæ vim & amplitudinem Tobias vir æquè sapiens ac iustus, succinctè comprehendit, vbi suum filium, adeoq; in illo filios Dei omnes sigillatim admonet in hæc

verba:

Verba; 2. Noli timere fili mi; pauperem quidem vitam gerimus, sed multa bona habebimus, si timuerimus Deum, & recesserimus ab omni peccato, & fecerimus benè. *Ita demum dicimus Christiani hominis integrum officium, quod non modò fidem, sed Vitam etiam, quæ secundum Sapientiam, & iustitiam Christianam instituta sit, omnino requirat.* Sapiens autem 3 cor, & intelligibile, *Vti Scriptura testatur*, abstinebit se à peccatis, & in operibus iustitiæ successus habebit. 2. Tob. 4. d 3. Eccles. 3. a

Verùm enimuerò ne instituta breuitatis terminos prætereamus doctrina huius ad Christianos, eosq; inprimis simpliciores instituendos pertinentis, hic modus & finis esto. Quæ omnia Vno Ecclesiastis Verbo, tanquam totius humanæ Vitæ illustri sigillo, consignabimus, ita concludentes: 1. DEVM time, & mandata eius, obserua, hoc est enim omnis homo. 1. Eccles. 12 Eccles. 2. b

Confirma hoc DEVS quod operatus es in nobis. Psal. 67. 1.

FINIS.

INDEX TOTIVS LIBELLI ORDINEM ET SVMMAM COMplectens.

Christiana doctrina circa Sapientiam & iustitiam versatur.

Ad Sapientiam, quæ ordine sequuntur, & infra tractantur capita, referri possunt.

1. De Fide & Symbolo Fidei.
2. De Spe, & Oratione Dominica, cum Angelica salutatione.
3. De Charitate & mandatis Decalogi cum Ecclesiæ præceptis.
4. De Sacramentis.

Ad iustitiæ priorem partem, quæ in malis fugiendis est sita, pertinent hæc capita.

1. De peccatis septem capitalibus.
2. De peccatis alienis culpa aliqua nostra ad nos pertinentibus.
3. De peccatis in Spiritum sanctum,
4. De peccatis in cœlum clamantibus.

ad

Ad iustitiæ partem alteram quæ in bonis faciendis aut consectandis est posita, rectè referri possunt.

1. Bonorum operum genera triplicia.
2. Opera misericordiæ.
3. Virtutes Cardinales.
4. Dona & fructus Spiritus sancti.
5. Octo beatitudines.
6. Consilia Euangelica.
7. Quatuor hominis nouissima.

Ad Christianæ doctrinæ totius summã, Vnico ceu Verbo comprehendendam, Ecclesiastici sententia ne tatu digna est, quæ ait; Fili, concupiscens Sapientiam, conserua Iustitiam, & Deus præbebit illam tibi.

